

JÄRJESTÖJEN TOIMINTAEDELLYTYKSET

Järjestöbarometri 2018

SOSTE

Miten
byrokratia kuormittaa
järjestöjä?

Miten käy hyvin-
voinnin ja terveyden
edistämisen?

JÄRJESTÖJEN TOIMINTAEDELLYTYKSET

Järjestöbarometri 2018

Juha Peltosalmi • Anne Eronen
Tapio Litmanen • Pia Londén • Ari-Matti Näätänen
Petri Ruuskanen • Kirsikka Selander

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Helsinki 2018

SOSTE

Julkaisumyynti:

www.soste.fi

julkaisut@soste.fi

Järjestöbarometri[®] on SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n tavaramerkki.

© SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry 2018

Järjestöhaastattelut: **Erja Saarinen**

Valokuvat: **Veikko Somerpuro**

Oulun valokuvat: **Jaani Föhr**

Ulkoasu ja taitto: Noon Kollektiivi / **Inari Savola**

Kannen kuva: **Veikko Somerpuro**

Käännös: **Markus Sandberg**

Paino: Grano Oy, Kuopio

ISSN 1796-5950

ISBN 978-952-6628-30-1 (painettu)

ISBN 978-952-6628-31-8 (verkko)

Sisältö

Esipuhe: Turha byrokratia ei saa vaikeuttaa järjestöjen työtä	8
Förord: Onödig byråkrati får inte försvåra organisationernas verksamhet	10
Barometrin tekijät	12
Kiitämme	14
1 Barometrin tausta ja toteutus	18
1.1 TUTKIMUSKOHEET	19
Valtakunnalliset järjestöt	19
Paikallisyhdistykset	20
Erityisteemaluvun tutkimuskoheet	20
1.2 AINEISTOT JA MENETELMÄT	20
Käytettävät aineistot	20
Kyselyjen edustavuus ja vastauskato	21
Aineistojen analysointi	25
2 Paikallisyhdistykset	28
2.1 TOIMINNAN AJANKOHTAISTILANNE	28
Muutostilanne	28
Vuoden 2017 aikana aloitetut ja lopetetut toimintamuodot	33
Kuntien toimintatoiveet yhdistyksille	35
Toiminnan ja toimintaedellytysten kehitys yhdistyksissä	37
Huolen ja tyytyväisyyden aiheet	38
> Asiakkaiden osallisuus on ainutlaatuista	41
Kouluarvosanat yhdistyksen toiminnalle	42
Yhdistysten toiminnan erityiset uhkat tai riskit	42
Toiminnan muutosennakoinnit	44

2.2 VOIMAVARAT	47
Palkattu henkilöstö	47
Henkilöstömäärän muutokset	49
Taloudelliset resurssit	51
Kuntien myöntämät toiminta-avustukset	53
> Paljon hyvää espoolaisille lapsiperheille	55
Kuntien yhdistyksille tarjoamat toimintatilat	56
Yhdistysten talousnäkyvät	59
Uudet ja lakanneet rahoituslähteet	61
2.3 HEIKOSSA TYÖMARKKINAASEMASSA OLEVIEN TYÖLLISTÄMINEN	63
Työllistymismahdollisuuksien tarjoaminen	63
Työllistämisen muutokset yhdistyksissä	65
Työllistämisen esteet	66
2.4 JÄSENET JA TOIMINTAAN OSALLISTUJAT	67
Yhdistysten toiminnan suuntaaminen	67
Toimintamuodot jäsenille	68
Kaikille avoimet toimintamuodot	70
Toimintaan osallistuvat	71
Jäsenistö ja sen merkitys yhdistysten toiminnassa	72
Jäsenmaksut ja niiden merkitys yhdistyksille	75
> Selkäyhdistys pitää monenlaiset ihmiset elämässä mukana	77
Vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset	78
Toimintaan käytetyt eurot ja osallistujamäärät	80
2.5 YHTEISTYÖ YHDISTYSTEN, OPPILAITOSTEN JA YRITYSTEN KANSSA	81
Yhteistyö yhdistysten kanssa	81
Yhteistyö oppilaitosten kanssa	82
Yhteistyö yritysten kanssa	83
2.6 SOSIAALI- JA TERVEYSYHDISTYSTEN REKISTERÖINNIT JA PURKAUTUMISET	84
Vuosina 2016–2017 rekisteröidyt yhdistykset	84
Vuosina 2016–2017 purkautuneet yhdistykset	88
3 Valtakunnalliset järjestöt	92
3.1 TOIMINNAN AJANKOHTAISTILANNE	92
Käynnissä olevat muutokset	92
Huolen ja tyytyväisyyden aiheet	96
> Omaishoidon arvo tiedetään, tukea on kehitettävä	99
Järjestöjen autonomia	101
3.2 TALOUS JA HENKILÖSTÖ	103
Toiminnan kokonaiskulut	103
Toiminnan rahoitus	104
Uudet ja lakanneet rahoituslähteet	105

Järjestöjen talousnäkömät	107
Järjestöjen henkilöstö	111
Arviot henkilöstömäärän kehityksestä	112
3.3 HEIKOSSA TYÖMARKKINA-ASEMASSA OLEVIEN TYÖLLISTÄMINEN	114
Työllistymismahdollisuuksien tarjoaminen	114
Työllistämisen muutokset järjestöissä	116
Työllistämisen esteet	116
3.4 VAPAAEHTOISTOIMINNAN AJANKOHTAISTILANNE	117
Vapaaehtoistoiminnan ja sen edellytysten kehitys	118
Uudet vapaaehtoistoiminnan muodot ja sisällöt	118
> Vertaistuki auttaa, vaikka pahin on tapahtunut	121
Vapaaehtoisten rekrytointi, perehdytys, ohjaus ja tuki sekä palkitseminen	122
Resursoinnin muutokset ja vapaaehtoistoiminnan haasteet	124
3.5 PALVELUTUOTANTO	127
Palveluntuotannon muutokset	127
Järjestöjen sähköiset palvelut	128
> Sähköiset palvelut ovat olennaisia velkaantuneiden auttamisessa	131
3.6 JÄRJESTÖJEN ALUEELLISET RAKENTEET JA RESURSSIT	134
Nykytilanne	134
Rakenteiden ja resurssien viime vuosien kehitys	136
Sote- ja maakuntauudistukseen vastaaminen	136
3.7 YHTEISTYÖ JÄRJESTÖJEN, OPPILAITOSTEN JA YRITYSTEN KANSSA	137
Yhteistyö järjestöjen kanssa	137
Yhteistyö oppilaitosten kanssa	138
Yhteistyö yritysten kanssa	139
3.8 JÄRJESTÖJEN HALLINNOLLISEN TYÖN KUORMITTAVUUS	141
Arviot hallinnolliset työn kuormittavuudesta	141
Hallinnollisen työn keventämistarpeet	144
4 Järjestöt ja sote-uudistus	150
4.1 JÄRJESTÖJEN ARVIOITA SOTE-UUDISTUKSESTA	151
Arviot uudistuksesta kokonaisuutena	151
Arviot sote-uudistuksen ratkaisuista	151
Sote-uudistuksen mahdollisuudet ja uhkat	153
Sote-uudistuksen vaikutukset palveluntuottajien asemaan	156
Järjestöjen mukanaolo sote- ja maakuntauudistuksen valmistelussa	156
Järjestöjen toiminta-avustukset uudistuksen jälkeen	158
4.2 PAIKALLISYHDISTYSTEN NÄKEMYKSIÄ SOTE-UUDISTUKSESTA	159
Nykyvaikutukset kunta-avustuksiin ja kuntayhteistyöhön	159
Arviot tulevista vaikutuksista	160
4.3 VALINNANVAPAUDEN LISÄÄMINEN	162

Valinnanvapaus ja sote-palvelut	162
Valinnanvapauden vaikutus henkilöstöön ja palveluntuottajiin	163
Valinnanvapauden vaikutus asiakkaisiin	164
Valinnanvapauden uhkat ja mahdollisuudet	165
4.4 UUDISTUS HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISEN NÄKÖKULMASTA	168
Järjestöjen hyte-yhteistyö kuntien kanssa	168
Sote-uudistuksen vaikutukset hyte-toimintaan	169
5 Sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan päättyminen	174
5.1 VUOSINA 2010–2017 REKISTERISTÄ POISTUNEET SOSIAALI- JA TERVEYSYHDISTYKSET	177
Rekisteristä poistuneet toimialoittain	177
Rekisteristä poistuneet maakunnittain	180
Rekisteristä poistuneiden perustamisajankohta	181
Purkautuneiden ja jatkavien yhdistysten vertailu	182
5.2 YHDISTYSTEN PURKAUTUMISEEN VAIKUTTANEET SYYT	183
Eri tekijöiden vaikutus purkautumiseen	183
Osallistumisen problematiikka	189
Purkautumisen jälkeinen toiminta	190
Pohdinta	191
Johtopäätökset ja suositukset	197
Lähteet & liitteet	218
LÄHTEET	220
LIITTEET	223

Vertti Kiukas

SOSTEn pääsihteeri

Helsingissä 31. elokuuta 2018

Turha byrokratia ei saa vaikeuttaa järjestöjen työtä

KÄSISSÄMME on jälleen uusi Järjestöbarometri täynnä tietoa järjestötoiminnan ja järjestöjen toimintaympäristön kehityksestä, ennen kaikkea sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Barometri tarjoaa tietoa kaikille meille järjestötyöntekijöille toimintamme kehittämiseksi. Tieto on tarjolla myös virkamiehille ja päättäjille, joiden käsissä paljolti on se säädös- ja rahoituskehikko, joka järjestöjä sääntelee. Erityisteemana on tarkasteltu järjestötoiminnan lopettamisen syitä.

Kuluvan vuosikymmenen suuri yhteiskunnallinen teema on ollut sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen. Järjestöjen ajatuksia sen eri vaiheista on mitattu säännöllisesti. Järjestöjen arvio uudistuksen yhteiskunnallisista vaikutuksista ei ole kovin rohkaiseva. Monilla järjestöillä on monesti jopa viranomaisia parempi ja suurempi yhteys yhteiskunnan vähäväkisimpiin. Arvio siitä, ettei suurta harppausta tai edes

askelta kohti parempaa terveyden tassa-arvoa oteta, on huolestuttava, muttei valitettavasti yllättävä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on järjestöjen ominta alaa. Sen tulevaisuus maakunnan ja kunnan yhteistoimintana tai väliinpuotoajana mietityttää monia. Samalla on muistettava, että järjestöjen on aktiivisesti tarjottava omia vaihtoehtojaan huolien ratkaisemiseksi – kuka muu ne paremmin osaisi ratkaista. Meille valtakunnallisille järjestöille pitäisi olla herättävää huomata, kuinka harva paikallisyhdistys ajattelee sote- ja maakuntauudistuksen heitä koskevan.

Viime vuonna tehtiin yhdistysrekisterissä suuri puhdistus, kun viranomaisen poisti omalla päätöksellään rekisteristä kymmeniä tuhansia toimimattomia yhdistyksiä, jotka eivät olleet antaneet kuulua itsestään vuosikymmeniin. Varsin suuri osuus lakkauteista sosiaali- ja terveysjärjestöistä on raittiusyhdistyksiä. Kansallisen he-

räämisen ja itsenäisen kansakunnan syntymisen ajan suuri kansanliike on muuttanut muotoaan vuosikymmenten mittaan. Päähteidenkäyttötilastoja katsomalla tarve terveempien elämäntapojen edistämiseksi ei ole kuitenkaan poistunut. Toiminnan on elettävä ajassa ja jäsenistön uudistuttava, jotta työ voi jatkua.

Monet yhdistykset lopettavat myös omalla päätöksellään. Kolmannes purkautuneista yhdistyksistä mainitsee byrokratian haasteeksi toiminnan jatkumiselle. Hallintotehtävistä ei yhdistyksissä kilpailla. Tämänkertaisessa barometrissa tarkastellaankin lähemmin sitä, miten järjestöt arvioivat eri hallintoviranomaisten velvoitteiden aiheuttamaa taakkaa. Ylitse muiden nousee sote-järjestöjen rahoituksesta

vastaava STEA, jonka asettamat vaatimukset suuri enemmistö kokee erittäin työläiksi, epätarkoituksenmukaisiksi. Esimerkiksi verottajan tai yhdistysrekisterin vaatimat velvoitteet koetaan paljon kevyemmiksi. Tämä vertailu on avartava, muttei jälleenkään arkikokemusten valossa yllättävä.

Maan kohta nelivuotiaan hallituksen yksi suuri projekti on ollut marssi läpi byrokratian. Monessa kohtaa on onnistuttu. Rahankeräyslaki on hyvä osoitus siitä, että myös järjestöjä koskevaa byrokratiaa voidaan onnistuneesti keventää. On surkeaa, että samaa ei voi sanoa veikkausvoittovarojen osalta: suunta on ollut päinvastainen. Poliittiset puheet eivät ole muuttuneet käytännöiksi – se kertoo aina todellisen halun puutteesta.

Vertti Kiukas

SOSTEs generalsekreterare

Helsingfors, den 31 augusti 2018

Onödig byråkrati får inte försvåra organisationernas verksamhet

ATER EN NY Organisationsbarometer har utkommit, fullspäckad med information om utvecklingen inom organisationsverksamheten och dess omvärld, med fokus framför allt på social- och hälsovårdsorganisationerna. För alla som arbetar inom organisationer ger barometern värdefull information som vi kan använda då vi utvecklar verksamheten. Dessutom är informationen nyttig för tjänstemän och beslutsfattare som i mångt och mycket bestämmer de finansieringsramar som reglerar organisationernas arbete. Ett specialtema i år är orsakerna till att organisationer lägger ner sin verksamhet.

Ett stort samhällstema under detta decennium har varit reformeringen av social- och hälsovårdstjänsterna. Organisationernas tankar kring reformens olika faser har mätts regelbundet. Deras bedömning av reformens samhällseliga effekter är föga uppmuntrande. Organisationerna har ofta rentav bättre

och omedelbarare kontakt än myndigheterna med de sämst bemedlade i samhället. Att deras bedömning nu är att vi inte står inför ett stort språng eller ens ett kort steg mot större hälsomässig jämlikhet är oroväckande, men tyvärr inte överraskande.

Välfärds- och hälsofrämjande bildar kärnan i många organisationers arbete. Oron är stor för hur det kommer att gå för det arbetet: utvecklas det till ett fungerande samarbete mellan kommun och landskap eller faller det mellan stolarna? Samtidigt ska vi minnas att organisationerna aktivt bör tillhandahålla egna alternativa lösningar – vem annan skulle kunna lösa problemen bättre? Alla vi som arbetar på det nationella planet borde reagera då vi märker hur få de lokala föreningar är som inser att vård- och landskapsreformen också berör dem.

Ifjol genomfördes en storstädning i föreningsregistret där tiotusentals icke aktiva föreningar som inte hade låtit

höra av sig på decennier ströks ur registret genom myndighetsbeslut. En ansevärd del av de nedlagda social- och hälsovårdsorganisationerna var nykterhetsföreningar. Denna folkrörelse som var stor vid tiden för det nationella uppvaknandet och det självständiga Finlands tillblivelse har förändrats under decenniernas lopp. Ser man på statistiken över användningen av berusningsmedel har behovet av att främja sundare levnadsvanor dock inte försvunnit någonstans. Verksamheten måste följa sin tid och medlemskåren förnyas för att arbetet ska kunna fortsätta.

Många föreningar upplöser också sig själv genom eget beslut. En tredjedel av de upplösta föreningarna anger byråkratin som någonting som försvårar fortsatt verksamhet. De administrativa sysslorna i föreningar är ingenting man konkurrerar om att sköta. I årets barometer granskar vi just hur organisationerna bedömer den börda som de va-

rierande administrativa skyldigheterna orsakar. Den oftast nämnda myndigheten är Social- och hälsoorganisationernas understödscentral STEA, vars krav en stor majoritet upplever som ytterst besvärliga och oändamålsenliga. Exempelvis skattemyndigheternas och föreningsregistrets krav ses som mycket lättare. Denna jämförelse är belysande men återigen inte överraskande i ljuset av de dagliga erfarenheterna.

Ett av vår snart fyra år gamla regerings stora projekt har varit att skära ner byråkratin. På många punkter har det lyckats. Lagen om penninginsamlingar är ett bra exempel på att också den byråkrati som berör organisationer kan uppluckras framgångsrikt. Erbarmligt är det däremot att detta inte gäller tipsvinstmedlen: där har riktningen varit den motsatta. Den politiska retoriken har inte omsatts i praktik – något som alltid är ett tecken på bristande vilja.

Barometrin tekijät

Anne Eronen
tutkimuspäällikkö,
SOSTE

YTM, GERONOMI (AMK) ANNE ERONEN on tutkinut sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa aiemmissa Järjestö- ja etenkin Sosiaalibarometreissa. Hän on johtanut SOSTEn barometriin uudistamista ja kirjoittanut yhdistysten jäseniä ja toimintaan osallistujia koskevan osuuden.

Pia Londén
tutkimuksen asiantuntija,
SOSTE

FM, TRADENOMI PIA LONDÉN on ollut mukana yli vuosikymmenen ajan Järjestöbarometriin tekemisessä. Hän on hoitanut valtakunnallisten järjestöjen aineistonkeruun ja osallistunut paikallisyhdistysten aineistonkeruun organisointiin. Hän on tehnyt julkaisun grafiikat.

Tapio Litmanen
sosiologian professori,
Jyväskylän yliopisto

YTT TAPIO LITMANEN toimii sosiologian professorina Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella. Hän on kirjoittanut Petri Ruuskasen ja Kirsikka Selanderin kanssa sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan päättymistä käsittelevän luvun. Hänen tutkimuksensa käsittelevät muun muassa kansalaisyhteiskuntaa sekä ympäristö- ja energiakysymyksiä.

Ari-Matti Näätänen
tutkija,
SOSTE

VTM ARI-MATTI NÄÄTÄNEN on tutkinut sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytyksiä vuosien 2017 ja 2018 Sosiaalibarometreissa. Hän oli ensimmäistä kertaa mukana Järjestöbarometrin toteutuksessa ja kirjoitti sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistusta koskevan luvun 4.

Juha Peltosalmi
erikoistutkija,
SOSTE

KM JUHA PELTOSALMI on ollut tekemässä Järjestöbarometreja alusta alkaen vuodesta 2006. Hän on barometrin vastuututkija ja kirjoittanut paikallisyhdistysten ja valtakunnallisten järjestöjen toimintaa sekä aineistoja ja menetelmiä käsittelevät luvut.

Jenna Karas
viestinnän asiantuntija,
SOSTE

TAIT YO JENNA KARAS on ensimmäistä kertaa mukana Järjestöbarometrin tekemisessä. Hän on vastannut kuvatoimituksesta sekä SOSTEn graafisen ilmeen uudistuksesta, jonka mukaiseksi myös Järjestöbarometri on päivitetty.

Petri Ruuskanen
yliopistonlehtori,
Jyväskylän yliopisto

YTT, KTM PETRI RUUSKANEN toimii yliopistonlehtorina Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella. Hän on kirjoittanut Tapio Litmasen ja Kirsikka Selanderin kanssa sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan päättymistä koskevan luvun. Hän on aiemmin tutkinut muun muassa kansalaisyhteiskunnan muutosta ja palkkatyön laatua kolmannella sektorilla.

Erja Saarinen
viestinnän asiantuntija,
SOSTE

VTM ERJA SAARINEN on työskennellyt pitkään sosiaalialaan erikoistuneena toimittajana. Hän on tehnyt barometriin järjestöhaastattelut.

Kirsikka Selander
projektitutkija,
Jyväskylän yliopisto

YTM KIRSikka SELANDER on kirjoittanut Tapio Litmasen ja Petri Ruuskasen kanssa sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan päättymistä käsittelevän luvun. Hän on aiemmin tutkinut kolmannen sektorin palkkatyötä ja työhyvinvointia.

Veikko Somerpuro
valokuvaaja

FM VALOKUVAAJA VEIKKO SOMERPURU on valokuvannut pitkään sosiaalialan julkaisuihin. Hän on ottanut barometrin valokuvat.

Kiitämme

AKTIIVISESTA OSALLISTUMISESTA ja hyvästä yhteistyöstä Järjestöbarometrin asiantuntijaryhmää:

- konsultti **Juha Heikkala**, Juha Heikkala Consulting
- toiminnanjohtaja **Nina Hovén-Korpela**, ADHD-liitto
- toiminnanjohtaja **Anssi Kemppe**, Eläkeliitto
- toiminnanjohtaja **Kimmo Kumlander**, SiIta-Valmennusyhdistys
- järjestöpäällikkö **Arja-Liisa Mauno**, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- opintoneuvos **Marja Anitta Pehkonen**, Opetushallitus
- toiminnanjohtaja **Marita Salo**, Opintokeskus Sivis
- projektipäällikkö **Leena Sipilinen**, Ehkäisevä päihdetyö EHYT
- toiminnanjohtaja **Leo Stranius**, Kansalaisareena
- toiminnanjohtaja **Sari Tervonen**, Omaishoitajaliitto
- valmistelupäällikkö **Elina Varjonen**, STEA

STEAa tuesta ja toimintatietoaineistojen saamisesta tutkimuskäyttöön, aineisto-yhteistyöstä analyttikko Jorma Kaakkuriniemeä.

SOSTEn johtajia ja asiantuntijoita arvokkaasta osallistumisesta tutkimusteemojen ja -kysymysten valintaan, tulosten tulkintaan, suositusten laadintaan ja tutkimus-tuloksista viestimiseen.

Noon Kollektiivin / Noon Viestintä Oy:n toimitusjohtaja Noora Jokista ja graafikko Inari Savolaa hyvästä yhteistyöstä Järjestöbarometrin taiton ja infografiikan toteutuksessa.

Suurin kiitos kuuluu kyselymme vastaajille, jotka ovat käyttäneet aikaansa asiantuntemuksensa jakamiseen – ilman Teitä Järjestöbarometriä ja sen sisältämiä tuoreita tutkimustuloksia ei olisi. Lämmin kiitos myös Järjestöbarometriin haastatelluille järjestöjohtajille ja -asiantuntijoille.

1

Barometrin tausta
ja toteutus

1 Barometrin tausta ja toteutus

Järjestöbarometri on sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa ja toimintaedellytyksiä tarkasteleva tutkimus. Se perustuu valtakunnallisille järjestöille ja paikallisyhdistyksille tehtyihin kyselyihin. Ne toteutettiin alkuvuodesta 2018 ja niillä saatu aineisto on edustava.

JÄRJESTÖBAROMETRI on kerännyt ja julkaissut vuodesta 2006 alkaen ajankoh- taista ja ajantasaista tutkimustietoa suomalaisesta sosiaali- ja terveysjärjes- tökentästä. Vuonna 2003 käynnistyneen tutkimusvälineen kehittämisen¹ tulok- sena syntynyt Järjestöbarometri pyrkii tuottamaan pitkäjänteisesti tietoa sosi- aali- ja terveysjärjestöistä sekä niiden toiminnasta ja toimintaedellytyksistä valtakunnallisella ja paikallisella tasolla.

Jokaista raporttia varten kerätään kyselyaineistot ja eri lähteistä saatavat tilastoaineistot. Järjestöjen toiminnas- sa ja toimintaympäristössä tapahtuvia

muutoksia seurataan tilastotiedoilla sekä aikasarjoilla, joita kootaan kyse- lyissä samoina toistuvilla kysymyksillä. Lisäksi kyselyissä on mukana vaihtuvia erityis- tai ajankohtaisteemoja, joiden tiedonhankintaa syvennetään tarvit- taessa erikseen tehdyillä kohdennetuil- la lisätiedonkeruilla.

Tässä Järjestöbarometrissa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Toistuviin teemoihin liittyvät tutkimuskysymykset

1. Mitkä ovat sosiaali- ja terveysjärjes- töjen toiminnan nykytilanne ja kehi- tyssuunnat?
2. Mikä on järjestöjen rooli ja merkitys hyvinvoinnin edistäjänä sekä tuen ja palvelujen tuottajana ja miten niiden ennakoitaan muuttuvan?
3. Millaiset ovat järjestöjen toiminta- edellytykset ja millaiseksi järjestöt ennakoivat tulevan kehityksen?

¹ Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto käynnisti vuonna 2003 Alueellinen tieto kehittämisen tukena -hankkeen, jolla ryhdyttiin kehittämään sosiaali- ja terveysalan jär- jestötoiminnan eri tasot edustavasti kattavaa toistuvaa tutkimusta. Hankkeessa tehdyn tutkimusvälineen kehit- tämistyön aikana julkaistiin kaksi pilottiutkimusta. Niissä saatujen kokemusten pohjalta ensimmäinen Järjestöba- rometri toteutettiin vuonna 2006. Vuoteen 2014 saakka Järjestöbarometri julkaistiin vuosittain ja sen jälkeen siirryttiin toteuttamaan se joka toinen vuosi.

4. Mikä on sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan yhteiskunnallinen merkitys ja miten se muuttuu?

Eritysteemaan liittyvät tutkimuskysymykset

5. Mitkä syyt ja taustat vaikuttavat sosiaali- ja terveysyhdistysten purkautumiseen?

3. Vanhusjärjestöjä

- vanhusten yleis-, asumis- ja palvelujärjestöt
- eläkeläis- ja veteraanijärjestöt

4. Vammaisjärjestöjä

- invalidijärjestöt
- kehitysvammajärjestöt
- aistivammajärjestöt
- muut vammaisjärjestöt

5. Nuorisokasvatusjärjestöjä

6. Lomajärjestöjä

7. Päihdejärjestöjä

Edellä kuvattua luokittelua on käytetty tutkimusaineistossa sekä valtakunnallisten järjestöjen että paikallisyhdistysten luokittelemiseen. Paikallisyhdistykset on sijoitettu samaan toimialaluokkaan, johon niiden valtakunnallinen järjestö kuuluu. Poikkeuksena ovat nuorisokasvatusyhdistykset, jotka on niiden pienen määrän vuoksi sisällytetty muut lastensuojeluyhdistykset -luokkaan.

Valtakunnalliset järjestöt

Valtakunnallisilla järjestöillä tarkoitetaan Järjestöbarometrissa niitä sosiaali- ja terveysjärjestöjä, joiden toiminta-alue on koko Suomi. Ne ovat keskusjärjestöjä tai muita koko maan toiminta-alueeseen ilmoittavia asian tuntija-, edunvalvonta- ja vaikuttajajärjestöjä. Järjestöiksi on niiden oikeudellisen muodon perusteella luettu rekisteröidyt yhdistykset, säätiöt sekä erityislainsäädäntöön perustuva Suomen Punainen Risti. Lisäksi toiminnan vakiintuneisuutta osoittavina valintakriteereinä ovat, että järjestöillä on palkattua henkilökuntaa ja toimitilat. Tutkimusjoukon ulkopuolelle on rajattu ammattiyhdistystyyppiset järjestöt.

Kysely on tehty koko valtakunnallisten järjestöjen perusjoukolle eli kysees-

1.1 Tutkimuskohteet

Tutkimuksen kohteena on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta, paikallisten sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminta sekä edellä mainitut tutkimuskysymysten teemat.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt rajataan tässä tutkimuksessa käsittämään ne yhdistykset, joiden päätarkoituksena on jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai laajemman väestöosan fyysisen, psyykkisen ja/tai sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen. Tutkimukseen on valittu järjestöt, jotka edustavat:

1. Kansanterveysjärjestöjä

- kansanterveyden yleis- ja monialajärjestöt
- potilasjärjestöt
- kuntoutus- ja hoitopalvelujärjestöt
- mielenterveysjärjestöt
- työttömien järjestöt
- muut hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät järjestöt

2. Lastensuojelujärjestöjä

- lastensuojelun yleisjärjestöt
- sijaishuoltojärjestöt
- ensi- ja turvakotijärjestöt
- lasten ja nuorten kurssi- ja leiritointajärjestöt
- muut lastensuojelujärjestöt

sä on kokonaistutkimus. Perusjoukkoa täydennetään tarpeen mukaan, kun uusia kriteerit täyttäviä valtakunnallisia toimijoita syntyy ja tieto niistä saadaan yhdistysrekisteristä. Valtakunnallisten järjestöjen toimintaa koskevan kyselyn vastaajina ovat järjestöjen toiminnanjohtajat.

Paikallisyhdistykset

Paikallisyhdistyksiin on niiden oikeudellisen muodon perusteella otettu mukaan rekisteröidyt yhdistykset, paikallisesti toimivat säätiöt sekä erityislainsäädäntöön perustuvan SPR:n paikallisosastot. Paikallisyhdistyksillä viitataan myös niihin yhdistyksiin, jotka toimivat moniportaisen järjestöorganisaation alimmalla tasolla. Tässä tutkimuksessa on mukana lisäksi alueellisia, esimerkiksi maakunnallisia yhdistyksiä, mutta ei piiriyhdistyksiä.

Paikallisyhdistysten kyselyaineisto kerätään vuosittain samalta, tätä tarkoitusta varten poimitulta edustavalta otokselta sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. Perusjoukon muodostaminen ja otoksen poimiminen on kuvattu tarkemmin liitteessä 1. Perusjoukkoa ja otosta päivitetään uusien rekisteröityjen yhdistysten ja purkautuneiden yhdistysten seurannan perusteella sekä saataessa suoraan vastaajilta tietoa yhdistysten toiminnan loppumisesta.

Erityisteemaluvun tutkimuskohteet

Tämänkertaisessa erityisteemaluvussa viisi tarkastellaan sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan päättymistä sekä sen taustoja ja syitä. Niiden selvittämistä varten tehtiin kysely, jonka perusjoukoksi valittiin vuosina 2010–2017 purkautuneet alan yhdistykset (N=714). Tästä joukosta päädyttiin rajaamaan pois sotainvalidi- ja sota-veteraaniiyhdistykset sekä muut viime sotiin liittyvät yhdistykset. Perusteena

tälle oli se, että näiden yhdistysten toiminnan lakkaamisen syyksi tiedetään jäsenistön väheneminen ja vähittäinen loppuminen, eli toiminnan perustan ja ajatuksen tuleminen tiensä päähän. Varsinaisen perusjoukon kooksi tuli tämän rajauksen jälkeen 563 vuosina 2010–2017 purkautunutta yhdistystä.

Perusjoukon 563 yhdistyksestä ajantasaiset yhteystiedot (puhelinnumero tai sähköposti) löytyivät 393 yhdistykselle, jotka muodostavat tutkimuksen otoksen.

Toisena tutkimuskohteena ovat yhdistysrekisteristä vuonna 2017 ei-aktiivisina poistetut sosiaali- ja terveysyhdistykset. Poistamisen perusteena oli se, ettei yhdistys ollut tehnyt ilmoituksia yhdistysrekisteriin vuoden 1995 jälkeen. Näitä eri alojen yhdistyksiä Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) poisti yhdistysrekisteristä alkuvuodesta 2017 yhteensä 34 770 kappaletta. (PRH 2017.) Näissä ns. lakkautetuissa yhdistyksistä on nimitietoihin perustuvan luokittelun mukaan 1 425 sosiaali- ja terveysyhdistystä.

1.2 Aineistot ja menetelmät

Käytettävät aineistot

Järjestöbarometrissa 2018 käytetyt kysely- ja tilastoaineistot on kuvattu taulukossa 1. Ensisijainen tutkimusaineisto on kerätty valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johdolle sekä paikallisyhdistyksille tehdyillä kyselyillä. Yhdistysten toiminnan päättymistä käsittelevää erityisteemalukua varten kerättiin kyselyaineisto vuosina 2010–2017 purkautuneilta sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiltä.

Paikallisyhdistyksille osoitettu postikysely lähetettiin tammikuun 2018 alussa ja uusintakyselykierros tehtiin helmikuun alussa. Valtakunnallisten

järjestöjen johdon sähköisen kyselyn ensimmäinen kierros toteutettiin tammikuun 2018 alussa. Sen lisäksi tehtiin vielä neljä Webropol-uusintakyselyä tammi-helmikuun aikana.

Purkautuneiden yhdistysten kyselyt tehtiin kolmessa erässä: vuoden 2017 alussa 2010–2015 purkautuneille, vuoden 2017 lopulla vuonna 2016 purkautuneille ja vuoden 2018 alussa vuonna 2017 purkautuneille yhdistyksille.

Tuoreen kyselydatan lisäksi on hyödynnetty aiempien Järjestöbarometri 2006–2016 ja niitä edeltäneiden pilottitutkimusten (Vuorinen ym. 2004 ja 2005) kysely- ja tilastoaineistoja ajallisissa vertailuissa. Kyselyaineistojen ajallisia vertailuja on tehty analysointivaiheessa aina, kun vertailukelpoista aineistoa edellisvuosilta on olemassa, mutta raportissa on kuvattu vain selvimmät niiden ilmaiset muutokset. Paikallisyhdistysaineistoissa ajallinen vertailu on rajattu vuosiin 2011–2018, sillä niitä aikaisempien vuosien vastajajoukko poikkeaa hieman nykyisestä (katso liite 1).

Sote-uudistusta käsittelevässä luvussa neljä on käytetty vertailuaineistona sosiaali ja terveystoimintajohdajien Sosiaalibarometri 2018 -kyselyssä antamia arvioita sote-uudistuksesta ja sen vaikutuksista (Sosiaalibarometri 2018).

Kyselyaineistojen ohella tutkimusaineistoina käytetään tilasto- ja rekisteritietoja. Niistä keskeisimpiä ovat STEAn avustamiltaan järjestöiltä kokoamat ja tämän tutkimuksen käyttöön antamat toimintatilastot sekä Patentti- ja rekisterihallituksen rekisteröityneitä ja purkautuneita yhdistyksiä koskevat rekisteritiedot.

STEAlta saatujen tilastojen avulla voidaan tarkastella esimerkiksi järjestöjen toiminnan rahoitusta sekä henkilöstö- ja jäsenmääriä. Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysrekisteristä on hankittu tieto vuosittain rekisteröidyistä uusista sosiaali- ja terveystoimintajohdajien yhdistyksistä.

TAULUKKO 1.

Tutkimuksen aineistot.

Kyselyt

Valtakunnalliset sosiaali- ja terveystoimintajohdajien (perusjoukko = 187; vastanneita 80)

Paikalliset sosiaali- ja terveystoimintajohdajien (perusjoukko = noin 4 500; kysely = 2 211; vastanneita 970)

Vuosina 2010–2017 purkautuneet sosiaali- ja terveystoimintajohdajien (perusjoukko = 563; kysely = 393; vastanneita 195)

Tilasto- ja rekisteriaineistot

STEAn avustamiltaan järjestöiltä kokoamat toimintatiedot

Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysrekisteri

sistä. Purkautuneista yhdistyksistä on koottu tietoa Patentti- ja rekisterihallituksen PURKKI-tietokannasta. Näitä lähteitä käyttäen on mahdollista kuvata, minkä verran ja millaiseen toimintaan liittyviä yhdistyksiä on vuosittain rekisteröity ja purettu. Näin voidaan arvioida sosiaali- ja terveystoimintajohdajien yhdistyskentässä tapahtuvia muutoksia.

Kyselyjen edustavuus ja vastaukset

Paikallisyhdistyskysely lähetettiin yhteensä 2 211 yhdistykselle, joista vastanneita on 970. Vastausprosentiksi muodostuu 44 (taulukko 2), mikä on edellisvuosien tasoa ja varsin hyvä. Valtakunnallisten sosiaali- ja terveystoimintajohdajien johtajista kyselyyn vastasi 80 eli 43 prosenttia perusjoukosta, mikä on myös kohtuullinen tulos.

Purkautuneille yhdistyksille tehtiin joko puhelin- tai sähköpostikysely yhdistysrekisterin purkautumisilmoituksesta saatujen yhteystietojen mukaan. Kyselyyn saatiin vastaus yhteensä 195 purkautuneelta yhdistykseltä. Vastaus-

TAULUKKO 2.

Järjestöbarometri 2018 -kyselyihin vastanneet.

	Lähetetyt	Vastanneet	Vastausprosentti
	N	n	%
Valtakunnalliset järjestöt	187	80	43
Paikallisyhdistykset	2 211	970	44
Purkautuneet yhdistykset	393	195	50

TAULUKKO 3.

Kyselyyn vastanneet valtakunnalliset järjestöt.

Toimiala	Lähetetyt		Vastanneet		Vastausprosentti
	N	%	n	%	%
Kansanterveysjärjestöt	77	41	40	50	52
Lastensuojelujärjestöt	30	16	7	9	23
Vanhusjärjestöt	17	9	6	8	35
Vammaisjärjestöt	33	18	11	14	33
Nuorisokasvatusjärjestöt	7	4	3	4	43
Lomajärjestöt	6	3	5	6	83
Päihdejärjestöt	17	9	8	10	47
Kaikki	187	100	80	100	43

prosentiksi muodostui 50, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä.

Kyselyaineistojen edustavuutta koko sosiaali- ja terveysjärjestökenttää ajatellen voidaan arvioida vertaamalla vastanneiden järjestöjen toimialajakaumaa kyselyn koko kohdejoukon toimialajakaumaan.

Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johdolle tehdyn kyselyn aineisto on toimialoittain varsin edustava (taulukko 3). Huomattavin perusjoukon ja vastaajajoukon välinen ero on, että lastensuojelujärjestöt ovat olleet hieman muita passiivisempia vastaajia.

Paikallisyhdistyskyselyyn vastanneiden yhdistysten toimialajakauma vastaa melko hyvin koko otoksen toimialajakaumaa (taulukko 4). Aiempien vuosien tapaan vanhusyhdistykset ovat osallistuneet kyselyyn muita ak-

tiivisemmin ja lastensuojeluyhdistykset hieman passiivisemmin. Vanhusyhdistysten (55 %) ja niistä erityisesti eläkeläisyhdistysten vastausprosentti (58 %) on ollut muita parempi (liite 2). Paikallisyhdistysaineistoa voidaan kokonaisuudessaan pitää toimialojen suhteen varsin edustavana. Koska kaikki keskeisimmät tulokset esitetään toimialoittain, vanhusyhdistysten yliedustus ja lastensuojeluyhdistysten aliedustus eivät tuota ongelmia tulosten luotettavuuden kannalta.

Paikallisyhdistyskyselyssä yhdistyksiltä on tiedusteltu niiden toiminnan pääasiallista maakunnallista sijoittumista. Vastausten perusteella voidaan tarkastella yhdistysaineiston maakunnallista jakautumista. Aineiston suoraan maantieteellistä edustavuutta ei siitä voi täysin päätellä, koska koko

TAULUKKO 4.

Kyselyyn vastanneet paikallisyhdistykset.

Toimiala	Lähetetyt		Vastanneet		Vastausprosentti
	N	%	n	%	%
Kansanterveysyhdistykset	774	35	320	33	41
Lastensuojeluyhdistykset	324	15	94	10	29
Vanhusyhdistykset	711	32	388	40	55
Vammaisyhdistykset	290	13	126	13	43
Päihdeyhdistykset	112	5	42	4	38
Yhteensä	2 211	100	970	100	44

TAULUKKO 5.

Kyselyyn vastanneet yhdistykset toimintamaakunnittain.

Maakunta	Yhdistyksiä	
	n	%
Uusimaa	124	13
Pirkanmaa	87	9
Varsinais-Suomi	82	9
Pohjois-Savo	71	7
Keski-Suomi	71	7
Pohjois-Pohjanmaa	69	7
Satakunta	64	7
Etelä-Pohjanmaa	60	6
Etelä-Savo	59	6
Lappi	53	6
Pohjois-Karjala	50	5
Etelä-Karjala	35	4
Päijät-Häme	28	3
Kanta-Häme	28	3
Itä-Uusimaa	28	3
Kainuu	21	2
Keski-Pohjanmaa	21	2
Pohjanmaa	18	2
Yhteensä	969	100

TAULUKKO 6.

Kyselyyn vastanneet yhdistykset kuntatyyppittäin.

Pääasiallinen toimintakunta	Yhdistyksiä	
	n	%
Kaupunkikunta	534	56
Ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunta	187	19
Kaupunkien läheisen maaseudun kunta	153	16
Laajempi useita erityyppisiä kuntia käsittävä alue	88	9
Yhteensä	962	100

TAULUKKO 7.

Purkautuneiden yhdistysten kyselyn perusjoukko ja kyselyyn vastanneet.

Toimiala	Kaikki 2010–2017 purkautuneet sote-yhdistykset*		Kyselydatan yhdistykset	
	n	%	n	%
Kansanterveysyhdistykset	205	36	74	38
Lastensuojeluyhdistykset	104	19	45	23
Vanhusyhdistykset	131	23	32	16
Vammaisyhdistykset	66	12	24	12
Nuorisokasvatussyhdistykset	14	3	5	3
Lomayhdistykset	6	1	3	2
Päihdeyhdistykset	37	7	12	6
Yhteensä	563	100	195	100

* Pois lukien veteraaniyhdistykset, sotainvalidiyhdistykset ja muut sotiin liittyvät yhdistykset, jotka jätettiin kyselyn perusjoukon ulkopuolelle.

paikallisyhdistysjoukon alueellista kattavuutta ei tunneta.

Aineiston maakunnallinen kattavuus on varsin hyvä, sillä kaikki maakunnat Ahvenanmaata lukuun ottamatta ovat edustettuina (taulukko 5). Määrällisesti eniten vastaajia on Uudeltamaalta (124), Pirkanmaalta (87), Varsinais-Suomesta (82), Pohjois-Savosta (71), Keski-Suomesta (71) ja Pohjois-Pohjanmaalta (69).

Yli puolet (56 %) Järjestöbarometri 2018 -kyselyyn vastanneista paikallisyhdistyksistä toimii kaupunkikunnissa ja viidesosa (19 %) ydinmaaseudun tai harvaan asutun maaseudun kunnissa (taulukko 6). Kaupunkien läheisen maaseudun kunnissa toimivia yhdistyksiä on 16 prosenttia. Noin joka kymmenes (9 %) yhdistys toimii yhtä kuntaa laajemmalla, erityyppisiä kuntia käsittävällä alueella.

Purkautuneiden yhdistysten kyselyaineiston edustavuutta voidaan arvioida lähinnä yhdistysten toimialan, iän (rekisteröintivuosikymmen) ja maantieteellisen sijainnin perusteella.

Toimialoittain (taulukko 7) sekä rekisteröintivuosikymmenittäin (liite 3) ja maakunnittain (liite 4) tarkastellen havaitaan, että kyselydata ja perusjoukko vastaavat varsin hyvin toisiaan.

Toimialojen suhteen suurin ero on vanhusyhdistysten osuudessa, joka kyselyyn vastaajissa on seitsemän prosenttiyksikköä pienempi kuin perusjoukossa. Rekisteröintivuosikymmenittäin tarkastellen suurin ero on, että uusimpien eli 2010–2017 rekisteröityjen yhdistysten osuus on kyselyyn vastanneissa neljä prosenttiyksikköä pienempi kuin perusjoukossa. Maakunnittaisessa tarkastelussa huomattavin ero on Varsinais-Suomen yhdistysten noin neljä prosenttiyksikköä perusjoukkoa pienempi osuus kyselyyn vastaajissa. Kaiken kaikkiaan kyselydatan ja perusjoukon erot ovat tarkasteltujen taustamuuttujien suhteen hyvin pieniä ja aineistoa voidaan pitää edustavana.

Järjestöbarometrin eri vastaajaryhmien vastausprosentteja voidaan pitää riittävinä ja osin varsin hyvinä. Erityisen myönteistä on, että edellisvuosien

tapaan lähes puolet paikallisyhdistyksistä on vastannut kyselyyn. Vuodesta 2006 suunnilleen samalla tasolla säilynyt vastausaktiivisuus kertoo vastaajien sitoutuneisuudesta ja myönteisestä asenteesta Järjestöbarometria ja sen tiedonkeruuta kohtaan.

Järjestöille on tiedotettu eri kanavien välityksellä barometrikyselystä, mikä on lisännyt välineen tunnettuutta ja auttanut pitämään yllä vastaushalukkuutta. Yhdistysten osoitetietoja on päivitetty joka vuosi, millä on saatu vähennettyä vastauksetta. Osoitteiden muutokset aiheuttavat silti katoa erityisesti niissä yhdistyksissä, joilla ei ole omia kiinteitä toimintatiloja ja joiden osoite muuttuu puheenjohtajan tai sihteerin vaihtuessa.

Vastaajien tavoittaminen on entistä suurempi haaste kyselytutkimuksissa. Erilaisten tiedonkeruiden määrä on lisääntynyt, mihin yhtenä syynä on verkkokyselyjen toteuttamisen helppous ja nopeus. Rahoittajien, valvontaviranomaisten, kattojärjestöjen ja tutkijoiden järjestöille tekemien kyselyjen yleistymisen on aiheuttanut vastausväsymystä. Esimerkiksi suurimmaksi osaksi vapaaehtoisvoimin toimivissa paikallisyhdistyksissä kyselyjen kuormittavuus on yksi keskeinen vastauksen syy.

Paikallisyhdistyskyselyyn osallistumattomuuden yhtenä syynä voidaan pitää myös oman toiminnan arvioimista niin pienimuotoiseksi, että laajaan kyselyyn osallistumista ei nähdä mielekkäänä tai tarpeellisenä. Vuosittain osa yhdistyksistä on ilmoittanut tämän oman vastaamattomuutensa syyksi ja se selittää vastaajakatoa laajemminkin. Yhdistyksiltä saatujen tietojen perusteella vastaamattomuuden taustalla voi olla myös se, että kyselyn osoittelilla olevien yhdistysten joukossa on vuosittain joitakin toiminnassaan ”taukoa” viettäviä tai toimintansa kokonaan lopettaneita yhdistyksiä, joita ei ole purettu.

Järjestöjohtoon kyselyn edellisvuosia hieman alempaa vastausprosenttia selittänevät osin Webropolissa kyselyn toteutuksen aikaan ilmenneet ongelmat. Ne haittasivat tai estivät ajoittain kyselyyn vastaamista. Ongelmien syynä olivat maailmanlaajuisesti tehdyt tietoturvapäivitykset Intel-suorittimille, joita myös Webropolin palvelimet käyttivät. Samaan aikaan oli myös käynnissä muita valtakunnallisille järjestöille suunnattuja kyselyjä, mikä ehkä vähensi halukkuutta osallistua barometrikyselyyn.

Aineistojen analysointi

Järjestöbarometrin tutkimusaineistot ovat monipuolisia ja niiden käsittelemisessä on käytetty sekä määrällisiä että laadullisia analysointitapoja. Aineiston analysoinnin välineinä toimivat suorat jakaumat, ristiintaulukot, summa- ja erotusmuuttujat, regressioanalyysi sekä tilastollisina tunnuslukuina keskiarvo ja mediaani. Keskiarvojen testauksessa on käytetty t-testiä ja ristiintaulukoinneissa khiin neliö -riippumattomuustestiä.

Keskeisimmät taustamuuttujat ovat järjestöjen ja yhdistysten toimiala sekä talousarvion menojen loppusumma. Tarkasteluja tehdään myös yhdistysten henkilökunnan palkkaamisen, iän, jäsenmäärän ja toimintakunnan tyyppien suhteen. Tulosten raportoinnissa käytetään taulukoita sekä palkki- ja pylväsiagrammeja sekä muuta havainnollistavaa grafiikkaa.

Tutkimusaineisto sisältää avovastauksia, joiden avulla on kerätty yksilöidymmää tietoa joistakin sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa ja nykytilannetta koskevista teemoista. Avovastauksia on analysoitu luokittelemalla ja teemoittelemalla. Avovastauksista poimittuja suoria lainauksia käytetään havainnollistamaan saatuja tutkimustuloksia.

2

Paikallis- yhdistykset

2 Paikallis- yhdistykset

Yhdistysten toiminta on laajasti avointa kiinnostuneille ja apua tarvitseville, ei vain jäsenille. Valtaosalla yhdistyksistä toiminnan kysyntä ja määrä ovat lisääntyneet tai pysyneet ennallaan. Myös uusia yhdistyksiä syntyy runsaasti. Jäsen- ten, aktiivien ja vapaaehtoisten määrä herättää huolta.

SUOMESSA ON ARVIOLTA noin 10 000 rekisteröityä sosiaali- ja terveysalan yhdistystä, josta paikallisyhdistykset muodostavat suurimman toimijajoukon. Tässä luvussa paikallisyhdistysten toimintaa tarkastellaan vuoden 2018 alussa tehtyyn Järjestöbarometriky- selyyn osallistuneen 970 yhdistyksen vastausten pohjalta.

Luvun aluksi käsitellään yhdistys- ten toiminnan ajankohtaistilannetta, toiminnan voimavaroja ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työl- listämistä. Seuraavaksi tarkastellaan yhdistysten jäseniä ja toimintaan osallistujia sekä yhteistyötä yhdistys- ten, oppilaitosten ja yritysten kanssa. Luvun lopuksi tehdään katsaus vuosi- na 2016–2017 rekisteröityihin ja pur- kautuneisiin sosiaali- ja terveysyhdis- tyksiin.

Paikallisyhdistysten näkemyksiä so- te- ja maakuntauudistuksen vaikutuk- sista tarkastellaan luvussa neljä.

2.1 Toiminnan ajankohtaistilanne

Muutostilanne

Yhdistyksiltä tiedusteltiin, millainen niiden toiminnan ajankohtainen muu- tostilanne on asteikoilla: ei muutosta – voimakas muutos ja toiminnan voi- makas supistaminen – toiminnan voi- makas laajentaminen. Lisäksi yhdistyk- siä pyydettiin kuvailemaan, millaisia niiden toiminnan muutokset käytän- nössä ovat.

Lähes kaksi kolmasosaa (65 %) yh- distyksistä arvioi, että niissä ei ole käynnissä muutosta lainkaan tai se on korkeintaan vähäinen (taulukko 8). Muutostilannettaan pitää kohtalaisena noin joka viides (22 %) ja melko voi- makkaana tai voimakkaana 13 prosent- tia yhdistyksistä.

Muutosarvioissa on jonkin verran toimialoittaisia eroja. Noin joka kol- mannessa mielenterveysyhdistyksessä

TAULUKKO 8.

Yhdistyksissä käynnissä olevan muutoksen voimakkuus.

Toimiala*	Muutoksen voimakkuus			n
	Voimakas/ melko voimakas	Kohtalainen	Melko vähäinen/ ei muutosta	
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	14	24	61	90
potilasyhdistykset	9	21	70	163
mielenterveysyhdistykset	34	30	36	44
työttömien yhdistykset	33	33	33	15
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	15	26	59	74
sijaishuoltoyhdistykset	18	9	73	11
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	32	25	43	75
eläkeläisyhdistykset	5	20	75	302
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	11	19	70	63
aistivammayhdistykset	13	18	68	38
kehitysvammayhdistykset	22	22	56	23
Päihdeyhdistykset				
	13	25	72	40
Kaikki yhdistykset	13	22	65	940

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

(34 %), työttömien yhdistyksessä (33 %) ja vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksessä on meneillään melko voimakas tai voimakas muutos. Taloudeltaan suurissa, henkilökuntaa palkanneissa yhdistyksissä muutostilanne arvioidaan muita yleisemmin voimakkaaksi (liite 5).

Yleiskuva yhdistysten toiminnan laajuuden kehityksestä on melko myönteinen, sillä noin yli neljässä viidesosassa

yhdistyksistä (83 %) toiminta on pysymässä ennallaan tai laajenemassa (taulukko 9). Yhdistysten enemmistöllä (60 %) toiminta on jatkumassa entisessä laajuudessaan. Toimintaansa on laajentamassa lähes joka neljäs (23 %) ja supistamassa noin joka kuudes (17 %) yhdistys. Vuoteen 2016 verrattuna toimintaansa supistavia yhdistyksiä on nyt kuusi prosenttiyksikköä enemmän (Järjestöbarometri 2016).

TAULUKKO 9.

Yhdistyksissä käynnissä olevan muutoksen suunta.

Toimiala*	Muutoksen suunta			n
	Kohtalainen/ voimakas laajentaminen	Pysyminen ennallaan	Kohtalainen/ voimakas supistaminen	
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	27	58	15	88
potilasyhdistykset	17	68	15	164
mielenterveysyhdistykset	47	37	16	43
työttömien yhdistykset	7	40	53	15
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	29	52	19	73
sijaishuoltoyhdistykset	9	73	18	11
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	30	47	23	74
eläkeläisyhdistykset	23	66	11	292
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	15	69	16	61
aistivammayhdistykset	17	58	25	36
kehitysvammayhdistykset	13	57	30	23
Päihdeyhdistykset				
	20	63	17	40
Kaikki yhdistykset	23	60	17	930

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

Toiminta monipuolistuu
ja siinä huomioidaan
sekä eri potilasryhmät
että ikäryhmät.

Toiminnan kasvuarviot ovat selvästi yleisimpiä mielenterveysyhdistyksissä (47 %) ja supistumisarviot työttömien yhdistyksissä (53 %). Laajentumassa ovat muita yleisemmin taloudeltaan ja jäsenmäärältään suuret ja henkilökuntaa palkanneet yhdistykset (liite 6).

Yhdistysten toiminnan kasvua kuvaavat yleisimmin jäsenten, vapaaehtoisten, osallistujien tai asiakkaiden määrän li-

sääntyminen sekä toiminnan laajeneminen ja monipuolistuminen. Osalla yhdistyksistä uusi toiminta-avustus, palkattu työntekijä, uudet toimintatilat tai yhteistyökumppanit ovat tehneet toiminnan kasvun mahdolliseksi.

”Joka kuukausi jäsenien määrä kasvaa. Tarjoamme uusia toimintoja (päätoiminnot) ja näkyvyys on kasvanut esim. FB:n kautta.”

”Hallituksen jäsenten ikä nuorentuu. Uusia vastuunkantajia. Hyvä uusien jäsenten hankintatyö ja tulos. Laadukas toiminta ja näkyvyys.”

”Lisääntynyt palveluiden kysyntä, enemmän vapaaehtoisia.”

”Muutimme uusiin tiloihin maaliskuussa 2017 ja toimitilan neliömäärä kasvoi [...]. Käyttöaste ja asiakasmäärä tuplaantuneet.”

”STM:n avustuksen saaminen työntekijän palkkaukseen.”

”Toiminnan voimakas laajeneminen seutukuntiin, uusia osallistujia tullut runsaasti mukaan kuluneena vuonna.”

”Toiminta monipuolistuu ja siinä huomioidaan sekä eri potilasryhmät että ikäryhmät.”

”Uusia toimintaryhmiä perustettu/aktivoitu aiempia toimintaryhmiä. Uusia jäseniä hankittu.”

”Aloitettiin uusia harrastepiirejä sekä yhteistyötä srk:n ja kunnan kanssa.”

Yhdistysten toiminnan supistumiseen vaikuttavat käytännössä esimerkiksi aktiivien, luottamushenkilöiden, jäsenten ja vapaaehtoisten vähentyminen. Joillakin yhdistyksillä avustusten loppuminen on synynä toiminnan vähenemiseen. Palveluja tuottavilla yhdis-

Pitkäaikainen toimija
jäi pois toiminnasta.
Vaikea löytää korvaavaa
tekijää ja pitää
toimintaa yllä.

tyksillä supistukset liittyvät esimerkiksi kunnan palveluostojen vähenemiseen. Yksittäisillä yhdistyksillä edellä mainittu syyt ovat johtaneet toiminnan jättämiseen tauolle tai päätökseen fuusioitumisesta toisen yhdistyksen kanssa.

”Aktiivitoimijoita liian vähän, osallistujista ajoittain pulaa, taudin aiheuttamien vaihtelevien ongelmien vuoksi.”

”Emme tahdo saada johtokuntaa edes kasattua, eikä jäsenet ota osaa toimintaan.”

”Järjestö ikääntyy ja luontainen poistuma on suuri, uusia ja etenkin nuoria jäseniä vaikea saada.”

”Vapaaehtoisia ei riitä toimintaan, joten toimintaa supistetaan vastaamaan olemassa oleviin resursseihin.”

”Pitkäaikainen toimija jäi pois toiminnasta. Vaikeaa löytää korvaavaa tekijää ja pitää toimintaa yllä.”

”Kaupungin tuen romahtaminen, kun samanaikaisesti se odottaa 3. sektorin voimakasta roolia palveluissaan.”

”Rahoituksen loppuminen Ely-keskuksesta.”

”Kunnan ostopalvelujen väheneminen.”

TAULUKKO 10.

Yhdistysten toimintamuotojen aloittamiset ja lopettamiset vuoden 2017 aikana.

Toimiala*	Toimintamuodon aloittaneet	Toimintamuodon lopettaneet	n
	%	%	
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	36	13	90
potilasyhdistykset	37	10	163
mielenterveysyhdistykset	46	16	44
työttömien yhdistykset	13	20	15
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuojelun yleisyhdistykset	45	28	74
sijaishuoltoyhdistykset	27	9	11
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	29	17	75
eläkeläisyhdistykset	39	12	306
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	32	7	62
aistivammayhdistykset	24	13	38
kehitysvammayhdistykset	27	18	22
Päihdeyhdistykset			
	38	20	40
Kaikki yhdistykset			
	36	14	951

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

TAULUKKO 11.

Ristiintarkastelu toimintamuodon aloittaneista ja lopettaneista yhdistyksistä.

			Onko lopettanut jonkin toimintamuodoistaan	
			Kyllä	Ei
			%	%
Onko aloittanut jonkin uuden toimintamuodon	Kyllä	%	7	29
	Ei	%	8	56

”Yhdistys on jätetty lepotilaan.”

”Toiminta lakkautetaan helmikuun 2018 kevätkokouksessa. [...] alueellinen yhdistyminen.”

Vuoden 2017 aikana aloitetut ja lopetetut toimintamuodot

Yhdistykset ovat aloittaneet toimintamuotoja selvästi yleisemmin kuin lopettaneet niitä. Runsas kolmasosa (36 %) yhdistyksistä käynnisti jonkin uuden toimintamuodon vuoden 2017 aikana (taulukko 10). Yleisimmin uusia toimintoja ryhdyttiin toteuttamaan mielenterveysyhdistyksissä (46 %) ja lastensuojelun yleisyhdistyksissä (45%). Taloudeltaan ja jäsenmäärältään pienet yhdistykset ovat aloittaneet uusia toimintamuotoja muita harvemmin (liite 7).

Vain joka seitsemännessä (14 %) kyselyyn vastanneessa yhdistyksessä on lopetettu jonkin toiminnoista vuoden 2017 aikana. Keskimääräistä yleisempää toimintamuotojen lopettamiset ovat olleet lastensuojelun yleisyhdistyksissä (28 %), päihdeyhdistyksissä (20 %) ja työttömien yhdistyksissä (20 %). Taloudeltaan ja jäsenmäärältään eri kokoisten yhdistysten välillä ei ole tämän suhteen tilastollisesti merkitseviä eroja (liite 7).

Jonkin uuden toimintamuodon aloittaneiden yhdistysten suhteellinen osuus on täsmälleen sama kuin vuoden 2016 kyselyssä, mutta sellaisen lopettaneiden osuus on nyt neljä prosenttiyksikköä suurempi (Järjestöbarometri 2016).

Yhdistysten enemmistö (56 %) ei ole aloittanut eikä lopettanut toimintamuotoja vuonna 2018 (taulukko 11). Runsas neljäsosa (29 %) on aloittanut uuden toiminnan lopettamatta jotain aiemmista toimintamuodoistaan. Kahdeksan prosenttia on lopettanut jonkin toiminnoistaan käynnistämättä uutta. Seitsemän prosenttia on lopettanut jonkin toimintamuodon, mutta aloittanut toisen.

Esimerkkejä yhdistysten vuonna 2017 aloittamista toiminnoista ovat erilaiset vapaaehtois-, vertais- ja virkistystoiminnan muodot, kehittämishankkeet, koulutukset, sekä erilaiset uudet sosiaali- ja terveystalvelujen muodot.

”Sisäilmasta sairastuneiden vertais-tukiryhmä.”

”Erityislasterien isien vertaisryhmä.”

”Mm. uusperheitten ryhmä, yhden vanhemman ryhmä, lasta odottavien perheiden ryhmä.”

”[...] On aloitettu useita projekteja turvapaikan saaneiden kotoutumisen tukemiseksi.”

”Muistiparkki [...]. Omainen voi tuoda muistisairaana ”parkkiin” 4 h:ksi asioinnin/virkistytymisen ajaksi.”

”Uusi hanke kokemusasiantuntija-toiminnan kehittämiseksi [...]”

”Vanhusten ulkoiluapu vanhainkodissa.”

”Kokkikurssi vanhoille miehille.”

”Alakouluikäisille kerran viikossa kokoontuva sähkökerho.”

”Kehitysvammaisten keilaryhmä joka toinen viikko.”

”Mielenterveyden ensiapukoulutukset MTEA1, MTEA2.”

”Saattohoidon kehittäminen maakunnassa.”

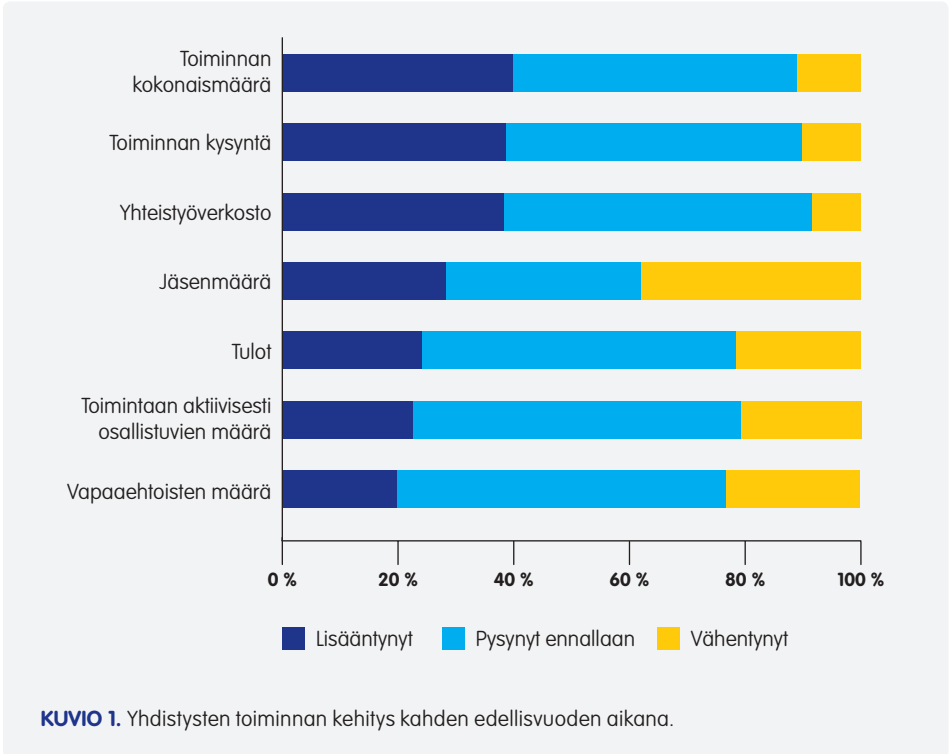
”Ryhmämuotoinen kuntouttava työtoiminta.”

”Vammaisten tehostetun palveluasumisen.”

TAULUKKO 12.

Esimerkkejä kuntien toimintamuotoitoiveista yhdistyksille.

Toiminta-avustuksen vastikkeeksi	Muuta korvausta vastaan	Ilman korvausta
Auttavaa vapaaehtoistyötä	Alle kouluikäisten kulttuuritarjontaa	Hätäapua ylijäämäruuasta sosiaalitoimen asiakkaille
Ensiapupäivystystä	Asukastilan ylläpitoa	Koko perheen liikuntakerhoa
Eri muotoista kerhotoimintaa	Ea-päivystyksiä ja -koulutusta	Liikunnan ohjausta
Järjestölähtöistä kriisiapua	Ensikotikuntoutusta perheen kotona	Olla asiantuntijana eri keskusteluissa
Koululaisten iltapäivätoimintaa	Iltapäiväkerhotoimintaa	Pakolaisten kotouttamisen avustamista
Kuntouttavaa työtoimintaa	Kokemusasiantuntija-toimintaa	Perhekahvilatoimintaa
Kuulolähipalvelua	Nuorisotilatyötä	Päiväkeskusten kesäkerhotoimintaa
Liikuntaryhmiä	Omaishoidon tukea	Ryhmätoimintaa lapsille
Matalan kynnyksen kriisiapua	Palkkatukityötä ja työkokeiluja	Terveydenhuoltohenkilökunnan opetusta kuulokojeiden huollossa, kuulokojeiden huoltoa palvelutaloissa
Perhekeskustoimintaa	Pitkäaikaistyöttömien päivätoimintaa	Ulkoiluapua/viriketoimintaa vanhustenhuollon toimipisteessä
Pitkäaikaistyöttömien ryhmää	Päihderyhmän vetämistä	Vammaisneuvoston edustus
Työllistämistä palkkatuella	Päiväkeskustoimintaa senioreille	Vanhusneuvoston jäsenyys
Vanhusten kerhoja	Tehostettua palveluasumista	Vapaaehtoistoimintaa laitoksissa ja ystävätoimintaa
Vanhusten ulkoilutusta	Ulkoilutusta	Vapaaehtoistoimintaa turvapaikanhakijoiden kanssa
Vertaistukea	Valmiustoimintaa	Vertaisryhmätoimintaa
Virkistystoimintaa	Vertaisohjaajakoulutusta	Ystävätoimintaa maahanmuuttajille
Ystäväpalvelua	Veteraanien päivätoimintaa	Äänilehtitoimintaa

”Kriisiasuminen ikäihmisille.”

Yhdistysten vuonna 2017 lopettamia toimintoja ovat esimerkiksi eri ryhmille tarkoitettun vertaistoiminnan sekä harastus-, virkistys- ja liikuntatoiminnan järjestäminen. Myös yksittäisten palvelujen sekä avun ja tuen muotojen tarjoaminen on lopetettu joissakin yhdistyksissä.

”Perhekahvilatoiminta loppui, koska ei ole vetäjää.”

”Pienten kehitysvammaisten vanhempien kerho, kouluikäisten kehitysvammaisten Muskari.”

”Kirpputoritapahtumat laitettiin tauolle vähäisen kiinnostuksen vuoksi.”

”Lasten liikuntakerho, kesäretki, nappulahiihdot.”

”Opintokerho on lepotaulla vetäjän puuttuessa.”

”EU-ruoka-avusta pidetään taukoa vuonna 2018.”

”Ensiapuryhmätoiminta.”

”Työllistämisyksiköt autokorjaamon ja polkupyöräkorjaamon sekä puuverstaan ja kahvilan.”

”Muistisairaiden ryhmäkotiosasto.”

Kuntien toimintatoiveet yhdistyksille

Yhdistyksiltä tiedusteltiin, ovatko kunnat kahden viime vuoden aikana esittäneet niille pyyntöjä toimintamuodoista, joita ne haluaisivat yhdistyksen toteuttavan alueellaan joko ilman korvausta, toiminta-avustuksen vastikkeeksi tai muuta korvausta vastaan.

TAULUKKO 13.

Yhdistysten yleisimmin kasvaneet ja supistuneet seikat.

Toimiala	Yleisimmin kasvaneet	Yleisimmin supistunut
Kansanterveysyhdistykset		
yleis- ja monialayhdistykset	toiminnan kysyntä (54 %)	jäsenmäärä (46 %)
	yhteistyöverkosto (48 %)	
	toiminnan kokonaismäärä (43 %)	
potilasyhdistykset	toiminnan kokonaismäärä (37 %)	jäsenmäärä (43 %)
	yhteistyöverkosto (36 %)	
	toiminnan kysyntä (32 %)	
mielenterveysyhdistykset	yhteistyöverkosto (57 %)	jäsenmäärä (27 %)
	toiminnan kysyntä (52 %)	
	toiminnan kokonaismäärä (49 %)	
työttömien yhdistykset	yhteistyöverkosto (27 %)	vapaaehtoisten määrä (40 %)
	toiminnan kysyntä (27 %)	
	toiminnan kokonaismäärä (20 %)	
Lastensuojeluyhdistykset		
lastensuojelun yleisyhdistykset	toiminnan kysyntä (50 %)	jäsenmäärä (35 %)
	yhteistyöverkosto (46 %)	
	toiminnan kokonaismäärä (45 %)	
sijaishuoltoyhdistykset	toiminnan kysyntä (55 %)	jäsenmäärä (64 %)
	toiminnan kokonaismäärä (45 %)	
	yhteistyöverkosto (36 %)	
Vanhusyhdistykset		
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	yhteistyöverkosto (50 %)	tulot (26 %)
	toiminnan kysyntä (49 %)	
	toiminnan kokonaismäärä (44 %)	
eläkeläisyhdistykset	toiminnan kokonaismäärä (43 %)	jäsenmäärä (37 %)
	toiminnan kysyntä (36 %)	
	yhteistyöverkosto (34 %)	

Toimiala	Yleisimmin kasvaneet	Yleisimmin supistunut
Vammaisyhdistykset		
invalidiyhdistykset	yhteistyöverkosto (33%)	jäsenmäärä (48 %)
	toiminnan kokonaismäärä (32 %)	
	toiminnan kysyntä (22%)	
aistivammayhdistykset	jäsenmäärä (38 %)	vapaaehtoisten määrä (30 %)
	toiminnan kysyntä (32 %)	
	tulot (30 %)	
kehitysvammayhdistykset	yhteistyöverkosto (27%)	jäsenmäärä (41 %)
	toiminnan kokonaismäärä (23 %)	
	toiminnan kysyntä (23 %)	
Päihdeyhdistykset		
	yhteistyöverkosto (42 %)	jäsenmäärä (33 %)
	toiminnan kysyntä (39 %)	
	toiminnan kokonaismäärä (36 %)	

73 %

yhdistyksistä toteuttanut
kuntien toiveita
toimintamuodoista.

Kahdeksalta prosentilta yhdistyksistä on pyydetty toimintamuotoja ilman korvausta, viideltä prosentilta vastikkeeksi toiminta-avustukselle ja neljältä prosentilta muuta korvausta vastaan. Yhteensä noin joka kuudes (17 %) yhdistys on saanut kunnilta toiveita jonkin toimintamuodon järjestämisestä joko vastikkeellisesti tai ilman. Vuoteen 2016 verrattuna toimintapyyntöjä saa-

neita yhdistyksiä on nyt suunnilleen saman verran (Järjestöbarometri 2016).

Kaikista yhdistyksistä, joille kunnat ovat esittäneet toimintatoiveita, lähes kolme neljäsosaa (73 %) on ryhtynyt järjestämään jotain niiltä pyydettyistä toiminnoista. Taulukkoon 12 on koottu esimerkkejä kuntien yhdistyksiltä pyytämistä toimintamuodoista.

Toiminnan ja toimintaedellytysten kehitys yhdistyksissä

Paikallistoiminnan ajankohtaistilanteen lähempää tarkastelua varten yhdistyksiltä tiedusteltiin, kuinka niiden toimintaa ja toimintaedellytyksiä koskevat asiat ovat kehittyneet kahden viime vuoden aikana. Yhdistyksiä pyydettiin arvioimaan niiden toiminnan kysynnän ja kokonaismäärän, jäsenten, vapaaehtoisten ja toimintaan aktiivises-

ti osallistuneiden määrän sekä tulojen ja yhteistyöverkoston muutosta.

Yleiskuva paikallisyhdistystoiminnan viimeaikaisesta kehityksestä on hyvin myönteinen, koska kaikki kysytyistä asioista ovat yhdistysten selvällä enemmistöllä pysyneet ennallaan tai lisääntyneet kahden viime vuoden kuluessa. Toiminnan kysyntä ja kokonaismäärä ovat vähintään pysyneet ennallaan yhdeksällä yhdistyksellä kymmenestä (kuvio 1). Toiminnan kokonaismäärä on lisääntynyt 40 prosentilla ja kysyntä 39 prosentilla yhdistyksistä kahden viime vuoden aikana.

Myös kokonaiskuva yhdistysten verkostojen tilanteesta on myönteinen. Yli kolmasosa (38 %) yhdistyksistä on laajentanut yhteistyöverkostaan. Enemmistöllä (53 %) ne ovat pysyneet ennallaan ja vain vajaalla kymmenesosalla (9 %) supistuneet.

Jäsenmäärä on nyt kysytyistä seikoista ollut suhteellisesti eniten muutoksessa, sillä vain kolmasosa (34 %) yhdistyksistä arvioi sen pysyneen muuttumattomana kahden viime vuoden kuluessa. Runsaassa kolmasosassa (38 %) jäsenmäärä on vähentynyt ja runsaassa neljäsosassa (28 %) lisääntynyt.

Toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrä on lisääntynyt lähes neljäsosassa (23 %), pysynyt ennallaan yli puolessa (57 %) ja vähentynyt noin viidesosassa (21%) yhdistyksistä. Vapaaehtoisten määrä on yleisemmin vähentynyt (23 %) kuin lisääntynyt (20 %), mutta enemmistössä yhdistyksiä (57 %) pysynyt muuttumattomana kahden viime vuoden aikana.

Yli puolella (54 %) yhdistyksistä tulot ovat pysyneet ennallaan, noin neljäsosalla (24 %) kasvaneet ja runsaalla viidesosalla (22 %) pienentyneet.

Toiminnan ja toimintaedellytysten kehityksestä on kysytty yhdistyksiltä toistuvasti ja viimeksi vuosina 2011, 2013 ja 2016. Kyseinen aikasarja on esitetty liitteessä 8. Aikavertailussa ha-

vaitaan, että toiminnan kysyntä ja kokonaismäärä sekä toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrä on vuodelta lisääntynyt hieman aikaisempaa pienemmällä osalla yhdistyksistä ja pysynyt aiempaa suuremmalla osalla ennallaan.

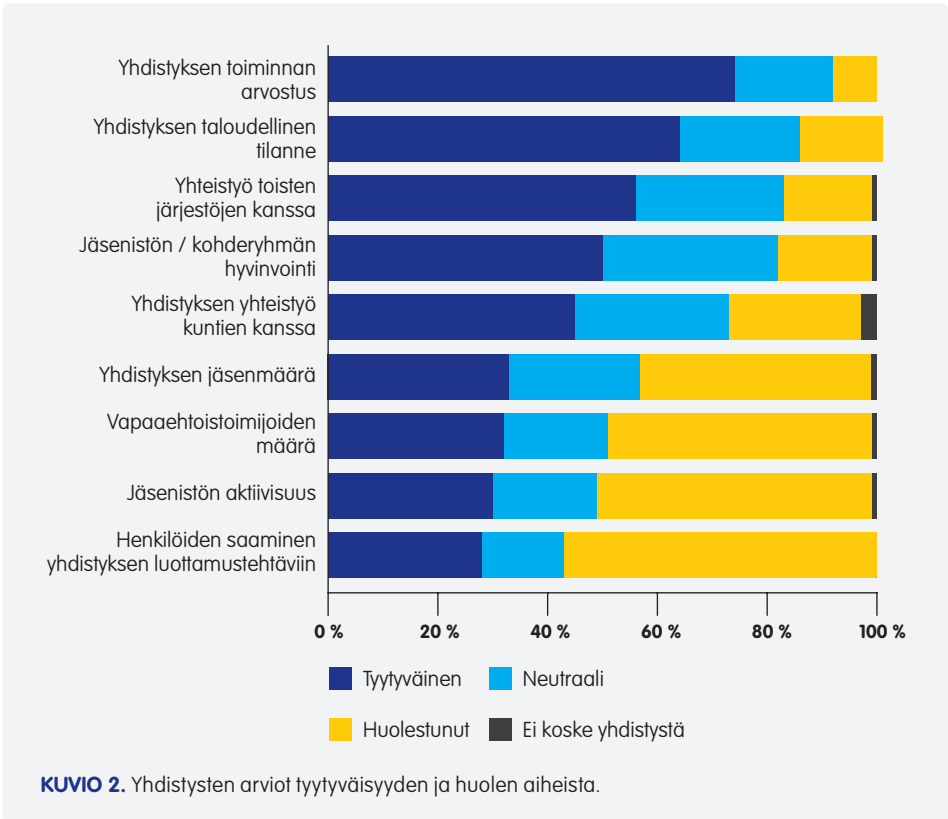
Taulukkoon 13 on koottu toimialoitain kolme myönteisimmin kehittyntä seikkaa eli ne toimintaa ja toimintaedellytyksiin liittyvät asiat, joiden yleisimmin arvioidaan laajentuneen kyseisen toimialan yhdistyksissä kahden viime vuoden aikana. Lisäksi joka toimialan kohdalla näkyy yksi seikka, joka on kyseisissä yhdistyksissä yleisimmin supistunut.

Huolen ja tyytyväisyyden aiheet

Yhdistysten tilanteesta koottiin lisätietoa tiedustelemalla, herättävätkö jotkin niiden omaan toimintaa ja toimintaedellytyksiä koskevat asiat vastaajissa huolta vai tyytyväisyyttä. Yhdistyksiltä pyydettiin arviota niiden taloudellisesta tilanteesta, vapaaehtoistoimijoiden ja jäsenten määrästä, henkilöiden saamisesta luottamustehtäviin, jäsenistön aktiivisuudesta osallistua yhdistyksen toimintaan, jäsenistön tai toiminnan kohderyhmän hyvinvoinnista, yhteistyöstä toisten järjestöjen ja kuntien kanssa sekä toiminnan saamasta arvostuksesta.

Yhdistykset arvioivat kaikkein myönteisimmin oman toimintansa arvostusta, johon tyytyväisiä on noin kolme neljästä (74 %) vastaajasta (kuvio 2). Lähes kaksi kolmasosaa (64 %) on tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa ja yli puolet (56 %) yhteistyöhön toisten järjestöjen kanssa. Joka toisessa (50 %) yhdistyksessä ollaan tyytyväisiä jäsenistön tai kohderyhmän hyvinvointiin. Kuntayhteistyöhön tyytyväisiä on vajaa puolet (45 %), mutta siitä huolestuneita lähes neljäsosa (24 %) yhdistyksistä.

Yhdistysten yleisin huolenaihe on ihmisten saaminen niiden luottamustehtäviin. Yli puolet (57 %) vastaajista

on tilanteesta huolissaan ja vain runsas neljäsosa (28 %) tyytyväisiä. Myös vapaaehtoistoimijoiden määrä, jäsenistön aktiivisuus osallistua toimintaan sekä jäsenmäärä ovat yhdistyksissä selvästi yleisemmin huolen kuin tyytyväisyyden aihe. Vapaaehtoistoimijoiden määräästä on huolissaan lähes puolet (48 %) ja siihen tyytyväisiä on noin kolmasosa (32 %) yhdistyksistä. Jäsenistön aktiivisuuden taso huolettaa joka toista (50 %) ja tyydyttää noin joka kolmatta (30 %) yhdistystä. Jäsenmäärä herättää huolta vajaassa puolessa (43 %) ja tyytyväisyyttä kolmasosassa (33 %) yhdistyksistä.

Kokonaiskuva yhdistysten huolen ja tyytyväisyyden aiheista on hyvin samanlainen kuin vuonna 2016 siinä mielessä, että niiden keskinäinen ”huolestuttavuusjärjestys” on sama kuin kaksi vuotta sitten (Järjestöbarometri 2016). Toisaalta yhdistysten ar-

57%

huolissaan
luottamushenkilöiden
saamisesta.

viot ovat muuttuneet positiivisemmiksi kaikkien kysytyjen seikkojen suhteen: niihin tyytyväisten osuus on muutaman prosenttiyksikön suurempi ja huolestuneiden osuus vastaavasti muutaman prosenttiyksikön pienempi (liite 9).

Neljää yleisintä huolenaihetta eli luottamushenkilöiden saamista, jäsenten ja vapaaehtoisten määrää sekä jäsenten aktiivisuutta osallistua yhdistyksen

Se, mitä
palveluista jää
plussalle, palautuu
toimintaan.

Asiakkaiden osallisuus on ainutlaatuista

KAINUUN SYRJÄSEUTUJA kiertänyt maallikkosaarnaaja Annikki Raatikainen auttoi 1950- ja 60-luvuilla suuria köyhiä lapsiperheitä vapaaehtoisvoimin. Tukijoukkoineen hän perusti 1969 lastenkotiyhdistyksen Ouluun. Nyt Auta Lasta -yhdistys tuottaa sijaishuolto- ja varhaiskasvatuspalveluita. Lastensuojelussa on 14 asiakaspaikkaa, päivähoidossa 52.

Yhdistys ei ole yhtiöittänyt palvelutuotantoaan. Päätös perustuu arvoihimme ja yhtiöittäminen saattaisi myös lisätä byrokratiaa.

Palvelutuotanto on riskialtista. Oulun kaupunki osti 80-luvulla kaikki asiakaspaikat. Nyt osallistumme sijaishuollon kilpailutuksiin. Niitä on 3–5 vuoden välein. Olemme tähän asti niissä pärjänneet, tosin perhetyö lähes loppui kilpailutukseen.

Haluamme edelleen tuottaa laatua. Kilpailutus johtaa helposti laadun polkemiseen: kun hintaa ajetaan alas, se on jostain poissa. Aatteellisuudelle on yhä vähemmän tilaa.

Meillä ei ole painetta tehdä kovaa tulosta. Se, mitä palveluista jää plusalle, palautuu toimintaan. Tiedämme, keitä pystymme tukemaan, emmekä ota kaikkia asiakkaiksemme vain myydäksemme palveluita.

Yhdistyksenä meillä on paikkamme myös ilman palvelutuotantoa, mutta

sen alasajo pienentäisi noin 50 työntekijän henkilökuntaamme yli puolella. Varhaiskasvatuksessa yksityiset päiväkodit ovat toivottuja eikä päiväkotitoimintamme ole uhattuna.

Se jännittää, mitä maakunnat tuovat tullessaan. Miten pieni järjestö asioi maakunnan kanssa isojen monikansallisten toimijoiden joukossa? Entisessä Oulun läänissä oli noin 70 sijaishuollon yksityistä toimijaa. Nyt niitä on ainakin parikymmentä vähemmän ketjujen yrittösostojen vuoksi.

STEAlta yhdistys saa hankerahoitusta. Hankkeet linkittyvät sijaishuollon kehittämiseen. Palvelutuotannossa nähdään, mitä sijaishuollossa pitäisi kehittää.

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus on meillä ainutlaatuista. Suuria lapsiperheitä auttava Lapsirikas-hanke on pitkälti samanlaista toimintaa, josta yhdistys lähti liikkeelle. Tukea kehitetään perheiden kanssa. Veturointi-toiminnassa aiemmin sijaishuollossa olleet kehittävät vertaistukea ja mentoimintaa nyt sijaishuollossa asuville lapsille ja sieltä omilleen muuttaville nuorille.

PERTTI KUKKONEN
toiminnanjohtaja
Auta Lasta ry
autalasta.fi

< "Tarvitsemme lisää liiketoimintaosaamista. Valppaana pitää olla, kuulostella, mihin maailma on menossa ja reagoida nopeasti", Pertti Kukkonen sanoo.

TAULUKKO 14.**Yhdistysten toiminnalleen antamat kouluarvosanat (4–10).**

	Keskiarvo	n
Luottamus ja yhteistyö	8,2	935
Osaaminen	8,2	936
Johtaminen	8,0	926
Tekemisen ilo	7,9	931
Innostus	7,8	942
Uskallus kehittää toimintaa	7,8	935
Aikaansaaminen	7,6	935
Ideoiden ja aloitteiden hyödyntäminen	7,6	936
Yhdistyksen toiminnasta vastuuta kantavien jaksamisesta huolehtiminen	7,3	933
Yhteensä	7,9	942

toimintaan tarkastellaan lähemmin taustamuuttujittain liitteessä 10. Ne kaikki herättävät huolta etenkin jäsenmäärältään ja taloudeltaan pienissä yhdistyksissä. Luottamushenkilöiden saaminen ja vapaaehtoisten määrä huolettavat etenkin pelkin vapaaehtoisvoimin toimivia yhdistyksiä. Niissä ollaan toisaalta tyytyväisempiä jäsenmäärään ja jäsenistön aktiivisuuteen osallistua toimintaan kuin yhdistyksissä, joissa on palkattua henkilöstöä.

Luottamustehtävien täyttämiseksi ollaan huolestuneita hieman muita yleisemmin sijaishuoltoyhdistyksissä (91 %) ja keskimääräistä tyytyväisempiä siihen ollaan mielenterveysyhdistyksissä (41 %). Vapaaehtoisten määrä herättää huolta etenkin aistivammayhdistyksissä (68 %) ja hieman muita tyytyväisempiä siihen ovat eläkeläisyhdistykset (45 %). Jäsenistön osallistumattomuus on huolenaihe erityisesti kehitysvammayhdistyksissä (73 %), kun taas eläkeläisyhdistyksissä jäsenten aktiivisuuteen

ollaan muita tyytyväisempiä (46 %). Jäsenmäärä on huolena keskimääräistä yleisemmin sijaishuoltoyhdistyksissä (82 %) ja tyytyväisiä siihen ovat etenkin eläkeläisyhdistykset (48 %).

Kouluarvosanat yhdistyksen toiminnalle

Vastaajia pyydettiin antamaan kouluarvosana (4–10) joukolle yhdistyksen toimintaa kuvaavia ominaisuuksia. Arvioitavina olivat aikaansaaminen, ideoiden ja aloitteiden hyödyntäminen, innostus, johtaminen, luottamus ja yhteistyö, osaaminen, tekemisen ilo, uskallus kehittää toimintaa ja yhdistyksen toiminnasta vastuuta kantavien jaksamisesta huolehtiminen.

Yhdistysten toimintaansa koskevista arvioista korkeimman keskiarvon eli 8,2 saavat luottamus ja yhteistyö sekä osaaminen (taulukko 14). Johtamisen arvosanojen keskiarvo on 8,0 ja tekemisen ilon 7,9. Yhdistyksessä vallitsevalle innostukselle sekä uskallukselle kehittää toimintaa vastaajat antavat arvosanaksi keskimäärin 7,8. Aikaansaamisen sekä ideoiden ja aloitteiden hyödyntämisen arvosana on keskimäärin 7,6. Heikoimman keskiarvon 7,3 saa yhdistysten arvio siitä, miten niiden toiminnasta vastuuta kantavien jaksamisesta kyetään huolehtimaan.

Yhdistysten antamat kouluarvosanat eroavat selvimmin toisistaan sen mukaan, onko niissä palkattua henkilöstöä vai toimivatko ne pelkin vapaaehtoisvoimin (liite 11). Vapaaehtoisvoimin toimivien yhdistysten arvioiden keskiarvot ovat kaikissa kysytyissä asioissa 0,4–0,6 numeroa alempia kuin yhdistyksillä, joilla on palkattua henkilöstöä.

Yhdistysten toiminnan erityiset uhkat tai riskit

Yhdistyksiltä kysyttiin arviota siitä, onko niiden toiminnan kannalta tällä hetkellä

TAULUKKO 15.

Yhdistysten arviot erityisten toiminnan uhkien tai riskien olemassaolosta.

Toimiala*	Onko erityisiä uhkia tai riskejä		n
	Kyllä	Ei	
	%	%	
Kansanterveysyhdistykset			
yleis- ja monialayhdistykset	51	49	87
potilasyhdistykset	52	48	164
mielenterveysyhdistykset	66	34	44
työttömien yhdistykset	67	33	15
Lastensuojeluyhdistykset			
lastensuojelun yleisyhdistykset	51	49	74
sijaishuoltoyhdistykset	27	73	11
Vanhusyhdistykset			
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	68	32	74
eläkeläisyshdistykset	42	58	306
Vammaisyhdistykset			
invalidiyhdistykset	59	41	63
aistivammayhdistykset	47	53	38
kehitysvammayhdistykset	64	36	22
Päihdeyhdistykset			
	56	44	39
Kaikki yhdistykset	51	49	948

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

olemassa joitakin erityisiä uhkia tai riskejä. Noin puolet (51 %) vastaajista tunnistaa uhkien ja riskien olemassaolon (taulukko 15). Noin kaksi kolmasosaa (66–68 %) vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksistä, työttömien yhdistyksistä ja mielenterveysyhdistyksistä arvioi uhkia ja riskejä olevan. Henkilöstöä palkanneissa taloudeltaan suurissa yhdistyksissä uhkat ja riskit ovat keskimääräistä yleisempiä (liite 12).

Yhdistysten toiminnan yleisimmät uhkat ja riskit ovat pitkälti samoja kuin edellä kuvatut toiminnan supistumista selittävät seikat. Aktiivien, jäsenten, luottamushenkilöiden ja vapaaehtoisten löytymisen vaikeudet sekä toiminta-avustusten mahdollinen loppuminen ja toimintatilaongelmat uhkaavat yhdistysten toiminnan jatkuvuutta. Joissakin yhdistyksissä palkkatuella työllistämisen vaikeutumista pidetään ongelma-

TAULUKKO 16.

Paikallisyhdistysten arviot toiminnan muutoksista tulevien viiden vuoden kuluessa.

	Yhdistyminen toisen yhdistyksen kanssa	Toiminnan jääminen tauolle	Toiminnan lakkaaminen ja purkautuminen
	%	%	%
Ei	67	78	80
Mahdollisesti	23	14	12
Todennäköisesti	3	2	2
Ei osaa sanoa	6	5	6
n	938	935	938

Avustusten loppuminen,
palkkatuettujen
työntekijöiden
vähentyminen.

na. Palveluita tuottavissa yhdistyksissä sote-uudistus ja kilpailu arvioidaan toiminnan uhkaksi.

”Aktiivisten toimijoiden väsyminen -> toiminnan lopettaminen.”

”Jäsenmäärän tippuminen, toimijoiden vähentyminen, aktiivitoimijoiden ikääntyminen.”

”Muuttotappioalue - asukasmäärä vähenee. Hallitustyöskentelyyn vaikea saada uusia ihmisiä.”

”Avustusten loppuminen, palkkatuettujen työntekijöiden vähentyminen.”

”Toimitilojen menetys, vuokrien korotus.”

”Maakuntauudistus, rahoitus jatkossa.”

”Sote -> tarvitaanko paikallisia palvelutaloja, pärjääkö kilpailussa?”

”Avopalveluiden rahoitus, kilpailutus toimintamuodon osalta, työvoiman saatavuus.”

Toiminnan muutosennakoinnit

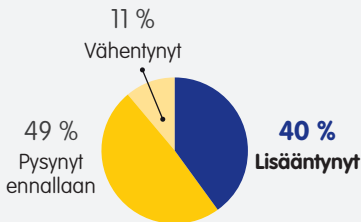
Yhdistyksiltä pyydettiin ennakoarvioita vielä siitä, tulevatko ne tulevien viiden vuoden kuluessa fuusioitumaan jonkin toisen yhdistyksen kanssa, jättämään toimintansa tauolle, tai onko odotettavissa koko toiminnan loppuminen ja yhdistyksen purkautuminen.

Fuusiot toisen yhdistyksen kanssa lähivuosien aikana pitää mahdollisena alle neljäsosa (23 %) ja todennäköisenä kolme prosenttia vastaajista (taulukko 16). Toiminnan jäämisen tauolle arvioi mahdolliseksi 14 prosenttia ja todennäköiseksi kaksi prosenttia yhdistyksistä. Toiminnan lakkaamisen ja yhdistyksen purkautumisen ennakoivat mahdolliseksi 12 prosenttia ja todennäköiseksi kaksi prosenttia vastaajista. Suurin osa (67–80 %) yhdistyksistä ei usko mihinkään kolmesta kyseisestä muutoksesta toiminnassaan. Vuoteen 2016 verrattuna nyt aikaisempaa hieman harvempi yhdistys ennakoivat kysy-

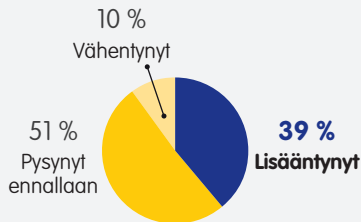
Paikallisyhdistysten toiminnan kehitys myönteistä – myös uhkia olemassa

Maltillista yhdistystoiminnan kasvua

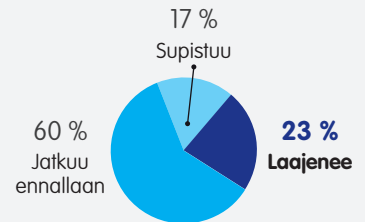
Toiminnan kokonaismäärä*

Toiminnan kysyntä*

Arvio toiminnan kehityksestä

* kahden viime vuoden aikana

Arvostus ja talous kunnossa, tekijistä huolta

Yhdistykset ovat tyytyväisiä yleisimmin

Yhdistyksiä huolestuttaa yleisimmin

51 %

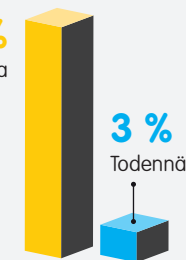
yhdistyksistä tunnistaa erityisiä uhkia tai riskejä toiminnalle

- Aktiivien, jäsenten, luottamushenkilöiden ja vapaaehtoisten löytymisen vaikeus
- Toiminnan rahoitukseen ja tiloihin liittyvät ongelmat

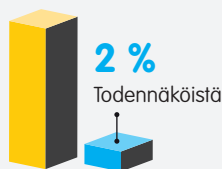
Mitä muutoksia ennakoidaan viiden vuoden sisällä?

23 %
Mahdollista

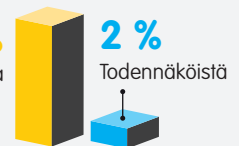
Fuusio toisen yhdistyksen kanssa

14 %
Mahdollista

Toiminnan jääminen tauolle

12 %
Mahdollista

Toiminnan lakkaaminen / yhdistyksen purkautuminen

TAULUKKO 17.

Yhdistysten palkattu henkilöstö.

Toimiala*	Yhdistykset, joissa palkattua henkilöstöä		Henkilöstöä keskimäärin	
	%	n	(mediaani)	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	12	90	2	9
potilasyhdistykset	11	160	1	17
mielenterveysyhdistykset	53	43	5	23
työttömien yhdistykset	73	15	3	7
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	30	74	2	22
sijaishuoltoyhdistykset	9	11	*	*
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	74	73	15	53
eläkeläisyshdistykset	4	293	1	11
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	17	64	1	9
aistivammayhdistykset	14	37	*	*
kehitysvammayhdistykset	27	22	*	*
Päihdeyhdistykset				
	45	38	3	17
Kaikki yhdistykset	21	931	3	185

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle seitsemän. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

tyn kaltaisia muutossuuntia (Järjestöbarometri 2016).

Fuusiota, toiminnan jäämistä tauolle ja purkautumista pitävät todennäköisenä hieman muita yleisemmin jäsenmäärältään ja taloudeltaan pienet yhdistykset.

Yhdistysten kuvaamia syitä mahdollisiin fuusioihin, tauolle jäämisiin tai purkautumisiin ovat etenkin vaikeus saada jäseniä sekä löytää aktiiveja, luottamushenkilöitä ja muita vapaa-

ehtoisia mukaan toimintaan. Pienten yhdistysten toimiminen lähekkäin samalla alueella ja joskus myös samojen ihmisten voimin on myös syy harkita voimien yhdistämisestä. Kuntaliitokset ja sote-uudistus vaikuttavat joidenkin vastaajien mukaan tuleviin ratkaisuihin järjestää yhdistyksen toimintaa uudelleen.

”Aktiiviset tekijät ja toimijat, vaikea saada ihmisiä sitoutumaan töihin.”

TAULUKKO 18.

Yhdistysten työllistämistukien käyttö.

Toimiala*	Yhdistykset, joissa työllistämistuilla palkattua henkilöstöä		Työllistämistuin palkattua henkilöstöä keskimäärin	
	%	n	(mediaani)	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	78	9	1	7
potilasyhdistykset	24	17	*	*
mielenterveysyhdistykset	35	23	1	8
työttömien yhdistykset	43	7	*	*
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	23	22	*	*
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	38	53	2	20
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	44	9	*	*
aistivammayhdistykset	*	*	*	*
Päihdeyhdistykset				
	47	17	3	8
Kaikki yhdistykset	36	185	2	67

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle seitsemän. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

”Ei ole tekijöitä. Puheenjohtaja ei voi tehdä kaikkea yksin. Ei ole sihteeriä eivätkä hallituksen jäsenet ole valmiita muuhun kuin osallistumaan kokouksiin. Vaikea saada edes hallitusta kasaan.”

”Jos käy niin, ettei yhdistykseen ole tulossa lisää vapaaehtoisia toimijoita, voi yhdistyksen yhdistäminen tulla kysymykseen kuntaliitoksen mukana tulleiden kuntien yhdistysten kanssa.”

”Jäsenistön uusiutumattomuus, vanheneminen ja väsyminen.”

”Kaksi pientä osastoa 8 km välimatka voisi olla järkevää yhdistyä.”

”Pieniä yhdistyksiä ja samoja toimijoita useissa yhdistyksissä.”

”Sote voi pakottaa muuttamaan toimintaa, laajempi mahdollisuus tarjota palveluja.”

TAULUKKO 19.

Yhdistysten kokonaishenkilöstömäärän muutos 2016–2018.

Toimiala*	Yhdistykset, joissa henkilöstömäärä on			n
	Lisäätynyt	Pysynyt ennallaan	Vähentynyt	
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	50	50	-	6
potilasyhdistykset	23	77	-	13
mielenterveysyhdistykset	33	57	10	21
työttömien yhdistykset	29	43	29	7
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	21	68	11	19
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	18	60	22	50
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	17	67	17	6
Päihdeyhdistykset				
	8	69	23	13
Kaikki yhdistykset	21	65	14	157

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kuusi. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

”Tuleva sote/maakuntauudistus, rahoitusohjan rapautuminen.”

2.2 Voimavarat

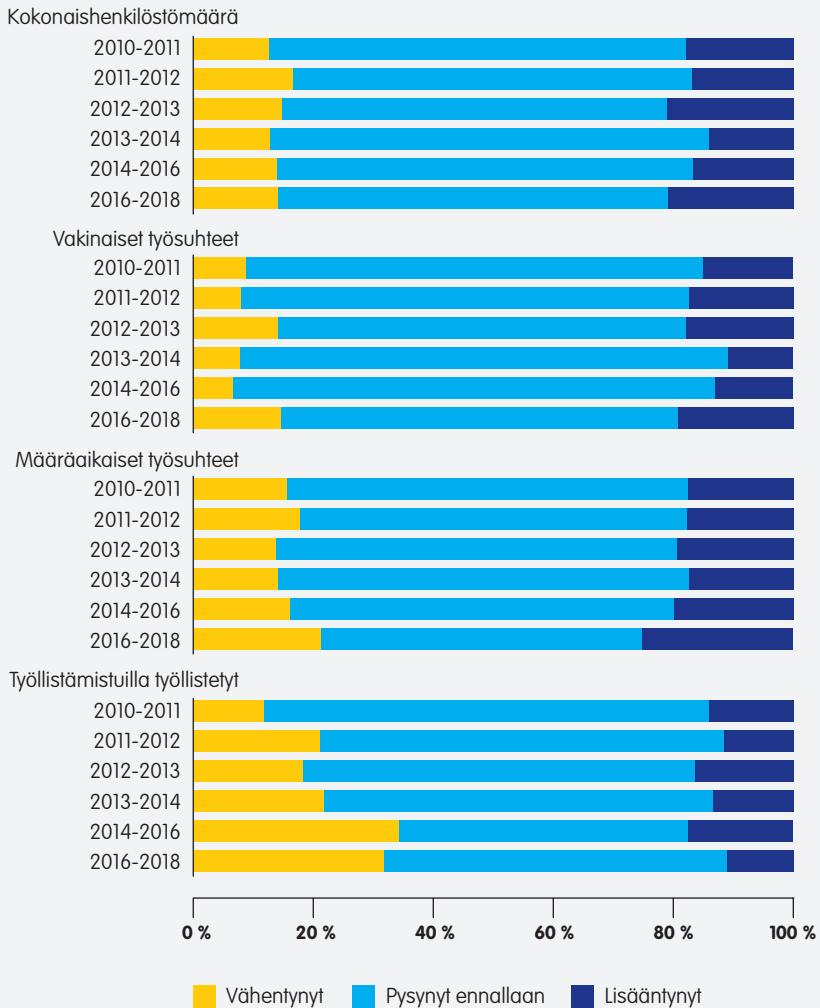
Palkattu henkilöstö

Valtaosa paikallisista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä toimii pelkin vapaaehtoisvoimin. Vain runsaassa viidesosassa (21 %) yhdistyksistä oli palkattua henkilökuntaa vuoden 2018 alussa. Palkatun henkilöstön määrät ovat keskimäärin melko pieniä, mutta joukossa on myös melko suuria työllistäjiä,

lähinnä erilaisia palveluja tuottavia yhdistyksiä.

Keskimäärin (mediaani) yhdessä yhdistyksessä on palkattuna kolme työntekijää. Lähes joka kolmannessa (30 %) henkilökuntaa palkanneessa yhdistyksessä on vain yksi työntekijä ja noin kahdessa kolmasosassa (65 %) heitä on enintään viisi. Kahdeksassa prosentissa kyselyyn vastanneista yhdistyksistä työskentelee vähintään 50 työntekijää ja enimmillään heitä on 322.

Henkilöstön palkkaaminen ja palkatun henkilöstön määrät vaihtelevat toimialoittain. Noin kolmessa neljästä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyh-

KUVIO 3. Yhdistysten henkilöstömäärän muutokset 2010–2018.

distyksestä (74 %) ja työttömien yhdistyksestä (73 %) on palkattua henkilökuntaa (taulukko 17). Myös yli puolessa mielenterveysyhdistyksistä (53 %) on palkkatyövoimaa. Keskimääräinen henkilöstömäärä (mediaani) on muita suurempi vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksissä (15). Muita yhdistyksiä yleisemmin vapaaehtoisvoimin toimivia ovat eläkeläisyhdistykset, sillä vain neljällä prosentilla niistä on palkattua henkilöstöä.

Runsaalla kolmasosalla (36 %) henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä on työllistämistuilla palkattua työvoimaa. Yhdessä yhdistyksessä heitä on keskimäärin (mediaani) kaksi henkilöä (taulukko 18). Työllistämistuoin työllistämistä on käytetty yleisimmin yleis- ja monialayhdistyksissä (78 %).

Työllistämistuilla työllistäminen on vähentynyt vuoteen 2014 verrattuna, sillä tuolloin lähes puolella (48 %) henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä oli

TAULUKKO 20.

Yhdistysten arvio kokonaishenkilöstömäärän muutoksesta vuonna 2018.

Toimiala*	Yhdistykset, joissa henkilöstömäärän arvioidaan			n
	Lisääntyvän	Pysyvän ennallaan	Vähentyvän	
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	17	83	-	6
potilasyhdistykset	-	93	7	14
mielenterveysyhdistykset	43	48	9	21
työttömien yhdistykset	-	71	29	7
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	6	94	-	18
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	11	74	15	47
Päihdeyhdistykset				
	7	86	7	14
Kaikki yhdistykset	13	78	9	153

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kuusi. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

työllistämistuin työllistettyjä (Järjestöbarometri 2014).

Henkilöstömäärän muutokset

Yhdistyksiltä tiedusteltiin niiden kokonaishenkilöstömäärän ja erilaisissa työsuhteissa olevien määrän kehitystä vuodesta 2016 vuoteen 2018 sekä arviota vuoden 2018 aikana tapahtuvista muutoksista.

Yhdistysten kokonaishenkilöstömäärä on pysynyt noin kahdella kolmasosalla (65 %) ennallaan vuodesta 2016 vuoteen 2018 (taulukko 19). Henkilöstön määrä on lisääntynyt joka viidennellä (21 %) ja vähentynyt joka seitsemännellä (14 %) yhdistyksellä.

Vuoden 2016 tilanteeseen verrattuna henkilöstömääräänsä lisänneitä yhdistyksiä on nyt neljä prosenttiyksikköä ja vuoteen 2014 verrattuna seitsemän prosenttiyksikköä enemmän (Järjestöbarometrit 2014 ja 2016).

Kuviossa 3 on koottuna yhdistysten henkilöstömäärien muutosten aikasarjaa vuodesta 2010 vuoteen 2018. Selvimpiä eroja muutamaan edellisvuoteen verrattuna on, että vakinaisten ja määräaikaisten työsuhteiden määrien muutokset suuntaan ja toiseen ovat nyt yleistyneet. Työllistämistuilla työllistettyjen määrä on kasvanut nyt aikaisempaa pienemmässä osassa yhdistyksiä.

Selvästi suurin osa yhdistyksistä

TAULUKKO 21.

Yhdistysten vuoden 2018 talousarvion menojen loppusumma.

Toimiala*	Talousarvion loppusumma					n
	Alle 2 000 euroa	2000 – 9 999	10 000 – 99 999	Vähintään 100 000	Keski- määräinen talousarvio	
	%	%	%	%	(mediaani)	
Kansanterveysyhdistykset						
yleis- ja moniala- yhdistykset	21	51	18	10	4 200	67
potilasyhdistykset	16	53	27	5	4 500	131
mielenterveys- yhdistykset	12	29	12	46	23 000	41
työttömien yhdistykset	13	13	13	62	103 500	8
Lastensuojeluyhdistykset						
lastensuojelun yleisyhdistykset	26	46	22	6	3 600	54
sijaishuoltoyhdistykset	22	78	-	-	4 600	9
Vanhusyhdistykset						
vanhusten yleis-, asumis- ja palvelu- yhdistykset	2	17	6	75	345 500	64
eläkeläisyhdistykset	14	46	38	2	6 800	238
Vammaisyhdistykset						
invalidiyhdistykset	9	57	33	2	6 900	58
aistivammayhdistykset	15	74	7	4	2 600	27
kehitysvamma- yhdistykset	22	39	33	6	3 300	18
Päihdeyhdistykset						
	21	36	24	18	3 500	33
Kaikki yhdistykset	15	45	26	14	6 100	758

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kahdeksan. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

ennakoi henkilöstömääränsä pysyvän vuonna 2018 muuttumattomana. Yli kolme neljäsosaa (78 %) yhdistyksistä arvioi, että niiden henkilöstön kokonaismäärä ei tule vuoden kuluessa muuttumaan nykyisestä (taulukko 20).

Kasvua ennakoi 13 prosenttia ja supistumista vajaa kymmenesosa (9 %) yhdistyksistä.

Kasvuarvot ovat yleisimpiä mielenterveysyhdistyksissä (43 %). Henkilöstömäärän lisääntymistä ennakoivia

TAULUKKO 22.

Kuntien toiminta-avustusta vuonna 2017 saaneet yhdistykset.

Toimiala*	Sai avustusta	Haki, mutta ei saanut avustusta	Ei hakenut avustusta	n
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	27	8	66	90
potilasyhdistykset	51	4	45	160
mielenterveysyhdistykset	66	7	27	44
työttömien yhdistykset	67	13	20	15
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	64	3	33	72
sijaishuoltoyhdistykset	18	-	82	11
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	35	6	59	71
Palveluyhdistykset				
eläkeläisyshdistykset	58	5	37	306
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	73	2	26	62
aistivammayhdistykset	54	3	43	37
kehitysvammayhdistykset	41	9	50	22
Päihdeyhdistykset				
	71	5	24	38
Kaikki yhdistykset	54	5	41	938

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

yhdistyksiä on nyt kuusi prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016).

Paikallisyhdistysten palkatun henkilöstön määrän muutoksista kerättiin lisätietoa tiedustelemalla yhdistyksiltä, ovatko ne lomauttamassa tai irtisanomassa henkilöstöä kuluvan vuoden 2018 aikana. Lomautuksia ja irtisanomisia arvioidaan tehtävän varsin pienessä osassa yhdistyksiä. Neljä

prosenttia henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä arvioi toteuttavansa irtisanomisia ja yhtä suuri osa lomautuksia vuoden 2018 aikana. Lukemat ovat samaa suuruusluokkaa kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016). Vuodelle 2018 ennakoitujen lomautukset koskevat yhdestä kuuteen työntekijää ja irtisanomiset yhdestä neljään työntekijää yhdessä yhdistyksessä.

26 %

yhdistyksistä kunnan
avustus vähentynyt.

Taloudelliset resurssit

Paikallisyhdistykset ovat taloudeltaan keskimäärin pieniä, mutta osa toimii myös varsin suurin taloudellisin resurssein. Kyselyyn vastanneiden yhdistysten keskimääräinen (mediaani) vuoden 2018 talousarvion menojen loppusumma on 6 100 euroa. 15 prosentilla yhdistyksistä se on alle kaksi tuhatta euroa. Yhdistysten enemmistö (60 %) toimii alle kymmenen tuhannen euron vuosibudjetilla. Vähintään sadantuhannen euron talousarvio on 14 prosentilla kyselyyn vastanneista yhdistyksistä. Kyselyyn vastanneista yhdistyksistä 33:lla on vähintään miljoonan euron vuosibudjetti, suurimmillaan yli kahdeksan miljoonaa.

Yhdistysten suuret taloudelliset volymit liittyvät yleensä henkilöstömenoihin eli taloudeltaan suurimmilla yhdistyksillä on paljon palkattua henkilöstöä ja useimmiten myös palveluntuotantoa. Kolmella neljäsosalla (75 %) vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksistä, yli puolella (62 %) työttömien yhdistyksistä ja lähes puolella (46 %) mielenterveysyhdistyksistä on vähintään sadantuhannen euron suuruiset talousarviot vuodelle 2018 (taulukko 21).

Kuntien myöntämät toiminta-avustukset

Kuntien myöntämät toiminta-avustukset ovat paikallisyhdistysten keskeisimpiä ulkopuolisten avustusten lähteitä. Yli puolet (54 %) kyselyyn vastanneista yhdistyksistä sai kunnalta toiminta-avustusta vuonna 2017 (taulukko

22). Avustusta hakeneita, mutta sitä ilman jääneitä yhdistyksiä on vain viisi prosenttia vastaajista. Tilanne on varsin tarkkaan sama kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016).

Vajaa puolet (41 %) yhdistyksistä ei hakenut lainkaan kunta-avustusta vuodelle 2017. Yleisimpiä syitä avustuksen hakematta jättämiselle on, että yhdistyksessä tiedetään ennalta, että toiminta-avustusta ei ole mahdollista saada, yhdistyksellä ei ole avustettavaksi sopivaa kohdetta tai muuten avustukselle ei ole suoranaista tarvetta (Järjestöbarometri 2010).

Kunta-avustusta vuonna 2017 saaneita on suhteellisesti hieman muita yhdistyksiä enemmän invalidiyhdistyksissä (73 %), päihdeyhdistyksissä (71 %), työttömien yhdistyksissä (67 %), mielenterveysyhdistyksissä (66 %) ja lastensuojelun yleisyhdistyksissä (64 %) (taulukko 22). Jäsenmäärältään suuret, taloudeltaan keskikokoiset ja henkilöstöä palkanneet yhdistykset saivat hieman muita yleisemmin kunnan toiminta-avustusta (liite 13).

Valtaosa yhdistysten kunnilta saamista toiminta-avustuksista on varsin pieniä. Lähes kahdella kolmasosalla (63 %) yhdistyksistä vuonna 2017 saatu kunta-avustus oli alle tuhat euroa. Pienin yhdistyksen saama avustus on 50 euroa. Suurimmat toiminta-avustukset liittyvät esimerkiksi yhdistysten vanhuksia, työttömiä tai lapsiperheitä varten ylläpitämiin toiminta- ja kohtaamispaikkoihin, joita avustetaan joko suoraan rahallisesti tai epäsuorasti tilakustannuksiin osallistumalla.

Kyselyyn vastanneiden yhdistysten kunnalta vuonna 2017 saama toiminta-avustus on keskimäärin 650 euroa (taulukko 23). Avustusten keskikoot olivat suurimpia työttömien yhdistyksillä (10 000 euroa).

Kunta-avustuksen osuutta yhdistysten toiminnan kokonaisrahoituksesta arvioitiin vertaamalla vuoden 2017

Kilpailu
vapaaehtoisista
on kovaa.

Paljon hyvää espoolaisille lapsiperheille

”O N TÄRKEINTÄ, että perheillä ja lapsilla on hyvä olla – kaikilla esimerkiksi varaa harrastaa. MLL:n Keski-Espoon yhdistys on perustettu 1995. Jäseniä on vajaa 400.

Kerhoja lapsille on noin 20 ja niiden hinta pidetään kohtuullisena, koska alue on Espoon vähävaraisimpia. Järjestämme maksuttomia luentoja ja tapahtumiiimme maksutonta ohjelmaa. Päiväkotilasten ja alaluokkalaisten ilmaiseen teatteripäivään kutsutaan keväisin 750 lasta. Sosiaalitoimen kautta menevät Hyvä joulumieli -lahjakortit eniten tarvitseville perheille.

Suurin osa mukana olevista ei ole yhdistyksen jäseniä: 25 euron jäsenmaksu voi olla kynnyksikysymys. Tuki perheille on tärkeintä jäsenyydestä riippumatta.

Toimimme kerho- ja jäsenmaksuilla. Kunnalta saamme liikuntapaikkoja edullisesti käyttöön ja teatteripäivää varten on saatu avustusta. Kerho-ohjaajat saavat palkkaa, mutta kaikki muu tehdään vapaaehtoisvoimin, esimerkiksi pyöritetään kahta perhekahvilaa.

Kilpailu vapaaehtoisista on kovaa. Vanhempien panosta halutaan niin päiväkoteihin, kouluihin kuin harrastuksiin. Yhdistyksessä on pieni, hyvä ydinjoukko, mutta enemmän käsiä tarvittaisiin. Se jo auttaisi, jos useammat ottaisivat pieniä palasia tehdäkseen. Meillä

oli esimerkiksi ihana kylämummo, joka auttoi perhekahvilalla. Toivomme lisää sukupolvien välistä vuorovaikutusta.

Monista kuulostaa pelottavalta lähteä vapaaehtoiseksi, etenkin jos ei ole aiemmin ollut järjestötoiminnassa. Sitoutuminen hirvittää turhaan.

Tavallinen reitti vapaaehtoiseksi on tulla perhekahvilaan esikoisen kanssa ja innostua, ensin kahvilan emännäksi. Osalle, niin kuin meille, seuraava askel on luottamustehtävä yhdistyksessä. Kohtaamisissa huomaa, että on yhteisiä intressejä ja voi yhdessä vaikuttaa ja tehdä hyvää.

Kylään verrattuna suuressa kaupungissa on vaikea toimia, saada esimerkiksi valtuutettuja tapaamaan meitä – tosin tässäkin olemme onnistuneet. Yhteistyö jatkuu kunnan ja muiden järjestöjen kanssa. Espoon keskukseen on avattu Me-säätiön Me-talo. Siirsimme sinne toisen perhekahvilamme ja olemme järjestäneet yhdessä toimintaa alueen lapsiperheille.

Omaa toimistoa tai tiloja meillä ei ole: yhdistyksen tavarat säilyvät aktiivien varastoissa.

MARIKA HEIKKINEN
puheenjohtaja

MARI RAUTANEN
ex-puheenjohtaja

< MLL:n Keski-Espoon yhdistyksen puheenjohtaja Marika Heikkinen (oik.) ja edeltäjänsä Mari Rautanen ovat harrastavien lasten äitejä, joilla riittää aikaa yhdistystoimintaan: ”Se tuo sisältöä elämään.”

Mannerheimin Lastensuojeluliiton
Keski-Espoon yhdistys
mll.fi

TAULUKKO 23.

Yhdistysten saamat keskimääräiset (mediaani) kuntien toiminta-avustukset vuonna 2017.

Toimiala*	Keskimääräinen toiminta-avustus v. 2017		Avustuksen keskimääräinen osuus v. 2018 talousarviosta	
	(euroa)	n	%	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	1 200	23	17	20
potilasyhdistykset	700	80	9	66
mielenterveysyhdistykset	1 000	25	9	23
työttömien yhdistykset	10 000	7	*	*
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	800	41	24	36
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	1 900	22	8	17
eläkeläisyhdistykset	500	176	7	137
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	500	44	8	40
aistivammayhdistykset	700	18	13	12
kehitysvammayhdistykset	1 000	7	15	7
Päihdeyhdistykset				
	2 000	26	20	22
Kaikki yhdistykset	650	477	10	393

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle seitsemän. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

kunnilta saadun avustuksen määrää vuoden 2018 talousarvion menojen loppusummaan. Vertailussa käytetyt luvut koskevat kahden eri vuoden tietoja, mutta niiden avulla voidaan silti arvioida kunta-avustuksen merkitystä yhdistysten toiminnan rahoituksen kannalta.

Kunnilta saatu toiminta-avustus muodostaa keskimäärin kymmenesosan (10 %) yhdistysten talousarvion

menojen loppusummasta (taulukko 23). Kunta-avustuksen merkitys on hieman muita suurempi lastensuojelun yleisyhdistyksille, joille avustuksen määrä muodostaa keskimäärin neljäsosan talousarviosta.

Valtaosalla (60 %) vuonna 2017 kunnan toiminta-avustusta saaneista yhdistyksistä avustuksen määrä on pysynyt edellisvuoteen verrattuna ennallaan (taulukko 24). Yli viidesosalla

TAULUKKO 24.

Kuntien toiminta-avustusten muutos 2016–2017.

Toimiala*	Yhdistykset, joiden toiminta-avustus on				n
	Kasvanut	Pysynyt ennallaan	Vähentynyt	Loppunut	
	%	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	10	70	17	3	30
potilasyhdistykset	10	62	27	1	84
mielenterveysyhdistykset	19	50	27	4	26
työttömien yhdistykset	-	73	18	9	11
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuojelun yleisyhdistykset	22	61	13	4	46
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	19	44	37	-	27
eläkeläisyhdistykset	16	62	16	7	194
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	11	61	26	2	46
aistivammayhdistykset	16	58	26	-	19
kehitysvammayhdistykset	-	50	40	10	10
Päihdeyhdistykset					
	7	48	41	4	27
Kaikki yhdistykset	14	60	22	4	529

* Toimialoiltaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

(22 %) avustukset ovat vähentyneet ja neljällä prosentilla loppuneet kokonaan, eli yli neljäsosalla (26 %) yhdistyksistä avustussumma on joko pienentynyt tai muuttunut nollassa. Avustuksen määrä on kasvanut 14 prosentilla yhdistyksistä.

Verrattaessa nyt tarkasteltua kunta-avustusten kehitystä vuosina 2014–2015 tapahtuneeseen (Järjestöbarometri 2016), havaitaan se nyt hieman myönteisemmäksi: avustuksen määrä on vähentynyt nyt kuusi prosenttiyks-

sikköä pienemmällä osalla ja loppunut kokonaan kaksi prosenttiyksikköä pienemmällä osalla kyselyyn vastanneista yhdistyksistä kuin kaksi vuotta sitten.

Kunta-avustusten kehitys on ollut kielteisintä kehitysvammayhdistyksillä, joista vajaalla puolella (40 %) avustus on vähentynyt ja 10 prosentilla loppunut kokonaan.

Yhdistysten arvioita sote-uudistuksen vaikutuksista niiden kunta-avustuksiin tarkastellaan luvussa 4.2.

TAULUKKO 25.

Yhdistysten taloustilanne alkuvuodesta 2018.

Toimiala*	Yhdistykset, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa olevan			n
	Hyvä %	Kohtalainen %	Huono %	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	75	16	9	88
potilasyhdistykset	79	13	9	159
mielenterveysyhdistykset	66	16	18	44
työttömien yhdistykset	50	14	36	14
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	76	19	6	70
sijaishuoltoyhdistykset	73	18	9	11
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	62	16	22	71
eläkeläisyhdistykset	71	20	9	298
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	68	22	10	63
aistivammayhdistykset	72	17	11	36
kehitysvammayhdistykset	81	-	19	21
Päihdeyhdistykset				
	51	24	24	37
Kaikki yhdistykset	71	17	12	923

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

17%
yhdistyksistä tilamaksu
kunnalle kallistunut.

Kuntien yhdistyksille tarjoamat toimintatilat

Enemmistö (57 %) paikallisyhdistyksistä toimii kunnan omistamissa tiloissa. Kunnilta saatuja toimintatiloja käyttävistä yhdistyksistä yli kolmella neljäsosalla (77 %) tilojen hinta on pysynyt ennallaan kahden viime vuoden aikana. Maksullisten toimintatilojen hinta on kallistunut yhdeksällä prosentilla ja aikaisemmin ilmaiseksi käyttöön

saadut toimintatilat ovat muuttuneet maksullisiksi kahdeksalla prosentilla yhdistyksistä. Näin ollen kunnan tiloja käyttävistä yhdistyksistä noin kuudes (17 %) maksaa toimintatiloistaan aikaisempaa enemmän.

Pienellä osalla yhdistyksistä tilakustannukset ovat aikaisempaa edullisemmat, sillä neljällä prosentilla aiemmin maksullinen tila on muuttunut ilmaiseksi ja yhdellä prosentilla maksullisten tilojen vuokrat ovat pienentyneet. Tilojen hintakehitys on nyt hieman myönteisempää kuin vuonna 2013, jolloin lähes joka kolmannen (30 %) yhdistyksen ja vuonna 2016 lähes joka neljännen (23 %) yhdistyksen tiloistaan maksama hinta oli kohonnut (Järjestöbarometrit 2013 ja 2016).

Koska suurella osalla yhdistyksistä on varsin pienet taloudelliset voimavarat, kunnan tarjoamat ilmaiset tai edulliset toimintatilat ovat niiden toiminnan elinehto.

”Kunta tarjoaa tilat ilmaiseksi. Todella merkityksellistä toimintamme kannalta!”

”Maksuttomuus mahdollistaa varojen käytön jäsenistön hyväksi.”

”Toiminta hiipuu, jos maksuja tulee. Yhdistys tekee kuitenkin ilmaista työtä kunnalle lapsiperheille ja nuorille.”

”Ihan keskeistä on saada maksuttomat tilat perhekahvilalle. Maksullisiin ei olisi varaa.”

”Mikäli kunta alkaisi veloittaa tilavuokria, olisi tilanne meille hankala. Nyt voimme järjestää koulutuksia ja kursseja sekä ikäihmisten ryhmätointia ilmaisissa tiloissa.”

”Jos tilavuokria aletaan perimään [...] talustilanteemme heikkenee, joudumme korottamaan kerhomaksuja ja

epäilemme sen karkottavan kävijöitä ja osallistujia.”

”Ilman kunnan tarjoamia toimitiloja, toiminta olisi mahdotonta.”

”Jos maksuja perittäisiin, toiminta heikkenee ja mahdollisesti loppuu.”

Niiden yhdistysten, joilla tilakustannukset ovat kohonneet, on sopeutettava toimintaansa selviytyäkseen kasvaneista kuluista. Käytännössä yhdistysten on korotettava jäsenmaksuja ja osallistumismaksuja tai supistettava toimintojaan.

”Huono suunta, on muusta toiminnasta pois se raha.”

”Joudumme keräämään osallistumismaksuja kerholaisilta.”

”Toiminta on vaikeutunut ja on jouduttu lisäämään jäsenmaksua ja perittäviä korvauksia.”

”Pakottaa kattamaan kulut muista toiminnoista säästäen.”

”Toiminnot niiltä alueilta on vähennetty/lopetettu.”

Yhdistysten talousnäkömät

Yhdistykset ovat varsin tyytyväisiä omaan talustilanteeseensa, vaikka suuri osa niistä toimii melko pienillä resursseilla. Lähes kolme neljästä (71 %) yhdistyksestä pitää omaa taloudellista tilannettaan hyvänä (taulukko 25). Kohtalaiseksi taloudellisen tilanteensa arvioi noin kuudesosa (17 %) ja huonoksi 12 prosenttia yhdistyksistä. Näkemykset ovat myönteisemmät kuin kaksi vuotta sitten: talustilannettaan hyvänä pitäviä yhdistyksiä on nyt 12 prosenttiyksikköä enemmän ja sen huonoksi arvioivia neljä prosenttiyk-

TAULUKKO 26.

Yhdistysten arvio taloudellisen tilanteensa muutoksesta vuoden kuluessa.

Toimiala*	Yhdistykset, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa			n
	Paranevan	Pysyvän ennallaan	Huononevan	
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	12	77	12	86
potilasyhdistykset	8	74	17	156
mielenterveysyhdistykset	9	74	16	43
työttömien yhdistykset	21	57	21	14
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	9	83	9	69
sijaishuoltoyhdistykset	-	60	40	10
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	26	57	17	69
eläkeläisyhdistykset	6	77	17	288
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	8	67	25	61
aistivammayhdistykset	11	69	25	35
kehitysvammayhdistykset	-	75	25	20
Päihdeyhdistykset				
	19	59	22	37
Kaikki yhdistykset	10	73	17	899

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

sikköä vähemmän kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016).

Noin neljä viidesosaa vammaisyhdistyksistä (81 %) ja potilasyhdistyksistä (79 %) pitää taloustilannettaan hyvänä. Yli kolmasosa (36 %) työttömien yhdistyksistä arvioi sen olevan huono. Taloudeltaan keskikokoiset, vapaaehtoisvoimin toimivat ja jäsenmäärältään suuret

yhdistykset pitävät taloustilannettaan muita yleisemmin hyvänä (liite 14).

Yhdistykset ennakoivat vuoden 2018 alussa tulevalle vuodelle varsin vakaita talousnäkymiä. Lähes kolme neljästä (73 %) yhdistyksestä arvioi, että taloudellinen tilanne tulee vuoden päästä olemaan ennallaan (taulukko 26). Taloutensa kohenemiseen uskoo joka kym-

menes (10 %) ja noin joka kuudes (17 %) arvioi sen heikkenevän. Tulevaisuusarvio on suunnilleen sama kuin kaksi vuotta sitten (Järjestöbarometri 2016).

Suurin osa kaikkien toimialojen yhdistyksistä arvioi taloudellisen tilanteensa pysyvän ennallaan. Taloudeltaan suurissa ja henkilöstöä palkanneissa yhdistyksissä taloustilanteen paraneamiseen uskotaan keskimääräistä yleisemmin (liite 15).

Yhdistykset kertovat myönteisen taloustilanteensa syyksi tulojen ja menojen hyvän tasapainottamisen sekä varainhankinnan, avustusten, jäsenmaksujen ja lahjoitusten tuomat tuotot. Palvelujen myynnin kasvu selittää niitä tuottavien yhdistysten hyvää taloudellista tilannetta.

”Hyvä taloudenpito. Tulot ja menot tasapainossa.”

”Olemme tehneet säästeliäästi kaikkea ja varainhankintaa olemme toteuttaneet sen eri muodoissa jatkuvasti.”

”Käytännöllisyys, oikea hinnoittelu eri tapahtumille, ryhmille ja retkille. Vapaehtoistyö!”

”STEA:n avustuksen korottuminen ja kunnilta saatu avustus.”

”Aktiivinen varainhankinta esim. toripäivät, arpajaiset, lahjoitukset.”

”Jäsenmäärän kasvaessa tulot hieman kasvavat, lähinnä kannattajajäsenten osuus vaikuttaa.”

”Meillä on vakaa tuotto sijoitusasunnosta, mikä mahdollistaa monet toiminnot.”

”2016 saatu testamenttilahjoitus.”

”Lisääntyneet osallistujamäärät maksullisiin tilaisuuksiin.”

”Myynnin’ lisääntyminen (asumispalvelut, vuokra-asunnot täyttöaste kohoaa nykyisestä 50% -> 98%)”

”Palvelujen myynti onnistunut palvelujen korkean laadun ansiosta.”

Yhdistysten heikko tai heikkenevä taloustilanne johtuu esimerkiksi jäsenmaksujen, varainhankinnan, toiminta-avustusten ja palkkatukimäärärahojen niukkenemisestä. Myös kasvavat tilamaksut sekä yksittäiset suuret menoerät esimerkiksi juhlavuosien vietossa voivat heikentää yhdistysten taloutta. Palveluja tuottavilla yhdistyksillä niiden myynnin väheneminen lisää taloudellista epävarmuutta.

”Aleneva jäsenmäärä, sekä toimiston korkea vuokra.”

”Liitto nosti jäsenmaksuja; yhdistys ei, joten yhdistykselle jäävä osuus pienenee huomattavasti.”

”Ei jakseta hankkia rahaa. Ihmiset ikääntyy.”

”Voimavarat rahan hankkimiseen vähenee koko ajan. Olemme pakotettu luopumaan toimitilastamme 5 vuoden kuluttua. Silloin toiminta loppuu.”

”Kokoustilat on tulleet maksullisiksi v 2018 alusta.”

”Myynnin romahtaminen syksyllä 2017 + STEA-avustusten pieneminen.”

”Palkkatukimäärärahojen riittämättömyys ja siten ei voida palkata työntekijöitä, jotka tekisivät töitä ja siten saataisiin tuottoa.”

”70-vuotisjuhlien kulut heikentää taloutta.”

TAULUKKO 27.

Yhdistysten uudet ja loppuneet rahoituslähteet.

Toimiala*	Yhdistykset, jotka ovat saaneet uusia oman toiminnan tuottoja/ rahoituslähteitä		Yhdistykset, joilta rahoituslähde loppunut tai sen merkitys vähentynyt	
	%	n	%	n
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	14	91	15	86
poilasyhdistykset	23	159	9	157
mielenterveysyhdistykset	25	44	28	43
työttömien yhdistykset	-	15	43	14
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleis-yhdistykset	23	74	16	73
sijaishuoltoyhdistykset	27	11	-	11
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	16	74	15	71
eläkeläisyshdistykset	16	291	17	284
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	38	64	16	62
aistivammayhdistykset	21	34	21	33
kehitysvammayhdistykset	18	22	19	21
Päihdeyhdistykset				
	29	38	17	36
Kaikki yhdistykset	20	928	16	902

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen. Kaikki yhdistykset -rivillä ne on laskettu mukaan.

”Puitesopimukset päättymässä -> uusi kilpailutus -> pärjätäänkö isojen rinnalla?”

Uudet ja lakanneet rahoituslähteet

Yhdistyksiltä tiedusteltiin, ovatko ne saaneet kahden viime vuoden aikana uusia merkittäviä oman toiminnan tuottoja tai muita rahoituslähteitä. Sa-

malla kysyttiin myös sitä, onko jokin yhdistyksen kannalta keskeinen rahoituslähde loppunut tai menettänyt merkitystään.

Uusia merkittäviä oman toiminnan tuottoja tai muita rahoituslähteitä on onnistunut hankkimaan joka viides (20 %) yhdistys (taulukko 27). Jokin keskeinen rahoituslähde on loppunut kokonaan tai sen merkitys on vähen-

tynt kahden viime vuoden aikana 16 prosentilla yhdistyksistä. 13 prosentilla jokin keskeinen tulonlähde on lakanut tai menettänyt merkitystään eikä sen tilalle ole löytynyt uutta. Kahdella kolmesta (67 %) yhdistyksistä rahoitus on pysynyt siinä mielessä muuttumattomana, että ne eivät ole menettäneet merkittäviä rahoituslähteitä eivätkä saaneet uusiakaan kahden viime vuoden aikana. Yleisimmin uusia rahoituslähteitä ovat saaneet invalidiyhdistykset (38 %) ja sellaisen menettäneet työttömien yhdistykset (43 %).

Vuoden 2016 tilanteeseen verrattuna uusia tuottoja tai rahoituslähteitä saaneita yhdistyksiä on nyt neljä prosenttiyksikköä enemmän (Järjestöbarometri 2016).

Esimerkkejä yhdistysten uusista tulonlähteistä ovat hankerahoitukset, avustukset, lahjoitukset ja testamentit, varainhankinnan tuotot sekä palveluista kertyneet tulot.

"[...] uusi STEAn rahoittama hanke."

"Hankerahoitus Ely-keskus."

"Liiton myöntämä koulutusavustus (1000€)."

"Kunnan antama stipendi 2017."

"Lahjoituksia yrityksiltä & yksityishenkilöiltä."

"Testamenttilahjoitus."

"Kertaluontoinen avustus/rahoitus paikalliselta OP:lta."

"Omien tilojen vuokraaminen esim. muille yhdistyksille kokous- ja koulutuskäyttöön."

"Pieni Ele vaalikeräys."

"Joulumyyjäiset, arpajaisia [...]."

"Uusien palvelujen myynnin johdosta."

Yleisimmin yhdistysten tuloista ovat vähentyneet tai loppuneet kuntien avustukset. Myös muista lähteistä saadut eri toimintamuotojen avustukset ovat osalla yhdistyksistä supistuneet tai lakanneet kokonaan. Jäsenmäärän väheneminen on pienentänyt osalla yhdistyksistä niiden jäsenmaksuista kertyviä tuloja ja joillakin tietyt varainhankinnan tuotot ovat loppuneet. Osalla palveluja tuottavista yhdistyksistä palvelujen myynti on vähentynyt tai ostopalvelusopimukset ovat loppuneet kokonaan.

"Kaupungin avustus pudonnut vuodessa 3200 -> 500 €."

"Työpajatoiminnan avustus."

"Opintokerhojen valtionapu."

"Jäsenmäärän väheneminen vähentää jäsenmaksutuloja."

"Mittaus toiminnan tuotot käytännössä loppuneet, koska luvanvaraisuus liian kallista pienimuotoiseen yhdistystoimintaan."

"Myyjäistoimintaa ei ole, kun ei ole käsitöiden ja askartelutuotteiden tekijöitä enää."

"EA-päivystykset loppuneet."

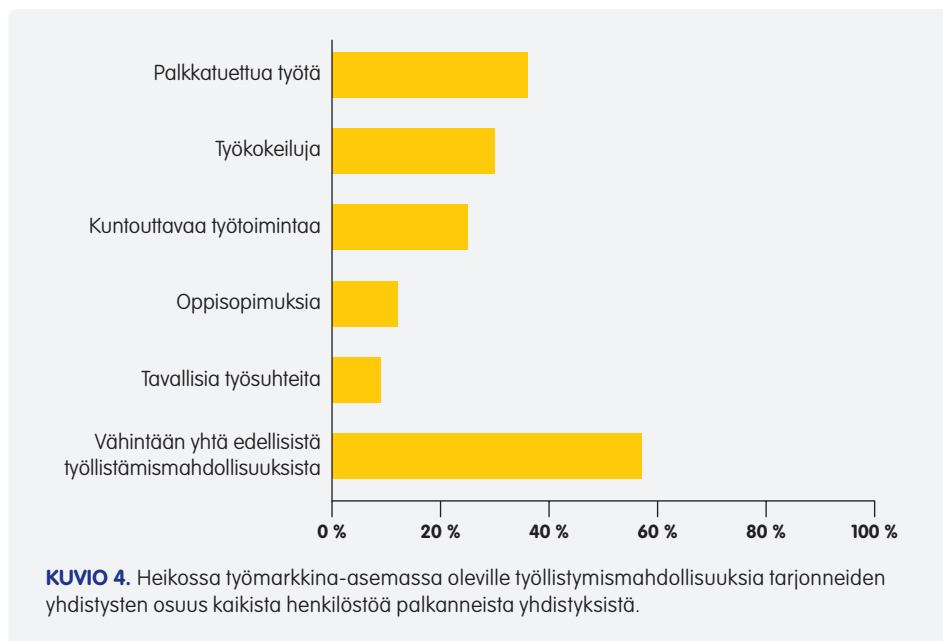
"Julkisen puolen ostot vähentyneet ja hinta laskenut palvelutuotannossa"

"Päiväkodin ostopalvelusopimuksen päättymisen [...]."

TAULUKKO 28.

Heikossa työmarkkina-asemassa oleville työllistymismahdollisuuksia tarjonneiden yhdistysten osuus kaikista henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä toimialoittain.

Toimiala	Työllistymismahdollisuuksia tarjonneet yhdistykset	
	%	n
Päihdeyhdistykset	82	17
Vammaisyhdistykset	64	22
Vanhusyhdistykset	57	67
Kansanterveysyhdistykset	55	65
Lastensuojeluyhdistykset	41	29
Yhteensä	57	200

2.3 Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen

Työllistymismahdollisuuksien tarjoaminen

Heikossa työmarkkina-asemassa olevilla tarkoitetaan ihmisiä, joiden on

esimerkiksi osatyökykyisinä (mm. sairauden tai vamma vuoksi) tai pitkäaikaistyöttöminä tavallista haastavampaa saada työtä avoimilta työmarkkinoilta. Järjestöt ovat perinteisesti tarjonneet erilaisia työllistymisen mahdollisuuksia vaikeasti työllistyville ihmisille.

Yhdistyksiltä kysyttiin, ovatko ne tarjonneet kahden viime vuoden ai-

TAULUKKO 29.

Yhdistysten kahden viime vuoden aikana heikossa työmarkkina- asemassa oleville tarjoamat työllistymismahdollisuudet.

	Henkilöitä yhteensä kyselyyn vastanneissa yhdistyksissä*	Henkilöitä keskimäärin yhdessä yhdistyksessä (mediaani)	Yhdistyksiä n
Palkkatuetussa työssä	190	2	72
Työkokeiluissa	173	2	64
Kuntouttavassa työtoiminnassa	143	2	56
Oppisopimuksilla	64	1	29
Tavallisissa työsuhteissa	20	1	15
Yhteensä	590	4	108

* Yhdessä yhdistyksessä on voinut olla käytössä useampia eri työllistämistapoja.

TAULUKKO 30.

Heikossa työmarkkina-asemassa oleville työllistämisen muutokset yhdistyksissä viiden viime vuoden kuluessa.

Toimiala	Lisääntynyt	Pysynyt ennallaan	Vähentynyt	Ei osaa sanoa	n
	%	%	%	%	
Päihdeyhdistykset	50	37	13	-	16
Vammaisyhdistykset	10	53	21	16	19
Vanhusyhdistykset	15	54	20	11	54
Kansanterveys- yhdistykset	24	56	7	14	50
Lastensuojelu- yhdistykset	8	54	8	29	24
Yhteensä	20	53	13	14	172

kana heikossa työmarkkina-asemassa oleville mahdollisuuksia tavallisiin tai palkkatuetuihin työsuhteisiin, työkokeiluihin, kuntouttavaan työtoimintaan tai oppisopimuksiin.

Yli puolet (57 %) yhdistyksistä, joilla on palkattua henkilöstöä, on tarjonnut kahden viime vuoden aikana ainakin jotakin kysytyistä työllistymismahdollisuuksista heikossa työmarkkina-asemassa oleville ihmisille (taulukko 28). Heikossa työmarkkina-asemassa olevia

57%

yhdistyksistä työllistänyt
heikossa työmarkkina-
asemassa olevia.

Halukkaita on paljon, työllistämismäärä- rahoja vähän.

on työllistetty keskimääräistä yleisemmin päihdeyhdistyksissä (82 %) ja vammaisyhdistyksissä (64 %). On huomattava, että tässä tarkastelussa kansanterveysyhdistyksiin luetuissa työttömien yhdistyksissä työllistäminen on ollut kaikkein yleisintä (91 %).

Työllistämistavoista yleisin on ollut palkkatuella työllistäminen, jota on käyttänyt yli kolmasosa (36 %) henkilöstöä palkkanneista yhdistyksistä kahden viime vuoden aikana (kuvio 4). Vajaa kolmasosa (30 %) on työllistänyt työkokeiluihin ja joka neljäs (25 %) kuntouttavaan työtoimintaan. Oppisopimuksia on tarjonnut runsas kymmenesosa (12 %) ja tavallisia työsuhteita alle kymmenesosa (9 %) kaikista henkilöstöä palkkanneista yhdistyksistä.

Kyselyyn vastanneet yhdistykset ovat tarjonneet kahden viime vuoden aikana erilaisia työllistämismahdollisuuksia yhteensä 590 heikossa työmarkkina-asetmassa olevalle ihmiselle (taulukko 29). Yhdessä yhdistyksessä heitä on työllistetty keskimäärin (mediaani) neljä.

Työllistämisen muutokset yhdistyksissä

Yhdistyksiltä tiedusteltiin, miten heikossa työmarkkina-asetmassa olevien työllistämisen määrä on kehittynyt niissä viiden viime vuoden kuluessa. Yli puolessa yhdistyksistä (53 %) työllistämässä ei ole tapahtunut muutoksia (taulukko 30). Joka viidennessä (20 %) työllistäminen on lisääntynyt ja 13 prosentissa vähentynyt. Työllistäminen on lisääntynyt yleisimmin päih-

deyhdistyksissä (50 %) ja vähentynyt vammaisyhdistyksissä (21 %) ja vammaisyhdistyksissä (20 %). Työttömien yhdistyksissä (sisältyvät kansanterveysyhdistyksiin), joissa työllistäminen on ollut kaikkein yleisintä, sen määrä on vähentynyt runsaassa neljäsosassa (27 %) ja lisääntynyt yhtä suuressa osassa (27 %) yhdistyksiä.

Yhdistyksissä, joissa heikossa työmarkkina-asetmassa olevien työllistäminen on lisääntynyt, kehitykseen ovat vaikuttaneet työllistämisen taloudellisten resurssien järjestyminen, yhdistysten työllistämismahdollisuuksien parantuminen sekä aktiivisten yhteydenottojen lisääntyminen.

”STM:n avustuksen turvin.”

”STEA:n Paikka Auki rahoitus.”

”Kaupungin lainoitus ensimmäiseen palkanmaksuun.”

”Tuetaan hyviä työntekijöitä testamenttirahan turvin [...]”

”Osataan ottaa työntekijöitä palkkatuella, omarahoitusta löytynyt myös ja työkokeilijat tervetulleita.”

”Valmius ottaa vastaan on parantunut.”

”Meihin on otettu aktiivisemmin yhteyttä.”

Yhdistysten työllistämisen määrän vähenemiseen on useimmiten syynä palkkatukien väheneminen tai loppuminen. Joissakin yhdistyksissä ohjausresurssien niukkuus on työllistämisen esteenä.

”Halukkaita on paljon, työllistämismäärärahoja vähän.”

”Julkisen rahoituksen pienentyminen tai loppuminen.”

”TE-tuen heikkeneminen.”

”Palkkatukimäärärahojen radikaali vähentäminen TE-toimiston toimesta.”

”Palkkatukirahojen loppuminen kesken vuoden.”

”Lakimuutokset palkkatukikatto.”

”Ennen vanhusten kotiavussa oli 3 työllistettyä. Nyt TE-keskus antaa yhden. Työtä olisi 3-4 henkilölle.”

*”Työn sisältö ja tahti muuttunut niin, ettei resurssit tunnu riittävän perhe-
dyttämiseen & ohjaamiseen.”*

Työllistämisen esteet

Yhdistyksiä pyydettiin arvioimaan, mitkä ovat suurimmat esteet heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseksi. Yleisimpiä syitä ovat palkkatukeen liittyvät ongelmat: esimerkiksi tuen vähentyminen, loppuminen sekä tuen saantia koskevat säädökset.

”TE-toimisto myöntää entistä vähemmän paikkoja palkkatuella.”

”Palkkatuen saanti/TE-keskuksen säännöt.”

”Palkkatukirahojen loppuminen kesken vuoden - jos emme saa palkkatukea niin emme voi palkata.”

”Palkkatuella työllistämiseen ei ole riittävää omarahoitusosuutta [...]”

”Poukkoileva, ennustamaton rahoitus, palkkatuen myöntämisperusteet.”

”Työllistämistuen lasku/puute. Tarve olisi ja mielellään työllistettäisiin, mutta ei ole rahaa.”

”Valtion säännöt ja rahoitus.”

Työllistämistuen lasku/ puute. Tarve olisi ja mielellään työllistettäisiin, mutta ei ole rahaa.

”[...] Kuntouttavaa toimintaa ei saa olla, kun on hankerahoitus.”

Monissa yhdistyksissä keskeisimmät työllistämisen esteet liittyvät työllistettävien ammattitaidon ja pätevyyden vaatimuksiin ja sopivien työtehtävien tai tarvittavan ohjauksen ja byrokratian vaatimien resurssien puuttumiseen.

”Meillä tulee olla AMK-koulutus työntekijällä.”

”Vaadittava koulutus ja erityisosaaminen, työtehtävät pääasiassa vaativat asiakastyötä.”

”Ammattitaidon & pätevyyden puute.”

”Meillä ei ”vakituista” opastavaa/ohjaavaa henkilökuntaa.”

”Ohjaaminen vaatii resursseja/pois muusta työstä. Byrokratia.”

2.4 Jäsenet ja toimintaan osallistujat

Viime vuosina yleisessä keskustelussa on nostettu usein esille arvio, että jäsenyyden merkitys on vähentynyt yhdistystoiminnassa. Tätä näkemystä tukevat osaltaan edellä (luku 2.1) kuvatut kahden viime vuoden muutossuunnat yhdistysten toiminnassa. Niistä ilmenee, että yhdistysten jäsenmäärässä on ollut muutoksia useammin kuin toimintaan

osallistuvien tai vapaaehtoisten määrässä. Jäsenmäärä on vähentynyt 38 prosentilla ja lisääntynyt 28 prosentilla yhdistyksistä, kun muutoksia vapaaehtoisten tai yleensä toimintaan osallistuvien määrässä on ollut suuntaan tai toiseen harvemmin, noin viidenneksellä yhdistyksiä. Monipuolisemman käsityksen saamiseksi tämän hetkisestä tilanteesta tiedusteltiin Järjestöbarometri 2018 -kyselyssä erilaisten osallistujien määriä sekä toiminnan suuntaamista jäsenille ja muille osallistujille. Keskeisinä näkökulmina ovat jäsenyyden merkitys yhdistyksille ja vapaaehtoisvoimin toimivien yhdistysten voimavarat.

Yhdistysten toiminnan suuntaaminen

Sosiaali- ja terveysyhdistykset jakautuvat kahtia sen mukaan, onko toiminta suunnattu ensisijaisesti omalle jäsenistölle vai laajemmin kaikille kiinnostuneille. Keskeistä on kuitenkin, että myös jäsenyyttä painottavat yhdistykset enimmäkseen avaavat palveluaan jäsenistön ulkopuolelle. Kaikista yhdistyksistä pelkästään jäsenille toimintaa tarjoaa vain kymmenesosa. Lisäksi 40 prosenttia yhdistyksistä kuvaa toiminnan olevan ensisijaisesti jäsenistölle ja joiltain osin laajemmalle yleisölle.

Yhdistyksen toiminta on avointa kaikille kiinnostuneille yli neljäsosalla yhdistyksistä (27 %). Lisäksi vajaa neljännes (23 %) tarjoaa toimintaansa pääasiassa kaikille kiinnostuneille ja vain joitakin toimintoja pelkästään jäsenilleen.

Kokonaan kaikille avointa toimintaa järjestävät selvimminkin erityisen vaikeiden elämäntilanteiden parissa työskentelevät yhdistykset: lastensuojelun yleisyhdistykset sekä sijaishuolto- ja päihdeyhdistykset (kuvio 5). Myös yleis- ja moniala-, vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset sekä mielenterveysyhdistykset tarjoavat

keskimääräistä selvästi useammin toimintaansa kokonaan kaikille avoimena.

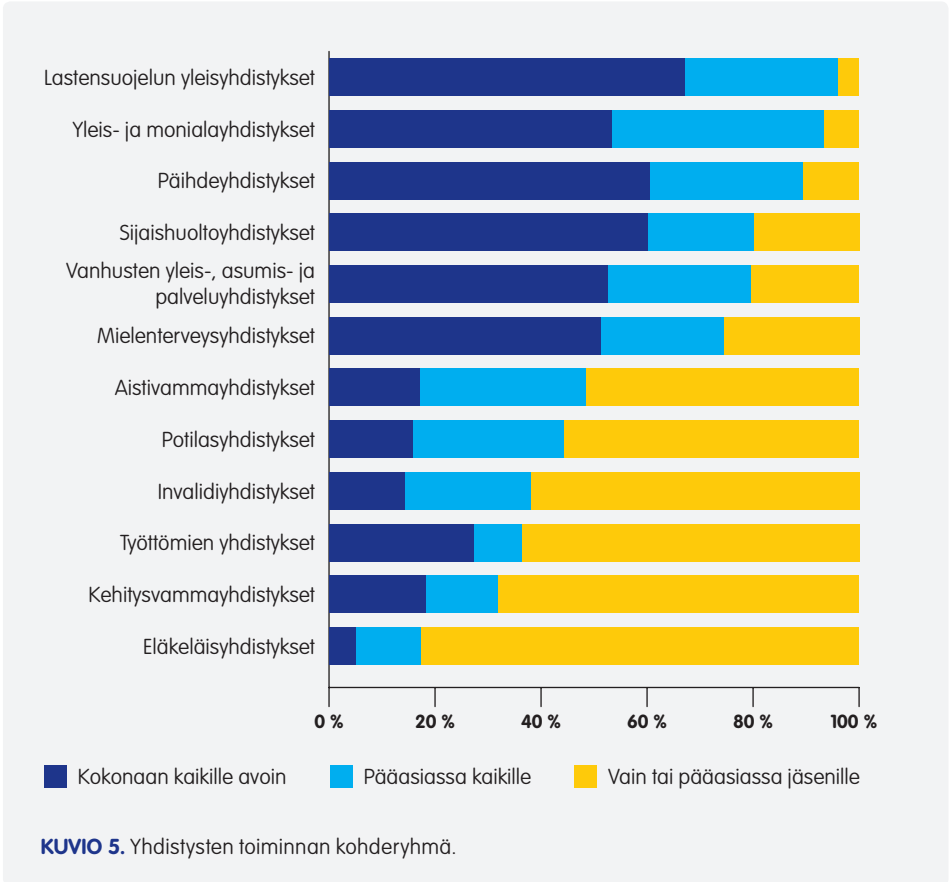
Korostuneimmin vain jäsenille toimintaansa suuntaavat työttömien yhdistykset ja eläkeläisyhdistykset. Mikäli tarkastellaan ainoastaan ja pääasiassa jäsenille toimintaansa tarjoavia yhdistyksiä, erottuvat joukosta lisäksi kehitysvamma-, invalidi- ja potilasyhdistykset. Pelkästään jäsenille toimintaa tarjoavat yhdistykset toimivat lähes kokonaan vapaaehtoisvoimin: vain kuudella prosentilla niistä on palkattu työntekijä. Vain tai ensisijaisesti jäsenistöä palvelevilla yhdistyksillä on muita yhdistyksiä enemmän henkilöjäseniä.

Toimintamuodot jäsenille

Yhdistyksen sääntömääräiset kokoukset, luottamustoimet ja edustukset ovat yhdistyslain (503/1989 16–17 §) ja yhdistysten sääntöjen perusteella rajattu jäsenille. Muita pelkästään jäsenille suunnattuja toimintamuotoja ovat avovastausten perusteella yleisimmin erilaiset jäsen- ja harrasteillat sekä kerhot. Tässä yhteydessä mainittiin lisäksi usein erikseen liikuntaryhmät. Näitä toimintamuotoja oli noin kolmannes kaikista maininnoista. Noin joka kuudes yhdistys toi esille teatteri- ja museoretket tai pidempikestoiset matkat. Lisäksi mainittiin mm. luennot ja koulutukset, erilaiset yksittäiset tapahtumat kuten pikkujoulut tai virkistyspäivät, vertaistoiminta, vapaaehtoisten virkistystoiminta sekä lehti, ruokailut ja rahalliset avustukset.

”Johtokunnan ja yhdistyksen kokoukset. Johtokunta valitaan yhdistyksen jäsenistä.”

”Vertaistukiryhmän osallistujat pyydetään yhdistyksen jäseniksi. Ei voida tietenkään pakottaa, mutta toivomme, että he liittyvät.”

”Vapaaehtoisten koulutukset ja virkistykset.”

”Jotkut kerhot, juhlat (joissa käytetään jäsenmaksuvaroja), luennot.”

”Kerhot, matkat ja kulttuuritilaisuudet, joihin osallistumista yhdistys tukee taloudellisesti.”

Valtaosalla (77 %) yhdistyksiä jäsenyyteen sisältyy jäsenetuja, osa valtakunnallisen liiton tarjoamina. Useimmat mainitsivat avovastauksissa monta jäsenetua. Selvästi yleisin etu on jäsenlehti, josta vastaa yleensä valtakunnallinen liitto. Muita tyypillisiä jäsenetuja ovat alennukset paikallisten yritysten palveluihin tai muiden tahojen tuotteisiin sekä jäsenille huokeampihintaiset matkat,

retket ja liikuntaharrastusten liput. Joissain tapauksissa tuki on suuremmin rahallista avustusta, kuten tuettuja lomia, avustuksia vaikeassa elämäntilanteessa oleville tai hoitopäiväkorvauksia.

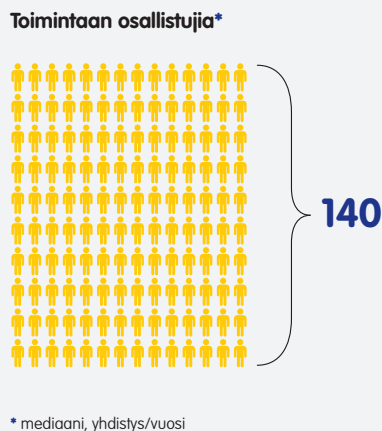
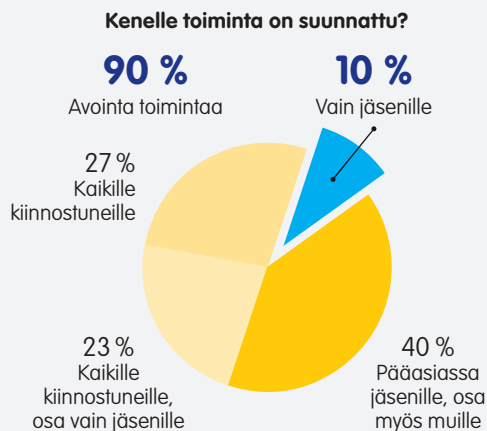
”Rabatterade priser på tex deltagande i teater, resor.”

”Valtakunnalliset [...] liiton jäsenedet yrityksiltä, sekä paikallisilta yrityksiltä saatavat alennukset (Kampanjat, Fysioterap., hoitolat jne.).”

”[...] lehti 4x/v, jäsenkirje 2 x/vk, liikuntaryhmissä alennusta, retkissä ja ruokailuissa jäsenhintaa.”

Tavanomaisia jäsenetuja ovat lisäksi pelkästään jäsenistölle suunnatut

Yhdistystoiminta tukee laajasti

JÄRJESTÖBAROMETRI 2018

tapahtumat, kerhot, kurssit, luennot, liikunta- tai vertaistukiryhmät ja jäsenillat. Paikoin yhdistyksillä on mahdollisuus tarjota jäsenistölleen ruokailua tai kahvitusta. Osa mainitsi yhdistyksen tarjoaman ohjauksen ja neuvonnan, valmennuksen, lakineuvonnan ja edunvalvonnan. Muutamat yhdistykset nostavat esiin työavun, esimerkiksi kuulokojeen puhdistuksen, jalkahoidot, talkkarin tai kotiapupalvelun. Jotkut yhdistykset tarjoavat jäsenetuna myös mm. terveystarkastuksia tai laitteiden vuokrausta.

”Teatterilippu paikalliseen kesäteatteriin, EL-sanomat 6 kertaa/v, Rantapv, Pikkujoulu (pieni omavastuu).”

”Viime vuoteen asti tuettu uintia, järjestetään yht. retkiä, matkoja, teatteria jotka on vain jäsenille. Vertaistukiryhmä harvinaista [...]sairautta sairastaville. Liikuntaryhmiä, kerhotoimintaa (Boccia, lautapelejä) [...]lehti.”

”[...]lehti 4 krt/v, ennaltaehkäisevänä salijumppa ja vesijumppa (yhdistys maksaa).”

”Kotiapu pienellä maksulla jäsenille, ei riitä ulkopuolisille.”

Kaikille avoimet toimintamuodot

Kaikille kiinnostuneille suunnattu toiminta voi olla luonteeltaan monenlaista; mikään yksittäinen toimintamuoto ei hallitse kaikille tarjottavia toimintamuotoja. Yhdistys voi avata kaikille kiinnostuneille yhtä tyypillisesti tilaisuuksia ja isoja tapahtumia, retkiä ja matkoja kuin luentoja ja kursseja sekä kerhoja, liikunta- ja muuta ryhmätoimintaa. Huomion arvoista on se, että osassa yhdistyksiä myös neuvonta, kahvila- tai teematapaamiset sekä vertaistuki ja muu vapaaehtoistoiminta tavoittavat kaikki kiinnostuneet jäsenyydestä huolimatta. Toisinaan osallistujajoukkoa laajennetaan, silloin jos esimerkiksi kuljetuksessa on tilaa tai mikäli luennosta tai kurssista ei tule lisäkustannuksia yleisömäärän mukaan. Myös toiminnan aktiivinen markkinointi saatetaan suunnata pelkästään jäsenille.

”Yleisöluennot, allergia- ja astmaneuvo, ruoka-allergianeuvo, ”

erimenu.fi, erimeno.fi, anafylaksian hoito-opetusvideo netissä, asiantuntijavierailut /yhd:n työntekijät).”

”Kesäjuhlat ja yhteistapahtumat sekä tanssit.”

”Pilkki kilpailut, Toripäivät. Kesän avajaiset.”

”Vertaistoiminta, asiakastyö kaikkineen, vapaaehtoistyö, verkosto/vaihtamistyö.”

”Vertaisohjauksella toimivat liikuntaryhmät, vapaaehtoistojoiden avustustyö.”

”Perhekahvila, kirpparit, lastentapahtumat.”

”Omaisneuvonta, vertaisryhmät, tuetut lomat, chatit, luennot.”

”Asumispalvelut, hoivapalvelut, ravintolapalvelut. Yhteisöllinen kerhotoiminta, tiedotus, koulutus, viriketoiminta.”

”Lipaskeräjäjänä toimiminen, ea-ryhmätoiminta, monikulttuurinen ystävätoiminta.”

”Kaikki juhlat, matkat jos linja-autoon jää tilaa. Kaikkiin kerhoihin voi osallistua, joskin heistä monesti tulee uusia jäseniä.”

”Me olemme yhdistyspohjainen palveluntuottaja ja toiminnot ovat kuntien meille lähettämille kuntoutujille. Varsinaisesti jäsenille ei ole mitään toimintaa (kuin lakimääräiset yhdistyksen kokoukset).”

Edellä on jo ilmennyt, että yhdistyksen jäsenet voivat hyötyä pelkästään jäsenille tarjottavien toimintamuotojen lisäksi maksuttomista tai muita osallistujia

43%

yhdistyksistä tarjoaa jäsenilleen edullisempaa osallistumista.

edullisemmista hinnoista. Yhdistyksistä 43 prosenttia tarjoaa jäsenilleen muita osallistujia edullisempia toimintamuotoja. Selvästi useimmin näitä toimintoja ovat matkat tai retket esimerkiksi teatteriin tai konsertteihin. Yhdistys kustantaa tyypillisesti kuljetuksen tai osan pääsymaksusta. Monet yhdistykset hinnoittelevat eri suuruisiksi jäsenten ja muiden osallistujien juhlat ja erityiset tilaisuudet, koulutukset ja luennot, liikunta- ja muut kerhot sekä ruokailut. Osa vastaajista kuvaa jäsenille tarjottavan edullisempaa osallistumista silloin, kun syntyy kustannuksia tai toimintoon käytetään jäsenmaksutuottoja.

”Keliakia koskettaa koko perhettä. Pyrimme järjestämään suuren osan tapahtumista niin, että jäsen pääsee halvemmalla/ilmaiseksi ja avoimiksi makavat enemmän.”

”Jäsenille halvempia, ei jäsenille todelliset kustannukset kattava osallistumismaksu.”

”Toiminnot, joissa on selkeästi kustannuksia/hlö tyyliin jouluateria tms. (emme ruoki koko kaupunkia ilmaiseksi).”

”Mm. konsertti ja teatterimatkat ovat jäsenille ilmaisia, mukana oleville omaisille matkasta pieni veloitus.”

”Harkitusti voidaan pyytää osallistumismaksu, jos järjestelyt on hintavia.”

TAULUKKO 31.

Yhdistysten toimintaan osallistuneiden määriä.

	Yhdistyksiä	Osallistujia yhteensä	Osallistujia keskimäärin (mediaani)
Koulutusta, neuvontaa ja tietoa saaneita	642	120 580	40
Muuta apua ja tukea saaneita, kuten vertaistuki tai ystävöimintä	578	141 309	33
Harrastus- ja virkistystoimintaan osallistuneita	777	274 770	60
Osallistujat yhteensä	839	536 659	140

Vastauksissa näkyy pitkälti avoin suhtautuminen: uusien osallistujien katsotaan olevan potentiaalisia jäseniä. Osallistujien rajaaminen voi olla toiminnan sisällönkin vuoksi hankalaa, sillä usean yhdistyksen toiminta kohdistuu sairautteen, vammaan tai elämäntilanteeseen, joka koskettaa vahvasti jäsenen lisäksi koko perhettä. Jäsen saattaa tarvita saattajan toimintaan osallistuakseen.

Toimintaan osallistuvat

Yhdistyksiltä tiedusteltiin niiltä koulutusta, neuvontaa ja tietoa tai muuta apua ja tukea saaneiden sekä yhdistysten tarjoamaan virkistys- ja harrastustoimintaan osallistuvien määriä vuonna 2017. Monille yhdistyksille näiden lukumäärien kertominen on vaikeaa, mikä kertoo paikallistason erilaisista valmiuksista ja käytännöistä raportoida toimintaa.

Pääsääntöisesti toimintaan eri tavalla osallistuneiden määrä on sitä suurempi, mitä isompi yhdistys on jäsenmäärältään ja taloudellisilta resursseiltaan. Yhdistyksen tarjoamaan erilaiseen toimintaan osallistuvien määrä on valtaosalla yhdistyksistä suurempi kuin jäsenmäärä, sillä toiminta on ainakin jossain määrin avointa kaikille kiinnostuneille 90 prosentilla yhdistyksistä. Mikäli yhdistys välittää tietoa tai palvelua verkkosivuilla, tavoittaa toiminta entistä enemmän myös muita kuin jäseniä.

Osallistujamääriä lähestyttiin tarkastelemalla muutamaa paikallisyhdistyksille keskeistä toimintamuotoa: koulutus, neuvonta tai tiedonvälitys, muu apu ja tuki (kuten vertaistuki ja ystävöimintä) sekä harrastus- ja virkistystoiminta (kuviot 7). Nämä kattavat yhdistysten keskeisimmät toimintamuodot. Keskimäärin (mediaani) harrastus- ja virkistystoimintaan osallistui vuonna 2017 60 henkilöä yhdistystä kohden. Koulutusta, neuvontaa ja tietoa saaneiden keskimäärin 40 henkilöä yhdistystä kohden. Muuta tukea, kuten vertaistukea tai ystävöimintää, sai puolestaan keskimäärin 33 ihmistä yhdistystä kohden.

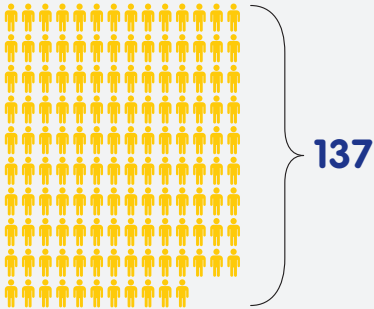
Osasta yhdistyksistä pystytään arvioimaan erilaiseen yhdistysten tarjoamaan toimintaan osallistuneiden yhteismäärää (taulukko 31). Harrastus- ja virkistystoimintaan osallistui vuonna 2017 kysymykseen vastanneissa noin 780 yhdistyksessä yhteensä 275 000 henkilöä. Noin 640 yhdistystä raportoi 121 000 henkilön saaneen koulutusta, neuvontaa ja tietoa yhdistykseltä. Muuta apua ja tukea, kuten vertaistukea tai ystävöimintää, puolestaan oli tarjonnut noin 580 yhdistystä 141 000 osallistujalle. Yhteensä edellä mainitussa toiminnassa oli noin 540 000 osallistujaa, ja keskimäärin 140 osallistujaa yhdistystä kohden.

Sosiaali- ja terveysyhdistysten koko Suomen laajuisesti tavoittamat osallis-

Sote-yhdistykset toimivat jäsenten varassa

Jäsenet tärkeä toiminnan resurssi

Yhdistysten jäsenmäärä*

* mediaani

Jäsenten merkitys on suuri yhdistyksen...

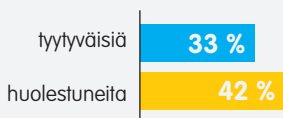
Jäsenmaksut merkittävä tulonlähde etenkin pienimmille

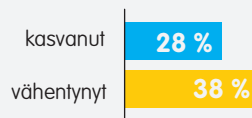
* mediaani

Jäsenmäärän kehitys huolettua

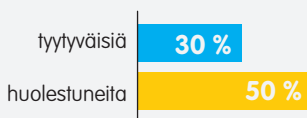
Tyytyväisyys nykyiseen jäsenmäärään

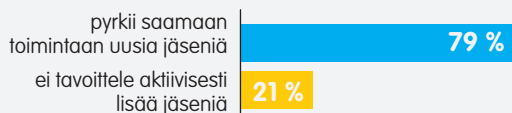
Yhdistyksen jäsenmäärän kehitys kahden viime vuoden aikana

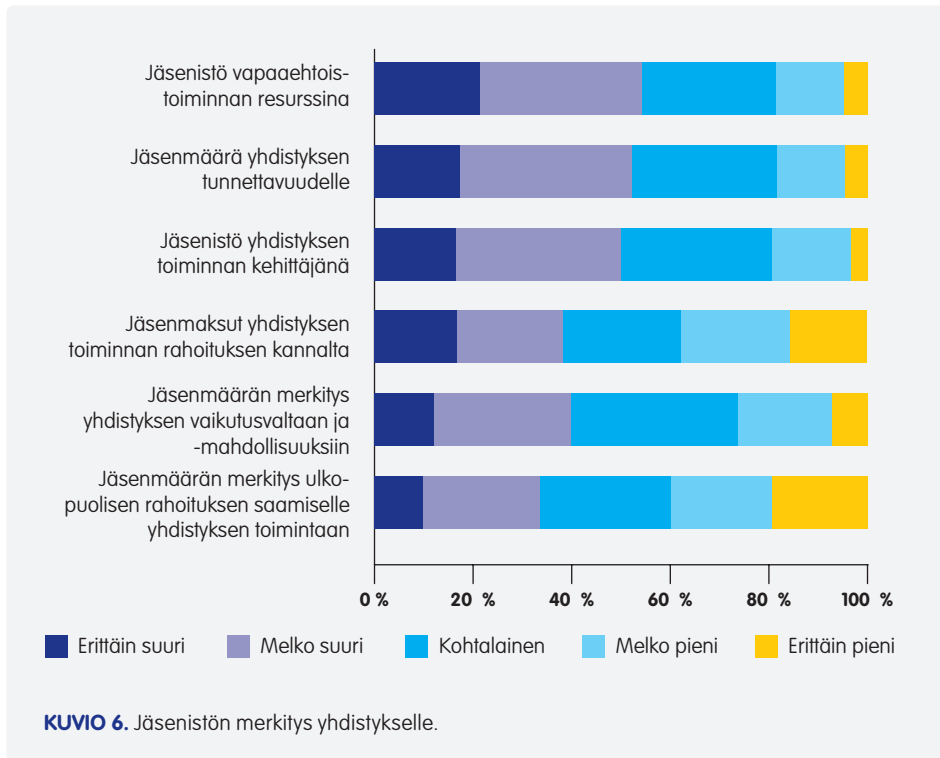

Tyytyväisyys jäsenten osallistumisaktiivisuuteen

Aktiivisuus uusien jäsenten hankinnassa

tujamäärät ovat käytännössä tuntuvasti suuremmat, kun 642–777:lta yhdistykseltä saadut tiedot suhteutetaan koko noin 10 000:n sosiaali- ja terveysyhdistyksen joukkoon. Toisaalta edellä kuvatuissa luvuissa on päällekkäisyyksiä, koska sama henkilöt ovat oletettavasti jossain määrin osallistuneet yhdistyksen eri toimintoihin.

Jäsenistö ja sen merkitys yhdistysten toiminnassa

Kyselyyn vastanneissa sosiaali- ja terveysyhdistyksissä on keskimäärin (mediaani) 137 jäsentä. Jäsenmäärät vaihtelevat yhdistysten kesken suuresti, alle kymmenestä yli 4 000:ään. Neljänneksessä yhdistyksiä on alle 69 henkilöjäsentä, kun taas jäsenrikkaimmassa neljänneksessä on yli 272 jäsentä.

Sosiaali- ja terveysyhdistykset voidaan jakaa jäsenmäärältään karkeasti kolmeen luokkaan: noin kolmannek-

sessä (35 %) yhdistyksiä on alle 100 jäsentä, 29 prosentilla 100–200 jäsentä ja noin kolmasosalla (36 %) yhdistyksiä tätä enemmän.

Yhdistyksistä 79 prosenttia pyrkii saamaan toimintaansa uusia jäseniä. Loput 21 prosenttia ei tavoittele aktiivisesti lisää jäseniä. Aktiivista jäsenhankintaa toteuttaa jatkuvasti 36 prosenttia ja ajoittain 44 prosenttia yhdistyksistä. Tällöin kyse on esimerkiksi jäsenhankintakampanjoista. Aktiivisinta jäsenhankintaa harjoitetaan niissä yhdistyksissä, joissa toimitaan pelkin vapaaehtoisvoimin ja jäsenistön merkitys vapaaehtoistoiminnan resurssina ja toiminnan kehittämisessä korostuu.

Jäseniä ei-aktiivisesti tavoitteleva viidenneskin jakautuu. 12 prosenttia kertoo, ettei yhdistyksellä ole resursseja jäsenhankintaan, ja loput ilmoittavat, etteivät tavoittele aktiivisesti lisääjäseniä. Yleisintä tämä on palkattua työvoimaa käyttävissä yhdistyksissä.

Sosiaali- ja terveysyhdistysten vaikutusvaltaa ja merkitystä ei voi yksioikoisesti palauttaa jäsenmäärään, sillä useat yhdistykset on perustettu pienten, erityisessä elämäntilanteessa olevien ihmisten tukemiseksi. Osa yhdistyksistä puolestaan tuottaa erikoistuneita palveluja spesifille kohderyhmälle, jolloin mahdollisuutta palvelujen ja muun toiminnan käyttöön ei rajata vain jäsenille.

Jäsenmäärän merkitystä pyydettiin suhteuttamaan yhdistyksen tunnettavuuteen, ulkopuolisen rahoituksen saamiseen sekä yhdistyksen vaikutusvaltaan ja -mahdollisuuksiin. Yhdistykset itse arvioivat jäsenmäärän olevan esitetyistä seikoista keskeisin yhdistyksen tunnettavuudelle. Tunnettavuuden kannalta jäsenmäärän merkitystä pitää melko tai erittäin suurena yli puolet yhdistyksistä (53 %) (kuvio 6). Yhdistyksen vaikutusvaltaan ja -mahdollisuuksiin jäsenmäärän merkityksen arvioi suureksi 40 prosenttia vastaajista. Sen sijaan harvempi yhdistys pitää jäsenmäärää keskeisenä tekijänä ulkopuolisen rahoituksen saamisessa: kolmannes (34 %) pitää sitä melko tai erittäin suurena ja 40 prosenttia melko tai erittäin pienenä.

Jäsenmäärän merkitystä korostavat etenkin taloudeltaan keskikokoiset (10 000 – 100 000 euron vuosibudjetti) ja jäsenmäärältään suuret yli 200 jäsenen yhdistykset, joiden toiminta on avointa jäsenten lisäksi laajemmalle joukolle. Niissä toimintaan houkuteltaan jatkuvasti uusia jäseniä ja kunta-avustuksia haetaan muita yhdistyksiä selvästi yleisemmin.

Jäsenmäärän merkitys yhdistykselle vaihtelee toimialan mukaan (liite 16). Keskimääräistä suuremmaksi jäsenmäärän merkitys arvioidaan erityisesti eläkeläis- ja invalidiyhdistyksissä. Jossain määrin muita korkeampina erottuvat myös potilas- ja työttömien yhdistysten arviot.

Jäsenyyden merkitys ulkopuolisen rahoituksen saantiin, tunnettavuuteen

sekä vaikutusvaltaan ja -mahdollisuuksiin näyttäytyy pienempänä palveluja tuottavissa yhdistyksissä. Jäsenmäärän merkitys arvioidaan keskimääräistä vähäisemmäksi taloudellisilta resursseiltaan suurimmissa yhdistyksissä, joissa on palkattuja työntekijöitä, jäsenmäärä on pieni ja toiminta on kaikille avointa. Nämä yhdistykset tavoittelevat harvemmin aktiivisesti uusia jäseniä. Keskimääräistä pienemmäksi jäsenmäärän merkitys arvioidaan vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksissä. Myös yleis- ja monialayhdistyksissä, mielen-terveys- ja lastensuojelun yleisyhdistyksissä jäsenmäärän merkitystä yhdistykselle korostetaan muita vähemmän.

Jäsenmaksut ja niiden merkitys yhdistyksille

Yhdistyksistä lähes kaikki (97 %) perivät henkilöjäseniltään jäsenmaksua. Jäsenmaksu vuonna 2018 vaihtelee kahdesta eurosta 35 euroon. Keskimäärin jäsenmaksu on 18 euroa. Yleisimmin jäsenmaksut ovat tasasummia: 20 euroa (24 % yhdistyksistä), 15 euroa (20 %) ja 25 euroa (15 %).

15–24 euron suuruinen jäsenmaksu on tavallisin, se koskee 63 prosenttia yhdistyksistä. Alle 15 euron jäsenmaksua henkilöjäseniltään perii joka viides yhdistys. Vuotuinen jäsenmaksu on 25 euroa tai enemmän joka kuudennella yhdistyksellä (17 %).

On huomattava, että kaikki yhdistykset eivät saa koko jäsenmaksutuottoa omaan käyttöönsä, vaan vaihteleva osa siitä tilitetään valtakunnalliselle järjestölle. Valtakunnallinen liitto tukee näillä varoilla eri tavoin yhdistyksiä. Henkilöjäsenille tämä näkyy esimerkiksi jäsenlehtenä, koulutuksena ja neuvontana. Yhdistyksen käyttöön jäävästä jäsenmaksusta oli esimerkkejä avovastauksissa parista eurosta puoleen jäsenmaksusta, mutta kirjo on todellisuudessa vielä suurempi.

Huolehdimme siitä,
että mahdollisimman
monen on helppo
osallistua.

Selkähdistys pitää monenlaiset ihmiset elämässä mukana

SELKÄLIITTO perustettiin 1988. Sen ensimmäinen kotipaikka oli Heinola, koska liiton ensimmäinen puheenjohtaja ja toiminnanjohtaja Paavo Hiltunen oli sieltä kotoisin. Perustajilla oli itsellään selkäongelmia. Heinolan Seudun Selkähdistys syntyi 1993. Nyt jäseniä on Heinolan lisäksi muun muassa Hartolasta, Joutsasta ja Sysmästä, myös mökiasukkaita. Jäseniä on noin 900.

Ajamme monipuolisessa toiminnassamme sitä, että ihmiset ryhtyisivät omatoimisesti hoitamaan terveyttään ja ehkäisemään selkäongelmia. Ihminen on kokonaisuus, jonka kaikki puolet pitää huomioida: jaamme tietoa luennoilla Selkäilloissa, liikumme ja harrastamme kulttuuria yhdessä, järjestämme keskusteluryhmiä, tuemme toisiamme.

Viikossa on 11 liikuntaryhmää, muun muassa jumppaa niin vedessä kuin salilla ja sauvakävelyä. Suosituilla retkillä liikumme luonnossa ja käymme teatterissa ja konserteissa. Teemme kylpylämatkoja. Järjestämme aina linja-autokyydin, koska kaikilla ei ole autoa.

Koska tunnemme paljon ihmisiä ja toiminta on monipuolista, mukana pysyy sellaisiakin, jotka jäisivät helposti syrjään. Huolehdimme siitä, että mahdollisimman monen on helppo osallistua.

Suhde kaupunkiin on varsin mutkaton. Noin 20 000 asukkaan Heinola on niin pieni kaupunki, että kaikkiin suuntiin on helppo luoda toimivat suhteet.

Kaupungilta yhdistys saa 2 500 euroa avustusta. Muutama vuosi sitten avustuksia leikattiin, mutta niitä on taas nostettu lähemmäs lähtötasoa. Yhteistyö etenkin liikuntapuolen kanssa toimii loistavasti: kaupunki on tullut liikuntatilavuokrissa vastaan. Myös kohtuuhintaiset kokoustilat ovat yhdistyksille tärkeitä.

Oma toimisto kaupungin keskustassa saa ihmisiä piipahtamaan muun muassa viikoittaisessa Selkis-päivystyksessä. On hyvä päästä kasvatusten juttelemaan ja jakamaan tietoa toiminnasta ja jäsenyydestä.

Suurinta ponnistusta vaatii uusien nuorempien jäsenten hankkiminen ja miesten saaminen mukaan. Miehiä on houkuteltu esimerkiksi omilla vesijumpparyhmillä ja kuntosalivuoroilla. Jäsenmäärä oli parhaimmillaan yli tuhat, mutta luonnollinen poistuma on sitä pienentänyt. Kun ei enää jaksa kahvikuppia nostaa, yhdistyksestä jätetään pois.

ANJA MARTTINEN

puheenjohtaja
Heinolan Seudun Selkähdistys
heisely.net

TAULUKKO 32.**Jäsenmaksutuottojen arvioitu merkitys ja osuus yhdistyksen talousarviosta.**

Jäsenmaksun merkitys	Jäsenmaksujen osuus kokonaiskuluista	
	Mediaani %	n
Erittäin pieni	7	94
Melko pieni	29	150
Kohtalainen	38	181
Melko suuri	53	150
Erittäin suuri	74	106
Yhteensä	38	685

Vuotuisia jäsenmaksutuottoja päästiin arvioimaan 850 yhdistykseltä. Niiden yhteenlasketut henkilöjäsenmaksutuotot ovat vuoden 2018 jäsenmaksuilla ja jäsenmäärällä 3,7 miljoonaa euroa. Henkilöjäseniltä perityt jäsenmaksutuotot ovat keskimäärin (mediaani) 2550 euroa yhdistystä kohden. Isolla osalla jäsenmaksutuotot ovat kuitenkin selvästi pienempiä: joka neljäs yhdistys kokoa jäsenmaksutuottoja vain noin sataan kuussa.

Jäsenmaksujen merkitys yhdistyksen toiminnan rahoituksessa polarisoituu voimakkaasti yhdistysten kesken (kuvio 6). 38 prosenttia yhdistyksistä kokee jäsenmaksutuottojen merkityksen erittäin tai melko pieneksi ja yhtä suurella osuudella niiden merkitys on melko tai erittäin suuri. Noin neljännekselle (24 %) yhdistyksistä jäsenmaksujen merkitys toiminnan rahoitukseen on kohtalainen.

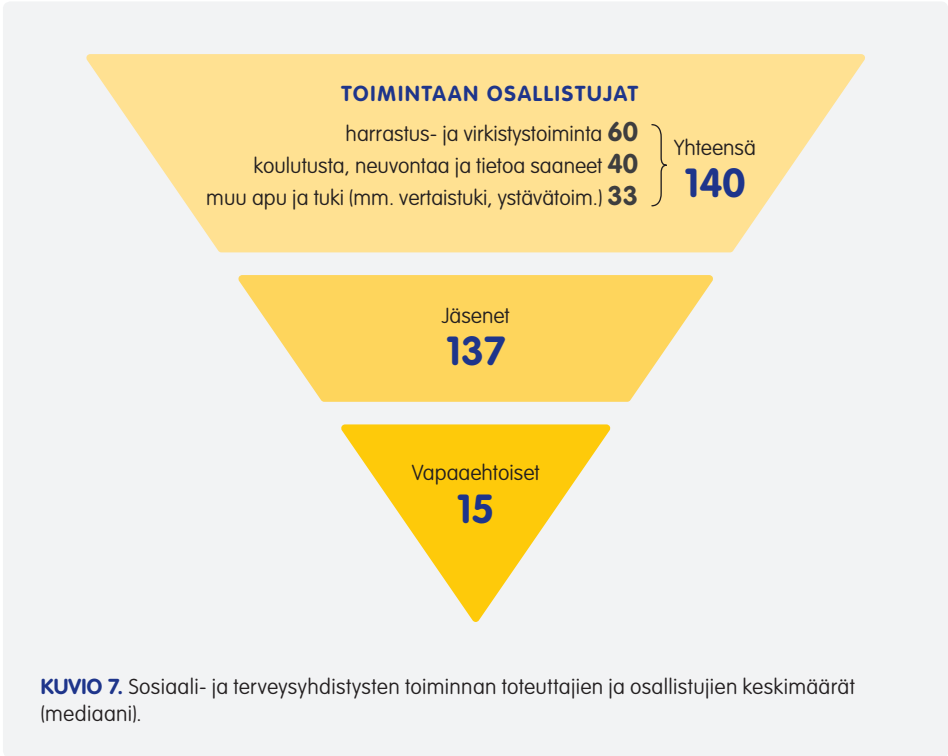
Jäsenmaksutuottojen merkitys rahoitukseen arvioidaan muita yhdistyksiä pienemmäksi yhdistyksissä, joissa henkilöjäsenien ja niistä kertyvien jäsenmaksutuottojen määrä on keskimäärin selvästi muita yhdistyksiä pienempi, mutta yhdistyksen budjetti mui-

ta yhdistyksiä selvästi suurempi (liite 17). Vähäisimmäksi jäsenmaksutuottojen merkitys toiminnan rahoituksessa arvioidaan työttömien yhdistyksissä, päihde- ja kehitysvammayhdistyksissä sekä vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksissä (liite 18). Myös mielenterveys- sekä lastensuojelun yleisyhdistykset arvioivat merkityksen keskimääräistä pienemmäksi.

Jäsenmaksutuottojen merkitys yhdistyksen rahoitukseen kasvaa jäsenmäärän ja niistä kertyvien tuottojen kasvaessa ja yhdistyksen käytettävissä olevien varojen vähetessä. Keskimääräistä merkittävämmäksi jäsenmaksutuotot koetaan potilas-, invalidi- sekä yleis- ja monialayhdistyksissä (liite 18). Jäsenmaksut ovat tuntuvasti merkittävämpiä pelkästään vapaaehtoisvoimin toimiville yhdistyksille (liite 19). Niistä 43 prosenttia arvioi jäsenmaksujen merkityksen suureksi, kun palkattua työvoimaa käyttävistä yhdistyksistä osuus on 19 prosenttia.

Jäsenmaksutuottoja suhteutettiin yhdistyksen vuoden 2018 talousarvion menojen kokonaissummaan. Jäsenmaksutuottojen osuus rahoituksessa heijastuu tuottojen merkitysarvioihin (taulukko 32). Erittäin pieneksi jäsenmaksutuottojen merkityksen arvioivilla yhdistyksillä jäsenmaksut ovat keskimäärin (mediaani) 7 prosenttia talousarvion menojen loppusummasta. Vastaavasti erittäin suureksi jäsenmaksujen merkityksen arvioivilla jäsenmaksut ovat keskimäärin 74 prosenttia talousarvion menojen loppusummasta. Kaikista kantaa ottaneista lähes 700 yhdistyksestä jäsenmaksujen keskimääräinen osuus yhdistyksen talousarviosta on 38 prosenttia.

Jäsenmaksujen osuus on pienin (24 %) kokonaiskuluista niillä yhdistyksillä, joiden kaikki toiminta on avointa kaikille kiinnostuneille. Vain jäsenille suunnattua toimintaa järjestävillä yhdistyksillä jäsenmaksutuotot ovat kolmanneksen kokonaismenoista.

Jäsenmaksujen osuus kokonaistuotoista on suurin sekä jäsenille että muille kiinnostuneille toimintaa tarjoavilla yhdistyksillä: jäsenistöä painottavilla yhdistyksillä 41 prosenttia ja muita toiminnasta kiinnostuneita painottavilla lähes puolet (47 %).

Jäsenyys sitouttaa parhaiten toimintaan.

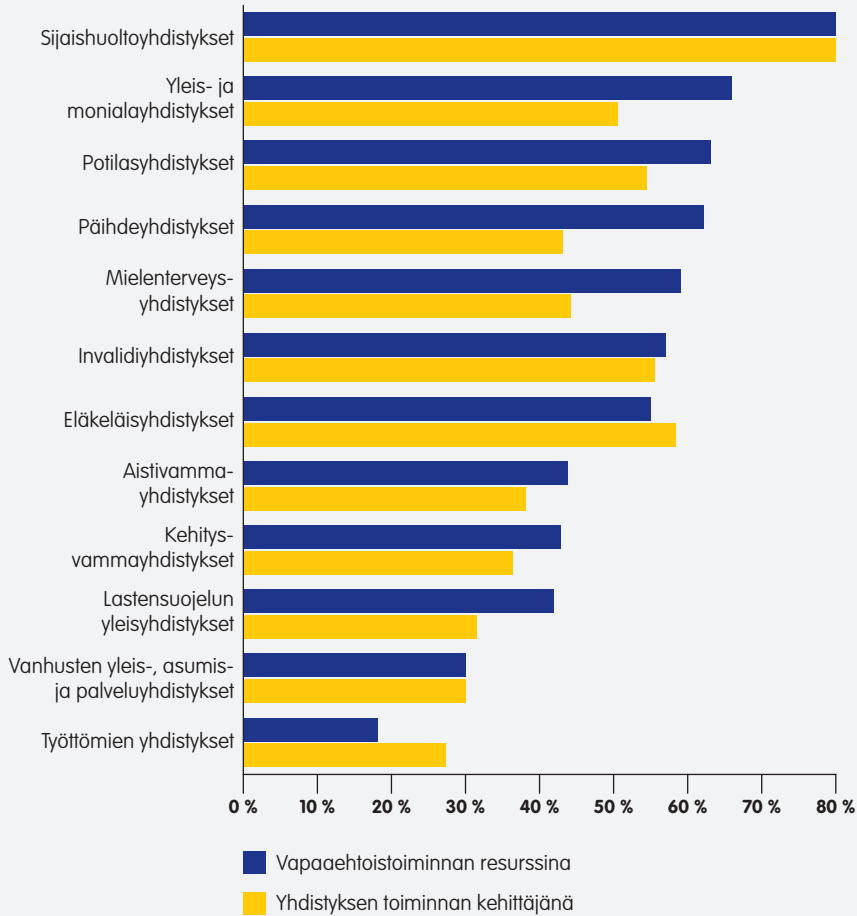
Vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset

Yhdistysten toiminta toteutuu pitkälti vapaaehtoisten varassa: noin neljä viidestä (79 %) yhdistyksistä toimii pelkin vapaaehtoistoimin. Yhdistyksiltä tiedusteltiin niiden toimintaa vuonna 2017 toteuttaneiden vapaaehtoisten määrää. Pääsääntöisesti toiminta nojaa suhteellisen pienen vapaaehtoisjoukon varaan, sillä neljännes yhdistyksistä toimii enintään yhdeksän vapaaehtoisen ja puolet enintään 15 vapaaehtoisen voimin.

Yhdistysten käytännön toimintaa vuonna 2017 toteuttaneiden vapaaeh-

toisten määrä 814:ssa kysymykseen vastanneessa yhdistyksessä on keskimäärin (mediaani) 15 (kuvio 7). Vaihteluväli on laaja, yhdestä aktiivista noin 1600:n vapaaehtoiseen. Toimintaa näissä noin 800 yhdistyksessä toteutti yhdistysten mukaan vuonna 2017 yhteensä 22 000 vapaaehtoista.

Yhdistyksistä yli puolet (54 %) pitää jäsenistön merkitystä melko tai erittäin suurena vapaaehtoistoiminnan resurssina (kuvio 6). Jäsenistön merkitys vapaaehtoistoiminnan resurssina on melko tai erittäin pieni noin viidesosalle

KUVIO 8. Jäsenistön merkitys yhdistykselle (merkityksen suureksi arvioineet).

yhdistyksiä (19 %). Jäsenistön merkitys vapaaehtoistyön resurssina on suurempi yhdistyksissä, joissa ei ole palkattuja työntekijöitä.

Jäsenistön merkitys vapaaehtoistoiminnan resurssina korostuu yhdistyksissä, joiden toiminta on avointa jäsenten ohella muille kiinnostuneille. Mittavimmaksi jäsenistön merkityksen vapaaehtoistoiminnan resurssina arvioivat sijaishuolto-, yleis- ja moniala-, potilas- sekä päihde- ja mielenterveysyhdistykset (kuvio 8). Jäsenistön rooli vapaaehtoistojoina näyttäytyy pienimpänä vanhusten yleis-, asumis- ja

palveluyhdistyksissä, työttömien yhdistyksissä, lastensuojelun yleisyhdistyksissä sekä jossain määrin kehitysvamma- ja päihdeyhdistyksissä (liite 20).

Jäsenistö on yhdistyksille tärkeä voimavara myös toiminnan sisällöllisessä kehittämisessä. Puolet kaikista yhdistyksistä pitää jäsenistön merkitystä erittäin tai melko suurena yhdistyksen toiminnan kehittäjänä (kuvio 6). Noin viidennes (19 %) pitää merkitystä oman yhdistyksen toiminnan kehittämisessä melko tai erittäin pienenä. Jäsenistön kehittäjärooli korostuu sijaishuolto- ja eläkeläisyhdistyksissä sekä jossain mää-

TAULUKKO 33.

Keskimääräiset (mediaani) osallistujien ja eurojen määrät vapaaehtoisvoimin toimivissa ja palkattujen työntekijöiden yhdistyksissä.

	Pelkin vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset	Yhdistykset, joissa on palkattua henkilöstöä	n
Kokonaiskulut 2018, euroa / osallistuja / vuosi	37	311	542
Kokonaiskulut 2018, euroa / jäsen / vuosi	35	500	565
Jäsenmaksu 2018, euroa / jäsen	18	18	694
Jäsenmaksujen osuus kokonaiskuluista (%)	46	4	544

rin invalidi- ja potilasyhdistyksissä (liite 21). Toiminnan kehittämisessä jäsenistön merkitystä pitävät suurimpana yhdistykset, joiden toiminta on suunnattu ensisijaisesti jäsenille ja rajatusti muille.

55 yhdistystä kertoi avovastauksessa lisäksi muusta jäsenistön merkityksestä. Maininnat koskevat ennen kaikkea mahdollisuutta yhteisöllisyyteen ja vertaiskokemusten jakamiseen. Jäsenyyden katsotaan sitouttavan toimintaan, edistävän tiedon kulkeutumista uusille potentiaalisille toiminnasta hyötyville tai toimivan tapana ilmaista asian kannatusta.

”Arkielämän kokemuksen jakaminen hengityssairaana yhdistyksen kautta.”

”Yhteenkuulumisen tunne.”

”Sosiaalinen kanssakäyminen.”

”Kannanotto hyvän asian puolesta.”

”Jäsenyys sitouttaa parhaiten toimintaan.”

Toimintaan käytetyt eurot ja osallistujamäärät

Aiemmin (luku 2.2) on todettu, että yhdistykset toimivat pääosin varsin pienin

taloudellisin voimavaroin. Jäsenten, vapaaehtoisten ja toimintaan osallistuvien määrää suhteutettiin yhdistyksen kokonaiskuluihin ja jäsenmaksutuottoihin. Seuraavassa kuvataan osallistuja- ja euromääriä vapaaehtoisten varassa toimivissa yhdistyksissä ja yhdistyksissä, joissa on palkattua työvoimaa (taulukko 33).

Neljä viidestä sosiaali- ja terveysyhdistyksestä toimii pelkin vapaaehtoisvoimin. Näissä yhdistyksissä on keskimäärin (mediaani) 12 vapaaehtoista, 130 jäsentä ja 117 erilaiseen toimintaan osallistujaa. Kokonaan vapaaehtoisten varassa toimivien yhdistysten budjetit ovat pieniä, keskimäärin (mediaani) 4 250 euroa. Niissä toiminnan kustannukset ovat 37 euroa vuodessa osallistujaa kohden, eli noin kolme euroa kuukaudessa. Jäsentä kohden laskettu kustannus on hieman pienempi, 35 euroa vuodessa.

Vapaaehtoisvoimin toimiville yhdistyksille jäsenmaksutuotot ovat tärkeitä tulonlähteitä. Jäsenmaksu on keskimäärin (mediaani) 18 euroa ja jäsenmaksutuotot ovat keskimäärin lähes puolet (46 %) vuoden kokonaiskuluista.

Yhdistykset, joissa on yksi tai useampi palkattu työntekijä, tavoittavat toimintaansa keskimäärin (me-

diaani) muita yhdistyksiä enemmän osallistujia (320), jäseniä (170) ja vapaaehtoisia (20). Talousarvion menojen loppusumma on keskimäärin (mediaani) 152 000 euroa. Toiminnan kustannus on keskimäärin 311 euroa vuodessa osallistujaa kohden, eli noin 26 euroa kuukaudessa.

Jäsenmaksu työvoimaa palkanneilla yhdistyksillä on keskimäärin samansuuruinen kuin vapaaehtoisvoimin toimivilla yhdistyksillä, 18 euroa. Jäsenmaksutuottojen merkitys on kuitenkin vähäinen suhteessa kokonaiskuluihin, keskimäärin neljä prosenttia.

2.5 Yhteistyö yhdistysten, oppilaitosten ja yritysten kanssa

Sosiaali- ja terveysyhdistysten eri tahojen ja erityisesti kuntien kanssa tekemää yhteistyötä on käsitelty aiemmissa Järjestöbarometreissa esimerkiksi vuosina 2008 ja 2012. Tässä tarkastellaan lähemmin yhdistysten yhteistyötä muiden yhdistysten, oppilaitosten ja yritysten kanssa.

Yhteistyö yhdistysten kanssa

Yli kaksi kolmasosaa (69 %) sosiaali- ja terveysyhdistyksistä tekee säännöllistä yhteistyötä muiden yhdistysten kanssa. Muiden sosiaali- ja terveysalan yhdistysten kanssa säännöllistä yhteistyötä on yli puolella (58 %) ja muiden alojen yhdistysten kanssa joka viidennellä (21 %) kyselyyn vastanneista yhdistyksistä.

Yhdistyksillä on yleisimmin yhteistyösuhteita erityisesti paikkakuntansa ja alueensa omiin ”sisaryhdistyksiin”. Suuri osa yhdistyksistä tekee sote-sektorin sisällä myös toimialarajat ylittävää yhteistyötä eli toimii yhdessä muiden toimialojen sote-yhdistysten kanssa. Joka viidennellä on yhteistyö-

YHDISTYKSET TEKEVÄT SÄÄNNÖLLESTI YHTEISTYÖTÄ

69 %

muiden yhdistysten
kanssa

- 58 % sote-alan yhdistysten
- 21 % muiden alojen yhdistysten

30 %

oppilaitosten kanssa

27 %

yritysten kanssa

kumppaneita muilta järjestösektoreilta, esimerkkeinä kalastus-, metsästys- ja liikuntayhdistykset, kylä-, kaupunginosa- ja kotiseutuyhdistykset, kulttuuri- ja taideyhdistykset, nuorisotaloyhdistykset, Lions Club- ja Rotary-yhdistykset sekä vapaapalokuntayhdistykset ja puolueyhdistykset.

Yhdistysten välisen yhteistyön sisältö liittyy esimerkiksi tapahtumien ja toimintamuotojen organisoimiseen yhdessä tai yhteisissä tiloissa. Yhdistykset toteuttavat mm. vaikuttamistoimintaa, koulutuksia, tiedotusta, viestintää sekä harrastus- ja virkistystoimintaa voimiaan yhdistäen.

”Yhteistyökumppaneina 63 järjestöä; tilojen käyttö, tapahtuma-, tiedotus-, kehittämis-yhteistyö.”

”Järjestämme toimintaa ja tapahtumia yhteistyössä, minimoimme byrokratiaa yhteisillä luvilla, järjestysmiehillä yms.”

”Vertaistukea esim. johtamistyössä, koulutuksissa.”

”Vammaisneuvosto. Ajetaan yhdessä etuja.”

”Vaalikeräystoiminta, osallistuminen kunnan vetämään yhteistyöryhmään, missä on eri yhdistysten edustajia.”

”Saman toimialan yhteistyötä. Koulutukset tutustumiskäynnit, kehittämistyö ym.”

”Naapuriyhdistyksen kanssa [...] matkoja (teatteri, kylpylä).”

”Muiden eläkeläisjärjestöjen kanssa edunvalvonta ja harrastustoimintaa.”

”[...] luentoyhteistyö + viestintäyhteistyö sote-alan yhd. ja viestintä- ja markkinointiyhteistyö kulttuuriyhd. kanssa.”

”[...] yhteistä toimintaa lapsille ja vanhuksille.”

”[...] leiritoimintaa nuorille ja turva-
paikanhakijoille.”

Yhteistyö oppilaitosten kanssa

Lähes joka kolmannella (30 %) yhdistyksellä on säännöllistä yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Yleisimmin vastaajat nimeävät yhteistyötahoksi peruskoulut sekä ammattikorkeakoulut ja muut ammattioppilaitokset. Osalla yhdistyksistä on yhteistyötä myös kansalais- ja työväenopistojen, lukioiden sekä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Yhdistysten oppilaitosyhteistyö peruskoulujen ja lukioiden kanssa koskee esimerkiksi tukioppilas- ja kummilapsitoimintaa, stipendejä, nälk päiväkeräyksiä ja eri teemoihin liittyviä koulutuksia. Ammatillisten oppilaitosten ja yliopistojen kanssa tehdään yleisimmin harjoittelija- ja opinnäytetyhteistyötä sekä jaetaan asiantuntemusta yhdistysten ja opiskelijoiden sekä heidän oppilaitostensa kesken.

”Alakoulu, nälk päiväkeräys, aamu-
navaukset, ensiapukoulutus.”

”Saamme käyttää kerhoissa koulun liikuntavarusteita ja vastavuoroisesti tuemme koululaisia stipendein ja tavaralahjoituksilla.”

”Paikallinen yläkoulu ja alakoulu; työpajoja ja vierailuja ikäihmisten luo.”

”Pidämme ensiapuopetusta/valistusta yläkoulun oppilaille n. 1 x vuodessa.”

”Kummilapsitoiminta, tukioppilas-
toiminta.”

”Liikennekoulutus yläaste 8 lk Turvalisesti mopolla, Lukio 1 lk Selvä peli liikenteessä. [...]”

”[...] lukio: vap.eht.työn koulutus ja ohjaus vapaaehtoistyöhön, [...] yliopisto: vap.eht.työn koulutus [...]”

”AMK-tasoisten sosionomi- ja terv. huollon oppilaitosten opiskelijoiden käytännön harjoittelut.”

”DIAK, opiskelijat suorittavat opintojakson tehtäviä esim. ryhmätoiminnot, tapahtumat, opinnäytetyöt, harjoittelujaksot.”

”Harjoittelupaikkojen tarjoamisessa lähihoitaja- ja sairaanhoitaja sekä sosionomi- ja toimintaterapeuttien koulutusta antavien ammattikoulujen ja ammattikorkeakoulujen kanssa.”

”Hyria oppilaat kertovat jäsenillemme terv. ruuasta, liikunnan merkityksestä, tarkistavat verenpaineen, kolesterolin ja hemoglobiinin.”

”Tampereen yliopiston lääketieteen tiedekunnan kanssa. Yhdistyksemme jäseniä käy opettamassa vuorovaiikutustaitoja lääketieteen opiskelijoille.”

Yhteistyö yritysten kanssa

Yli neljäsosa (27 %) yhdistyksistä tekee säännöllisesti yhteistyötä yritysten kanssa. Noin joka kymmenennellä (11 %) on yhteistyökumppanina apteekki ja joka viidennellä (21 %) muu yritys.

Apteekkien kanssa tehtävän yhteistyön sisältöjä ovat esimerkiksi yhdistysten toiminnan esittely asiakkaille sekä apteekin tarjoama tieto lääkkeistä ja niistä koskevista Kela-korvauksista yhdistysten tilaisuuksissa. Yhdistykset voivat tehdä apteekkeissa myös verenpaine- ja kolesterolimittauksia niiden asiakkaille. Osa yhdistyksistä saa apteekkeilta tukea toimintaansa ja joillakin yhdistyksillä on apteekki kannatusjäsenenä.

”Yhdistyksen toiminnan esittelyä apteekissa, jäseniltoja, proviisorin luentoja.”

”Apteekin apteekkari on käynyt useamman kerran kertomassa lääkkeitä ja Kelan korvauksista.”

”Apteekit, verenpainemittaus, kolesterolimittaus.”

”Apteekki on sponsorina toiminnassamme samoin he käyvät tilaisuuksissamme pitämässä luentoja ym.”

”Apteekki on pienellä summalla kannattajajäsen.”

Muiden alojen yritysten kanssa yhdistykset järjestävät esimerkiksi tapahtumia ja koulutuksia ja tiedottavat toiminnastaan. Yhteistyöyritykset voivat tarjota yhdistyksille myös toimintatiloja ja rahallista tukea sekä erilaisia jäsenetuja.

”Hoiva-alan yritysten kanssa tapahtumat & tiedottaminen, työryhmyöskentely.”

”Kerhoissa käy luennoitsijoita eri yrityksistä.”

”EA-koulutus eri yrityksille.”

”Esim. aivoviikolla kirjakauppa ja kirjasto kokoavat esille aivojen terveyttä esittelevää kirjallisuutta ja samalla jakavat esitteitämme.”

”Koekäytämme ja arvioimme yritysten uusia ensiapuvälineitä.”

”Paikallisten yritysten kanssa. Saamme alennuksia jäsenkortilla ja esim. joulupuukeräykseen saamme pake-tointivälineitä yms.”

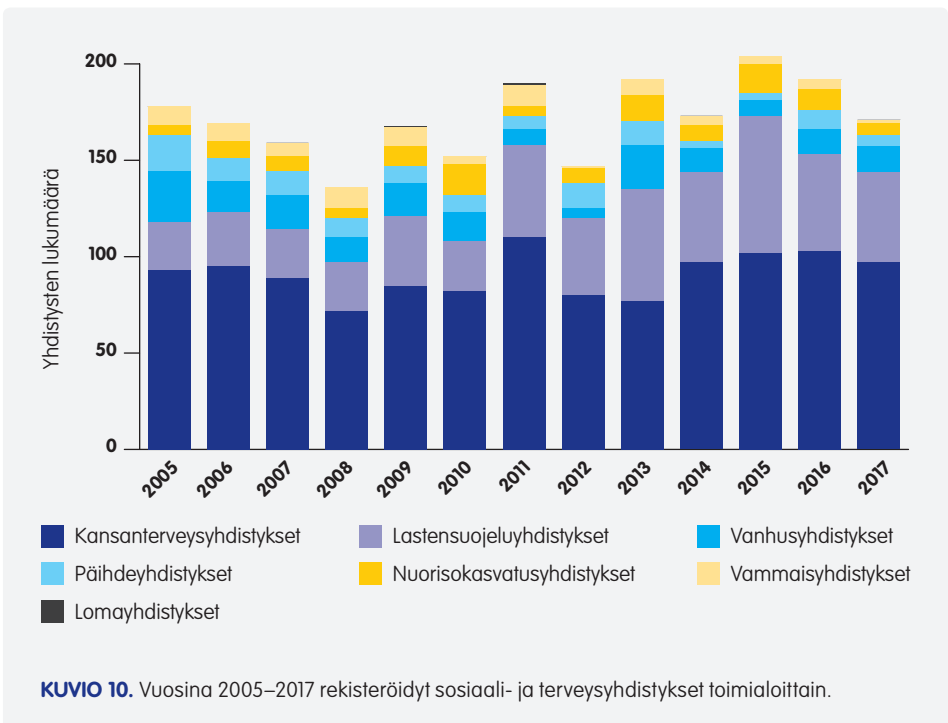
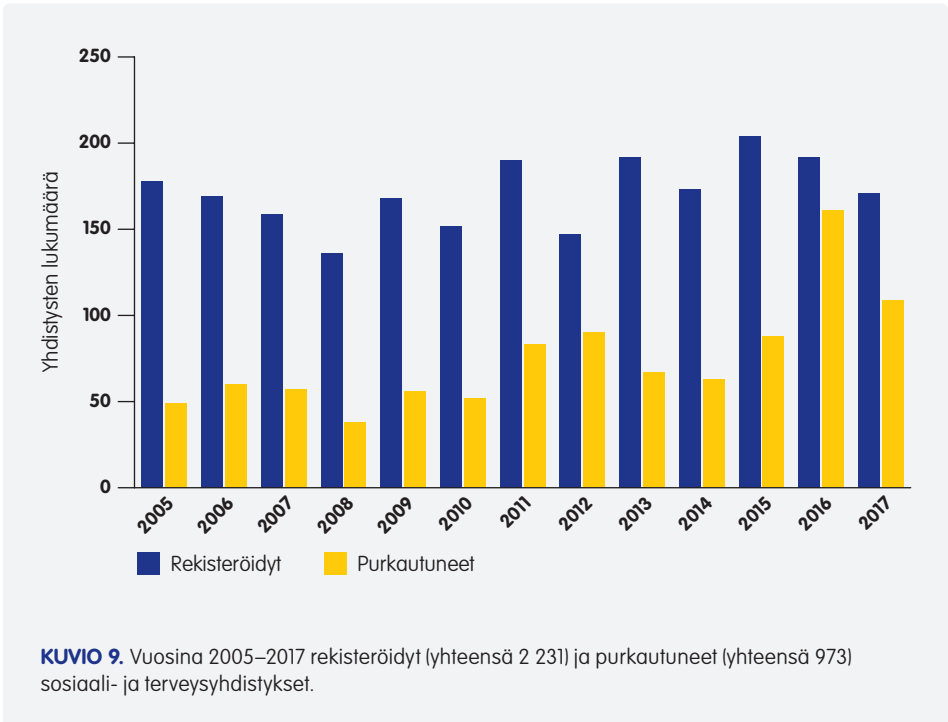
”Sähköyhtiön kokoustilat on saatu veloituksetta käyttöön kokouksia tms. varten.”

”Yritykset antavat alennusta jäsenistöllemme jäsenkortilla. Yritykset tukevat tapahtumiamme rahallisesti ja me mainostamme heitä tapahtumissa = sponsorointia. Olemme yritysten tapahtumissa mukana järjestämässä ohjelmaa.”

”Yritykset joko ovat kannattajajäseniä tai tukevat meitä antamalla/ostamalla mainostilaa jäsentiedotteessa.”

2.6 Sosiaali- ja terveys-yhdistysten rekisteröinti ja purkautumiset

Järjestöbarometrissa on seurattu vuodesta 2005 alkaen sosiaali- ja terveys-yhdistysten vuosittaisia rekisteröintejä ja purkautumisia ja sitä, mitä ne kertovat järjestökentästä ja sen muutoksista. Suomessa on vuosina 2005–2017 rekisteröity yhteensä lähes 28 000 uut-

TAULUKKO 34.

Vuosina 2016–2017 rekisteröidyt sosiaali- ja terveysyhdistykset toimialoittain.

Toimiala/toimialan alaluokka	n	%
Kansanterveysyhdistykset		
yleis- ja monialayhdistykset	3	1
potilasyhdistykset	23	7
kuntoutus- ja hoitopalveluyhdistykset	15	4
mielenterveysyhdistykset	12	3
työttömien yhdistykset	20	6
muut sosiaali- ja terveysyhdistykset	127	35
Lastensuojeluyhdistykset		
lastensuojelun yleisyhdistykset	11	3
sijaishuoltoyhdistykset	3	1
muut lastensuojeluyhdistykset	83	23
Vanhusyhdistykset		
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	18	5
eläkeläisyshdistykset	8	2
Vammaisyhdistykset		
aistivammayhdistykset	1	0
kehitysvammayhdistykset	3	1
muut vammaisyhdistykset	3	1
Nuorisokasvatusyhdistykset		
	17	5
Päihdeyhdistykset		
	16	4
Yhteensä	363	100

ta eri alojen yhdistystä, joista 2 231 eli kahdeksan prosenttia on sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. Joka viikko on syntynyt keskimäärin 40 uutta yhdistystä, joista yli kolme sosiaali- ja terveysyhdistyksiä.

Vuosina 2005–2017 on purkautunut yhteensä 973 alan yhdistystä. Näin ol-

2 231

uutta sote-yhdistystä vuosina 2005–2017.

len 13 viime vuoden aikana sosiaali- ja terveysyhdistyksiä on rekisteröity 1258 enemmän kuin niitä on purettu.

Erityisteemaluvussa viisi tarkastellaan lähemmin vuosina 2010–2017 rekisteristä poistuneita yhdistyksiä sekä yhdistysten purkautumisen syitä ja taustoja.

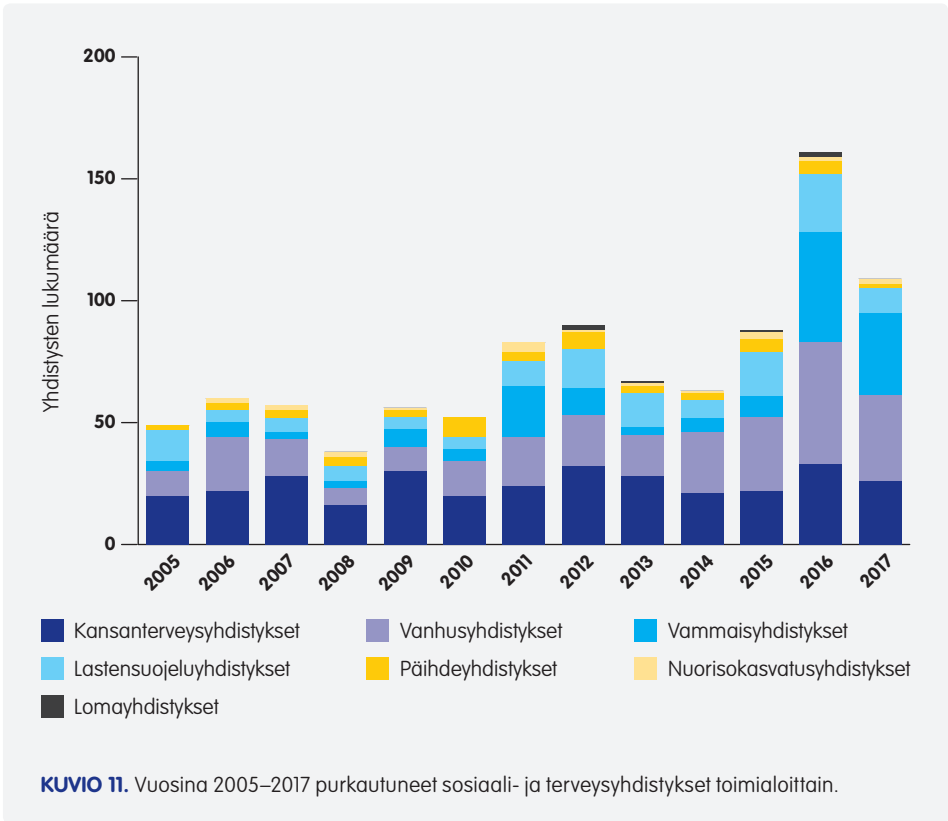
Vuosina 2016–2017 rekisteröidyt yhdistykset

Vuonna 2016–2017 Suomessa rekisteröitiin 4 388 uutta yhdistystä (Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti). Niistä 363 eli kahdeksan prosenttia on sosiaali- ja terveysyhdistyksiä.

Uusien yhdistysten rekisteröintien määrä väheni hieman vuodesta 2015 (kuvio 9), mutta on edelleen hieman pitkän aikavälin keskiarvoa korkeampi, sillä kaikista 1900-luvun rekisteröinneistä sosiaali- ja terveysyhdistysten osuus oli kuusi prosenttia (Siisiäinen 2002).

Vuonna 2016–2017 rekisteröidyistä sosiaali- ja terveysyhdistyksistä yli puolet (55 %) on kansanterveysyhdistyksiä (kuvio 10). Lastensuojeluyhdistyksiä on runsas neljäsosa (27 %), vanhusyhdistyksiä seitsemän prosenttia ja nuorisokasvatusyhdistyksiä viisi prosenttia. Päihdeyhdistysten osuus uusista yhdistyksistä on neljä ja vammaisyhdistysten kaksi prosenttia.

Tarkempien toimialaluokkien mukaan tarkasteltuna uusien sosiaali- ja terveysyhdistysten lukumäärältään suurimman ryhmän muodostavat kansanterveysyhdistyksiin kuuluvat hyvin-

vointiin ja terveyteen liittyvät ”muut sosiaali- ja terveysyhdistykset”² (taulukko 34). Niitä on yli kolmasosa (35 %) kaikista vuosina 2016–2017 rekisteröidyistä alan yhdistyksistä. Toiseksi suurin ryhmä ovat ”muut lastensuojeluyhdistykset”, johon kuuluvia yhdistyksiä on 56 eli noin neljäsosa (23 %) kaikista uusista alan yhdistyksistä. Enemmistö niistä on päiväkotien tuki- ja vanhempainyhdistyksiä.

Potilasyhdistyksiä on seitsemän prosenttia, työttömien yhdistyksiä kuusi

prosenttia ja vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksiä viisi prosenttia uusista yhdistyksistä. Muiden toimialojen osuus vaihtelee alle prosentista neljään prosenttiin.

Vuosina 2016–2017 rekisteröidyt ”muut sosiaali- ja terveysyhdistykset” pyrkivät esimerkiksi ihmiskaupan, itsemurhien ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Ne organisoivat ruoka-apua ja muuta hyväntekeväisyyttä sekä edistävät laajasti erilaisten ihmisryhmien hyvinvointia alueellaan, koko Suomessa ja myös ulkomailla.

Uusia rekisteröityjä potilasyhdistyksiä ovat esimerkiksi elinsiirron saaneiden lasten ja aikuisten tukiyhdistys, henkitorviavannelasten yhdistys, keuhkosyöpäyhdistys, inkontinenssista kärsivien yhdistys sekä vaikeasta ja sairaalahoitoa vaativasta raskauspahoinnista kärsivien yhdistys.

² Luokituksessa käytetyn toimialamallin periaatteena on yhdistysten jaottelu pääasiassa sen mukaan, mille ihmisryhmälle niiden toiminta on suunnattu. Nykyään luokituksen heikkoutena on se, että huomattava osa uusista yhdistyksistä suuntaa toimintansa yhtä ihmisryhmää laajemmalle väestölle tai muulla kuin luokitusrungossa käytetyllä logiikalla rajatulle joukolla ihmisiä. Siksi moni uusista yhdistyksistä tulee luokitelluksi ”muut sosiaali- ja terveysyhdistykset” -luokkaan.

TAULUKKO 35.
Vuosina 2016–2017
purkautuneet sosiaali- ja
terveysyhdistykset toimialoittain.

Toimiala/toimialan alaluokka	n	%
Kansanterveysyhdistykset		
yleis- ja monialayhdistykset	2	1
potilasyhdistykset	28	10
kuntoutus- ja hoitopalveluyhdistykset	3	1
mielenterveysyhdistykset	5	2
työttömien yhdistykset	10	4
muut sosiaali- ja terveysyhdistykset	11	4
Lastensuojeluyhdistykset		
lastensuojelun yleisyhdistykset	3	1
sijaishuoltoyhdistykset	4	2
lasten ja nuorten kurssi- ja leiritointayhdistykset	1	0
muut lastensuojeluyhdistykset	26	10
Vanhusyhdistykset		
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	26	10
eläkeläisyhdistykset	24	9
veteraaniyhdistykset	35	13
Vammaisyhdistykset		
sotainvalidiyhdistykset	57	21
muut invalidiyhdistykset	11	4
aistivammayhdistykset	4	2
kehitysvammayhdistykset	5	2
muut vammaisyhdistykset	2	1
Nuorisokasvatusyhdistykset		
	4	2
Päihdeyhdistykset		
	7	3
Yhteensä	270	100

Esimerkkejä uusista lastensuojeluyhdistyksistä ovat peräti 44 päiväkotien vanhempainyhdistystä, koulukiusaamista ehkäisemään pyrkivät yhdistykset, erityislasten vanhempien yhdistys, sekä muut lasten, äitien ja perheiden hyvinvointia tukevat yhdistykset. Osan toiminta suuntautuu ulkomaille, esimerkiksi Kambodzhaan, Kolumbiaan ja Sri Lankaan tavoitteena paikallisten lastenkotien tukeminen ja lasten aseman parantaminen.

Vuosina 2016–2017 rekisteröityjä uusia vanhusyhdistyksiä ovat esimerkiksi kahdeksan eläkeläisyhdistystä ja joukko erilaisia vanhusten tukiyhdistyksiä ja ikääntyneiden asumispalveluihin liittyviä yhdistyksiä.

Uusia vammaisyhdistyksiä ovat muun muassa vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys, vammaisten työllistymistä ja elämänhallintaa edistämään pyrkivät yhdistys sekä päivä- ja työtoimintaa vammaisille tarjoava yhdistys.

Nuorisokasvatusyhdistysten tavoitteena on esimerkiksi tarjota työpajatoimintaa sekä parantaa nuorten elämänhallinnan taitoja, tukea heidän itsenäistymistään ja ehkäistä syrjäytymistä

Esimerkkejä uusista päihdeyhdistyksistä ovat kolme A-kiltayhdistystä, kaksi Kris-yhdistystä ja opioidikorvaushoidon edistämisyhdistys.

Vuosina 2016–2017 purkautuneet yhdistykset

Yhdistysrekisterin purkautuneiden yhdistysten PURKKI-tietokannan³ mukaan vuonna 2016–2017 Suomessa purkautui yhteensä 2 290 yhdistystä. Yhdistysten nimien perusteella tehdyn arvion mukaan niistä 270 eli 12 prosenttia on sosiaali- ja terveysyhdistyksiä. Purkautuneiden yhdistysten li-

³ <http://yhdistysrekisteri.prh.fi:9057/haku.htm>

säksi vuonna 2017 Yhdistysrekisteristä poistui Patentti- ja rekisterihallituksen lakkauttamina lähes 35 000 eri alojen ja noin 1 400 sosiaali- ja terveysalan toimimatonta yhdistystä. Niitä tarkastellaan lähemmin luvussa 5.1.

Vuonna 2016 purkautui yhteensä 161 ja vuonna 2017 109 alan yhdistystä, mikä on enemmän kuin aiempina vuosina, jolloin purkautumisten määrä on vaihdellut 40:stä 90:ään (kuvio 11). Kasvua selittää viime sotiin liittyvien yhdistysten purkautumisten selvä lisääntyminen edellisvuosiin verrattuna. Yhteensä 92 yhdistystä eli yli kolmasosa (34 %) vuosina 2016–2017 purkautuneista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä on sotainvalidi- tai sotaveteraaniyhdistyksiä. Vammaisyhdistyksiin lukeutuvia sotainvalidiyhdistyksiä on 21 prosenttia ja vanhusyhdistyksiin kuuluvia veteraaniyhdistyksiä 13 prosenttia (taulukko 35).

Purkautuneista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä lähes kolmasosa (32 %) on vanhusyhdistyksiä, runsas neljäsosa (29 %) vammaisyhdistyksiä ja runsas

viidesosa (22 %) kansanterveysyhdistyksiä. Lastensuojeluyhdistyksiä on purkautuneista 13 prosenttia ja päihdeyhdistyksiä kolme prosenttia. Nuorisokasvatus- ja lomayhdistyksiä on kumpiakin yksi prosentti purkautuneista.

Purkautuneiden kansanterveysyhdistysten selvästi suurin ryhmä on potilasyhdistykset (10 %). Niistä kahdeksan on reuma- ja viisi sydänyhdistyksiä. Lakanneiden lastensuojeluyhdistysten enemmistö on niin sanottuja muita lastensuojeluyhdistyksiä (10 %), joiden valtaosan muodostavat päiväkotien vanhempainyhdistykset.

Vanhusyhdistyksistä 35 on veteraaniyhdistyksiä, 26 yleis-, asumis- ja palveluyhdistyksiä ja 24 eläkeläisyhdistyksiä. Purkautuneiden vammaisyhdistysten suurimman ryhmän muodostavat 57 sotainvalidiyhdistystä. Lisäksi vuosina 2016–2017 purkautui 11 muuta invalidiyhdistystä, viisi kehitysvammayhdistystä ja neljä aistivammayhdistystä.

KÄPY

Lapsikotienapalvelut ry
Vesalintokatu 10/1000

RYHMÄNOHJAAJA

MARJO

3

Valtakunnalliset järjestöt

3 Valtakunnalliset järjestöt

Järjestöjen vapaaehtoistoiminnan tilanne on varsin myönteinen. Järjestöt arvioivat aiempaa kriittisemmin autonomiansa tilaa. Hallinnollinen työ kuormittaa järjestöjä: erityisesti STEAn raportointikäytäntöihin ja muuhun tiedonkeruuseen liittyvä byrokratia koetaan raskaaksi ja sitä halutaan keventää.

TÄSSÄ LUVUSSA tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa Järjestöbarometrikyselyyn vastanneilta järjestöjohtajilta alkuvuodesta 2018 kerätyn kyselyaineiston perusteella. Taloutta ja henkilöstöä koskevien lukujen lähteenä on käytetty myös STEAn avustamiltaan järjestöiltä kokoamia toimintatietoja.

Luvun aluksi tarkastellaan järjestöjen toiminnan ajankohtaistilannetta, erityisesti toiminnan muutosarvioita, huolen- ja tyytyväisyydenaiheita sekä järjestöjen näkemyksiä autonomiansa tilasta. Toiminnan resursseista käsitellään taloutta ja henkilöstöä sekä lisäksi lähemmin heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämistä järjestöissä. Seuraavaksi luodaan katsaus vapaaehtoistoiminnan, palvelutoiminnan ja alueellisen toiminnan ajankohtaiseen tilanteeseen. Luvun lopuksi tarkastellaan järjestöjen yhteistyötä muiden järjestöjen, oppilaitosten ja yritysten kanssa sekä hallinnollisen työn kuormittavuutta.

Näiden teemojen lisäksi järjestöjen arvioita sote- ja maakuntauudistuksesta sekä sen vaikutuksista käsitellään erikseen luvussa neljä.

3.1 Toiminnan ajankohtaistilanne

Käynnissä olevat muutokset

Järjestöjohtajilta kysyttiin heidän arviotaan oman järjestönsä tämänhetkisestä muutostilanteesta. Yli kahden kolmasosan (68 %) mukaan järjestössä on käynnissä voimakas muutos. Noin viidesosa (21 %) arvioi muutoksen kohdallaiseksi ja noin kymmenesosa (11 %) korkeintaan vähäiseksi (taulukko 36). Muutosta on havaittavissa etenkin lastensuojelujärjestöissä, sillä jokainen niitä edustava vastaaja pitää järjestönsä muutostilannetta voimakkaana. Taloudeltaan eri kokoisten järjestöjen muu-

TAULUKKO 36.

Valtakunnallisissa järjestöissä käynnissä olevan muutoksen voimakkuus.

Toimiala	Voimakas muutos	Kohtalainen muutos	Ei muutosta/ vähäinen muutos	n
	%	%	%	
Lastensuojelujärjestöt	100	-	-	7
Kansanterveysjärjestöt	73	20	7	40
Vanhusjärjestöt	67	33	-	6
Nuorisokasvatusjärjestöt	67	33	-	3
Päihdejärjestöt	63	37	-	8
Vammaisjärjestöt	46	18	36	11
Lomajärjestöt	40	20	40	5
Kaikki järjestöt	68	21	11	80

tosarvioiden välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja.

Järjestöjen arvioita niiden toiminnan muutostilanteesta on koottu vuodesta 2006 lähtien (kuvio 12). Kuten kuvio osoittaa, muutoksen voimakkuuden arviot ovat vaihdelleet vuosittain ilman selkeää muutostrendiä. Kaikkina tarkasteluajanjakson vuosina vähintään puolet järjestöjohtajista on pitänyt käynnissä olevaa muutosta voimakkaana. Enimmillään muutoksen on arvioinut olevan voimakas lähes kolme neljäsosaa (73 %) vastaajista (vuonna 2011). Vähimmillään oman järjestönsä muutostilanteen voimakkaaksi arvioivien osuus oli vuonna 2009 (51 %).

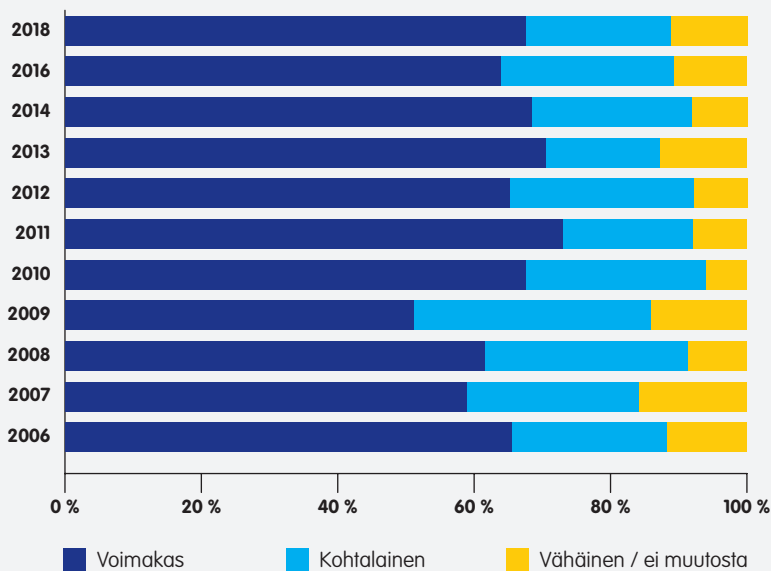
Vuodesta 2016 vuoteen 2018 muutosta voimakkaana pitävien osuus on kasvanut neljä prosenttiyksikköä.

Runsa puolet (52 %) järjestöjohtajista kertoo järjestönsä toiminnan olevan laajentumassa (taulukko 37). Hieman alle puolella (42 %) järjestöistä toiminnan laajuus on pysymässä ennallaan ja joka kuudennella (16 %) supistumassa. Keskimääräistä yleisemmin toiminta on laajentumassa kansanterveysjärjestöissä (67 %) ja lastensuo-

jelujärjestöissä (57 %). Taloudeltaan suurissa järjestöissä laajeneminen on yleisempää kuin pienissä.

Kuviossa 13 on koottuna järjestöjohtajien arviot toiminnan laajuuden muutoksista vuosina 2006–2018. Sen mukaan vuosina 2006–2010 toimintaa laajentavien järjestöjen osuus väheni suoraviivaisesti vuoden 2006 51 prosentista vuoden 2010 28 prosenttiin. Tuon jälkeen ei ole ollut havaittavissa mitään selvää kehitystrendiä. Suurimmillaan toimintaansa laajentaneiden järjestöjen osuus oli vuonna 2014 (54 %). Vuonna 2018 toimintaansa laajentavia järjestöjä on 11 prosenttiyksikköä enemmän kuin kaksi vuotta sitten.

Järjestöjen laajentumista selittävät esimerkiksi jäsenten ja jäsenyhdistysten määrän kasvu sekä toiminnan ja erilaisten toimintamuotojen lisääntyminen. Osa järjestöistä on kasvussa saatuaan perustoimintaan, uusiin toimintoihin tai hankkeisiin ja muuhun kehittämiseen lisäresursseja eli rahoitusta ja henkilöstöä. Joillakin toiminnan laajeneminen nojaa erityisesti uusiin yhteistyöverkostoihin.

KUVIO 12. Valtakunnallisten järjestöjen muutostilanne vuosina 2006–2018.

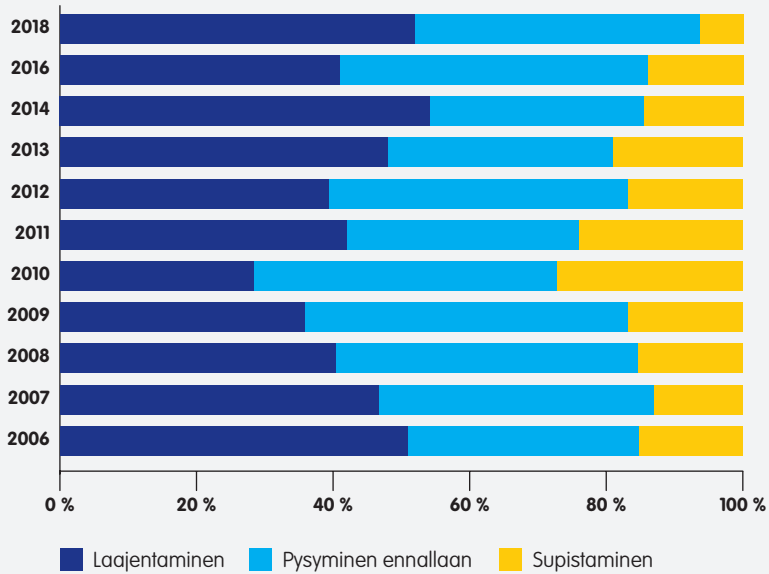
TAULUKKO 37.

Valtakunnallisissa järjestöissä käynnissä olevan muutoksen suunta.

Toimiala	Laajentaminen	Pysyminen ennallaan	Supistaminen	n
	%	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	67	31	3	39
Lastensuojelujärjestöt	57	43	-	7
Vanhusjärjestöt	50	50	-	6
Lomajärjestöt	40	40	20	5
Nuorisokasvatusjärjestöt	33	33	33	3
Vammaisjärjestöt	27	73	-	11
Päihdejärjestöt	25	50	25	8
Kaikki järjestöt	52	42	16	79

Talosalvion loppusumma v. 2018

Alle 500 000 euroa	26	68	5	19
500 000 – 2 miljoonaa	64	29	7	28
Yli 2 miljoonaa euroa	63	30	7	27

KUVIO 13. Valtakunnallisten järjestöjen toiminnan muutosunnat vuosina 2006–2018.

Uutta toimintaa,
lisärahoitusta ja
uusia tekijöitä
kehittämistyöhön.

”Jäsenmäärän kasvu ollut jo useita vuosia 6-7 % vuodessa, mikä tarkoittaa myös toiminnan kasvua kaikilla järjestön perustehtävien alueilla ja jäsenistön tarpeet sekä vaateet järjestölle ovat myös lisääntyneet.”

”Jäsenyhdistyksiä syntynyt kentälle lisää ja saatu vahvistusta henkilökuntaan.”

”Palkkaamme uusia työntekijöitä kahteen uuteen hankkeeseen ja myös perustoiminnan työntekijäresurssi li-

sääntyy. Toimintavolyymimme kasvaa siten n. 15%.”

”Aloitamme uuden toimintayksikön ja verkoston [...] rakentamisen.”

”Järjestömme on kehittämässä paljon uusia tuotteita ja käytännössä herättämässä monia paikallisyhdistyksiämme horroksesta.”

”Uutta toimintaa, lisärahoitusta ja uusia tekijöitä kehittämistyöhön.”

”Enemmän toimintaa, enemmän henkilöstöresurssia, uusia palvelumuotoja, [...] enemmän näkyvyyttä.”

”[...] laajennamme muutenkin toimintaamme erilaisilla yhteistyökumppanuuksilla.”

Järjestöjen supistuvan toiminnan syynä on yleisimmin rahoituksen riittämättömyys tai vähentyminen. Se on käytännössä merkinnyt myös henkilöstön

vähennyksiä ja muita toimia, joilla sopeuttaa ja fokusoida toimintaa niukentuneisiin resursseihin.

”Toiminnan taloudelliset ja henkilöresurssit ovat supistuneet ja joudumme supistamaan toimintaa sekä määrällisesti että alueellisesti.”

”Olemme suvantovaiheessa melkoisten rahoitusleikkausten jälkeen. Voimavarojen supistumisen vaatima organisaatiomuutos on toteutettu.”

”Olemme päättäneet lopettaa yhden toimintayksikön toiminnan. Myös STEA-avusteista yleistöimintää olemme joutuneet supistamaan.”

Osa järjestöistä haluaisi kehittää ja laajentaa toimintaansa, mutta nykyiset voimavarat eivät siihen riitä, eikä lisää resursseja ole näköpiirissä.

”Kehittämistoiminta on haasteellista, koska resurssit eivät lisäänty.”

”Taloudelliset resurssit ja henkilöstö ovat olleet viime vuosina muuttumattomat. Tarvetta olisi lisähenkilöstölle ja lisärahoitukselle.”

”Tämän vuoden osalta avustussumma pysyy samalla tasolla, pääsemme toteuttamaan suunnitellut tavoitteet kuluvalle vuodelle ja kehittämään toimintaa. Emme kuitenkaan pysty tekemään pidemmän aikavälin suunnitelmia, koska avustus on tippumassa ensi vuodelle.”

Huolen ja tyytyväisyyden aiheet

Vastaaajia pyydettiin nimeämään ne ajankohtaiset asiat, joista he ovat järjestöjensä johtajina huolestuneimpia ja ne, joihin he ovat tyytyväisimpiä.

Järjestöjen sote-uudistusta koskevia huolia on tuotu esiin jo aiempien vuo-

sien kyselyissä (mm. Järjestöbarometri 2016). Nyt ne ovat erityisen ajankoh-
taisia ja koskevat etenkin uudistuksen vaikutuksia järjestöjen edustamien ihmisryhmien palveluihin, järjestöjen ja niiden jäsenyhdistysten asemaan, toimintaan sekä toimintaedellytyksiin (katso myös luku 4).

”Sote-uudistus on yksi suurimmista haasteista. Miten jäsenkenttämme pärjää tulevaisuudessa, miten heikommassa asemassa olevat saavat tarvitsemansa hoidon, miten meidän palvelumme asettuvat tulevassa uudistuksessa [...] jne.”

”[...] tulevien sote-rakenteiden keskenäisyydestä. Järjestölähtöisen työn asema ei ole suunnitelmassa selkeä ja käytännön tuntuma on, että järjestöt joutuvat sote-uudistuksen alkuvaiheessa ottamaan varsin suuren vastuun ihmisten palveluohjauksesta.”

”SOTE- ja maakuntauudistuksen vaikutuksista kuntien järjestöavustuksiin sekä kolmannen sektorin roolin ohentumisesta ja sen sulautumisesta osaksi julkista ja yrityssektoria. [...]”

*”Sote-uudistuksen vaikutuksista pie-
niin, paikallisiin jäsenjärjestöihimme.”*

”SOTE:n osalta huolestuttaa se, että kansalaisten yhdenvertainen palvelu ei toteudu, koska jokainen maakunta tulee tekemään omat ratkaisunsa.”

”Ennaltaehkäisevän toiminnan tulevaisuus SOTEssa.”

”Jäsenyhteisöjemme toimintamahdollisuuksista sote- ja maakuntauudistuksen myötä.”

Myös järjestöjen voimavaroihin liittyvät huolenaiheet ovat varsin yleisiä.

Järjestöjä huolettaa, kuinka ne pystyvät vastaamaan tuen, tiedon ja palvelujen tarpeisiin ja kasvavaan kysyntään.

”Tarve työlle kasvaa ja järjestön kohderyhmän [...] auttamiseen tarvittaisiin huomattavasti enemmän resursseja. Niin monet [...] jäävät ilman apua, jota he tarvitsevat.”

”Järjestön niukat taloudelliset mahdollisuudet asettavat toiminnalle turhan paljon rajoituksia. Emme pysty vastaamaan kohderyhmämme tarpeisiin riittävässä määrin näillä resursseilla.”

”Miten pystymme vastaamaan yhä lisääntyvään kysyntään perusresurssien (STEA:n rahoitus) pysyessä kuitenkin koko lailla entisellään?”

”Toimintaedellytysten, lähinnä avustusten, riittävyydestä tulevana vuosina.”

”Pienet resurssit, tulevaisuuden rahoitus ja vapaaehtoisten rekrytointi.”

Toimintaedellytyksiä koskevat huolet liittyvät monilla vastaajilla sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnan keskeisimpään rahoittajaan STEAan. Esimerkkejä niistä ovat rahoittajan byrokratia, ohjaus ja valvonta.

”[...] STEA-rahoituksen ohjauksen ja valvonnan kiristymisestä erityisesti vaikuttamistyön ja muun yhdistystoiminnan ”henkisen ytimen” alueella.”

”Toivoisin STEAlta tasapuolisuutta järjestöjen avustustasojen määrittelyyn, jotta esim. valtakunnallisten järjestöjen yleisavustukset mahdollistaisivat järjestöille yhdenvertaiset toimintaedellytykset.”

”[...] Rahoittaja STEA:n lisääntynyt byrokratia esim. indikaattorit ja valvonta.”

Emme pysty vastaamaan kohderyhmämme tarpeisiin riittävässä määrin näillä resursseilla.

”STEA-rahoituksen tulevaisuuteen liittyvä epävarmuus.”

”[...] STEA:n rahoituksen tulevaisuus -tiukan arviointimittariston käyttö ei välttämättä tue toiminnan kehittämistä ja innovaatioita.”

”Stea:n rahoitukseen liittyvä kasvava vaatimus järjestää itse toiminta rahoittajan vaatimalla tavalla (uhka kansalaisjärjestötoiminnalle).”

Osassa järjestöistä kannetaan huolta erityisesti henkilöstön jaksamisesta. Työn kuormittavuus ja vaativuus uhkaavat työntekijöiden hyvinvointia.

”Henkilöstön jaksaminen liiallisen työtaakan alla.”

”Olen huolestunut [...] työntekijöiden henkisestä hyvinvoinnista, kun työ on psyykkisesti entistä kuormittavampaa. Työn rajaaminen on myös kuormittavaa, kun työntekijät näkevät, että niin monet [...] jäävät ilman apua. On riski, että työntekijät tekevät enemmän kuin mihin heillä on aikaa ja voimavaroja.”

”Siitä, että henkilökunta väsyi, koska työmäärä ja kentältä tulevat vaatimukset kasvavat koko ajan. Johtajana joudun koko ajan miettimään eri vaihtoehtoja siihen, että miten saan kevennettyä työntekijöiden työmäärää ja mistä saamme lisäresursseja

Omaishoitoperheet
ovat erilaisia ja
tarvitsevat räätälöityä
tukea.

Omaishoidon arvo tiedetään, tukea on kehitettävä

OMAISHOITAJALIITTO on ollut kehittämässä omaishoitoa ja sen tukemista yli neljännesvuosisadan. On muun muassa saatu laki omaishoidon tuesta, mutta edelleen riittää haasteita: tunnistamisessa, tunnustamisessa ja tukipalveluiden saatavuudessa ja laadussa. Omaishoitajat tarvitsevat myös riittävän toimeentuloturvan ja eläkkeen.

Päättäjät tietävät omaishoidon inhimillisen ja kansantaloudellisen merkityksen ja korostavat sitä puheissaan. Laki omaishoidon tuesta ei kuitenkaan toteudu lain hengen mukaisesti. Yleensä törmätään rahan puutteeseen, vaikka omaishoidon ansiosta muissa sosiaali- ja terveystoimissa säästetään 2–3 miljardia euroa vuodessa. Jos panostettaisiin enemmän, pystyttäisiin tuottamaan lisää inhimillistä hoivaa kotiloissa edullisin kustannuksin.

Nykyhallitus on myöntänyt lisää resursseja omaishoidon tukemiseksi, mutta koska se on kuntien sosiaalipalvelu, rahat voidaan käyttää kunnissa muuhunkin. Omaishoito perustuu läheiseen ihmissuhteeseen, ja päättäjät luottavat siihen, että ihmiset huolehtivat läheisistään ilman tukeakin – niinhan se usein menee.

Suomessa on arviolta 350 000 omaishoitajaa, joista noin 44 000 on

omaishoidon tuen piirissä. Heillä on kunnan kanssa sopimus, johon kuuluvat palkkio, hoitajan vapaapäivät ja omaishoitoa tukevat palvelut.

Sote- ja maakuntauudistuksen tavoitteena on yhdenmukaistaa tuen kriteerit maakunnittain. Jos se tehdään oikein, omaishoitoperheet jaksavat paremmin ja kuntien väliset erot pienenevät. Jos tuen kriteerit nostetaan liian ylös, yhä useammat putoavat sen ulkopuolelle.

Tukea saavista hoitajista ja hoidettavista lähes 60 prosenttia on yli 65-vuotiaita, mutta sekä hoitajina että hoidettavissa on kaiken ikäisiä. Uusi esille tullut ryhmä ovat nuoret, alle 18-vuotiaat hoivaajat. Heillä on vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhempansa sairauden takia. Perheet ovat erilaisia ja tarvitsevat räätälöityä tukea.

Omaishoitajaksi ryhtyminen on suuri päätös, joka pitäisi tehdä tietoisesti. Moni kokee, ettei hänellä ole juuri vaihtoehtoja. Kylläikäisenä tulee taloudellinen epävarmuus: pieni veronalainen palkkio, minimissään alle 400 euroa, ja minimaalinen eläkekertymä.

SARI TERVONEN
toiminnanjohtaja
Omaishoitajaliitto
omaishoitajat.fi

< "Omaishoitotyö kerryttää syvällistä hoitamisen asiantuntemusta. Se tulisi ottaa saavutuksina huomioon työelämässä ja opinnoissa niihin paluun helpottamiseksi", Sari Tervonen sanoo.

Olemme pystyneet kehittämään toimintaamme, vahvistamaan rahoitus-pohjaamme ja vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

vastaamaan kasvavan jäsenmäärän tarpeisiin.”

”Osa-aikaisten työntekijöiden jaksamisesta.”

Monissa järjestöissä huolta herättää etenkin eriarvoistumisen lisääntyminen. Osa vastaajista on huolissaan järjestöjen asemasta ja arvostuksesta yhteiskunnassa.

”Yhteiskunnan kahtiajako syvenee, eivätkä järjestöt pysty paikkaamaan hyvinvointivaltion purkamista.”

”Eriarvoisuuden ja ulkopuolisuuden lisääntyminen.”

”Yhteiskunnan polarisaatiosta ja siitä, että olemme jo tottuneet heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tuen vähenemiseen.”

”Järjestöjen toimintatilan kapenemisesta joka suunnalla ja päättäjien kyvyttömyydestä/haluttomuudesta tunnistaa ja ymmärtää järjestöjen suurta merkitystä osana hyvinvoinnin infrastruktuuria.”

”Yhteiskunnan järjestötyölle antamasta arvostuksesta.”

”Järjestöjen asema valtakunnallisesti ja alueellisesti 2020-luvun Suomessa [...]”

”Miten traditionaalinen yhdistys-rakenne pystyy vastaamaan ajan haasteisiin.”

”[...] kolmannen sektorin roolin ohentumisesta ja sen sulautumisesta osaksi julkista ja yrityssektoria. Kansalais-yhteiskunnan toimintaedellytysten turvaaminen ja vahvistaminen ei näyttäydy kovin keskeisenä arvona yhteiskunnassa juuri nyt [...]”

Monissa järjestöissä tyytyväisyyden aiheet koskevat toiminnan resursseja, joiden nykytila tai kehitys arvioidaan myönteiseksi. Yleisimmin ollaan tyytyväisiä osaavasta ja sitoutuneesta henkilöstöstä ja taloustilanteesta. Osalla järjestöistä vapaaehtoisten ja jäsenten määrä herättää tyytyväisyyttä.

”Meillä on sitoutunut ja osaava porukka, joka haluaa puhalttaa yhteen hiileen ja on valmis antamaan osamistaan hyvin monenlaiseen työhön. Porukka ja sitä kautta koko verkosto on varsin joustava ja tarvittaessa varsin nopealiikkeinen.”

”Erittäin hyvä henkilöstö, osaava ja sitoutunut, aktiivinen ’kenttäväki’.”

”Ihmisten auttamishaluun, meille ottaa yhteyttä jatkuvasti uusia vapaaehtoiseksi haluavia, [...] jotka koulutamme vertaistukijoiksi.”

”Pitkään jatkuneesta jäsenmäärän kasvusta, myös nuoret liittyvät jäseniksi.”

”Järjestömme parantuneesta taloustilanteesta ja nopeasta kasvusta.”

”Olemme saaneet avustusrahoitusta uusiin toimintoihimme.”

”Yleisavustukseen kahtena viime vuonna saaduista korotuksista, jotka luovat pysyvyyttä toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.”

Vastajaat ovat tyytyväisiä myös järjestönsä asemaan, arvostukseen sekä toimintansa tuloksiin ja kehittämistyön onnistumisiin.

”Työn tarve on todella olemassa ja myös yhteiskunnallisesti ymmärretty.”

”Yhdistyksessä on vahva kehittämis- ja kehittymistähto ja se näkyy strategiassa ja toiminnan pitkän tähtäimen suunnittelussa.”

”Olemme onnistuneet uusimaan organisaatiotamme ajanmukaiseksi.”

”Olemme pystyneet kehittämään toimintaamme, vahvistamaan rahoituspohjaamme ja vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.”

”Strategian toimeenpano on edennyt erinomaisesti. Järjestö on yhtenäistynyt ja vahvistunut. Järjestössä on suuri into vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen.”

”Toimintamme näkyvyyden lisääntyminen ja edelleen melko positiivinen jäsenkehitys.”

”Työ on todella merkityksellistä. [...] olemme tämän alan ainoa erityisasiantuntijajärjestö; yhteiskunnallinen keskustelu aihealueestamme on lisääntynyt ja tunnettavuus vahvistunut; onnistuneita hankkeita ja tapahtumia; hyvää uudistustyötä käynnissä yms.”

”Tällä hetkellä olemme saaneet kehitettyä toimintaamme strategiaamme mukaisesti, vahvistettua yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja kasvatettua rahoituspohjaakin.”

Järjestöjen autonomia

Valtakunnallisia järjestöjä pyydettiin arvioimaan niiden tämänhetkistä autonomiaa toimia ja edelleen kehittää

Rahoittajien kasvavat, toiminnan järjestämiseen ja toimintatapaan liittyvät vaatimukset.

omien sääntöjensä mukaista toimintaa ilman että ulkopuoliset tahot määrittävät sitä liiaksi.

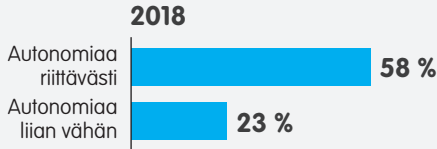
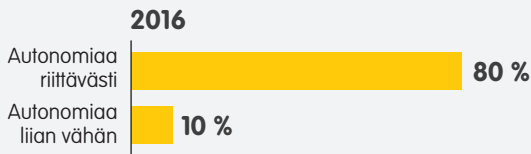
Hieman yli puolet (58 %) järjestöistä pitää autonomiaansa riittävänä ja lähes joka neljäs (23 %) riittämättömänä. Näkemykset ovat kriittisempiä kuin kaksi vuotta sitten, jolloin neljä viidesosaa (80 %) järjestöistä arvioi autonomiansa riittäväksi ja vain joka kymmenes (10 %) riittämättömäksi (Järjestöbarometri 2016).

Järjestöjen arvioiden mukaan autonomian keskeisimpiä esteitä ovat rahoittajan linjaukset, sääntely ja vaatimukset rahoittamalleen toiminnalle. Liian yksityiskohtaisen toiminnan ohjauksen koetaan järjestöissä loukkaavan niiden itsemääräämisoikeutta ja asiantuntijuutta omalla ydinosaamisalueella.

”Rahoittajien kasvavat, toiminnan järjestämiseen ja toimintatapaan liittyvät vaatimukset (edellytyksenä rahoituksen myöntämiselle).”

”STEA:n ohjaus ulottuu tällä hetkellä liian syvälle järjestön operatiiviseen toimintaan. Rahoittajan valvontaa ja ohjausta perustellaan tarpeella huolehtia julkisen rahan vastuullisesta käytöstä. Tärkeä tavoite kääntyy itseään vastaan - julkista rahaa käytetään epäasialliseen, kansalaisyhteiskunnan autonomiaa heikentävään mikro-ohjaukseen. Ei ole mitään syytä ajatella, että STEA:n työntekijöillä olisi parempi viisaus siihen, miten järjestön tiettyä toi-

Autonomian heikkeneminen huolettaa järjestöjä

Keskeisiä autonomian esteitä ovat järjestöjen näkökulmasta **rahoittajan linjaukset, vaatimukset ja liian yksityiskohtainen ohjaus.**

**”RAHOITTAJAN LINJAUKSET TUNTUVA
VAIKUTTAVAN YHÄ
ENEMMÄN SIIHEN, MITÄ
JA MITEN LIITTO
TEKEE JA TOIMII”**

JÄRJESTÖBAROMETRI 2018

mintu-alueita/tavoitetta varten saama rahoitus tulee paremmin ja tehokkaammin käytettyä kuin ko. järjestön omilla asiantuntijoilla ja luottamusjohtolla.”

”Rahoittajan ohjaus on liian yksityiskohtaista [...]”

”STEA-päätös määrittä esim. käytettävät henkilötyövuodet [...]”

Myös monet oman tämänhetkisen autonomiansa riittäväksi arvioivat järjestöt ovat huolissaan rahoittajan toimintatapojen aiheuttamasta uhkasta järjestöautonomian toteutumiselle.

”Rahoittajan linjaukset tuntuvat vaikuttavan yhä enemmän siihen, mitä ja miten liitto tekee ja toimii.”

”En arvioinut riittämättömäksi, tällä hetkellä tilanne on vielä riittävän puolella, mutta olen aiempaa huolestuneempi rahoittajan päätöksiin kirjaamista linjauksista. [...] Voiko toiminnan muoto [...] josta ei näin ollen saada rahoittajan toivomaa pidempiaikaista toiminnan vaikuttavuustietoa, ollakin jonain päivänä

poisrajattua? Tämän koen uhaksi järjestön autonomialle.”

”Vaikka en arvioinut järjestöimme autonomiia riittämättömäksi, pidän huolestuttavana STEAn ja muiden rahoittajien rahoitukselle asettamien erityisten reunaehtojen ja rajoitusten lisääntymistä.”

Järjestöjen autonomiia edistettäisiin vastaajien mukaan kehittämällä rahoitusjärjestelmää niin, että järjestöt voisivat käyttää avustuksia nykyistä joustavammin. Myös rahoittajan kanssa käytävän vuoropuhelun lisäämistä ja kehittämistä pidetään tärkeänä. Erityisesti STEAlta toivotaan nykyistä enemmän keskustelua järjestöjen kanssa sekä sen viestinnän, koulutuksen ja avoimuuden lisäämistä.

”Ehkä hieman enemmän liikkumavaraa ja joustavuutta STEA-avustuksen käyttöön yhdistyksenärkevimmäksi näkemällä tavalla.”

”Jos STEA aidosti kuuntelisi järjestöä ja sen esittämiä näkökulmia ja tuloksia, niin se parantaisi tilannetta huo-

mattavasti. Nyt tilanne suorastaan kestävämpänä.”

”SOSTEn ja rahoittajien aktiivisella vuoropuhelulla. Oman järjestön ja rahoittajien aktiivisella vuoropuhelulla.”

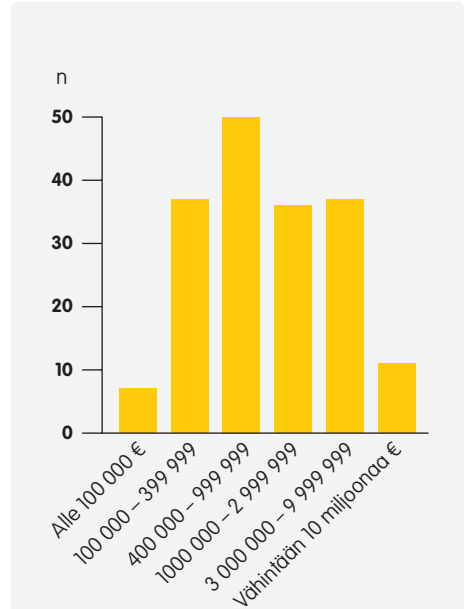
”STEA parantaa viestintäänsä. STEA vahvistaa itsenäistä rooliaan eikä ole pelkkä poliittisen ohjauksen väline. STEA pyrkii vähentämään byrokrati-aa (byrokratia on kasvanut moninkertaiseksi kuluneen 5 vuoden aikana!!!): tarvitsemme avustuksia toimintaan, emme STEAn vaatiman byrokratian pyörittämiseen. STEA tarjoaa koulutusta nykyistä paljon enemmän. STEA toimii nykyistä avoimemmin ja selkeämmin. STEA kuuntelee nykyistä enemmän järjestöjä ja pyrkii palvelemaan niitä. STEA antaa järjestöille tilaa toimia myös kentän toimimaan suuntaan, ei pelkästään STM:n käskemään. STEA ei edellytä vaikuttavuuden arviointia väestöön kohdistettavista toimenpiteistä.”

3.2 Talous ja henkilöstö

Toiminnan kokonaiskulut

Järjestöbarometrin perusjoukon 187 valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysjärjestöstä 178:n taloustiedot sisältyvät STEAn avustamiltaan järjestöiltä keräämiin vuoden 2016 toimintatietoihin. Loput yhdeksän eivät ole saaneet avustusta tai niiden kokonaiskuluista ei ole tietoa kyseiseltä vuodelta.

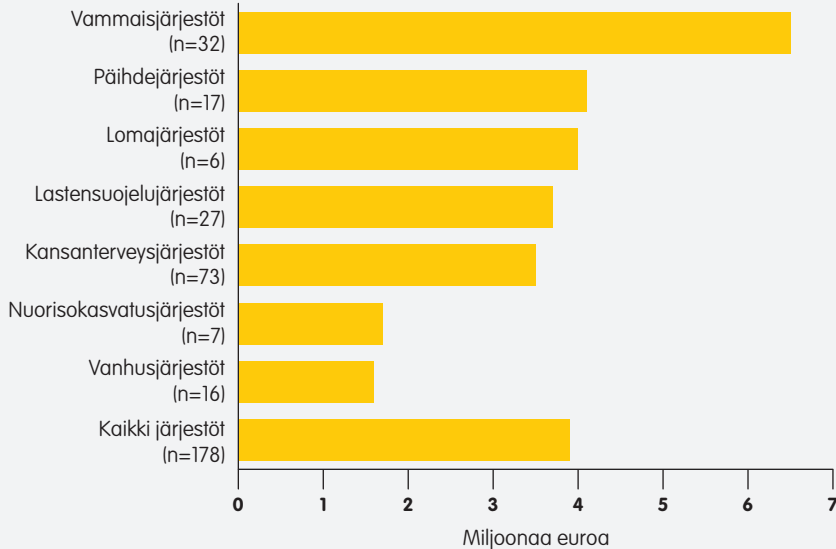
Näiden 178 järjestön yhteenlasketut varsinaisen toiminnan kokonaiskulut vuonna 2016 olivat 695 miljoonaa euroa. Järjestöjen talouden kokoerot ovat varsin suuria. Keskimääräiset kokonaiskulut olivat 3,9 miljoonaa. Suurimmillaan ne olivat yli 120 miljoonaa ja pienimmillään alle 100 000 euroa.

KUVIO 14. Valtakunnalliset järjestöt vuoden 2016 varsinaisen toiminnan kokonaiskulujen mukaan (lähde: STEAn avustamiltaan järjestöiltä keräämät toimintatiedot).

Miljoonan euron raja jakaa järjestöt kahteen lukumäärältään melko samankokoiseen joukkoon, sillä 53 prosentilla toiminnan kokonaiskulut olivat alle miljoona ja 47 prosentilla vähintään miljoona euroa. Neljäsosalla (25 %) kokonaiskulut olivat alle 400 000 euroa ja runsaalla neljäsosalla (27 %) järjestöistä vähintään kolme miljoonaa (kuvio 14).

Varsinaisen toiminnan keskimääräiset kokonaiskulut vuonna 2016 olivat vammaisjärjestöillä hieman muita toimialoja suuremmat eli 6,5 miljoonaa euroa (kuvio 15). Päihdejärjestöillä ne olivat 4,1 ja lomajärjestöillä 4,0 miljoonaa. Kansanterveysjärjestöjen toiminnan keskimääräiset kokonaiskulut olivat 3,7 ja lastensuojelujärjestöjen 3,5 miljoonaa euroa. Muilla toimialoilla kokonaiskulut olivat keskimäärin alle kaksi miljoonaa euroa.

KUVIO 15. Valtakunnallisten järjestöjen vuoden 2016 keskimääräiset toiminnan kokonaiskulut

(LÄHDE: STEAN AVUSTAMILTAAN JÄRJESTÖILTÄ KERÄÄMÄT TOIMINTATIEDOT).

Toiminnan rahoitus

Järjestöjen tulorakennetta voidaan tarkastella STEAn avustamiltaan järjestöiltä keräämien toimintatietojen pohjalta. Ne sisältävät tiedot järjestöjen euromääräisistä tuotoista, jotka tulevat STEAn avustuksista ja muista julkisista avustuksista, liike- ja palvelutoiminnan tuotoista, jäsenmaksutuotoista sekä muista varainhankinnan tuotoista. Aikoinaan RAY:n kokoamat vastaavat rahoitustiedot sisälsivät myös mm. järjestöjen sijoitus- ja rahoitustoiminnasta sekä satunnaisista eristä kertyneet tuotot, mutta niistä ei ole nyt käytettävissä tietoja. Niinpä seuraavassa tarkastellaan vain edellä mainittujen viiden lähteen yhteenlaskettuja tuottoja ja kunkin suhteellisia osuuksia eri toimialoilla ja taloudeltaan eri kokoisilla järjestöillä.

STEAn avustusten osuus on kaikilla järjestöillä yhteensä 29 prosenttia. Suurin sen osuus on vanhusjärjestöil-

lä (66 %) ja lomajärjestöillä (40 %), ja pienin vammaisjärjestöillä (17 %) (taulukko 38). Pienimmillä, kokonaiskuluiltaan alle 500 000 euron järjestöillä, STEAn avustusten osuus kaikkein suurin eli 82 prosenttia. Keskikokoisilla, kokonaiskuluiltaan 500 000 – kahden miljoonan euron järjestöillä, niiden osuus on 63 prosenttia ja suurimmilla, yli kahden miljoonan euron kokonaiskulujen järjestöillä, vain 22 prosenttia.

Kansanterveysjärjestöillä on muita julkisia avustuksia keskimääräistä enemmän, runsas viidesosa (22 %) tuotoista. Liike- ja palvelutoiminnan tuottojen osuus on suurin eli lähes kolme neljäsosaa (71 %) päihdejärjestöillä ja kaksi kolmasosaa (66 %) vammaisjärjestöillä. Taloudeltaan suurimmille järjestöille ovat liike- ja palvelutoiminnasta saadut tuotot merkittävimpiä.

Jäsenmaksutulot on suhteellisesti eniten vanhusjärjestöillä, joilla ne

TAULUKKO 38.

Eri rahoituslähteiden* osuus valtakunnallisten järjestöjen vuoden 2016 tuotoista

(LÄHDE: STEAN AVUSTAMILTAAN JÄRJESTÖILTÄ KERÄÄMÄT TOIMINTATIEDOT).

Toimiala	STEAn avustukset	Muut julkiset avustukset	Liike- / palvelu-toiminnan tuotot	Jäsenmaksutuotot	Muut varainhankinnan tuotot	n
	%	%	%	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	36	22	22	2	17	73
Lastensuojelujärjestöt	25	16	27	1	31	27
Vanhusjärjestöt	66	2	14	10	8	16
Lomajärjestöt	59	0	40	0	0	6
Nuorisokasvatusjärjestöt	52	6	1	1	40	7
Vammaisjärjestöt	17	12	66	0	4	32
Päihdejärjestöt	25	3	71	0	1	17
Toiminnan kokonaiskulut 2016						
Alle 500 000 euroa	82	6	3	6	3	62
500 000 – 2 miljoonaa	63	8	11	4	13	64
Yli 2 miljoonaa euroa	22	15	49	1	12	52
Kaikki järjestöt	29	14	43	1	12	178

* Tarkasteltavana on vain kyseisten viiden lähteen yhteenlasketut tuotot ja kunkin suhteellinen osuus niistä.

muodostavat kymmenesosan (10 %) yhteenlasketuista kokonaistuotoista. Muut varainhankinnan tuotot ovat suhteellisesti merkittävimpiä tulonlähteitä nuorisokasvatusjärjestöille (40 %) ja lastensuojelujärjestöille (31 %).

Uudet ja lakanneet rahoituslähteet

Järjestöjen rahoituslähteiden muutoksesta kerättiin tietoa tiedustelemalla, ovatko järjestöt saaneet kahden viime vuoden aikana uusia merkittäviä oman toiminnan tai varainhankinnan tuottoja

40 %

järjestöistä hankkinut uusia tulonlähteitä.

TAULUKKO 39.

Järjestöjen uudet ja loppuneet rahoituslähteet.

Toimiala	Järjestöt, jotka ovat saaneet uusia oman toiminnan tuottoja/rahoituslähteitä		Järjestöt, joilta rahoituslähde loppunut tai sen merkitys vähentynyt	
	%	n	%	n
Kansanterveysjärjestöt	40	40	30	40
Lastensuojelujärjestöt	29	7	29	7
Vanhusjärjestöt	50	6	17	6
Vammaisjärjestöt	44	9	60	10
Nuorisokasvatusjärjestöt	67	3	33	3
Lomajärjestöt	20	5	40	5
Päihdejärjestöt	38	8	13	8
Kaikki järjestöt	40	78	32	79

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 500 000 euroa	30	20	15	20
500 000–2 miljoonaa	43	28	32	28
Yli 2 miljoonaa euroa	50	26	44	27

tai muita rahoituslähteitä. Samalla kysyttiin myös, onko jokin järjestön kannalta keskeinen rahoituslähde loppunut tai menettänyt merkitystään.

Kahden viime vuoden aikana uusia oman toiminnan tai varainhankinnan tuottoja tai muita rahoituslähteitä on onnistunut hankkimaan kaksi viidestä (40 %) järjestöstä (taulukko 39). Jokin keskeinen rahoituslähde on tyrehtynyt kokonaan tai sen merkitys on vähentynyt noin kolmasosalla (32 %).

Lähes puolella (46 %) järjestöistä rahoitus on pysynyt siinä mielessä muuttumattomana, että ne eivät ole menettäneet merkittäviä rahoituslähteitä eivätkä saaneet uusia kahden viime vuoden aikana. Järjestöistä 14 prosentilla jokin keskeinen tulonlähde on lakannut tai menettänyt merkitystään eikä sen tilalle ole saatu uutta.

Taloudeltaan suurimmilla järjestöillä muutokset ovat olleet keskimääräistä yleisempiä: niistä puolet (50 %) on saanut uusia rahoituslähteitä ja vajaalla

puolella (44 %) jokin rahoituslähde on loppunut tai menettänyt merkitystään.

Esimerkkejä järjestöjen uusista tulonlähteistä ovat avustukset, käynnistettäviin hankkeisiin myönnetty rahoitukset, uudet varainhankinnan tuotot, lahjoitukset, palvelutuotannon lisääntyneet tuotot sekä yritys yhteistyökumppanit.

”Uusia ministeriöiden avustuksia.”

”Olemme laajentaneet omaa varainhankintaa ja saaneet mm. testamenttilahjoituksia.”

”Otto-automaattikeräys.”

”ESR-hanke.”

”STEA-projekteja.”

”Uusia palveluja [...] ja sitä kautta lisääntyneet tulot.”

”Uusia yritys yhteistyökumppaneita.”

TAULUKKO 40.

Järjestöjen taloustilanne vuoden 2018 alussa.

Toimiala	Hyvä/ melko hyvä	Kohtalainen	Huono/ melko huono	n
	%	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	78	17	5	40
Lastensuojelujärjestöt	71	-	29	7
Vanhusjärjestöt	67	17	17	6
Vammaisjärjestöt	60	30	10	10
Nuorisokasvatusjärjestöt	67	-	33	3
Lomajärjestöt	60	-	40	5
Päihdejärjestöt	63	25	12	8
Kaikki järjestöt	71	16	13	79

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018				
Alle 500 000 euroa	65	20	15	20
500 000 – 2 miljoonaa	61	25	14	28
Yli 2 miljoonaa euroa	89	4	7	27

Järjestöjen lakanneita tai merkitykseltään pienentyneitä rahoituslähteitä ovat esimerkiksi jäsenmaksut, eri tahojen myöntämät toiminta-avustukset sekä palvelutuotannosta ja liiketoiminnasta saadut tuotot.

”Kannatusjäsenet.”

”[...] OKM avustus lakkautettiin.”

”RAY/STEA.”

”Kelan ostot.”

”Liiketoiminnan tuotot ovat vähentyneet.”

Järjestöjen talousnäkömät

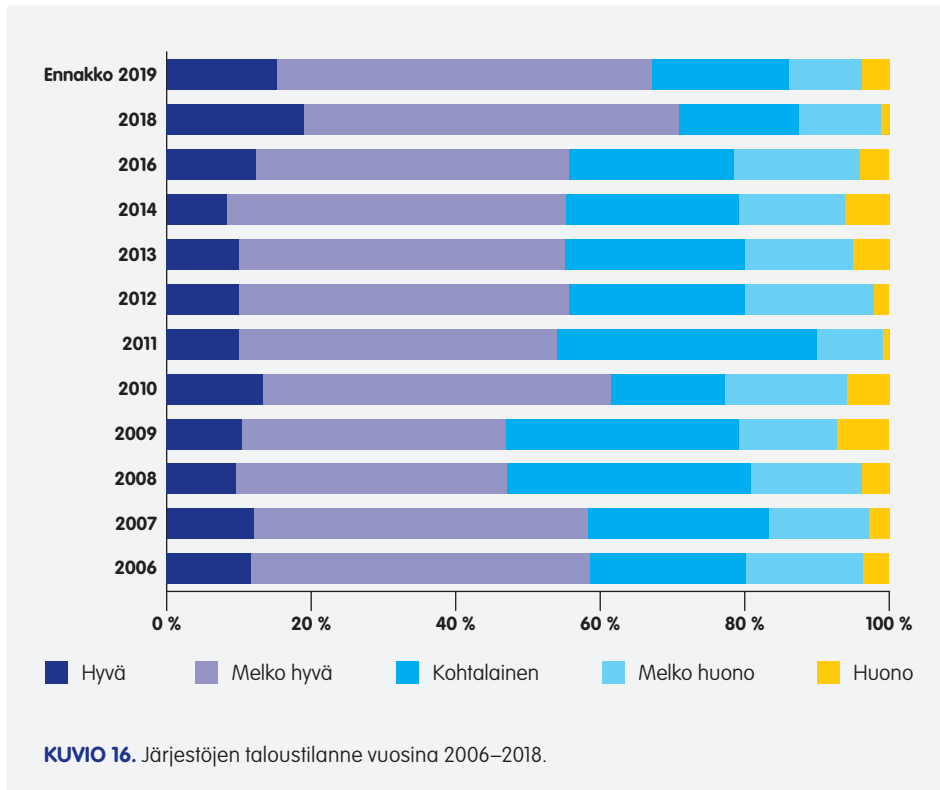
Lähes kolme neljästä (71 %) valtakunnallisesta järjestöstä arvioi vuoden 2018 alussa taloudellisen tilanteensa melko hyväksi tai hyväksi. Joka kuudes (16 %) pitää tilannetta kohtalaisena ja noin joka kahdeksas (13 %) melko huonona

tai huonona. Kansanterveysjärjestöissä talouden tila on hieman keskimääräistä myönteisempi. Myös taloudeltaan suuret järjestöt arvioivat tilanteensa hieman muita yleisemmin melko hyväksi tai hyväksi (taulukko 40).

Tarkastellessa aikasarjaa talousnäkömistä (kuvio 16) havaitaan, että järjestöjen taloustilannetta koskevat arviot ovat nyt myönteisemmät kuin kertaakaan aikaisemmin. Taloutta melko hyvänä tai hyvänä pitäviä on 15 prosenttiyksikköä enemmän ja sen melko huonoksi tai huonoksi arvioivia yhdeksän prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2016.

Vuoden päästä taloustilannettaan hyväksi tai melko hyväksi ennakoivia on kaksi kolmasosaa (67 %) järjestöistä, eli tulevaisuutta arvioidaan hieman nykyhetkeä varovaisemmin.

Selvä enemmistö eli kaksi kolmasosaa (66 %) järjestöistä arvioi taloudellisen tilanteensa pysyvän ennallaan kuluvan vuoden aikana (taulukko 41). Noin joka kymmenes (11 %) uskoo jär-

jestönsä taloustilanteen paranevan ja lähes joka neljäs (23 %) heikkenevän. Taloutensa arvioivat heikkenevän keskimääräistä yleisemmin taloudeltaan pienet järjestöt.

Ennakoidut muutospäätökset ovat nyt hieman pessimistisemmät kuin kaksi vuotta sitten, jolloin 22 prosenttia järjestöistä uskoi taloutensa kohenemiseen tulevan 12 kuukauden kuluessa.

Järjestöiltä tiedusteltiin syitä niiden hyväksi tai koheneväksi arvioituun taloustilanteeseen sekä keskeisimpiä tekijöitä talouden huonoon tai heikentyvään tilaan.

Järjestöjen näkemysten mukaan niiden hyvän tai parantuvan taloustilanteen taustalla on tarkka kuri, suunnittelu ja seuranta sekä pitkäjänteinen työ talouden kohentamiseksi ja tasapainottamiseksi. Osa järjestöistä pitää toiminta-avustusten ja muun rahoituksen myönteistä kehitystä tai rahoituksen

monikanavaisuutta syynä hyviin taloustilanteisiin. Joillakin jäsenten ja asiakkaiden kasvanut määrä on kohentanut taloustilannetta.

”Tiukka ja tarkka taloudenpito ja talouskuri.”

”Taloushallinto parantunut. Hyvä suunnittelu ja seuranta sekä työn laatu parantunut. Järjestö on kehittynyt viimeiset vuodet ja järjestöstä on tullut ammatillisempi juuri taloushallinnon ja hakemusten suhteen.”

”Useampivuotinen työ talouden tasapainottamiseksi ja yritystoiminnan uudistamiseksi [...]”

”Talouden kohentamiseksi tehty pitkäjänteinen työ.”

TAULUKKO 41.

Järjestöjen arvio taloustilanteensa muutoksesta 12 kuukauden kuluessa.

Toimiala	Paranee	Pysyy ennallaan	Heikkenee	n
	%	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	10	68	12	40
Lastensuojelujärjestöt	29	43	29	7
Vanhusjärjestöt	17	67	17	6
Vammaisjärjestöt	-	90	10	10
Nuorisokasvatusjärjestöt	-	100	-	3
Lomajärjestöt	20	-	80	5
Päihdejärjestöt	13	75	13	8
Kaikki järjestöt	11	66	23	79

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018				
Alle 500 000 euroa	5	60	35	20
500 000–2 miljoonaa	25	54	21	28
Yli 2 miljoonaa euroa	4	81	15	27

”Laajempi tulovirtapohja ja säästäväisyys.”

”Avustustaso on saatu vihdoin nostettua tasolla, joka takaa perustoiminnan. Taloutta ja toimintaa on helpompi suunnitella, kun perusrahoitus on kunnossa.”

”Olemme hyvämaineinen järjestö, jonka rahoitus tulee useista lähteistä (STM, OKM, kunnat, yksityiset säätiöt, oma varainhankinta).”

”Jatkuva jäsenmäärän kasvu tuottaa lisää jäsenmaksutuottoja.”

”Asiakasmäärien kasvu.”

Huonon tai huonevan taloustilanteensa syyksi järjestöt ilmoittavat yleisimmin toiminta-avustusten riittämättömyyden. Joillakin järjestöistä syynä ovat varainhankinnan ongelmat ja muutamilla palvelujen myymiseen

Olemme hyvämaineinen järjestö, jonka rahoitus tulee useista lähteistä.

liittyvät epävarmuudet, jotka korostuvat sote-uudistuksen alla.

”Emme saaneet hakemaamme yleisavustuksen korotusta.”

”STEA:n avustusleikkaus.”

”Arvio yleisavustuksen merkittävästä pienenemisestä.”

”Avustukset eivät riitä kokon toiminnan rahoittamiseksi. Talousresurssin

TAULUKKO 42.

Järjestöjen talouden riskit.

Toimiala	Onko järjestön talouden kannalta erityisen suuria riskitekijöitä		n
	Kyllä	Ei	
	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	40	60	40
Lastensuojelujärjestöt	71	29	7
Vanhusjärjestöt	17	83	6
Vammaisjärjestöt	20	80	10
Nuorisokasvatusjärjestöt	100	-	3
Lomajärjestöt	80	20	5
Päihdejärjestöt	38	62	8
Kaikki järjestöt	43	57	79

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 500 000 euroa	50	50	20
500 000–2 miljoonaa	46	54	28
Yli 2 miljoonaa euroa	37	63	27

riittävyys riippuu pitkälti siitä, miten saadaan esim. yhteistyösopimuksia tai varainhankintatoimet onnistuvat. Olemme hakeneet avustuksiin korotuksia [...].”

”Taloustilanne on epävakaa, koska STEA-avustukset tulevat vuosittain ja palvelutoiminnan rahoitus on pitkälti kiinni tulevista sote-ratkaisuista.”

”Epäonnistuminen varainhankinnassa 2016 ja sitä ennen.”

Vaikka valtaosa järjestöistä on vähintään melko tyytyväisiä taloustilanteeseensa, myös uhkia tunnistetaan. Vajaa puolet (43 %) järjestöistä näkee taloutensa kannalta joitakin erityisen suuria riskitekijöitä. Taloudeltaan pienimmissä järjestöissä riskiarviot ovat yleisempiä kuin suuremmissa (taulukko 42).

Vaikka taloudellisia riskejä arvioidaan olevan, niitä toiminnassaan tunnustavia järjestöjä on nyt kuitenkin edellisvuosia vähemmän. Vuonna 2014 peräti 61 prosenttia ja vuonna 2016 49 prosenttia näki suuria uhkia taloutensa kannalta (Järjestöbarometri 2014, Järjestöbarometri 2016).

Järjestöjen taloudelliset riskit liittyvät vastaajien mukaan yleisimmin toiminta-avustuksiin. Toiminnan vahva riippuvuus STEAn avustusten tasosta ja ehdoista herättää huolta monissa järjestöissä. Osalla varainhankinnan tai palvelutuotannon näkymät ovat huolenaiheena. Joissakin järjestöissä rahoituksen kapeus tai pirstaleisuus nähdään erityisenä riskinä.

”Avustussumman pieneneminen Steasta.”

”Mahdollinen yleisavustuksen merkittävä väheneminen.”

”STEA:n avustusleikkaukset.”

”Liian alhainen yleisavustuksen taso.”

”Riski Stean omavastuuvaatimuksesta.”

”STEA:n muuttuvat linjaukset.”

”Mikäli STEA-rahoituksen ehdot ja edellytykset muuttuvat merkittävästi nykyisestään.”

”Varainhankinta on haavoittuvaista (aina).”

TAULUKKO 43.

Valtakunnallisten järjestöjen henkilöstömäärä (järjestötoiminta) vuonna 2016.

(LÄHDE: STEAN AVUSTAMILTAAN JÄRJESTÖILTÄ KERÄÄMÄT TOIMINTATIEDOT).

Toimiala	Henkilötyövuodet yhteensä			Henkilötyövuosia keskimäärin (mediaani)			n
	Kaikki	Koko-aikaiset	Osa-aikaiset	Kaikki	Koko-aikaiset	Osa-aikaiset	
Vammaisjärjestöt	3 149	2 637	512	29	22	4	32
Kansanterveysjärjestöt	2 990	2 724	266	8	7	1	73
Lastensuojelujärjestöt	1 274	1 028	246	12	9	2	27
Päihdejärjestöt	971	890	81	8	6	1	17
Vanhusjärjestöt	201	169	32	10	9	1	16
Lomajärjestöt	120	103	17	6	5	1	6
Nuorisokasvatusjärjestöt	69	56	13	10	7	1	7
Kaikki järjestöt	8 774	7 607	1 167	10	8	1	178

Varainhankinta on haavoittuvaista (aina).

”Oman varainhankinnan kuihtuminen.”

”Jatkuva kilpailutus palveluissa [...]”

”[...] oman palvelutuotannon tuottojen mahdollinen väheneminen.”

”Rahoituslähteiden kapeus.”

”Rahoituksen pirstaleisuus.”

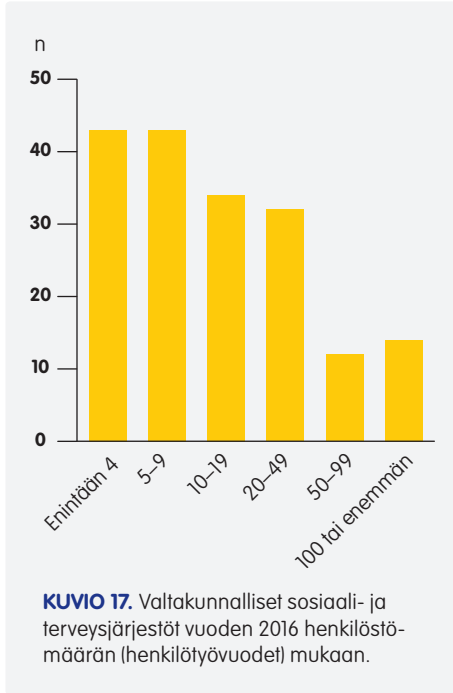
Järjestöjen henkilöstö

Järjestöbarometrin perusjoukon 187 valtakunnallisesta sosiaali- ja terveys-

järjestöstä 178:n henkilöstömäärätiedot sisältyvät STEAn avustamiltaan järjestöiltä keräämiin vuoden 2016 toimintatietoihin. Näissä 178 järjestössä oli vuonna 2016 henkilöstöä yhteensä 8 774 henkilötyövuoden verran. Järjestöjen henkilöstömäärät vaihtelevat yhdestä yli 1 200 henkilötyövuoteen. Keskimäärin (mediaani) yhdessä järjestössä oli henkilöstöä kymmenen henkilötyövuoden verran. Sekä yhteenlaskettu että keskimääräinen henkilötyövuosien määrä ovat muita suurempia vammaisjärjestöissä (taulukko 43).

Osa-aikaisten työntekijöiden osuus henkilötyövuosista oli järjestöissä yhteensä 13 prosenttia. Suurin se oli lastensuojelujärjestöissä (19 %) ja pienin päihdejärjestöissä (9 %).

Kuten edellä mainittu mediaani osoittaa, kymmenen henkilötyövuoden raja jakaa järjestöt kahteen yhtä suureen joukkoon, joista toisella puolella henkilötyövuosia oli enintään kymmenen ja toisella puolella 11 tai enemmän. Joka viidennellä (20 %) järjestöllä oli

KUVIO 17. Valtakunnalliset sosiaali- ja terveysjärjestöt vuoden 2016 henkilötö-
määrän (henkilötövuodet) mukaan.

76%

järjestöjen palkatusta
henkilöstöstä
naisia.

palkattua henkilöstöä enintään neljän henkilötövuoden ja 15 prosentilla vähintään 50 henkilötövuoden verran (kuvio 17). Vähintään sataan henkilötövuoteen yltää kahdeksan prosenttia valtakunnallisista järjestöistä.

Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen henkilöstö on varsin naisvaltaista. Järjestöbarometrin perusjoukkoon kuuluvissa järjestöissä naisten osuus henkilöstöstä on noin kolme neljäsosaa (76 %) (taulukko 44). Vielä keskimääräistäkin suurempi

TAULUKKO 44.

Naisten ja miesten osuus valtakunnallisten järjestöjen henkilöstöstä vuonna 2016.

(LÄHDE: STEAN AVUSTAMILTAAN JÄRJESTÖILTÄ KERÄÄMÄT TOIMINTATIEDOT).

Toimiala	Naisia	Miehiä	n
	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	82	18	73
Vanhusjärjestöt	81	19	16
Nuorisokasvatusjärjestöt	79	21	7
Lastensuojelujärjestöt	77	23	27
Päihdejärjestöt	74	26	17
Lomajärjestöt	74	26	6
Vammaisjärjestöt	71	29	32
Kaikki järjestöt	76	24	178

osuus naisia on kansanterveysjärjestöjen (82 %) ja vanhusjärjestöjen (81 %) henkilöstöstä.

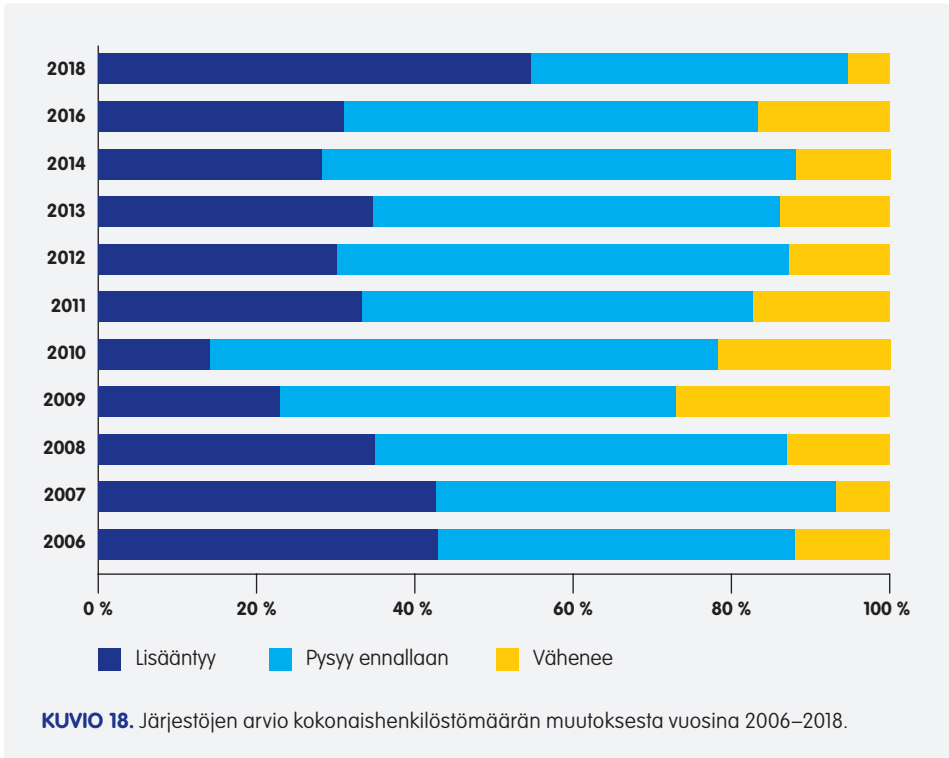
Arviot henkilöstömäärän kehityksestä

Edellä kuvatut henkilöstömäärätiedot perustuvat STEAn avustamiltaan järjestöiltä keräämiin toimintatietoihin ja seuraavat puolestaan Järjestöbarometrikyselyyn osallistuneiden 80 järjestön vastauksiin.

Kyselyyn vastanneissa valtakunnallisissa järjestöissä oli vuoden 2018 alussa yhteensä runsaat 3 700 työntekijää. Keskimäärin (mediaani) yhdessä järjestössä oli 12 työntekijää.

Järjestöjen vuoden 2018 henkilöstönäkymät ovat varsin myönteiset. Yli puolet (55 %) järjestöistä arvioi kokonaishenkilöstömääränsä kasvavan ja 40 prosenttia pysyvän ennallaan kuluvan vuoden aikana. Vain viisi prosenttia uskoo henkilöstömäärän pienenevän.

Vuoteen 2006 ulottuva aikasarja-

TAULUKKO 45.

Taloudeltaan eri kokoisten järjestöjen arvio kokonaishenkilöstömäärän muutoksesta vuonna 2018.

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018	Lisääntyy	Pysyy ennallaan	Vähenee	n
	%	%	%	
Alle 500 000 euroa	32	58	11	19
500 000–2 miljoonaa	61	36	4	28
Yli 2 miljoonaa euroa	71	25	4	24

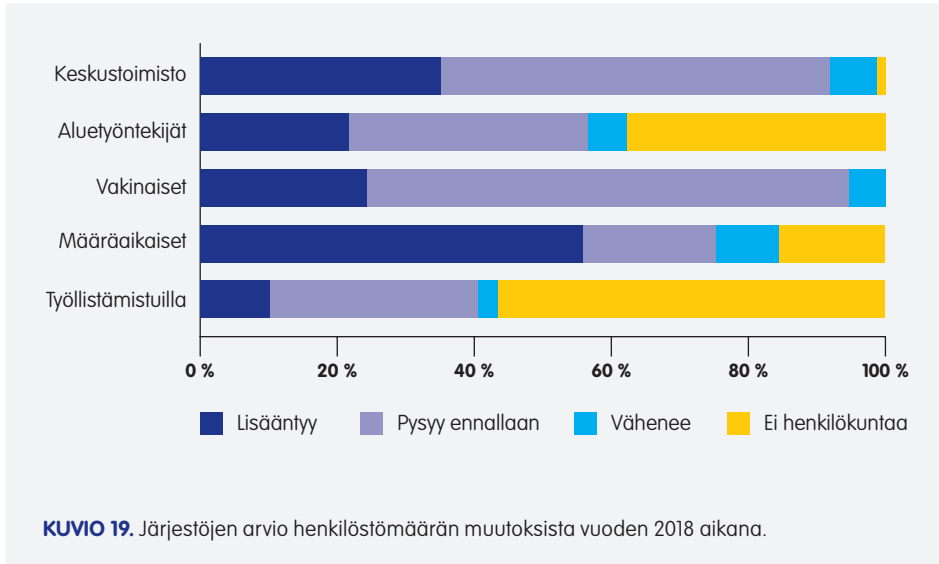
tarkastelu (kuvio 18) osoittaa, että kokonaishenkilöstömäärän kasvua ennakoivia järjestöjä on nyt enemmän kuin kertaakaan aiemmin ja peräti 24 prosenttiyksikköä enemmän kuin kaksi vuotta sitten.

Taloudeltaan suurissa järjestöissä henkilöstömäärän kasvuarviot ovat yleisempiä kuin pienissä (taulukko 45).

Erityyppisissä työsuhteissa olevista työntekijöistä erityisesti määräaikaisten lukumäärän ennakoitaan järjestöissä

lisääntyvän vuoden 2018 kuluessa (kuvio 19). Määräaikaisiin työsuhteisiin arvioi järjestössään otettavan lisää henkilökuntaa yli puolet (56 %) vastaajista, mikä on 31 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016). Vakinaisiin työsuhteisiin arvioi palkkaavansa lisää henkilökuntaa nyt noin joka neljäs (24 %) järjestö, mikä on kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin kaksi vuotta sitten.

Keskustoimiston henkilöstömäärän

ennakoi kasvavan runsas kolmasosa (35 %) järjestöistä, mikä on 16 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2016 kyselyssä. Alueyöntekijöiden määrän järjestössään arvioi lisääntyvän runsas viidesosa (22 %) vastaajista, mikä on 12 prosenttiyksikköä enemmän kuin kaksi vuotta sitten. Työllistämistuilla työllistettyjen määrän kasvuun uskoo joka kymmenes (10 %), mikä on suunnilleen sama osuus kuin vuonna 2016.

Vuoden 2018 alussa neljä prosenttia vastaajista eli kolme järjestöä ennakoi lomauttavansa ja kuusi prosenttia eli viisi järjestöä irtisanovansa henkilöstöä kuluvan vuoden aikana. Lomautuksia ja irtisanomisia tulevaisuudeksi arvioivien osuus on likimain sama kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016). Kyselyyn vastanneiden järjestöjen tälle vuodelle ennakoitujen lomautukset koskevat yhteensä seitsemää työntekijää. Irtisanomiset kohdistuvat 39 työntekijään.

Vuoden 2017 aikana toteutui lomautuksia viidessä prosentissa kyselyyn vastanneista järjestöistä (neljä järjestöä) ja irtisanomisia 14 prosentissa (11 järjestöä). Lomautettujen määrä oli järjestöissä 1–60 työntekijää ja yhteensä heitä oli

69. Irtisanottujen määrä oli 1–300 työntekijää ja yhteensä heitä oli 351.

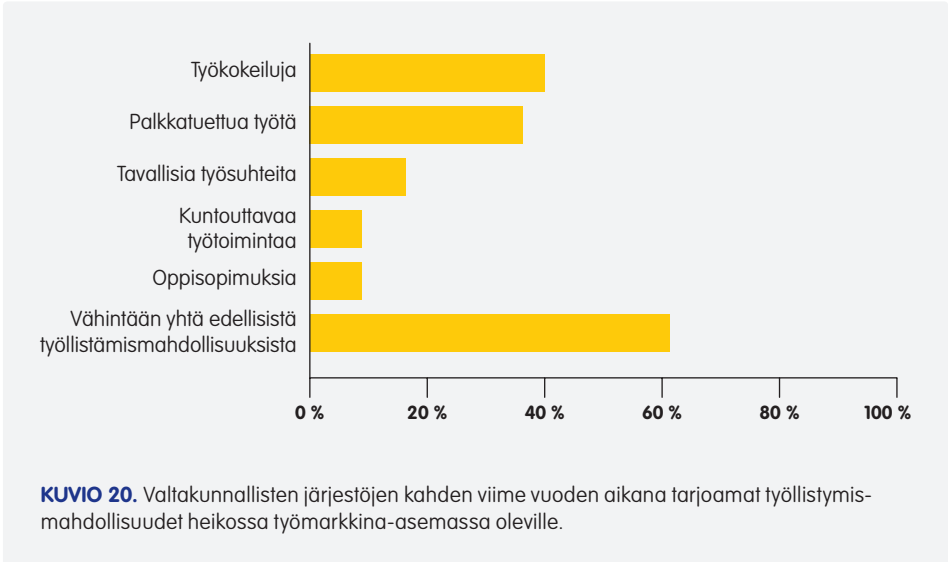
3.3 Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen

Työllistymismahdollisuuksien tarjoaminen

Heikossa työmarkkina-asemassa olevilla tarkoitetaan ihmisiä, joiden esimerkiksi osatyökykyisinä (mm. sairaus tai vamma) tai pitkäaikaistyöttöminä on tavallista haastavampaa saada työtä avoimilta työmarkkinoilta. Järjestöt ovat perinteisesti tarjonneet erilaisia työllistymisen mahdollisuuksia vaikeasti työllistyville ihmisille.

Valtakunnallisilta järjestöiltä tiedusteltiin, ovatko ne kahden viime vuoden aikana tarjonneet heikossa työmarkkina-asemassa oleville mahdollisuuksia tavallisiin tai palkkatuettuihin työsuhteisiin, työkokeiluihin, kuntouttavaan työtoimintaan tai oppisopimuksiin.

Lähes kaksi kolmesta (61 %) järjestöstä on tarjonnut ainakin yhtä kysytyistä

TAULUKKO 46.

Järjestöjen kahden viime vuoden aikana heikossa työmarkkina-asemassa oleville tarjoamat työllistymismahdollisuudet.

	Henkilöitä yhteensä kyselyyn vastanneissa järjestöissä*	Henkilöitä keskimäärin yhdessä järjestössä (mediaani)	Järjestöjä n
	Palkkatuettua työtä	868	2
Työkokeiluja	673	2	32
Kuntouttavaa työtoimintaa	254	10	7
Tavallisia työsuhteita	51	2	13
Oppisopimuksia	31	2	7
Yhteensä	1 877	3	49*

* Yhdessä järjestössä on voinut olla käytössä useampia eri työllistämiskeinoja.

työllistymismahdollisuuksista heikossa työmarkkina-asemassa oleville ihmisille (kuvio 20). Eri työllistämistavoista yleisin on ollut työkokeilu, jota on käyttänyt 40 prosenttia järjestöistä. Yli kolmasosa (36 %) on työllistänyt palkkatuella ja joka kuudes (16 %) tavallisiin työsuhteisiin. Kuntouttavaa työtoimintaa ja oppisopimuksia on tarjonnut alle kymmenesosa (9 %) järjestöistä.

Kyselyyn vastanneet järjestöt ovat tarjonneet kahden viime vuoden aika-

61 %
työllistänyt heikossa
työmarkkina-asemassa
olevia.

na erilaisia työllistymismahdollisuuksia yhteensä 1 877 heikossa työmarkkina-asemassa olevalle ihmiselle (taulukko 46). Työkokeilussa on ollut yhdessä järjestössä keskimäärin kymmenen ja muilla tavoin työllistettyinä keskimäärin kahdesta kolmeen ihmistä.

Työllistämisen muutokset järjestöissä

Järjestöjä pyydettiin arvioimaan, miten heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämisen määrä on kehittynyt niissä viiden vuoden kuluessa. Lähes joka toisessa järjestössä (48 %) työllistämisen ei ole tapahtunut muutoksia. Yli kolmasosassa (38 %) työllistäminen on lisääntynyt ja vain kahdeksassa prosentissa vähentynyt. Kuusi prosenttia vastaajista ei osannut arvioida muutosta.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämisen lisääntymisen taustalla ovat valmiuksien ja resurssien lisääntyminen järjestöissä.

”Sekä tarve että omat valmiudet ovat kasvaneet.”

”Pystymme paremmin ottamaan vastaan tässä tilanteessa olevia henkilöitä, koska oma osaamisemme asian tiimoilta on parantunut ja kokemusta on kertynyt.”

”Haluamme kehittää valmiuksia tähän, koemme että se on osa perustetäväämme.”

”Olemme saaneet ESR-rahoitusta hankkeille, joissa on voitu työllistää heikommassa työmarkkina-asemassa olevia.”

”Käynnistettiin kolmivuotinen hanke, jolla kyettiin työllistämään heikossa työmarkkina-asemassa olevia.”

Työllistämisen määrän supistumisen syitä ovat esimerkiksi palkkatukien väheneminen, niukat ohjausresurssit sekä se, että järjestöihin ei ole ollut tarjolla työllistettäviä.

”[...] myönnettyjen palkkatukien vähenemisestä.”

”Jonkun täytyy olla esimies, ohjata ja valvoa perehdyttää ja tukea työntekijää.”

”Henkilöstöhallintoon ei ole henkilöstöä ja vaihtolovelvollisuudet estävät delegoinnin.”

”Ei ole ollut ’hakijoita’.”

Vastaajien näkemysten perusteella voidaan päätellä, että itse työllistymismahdollisuuksia hakevilla sekä järjestöillä on kehitettävää sen havaitsemiseksi, että järjestöissä on paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseksi.

”Työkykykoordinaattori otti yhteyttä eräaseen järjestöömme työntekijään ja tarjosi järjestöllemme henkilöä työkokeiluun. Meillä sattui olemaan yksi toimiala, jossa on ollut tarve resurssien lisäämiseen. Emme siis aktiivisesti etsineet työkokeiluun ihmistä, mutta kun tilanne tarjoutui, tartuimme siihen.”

”Meihin ei aiemmin ole oltu yhteydessä emmekä itse ole osanneet ajatella asiaa. Syksyllä 2017 ensimmäinen työkokeilija aloitti ja kokemus oli molemmiin puolin erittäin hyvä [...]”

Työllistämisen esteet

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, mitkä ovat heidän järjestössään suurimmat esteet heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseksi. Varsin yleisesti

Joka vuosi systeemit muuttuvat palkkatuen suhteen. Resurssit heikkenevät.

sellaisiksi tunnistetaan palkkatukea koskevat ongelmat: esimerkiksi tuen väheneminen, viivästyminen ja tuen saantia koskevien säädösten muutokset.

”Joka vuosi systeemit muuttuvat palkkatuen suhteen. Resurssit heikkenevät.”
”Järjestöjen palkkatukimäärärahojen supistaminen [...]”

”Palkkatuen osalta ongelmana on ollut vähyyden lisäksi maksatusten viivästyminen. Likviditeettiä on harvalla järjestöllä pohjakassassa niin paljon, että olisi varaa maksaa pahimmillaan 4 kk palkat etukäteen.”

”TE-keskusten ja säädösten nopeat muutokset ehdoissa, ennakoinnin vaikeus.”

”Poukkoileva linjaus - välityömarkkinoiden häviäminen - järjestöille suunnatun tuen väheneminen.”

”Emme voi saada kahta valtion rahoitusta päällekkäin, joten ei ole mahdollisuutta edes harkita työllistämistä tuilla.”

Osalla järjestöistä suurimmat työllistämisen esteet liittyvät sopiviksi katsottujen työtehtävien tai tarvittavan ohjauksen vaatimien resurssien puuttumiseen. Joskus ns. avustavan työn ulkoistaminen voi olla järjestölle edullisempi vaihtoehto. Joissakin järjestöissä heikossa työmarkkina-asemassa

olevien työllistämisen esteeksi nähdään lähinnä alkuun pääseminen.

”Mielekkäiden työtehtävien puute ja työnjohtoresurssien rajallisuus.”

”Pienillä työntekijäresursseilla ei pysyvästi antamaan riittävää ohjausta ja tukea.”

”Osaamisen vaatimukset ovat kovat ja avustavaa työtä tarvitaan entistä vähemmän ja sen ulkoistaminen on usein edullisempi vaihtoehto.”

”Ei ole ollut aikaa perehtyä, pohtia ja valmistella asiaa. Tekisimme sitä mielellämme, kun pääsisimme alkuun.”

3.4 Vapaaehtoistoiminnan ajankohtaistilanne

Vapaaehtoistoiminnan kokonaistilanne Suomessa vaikuttaa Kansalaisareenan tuoreen selvityksen tulosten mukaan hyvin valoisalta (Stranius 2018). Lähes puolet (40 %) selvityksen kyselyyn vastanneista oli osallistunut vapaaehtoistoimintaan ja suuri osa (54 %) osallistumattomista olisi halukas osallistumaan pyydettyäessä. Verkossa, järjestöjen ulkopuolella ja lyhytaikaisesti tehdään yhä enemmän vapaaehtoistoimintaa, mutta silti pitkäkestoinen järjestöjen kautta kasvokkain tapahtuva vapaaehtoistoiminta on edelleen tärkeimmässä osassa (emt.).

Järjestöbarometrin perusjoukkoon kuuluvilla 187 valtakunnallisella järjestöllä oli vuonna 2016 yhteensä 153 000 vapaaehtoistoimijaa (lähde: STEAn avustamiltaan järjestöiltä keräämät toimintatiedot). Neljällä viidestä (80 %) tämänvuotiseen barometrikyselyyn vastanneista järjestöistä on vapaaehtoistoimintaa. Sen ajankohtaisnäkymistä kerättiin tietoa kysymällä, miten

85 %

järjestöistä vapaaehtoisten tarve lisääntynyt.

jotkin vapaaehtoistoimintaan liittyvät asiat ovat kehittyneet järjestössä ja sen jäsenyhdistyksissä kahden viime vuoden aikana. Lisäksi tiedusteltiin järjestöjen uusista vapaaehtoistoiminnan muodoista ja sisällöistä, vapaaehtoisten rekrytoinnista, ohjauksesta, tuesta, palkitsemisesta sekä vapaaehtoistoiminnan haasteista ja resursoinnin muutoksista.

Vapaaehtoistoiminnan ja sen edellytysten kehitys

Yleiskuva järjestöjen vapaaehtoistoiminnan tilasta on hyvin myönteinen. Valtaosassa järjestöistä vapaaehtoistoiminta ja sen edellytykset ovat lisääntyneet tai pysyneet ennallaan kahden viime vuoden aikana (kuvio 21).

Vapaaehtoistoiminnan merkityksessä kertoo hyvin se, että vapaaehtoistojen määrä on lisääntynyt 85 prosentissa järjestöistä. Vapaaehtoistoiminnan edellytyksistä yleisimmin on lisääntynyt vapaaehtoisten osaaminen (70 prosentissa järjestöistä). Tähän kytkeytyy olennaisesti vapaaehtoisten koulutus ja perehdytys, joka on lisääntynyt 59 prosentissa järjestöistä.

Vapaaehtoistojen kokonaismäärä on lisääntynyt yli puolessa (58 %) järjestöistä. Vapaaehtoisten määrä on vähentynyt noin joka kymmenennessä (11 %) järjestössä kahden viime vuoden kuluessa. Noin joka toisessa (51 %) järjestössä rekrytointi uusien vapaaehtoisten saamiseksi on lisääntynyt ja lähes

joka toisessa (48 %) vapaaehtoisille tarjotaan entistä enemmän tukea.

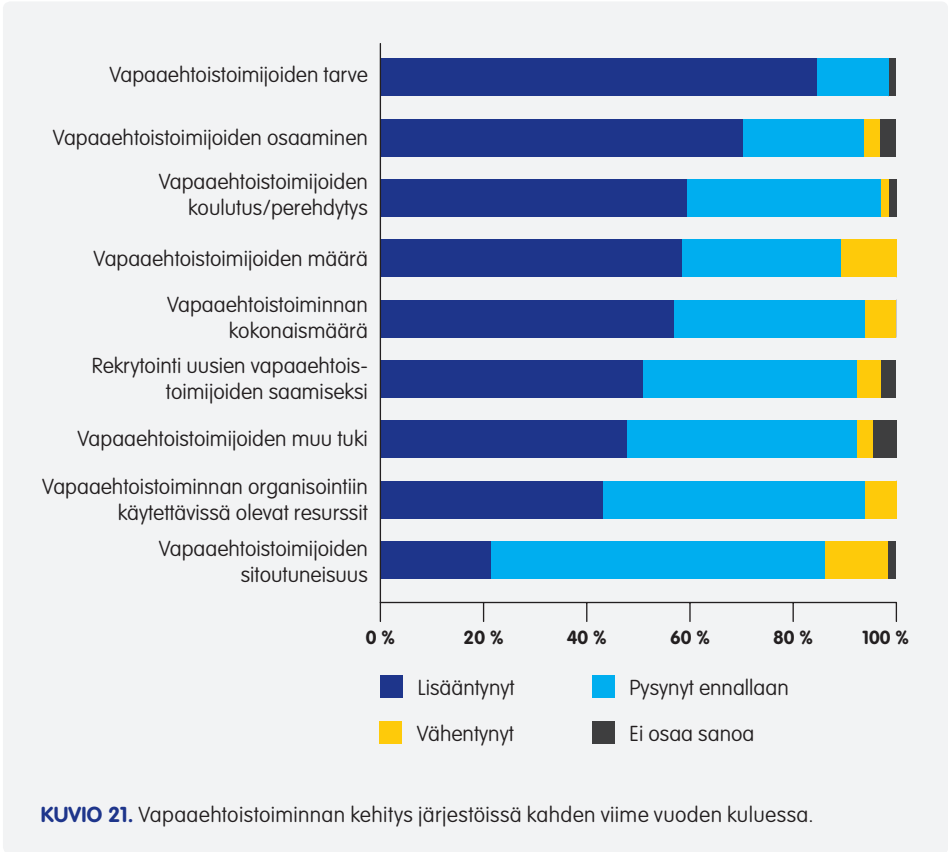
Vapaaehtoistoiminnan organisointiin käytettävissä olevat resurssit ovat yleisimmin pysyneet ennallaan (51 % järjestöistä), mutta varsin suuressa osassa (43 %) niitä on pystytty lisäämään. Myös vapaaehtoisten sitoutuneisuuden arvioidaan yleisimmin pysyneen muuttumattomana (65 % järjestöistä), mutta runsas viidennes (22 %) kokee sen lisääntyneen ja runsas kymmenesosa (12 %) taas vähentyneen.

Järjestöjen vapaaehtoistoiminnan ajankohtaistilanteesta kerättiin tietoa vastaavilla kysymyksillä vuonna 2014 (Järjestöbarometri 2014). Vuosivertailu (liite 22) osoittaa, että vapaaehtoistoiminnan ja sen edellytysten kehitys on ollut nyt aiempaa myönteisempää. Suurin ero vuoteen 2014 verrattuna on vapaaehtoisten osaamisessa, joka on lisääntynyt nyt 26 prosenttiyksikköä suuremmassa osassa järjestöjä. Resurssit vapaaehtoistoiminnan organisointiin ovat lisääntyneet nyt 16 prosenttiyksikköä suuremmassa osassa järjestöjä. Toisaalta myös vapaaehtoisten tarve on kasvanut nyt 16 prosenttiyksikköä suuremmassa osassa järjestöjä. Muut arvioitavat asiat vapaaehtoisten sitoutuneisuutta lukuun ottamatta ovat lisääntyneet nyt 8–11 prosenttiyksikköä suuremmassa osassa järjestöjä. Sitoutuneisuuden arvioidaan nyt pysyneen muuttumattomana selvästi (20 prosenttiyksikköä) yleisemmin kuin vuonna 2014.

Uudet vapaaehtoistoiminnan muodot ja sisällöt

Järjestöiltä kysyttiin, onko niissä syntynyt viime vuosina uudenlaista vapaaehtoistoimintaa ja pyydettiin kuvaamaan, mitä tämä toteuttamistavaltaan tai sisällöltään uusi toiminta on.

Valtaosassa (58 %) kyselyyn vastanneista järjestöistä on syntynyt jotain

aikaisempaan verrattuna uudenlaista vapaaehtoistoimintaa. Yleisimmin järjestöjen uudet vapaaehtoistoiminnan muodot ovat erilaisia sähköisiä tapoja tarjota apua, tukea ja neuvontaa. Järjestöt hyödyntävät esimerkiksi sosiaalisen median keinoja tavoittaakseen entistä paremmin toimintansa kannalta keskeisiä ihmisryhmiä.

”[...] Facebook-ryhmän moderoijana toimiminen [...]”

”Meidän hallinnoimissa Fb-ryhmissä on syntynyt vapaamuotoista vertaistoimintaa ja niihin myös koulutetaan verkkovertaisia ja ylläpitäjiä.”

”Ikääntyneiden some-vapaaehtoisuus [...]”

58 %

järjestöistä syntynyt uudenlaista vapaaehtoistoimintaa

”Somessa toteutettua.”

”Puhelin- ja chat-palvelua.”

”Verkossa toimiva vertaistukitoiminta kasvanut merkittävästi, ja verkkovertaisten koulutukseen on tarvetta panna yhä enemmän. [...]”

Julkinen rahoitus
on perusteltua, koska
teemme työtä, jota
kukaan muu ei tee.

Vertaistuki auttaa, vaikka pahin on tapahtunut

LAPSENSA KÄTKYTKUOLEMAN kokeneita ihmisiä päätyi yhteen 1990-luvun alussa. He eivät tunteneet saavansa hoitojärjestelmästä tarpeeksi tukea – lähinnä vain varmistuksen, että ovat fyysisesti kunnossa. He perustivat yhdistyksen, joka sai nimensä yhdessä tapaamisessa pöydälle pudonneesta käyvistä. Nyt Käpy ry tarjoaa vertaistukea suruun lapsen iästä ja kuolinsyystä riippumatta.

Terapiaa on tarjolla ja kehotamme hakemaan sitä. Vertaistuelle ei kuitenkaan ole korvaajaa. Siinä tapaa saman kokeneita. He elävät, vaikka ovat rikki ja osa on selvinnyt eteenpäin, vaikka lapsen kuoleman surusta ei koskaan selviydy.

Ensimmäinen vertaistukiryhmä perustettiin Helsinkiin 1997. Nyt niitä on noin 20 eri puolilla maata. Ryhmään voi tulla oman tarpeen mukaan. Se ei maksa eikä yhdistyksen jäsen tarvitse olla. Osa käy kerran, toiset vuosia ja jotkut palaavat, jos elämään tulee uusi hankala muutos. Tukena on myös auttava puhelin.

Vapaaehtoisia on 140. Ihmiset hakevat yhteisöjä ja haluavat osallistua. Pidämme vapaaehtoisista hyvää huolta, sillä tämä on rankka aihe. Koulutuksella ja työnohjauksella varmistamme, ettei ihminen käsittele enää omaa suruaan vaan pystyy antamaan jotain muille. Koulutetut kokemuskoulutta-

jamme perehdyttävät asiaan ammattilaisia sairaaloissa ja oppilaitoksissa.

Jäseniä on 1200. Rahoitus tulee STEA:lta, jäsenmaksuista, kunta-avustuksista ja lahjoituksista. Muuttuvassa maailmassa ei voi tuudittautua nykyisiin rahoituskanaviin vaan yhä enemmän tarvitaan lahjoittajia. Se on haasteemme, sillä yleensä lahjoitetaan kohteisiin, joissa nähdään toivoa. Meillä pahin on jo tapahtunut.

Julkinen rahoitus on edelleen perusteltua, koska teemme työtä, jota kukaan muu ei tee.

Talousnäkökulmasta saavutuksemme on saada kuolleen lapsen läheiset toipumaan nopeammin sen verran, että kykenevät käymään töissä. Tärkeintä on kuitenkin saada heidät kuntoon ihmisinä. Vie aikansa päästä pohjamudista, mutta tuki lyhentää toipumista ja vähentää sairauksien ja itsemurhalukkuuden syntyä.

Kuolemasta pitää puhua. Se ei enää saisi olla tabu. Silloin muidenkin olisi helpompaa vastaanottaa näitä asioita.

Olennaista on lapsen arvostus: hän ei ole kadonnut vaan elää läheistensä mukana loppuelämän.

ANITA KARTTUNEN

vertaisryhmäohjaaja, hallituksen jäsen
KÄPY, Lapsikuolemaperheet ry
kapy.fi

< "Meille on tärkeää yhdistää tutkimus- ja kokemustietoa. Seuraamme tarkasti myös oman toimintamme vaikutuksia", kertoo Anita Karttunen, yksi "vanhoista kävyistä", joka on ollut mukana 12 vuotta – niistä 10 muita auttavassa roolissa.

”Verkkovertaistoiminta sisältäen Facebookin vertaisryhmät [...] ja vertaischatit. [...]”

”[...] kehitteillä etäohjattujen liikunta-ryhmien vertaisohjaajia.”

”Chat-auttamista, myös muita vapaaehtoistoiminnan muotoja on kirkastettu ja tuoteistettu.”

Osa järjestöistä on ottanut käyttöön vapaaehtoistoiminnan muotoja, jotka tarjoavat vapaaehtoisille uudenlaisia mahdollisuuksia myös nopeaan ja lyhytkestoiseen osallistumiseen.

”Pop up -vapaaehtoisuus.”

”[...] pop up -vapaaehtoisuutta eli luovan alan ihmiset ovat tehneet jonkun pienhankkeen.”

Muutamissa järjestöillä koko vapaaehtoistoimintaa on ryhdytty uudistamaan ja kehittämään kokonaisvaltaisesti. Joillakin koko vapaaehtoistoiminta on aivan uusi ja vasta käynnistynyt toimintamuoto.

”Olemme valmistelleet vapaaehtoistoiminnan kehittämisohjelman ja resursoineet sen toimeenpanoa merkittävästi. [...]”

”Koko vapaaehtoistoiminta on uutta ja käynnistetty vasta viime vuonna.”

Vapaaehtoisten rekrytointi, perehdytys, ohjaus ja tuki sekä palkitseminen

Järjestöt käyttävät uusien vapaaehtoistoimijoiden rekrytointiin monipuolisesti eri kanavia ja keinoja. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista viestitään esimerkiksi omien nettisivujen, sosiaalisen median, lehtien, esitteiden ja ilmoitusten välityksellä sekä erilai-

sisia tapahtumissa kuten vapaaehtoistoiminnan messuilla. Järjestöt suunnataavat markkinointia myös alueille ja jäsenyhdistyksiin ja hyödyntävät tässä aluetyöntekijöiden panosta. Erilaisia yhteistyöverkostoja esimerkiksi oppilaitosten ja sairaaloiden kanssa käytetään potentiaalisten vapaaehtoisten tavoittamiseksi. Myös jo vapaaehtoisina toimivien henkilökohtaiset kontaktit voivat tuoda järjestöihin uusia voimia: vapaaehtoiset rekrytoivat uusia vapaaehtoisia.

”Vapaaehtoisia rekrytoidaan yhdistyksen eri tilaisuuksissa ja eri viestintäkanavien kautta: nettisivut, some, jäsenlehti, kohdennettu sähköposti, vapaaehtois- ja vertaistoiminnan esite.”

”Meillä on ollut parhaillaan vapaaehtoisten rekrytointi. Tämä on tapahtunut pääasiassa somessa, verkostoissamme, pienellä lehtimainoksella, perinteisillä mainoksilla kirjastoissa, yhteistyöllä oppilaitosten kanssa yms.”

”Verkkosivut, sosiaalinen media, esitteet, lehdet, tapahtumat, vapaaehtoistoiminnan messut.”

”Vertaisosaajien samoin kokemusasiantuntijoiden rekrytointi tapahtuu pääasiassa somen kautta ja jäsenyhdistyksiin suunnatun markkinoinnin kautta. [...]”

”1) Yhdistysten hallituksen jäsenet tai eri toimintoista vastaavat [...] kontaktoivat jäsenistöä ja kutsuvat mukaan aktiiviseen toimintaan, 2) aluetyön suunnittelijat osallistuvat yhdistysten tapahtumiin, tiedottamalla eri kanavissa, 3) sairaaloiden kautta voi löytyä uusia perheitä, 4) aluetyön suunnittelijat osallistuvat erilaisiin tapahtumiin ja tapaavat uusia kohderyhmämme edustajia.”

”Käytetään kaikkia mahdollisia tiedotuskanavia, somen osuus lisääntynyt, henkilökohtaiset kontaktit, jo mukana olevat vapaaehtoiset rekrytoivat.”

Vapaaehtoistoimijoiden perehdytys, ohjaus ja tuki on järjestöissä organisoitu niin että vapaaehtoisten tarvitseman tiedon ja tuen saanti eri vaiheissa turvataan perehdytys- ja jatkokoulutuksella, tuella, ohjauksella ja tapaamisilla sekä virkistystoiminnalla. Erikseen nimetty palkatun henkilöstön edustaja vastaa järjestössä tämän toteutumisesta.

”Koulutuspolku, työnohjaus, henkilökohtainen tuki ja virkistyspäivät sekä jatkokoulutukset.”

”Järjestössämme on hyvin selkeät perehdytyksen, ohjauksen ja tuen menettelytavat ja pelisäännöt. Vapaaehtoiset suorittavat tehtävässä edellytetyt koulutukset ja lisäksi heille tarjotaan säännöllisesti jatkokoulutusta. Kriisitöimintöjen vapaaehtoisille on työnohjaus, purku työntekijän ohjauksessa päiväystyvuoron jälkeen ja työntekijän tuki vapaaehtoisvuoron aikana.”

”Vertaistoiminnan koordinaattori perehdyttää tehtäviin ja niihin on myös kirjallista materiaalia. [...] Vapaaehtoisen kanssa tehdään sopimus, jossa kerrotaan mihin vapaaehtoinen sitoutuu ja mitä tukea yhdistys tarjoaa. Tukea meillä on tarjolla työnohjauksen, koulutuksen, materiaalien ja virkistystyksen muodossa. [...]”

”Kaikki vapaaehtoiset käyvät perehdyttämiskoulutuksen läpi, lisäksi vapaaehtoisille järjestetään vuosittain kehittämis- / työnohjuksellista koulutusta. Verkkovertaisten koulutukseen tehdään koulutusvideo [...] Vapaaehtoisille on järjestetty facebook-live tapaaminen ja kaikilla vapaaehtoisilla on oikeus osallistua kerran vuodessa

maksutta yhdistyksen kevät- tai syyspäiville. Työntekijät tukevat vapaaehtoisia puhelimen, sähköpostin ja somen välityksellä päivittäin. Yhdistyksellä on oma vapaaehtoistoiminnan opas, joka sisältää ohjeistukset yhdistyksen vapaaehtoistoimintaan liittyen ja sitä päivitetään säännöllisesti. Työntekijät käyvät tarvittaessa tapaamassa eri alueilla toimivia vapaaehtoisia.”

”Järjestämme valtakunnallista ja alueellista vapaaehtoisten kouluttamista. Liiton järjestösuunnittelijat perehdyttävät ja toimivat tarvittaessa ohjauksessa ja tukemassa vapaaehtoisten työtä.”

”Erillinen perehdytyskoulutus, työnohjaus ja nimetty tukihenkilö.”

Vapaaehtoistoimijoiden palkitseminen tapahtuu järjestöissä yleensä pienin muistamisin ja kiitoksin. Kiitosten lisäksi vapaaehtoisille tarjotaan virkistystoimintaa, kahvituksia ja ruokailuja sekä pieniä lahjoja kuten kukkia ja muistoesineitä. Vapaaehtoisia palkitaan myös ansiomerkein ja vuoden vapaaehtoinen -nimityksin. Joissakin järjestöissä toiminnasta annetaan todistus ja haluttaessa myös suosituksia.

”Koulutuksiin liittyvä virkistystoiminta, kiittäminen ja pieni muistaminen.”

”Julkisella kiitoksella, kahvitarjoiluilla ja pienillä muistamisilla esim. jouluna.”

”Pieniä muistamisia esim. jouluisin. Leffalippuja, kalentereita jne.”

”Vapaaehtoisia kiitetään henkilökohtaisella kortilla/kirjeellä ja pienellä muistamisella kahdesti vuodessa, kevätkauden ja syyskauden päätteeksi. Vapaaehtoisten päivänä palkitaan vuoden vapaaehtoinen.”

Lähes kaikki vapaaehtoiset ovat itse sairastavia ja sairauden tilanne saattaa muuttua hyvinkin nopeasti, mikä vaikeuttaa vapaaehtoisena toimimista.

”Kukat, ja jouluruokailu, muistoesineillä palkitseminen esimerkiksi vuosikokouksessa.”

”Alueellisten yhdistysten ansiomerkit ja palkitsemistilaisuudet, valtakunnallisesti ansiomitalit.”

”Joskus käytämme pienimuotoisia palkitsemistilaisuuksia, aina vapaaehtoiset saavat todistuksen ja tarvittaessa suosituksia jatkoa varten.”

Resursoinnin muutokset ja vapaaehtoistoiminnan haasteet

Runsaassa kolmasosassa (38 %) järjestöjä vapaaehtoistoiminnan resursoinnissa on tapahtumassa muutoksia valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti. Yhtä kyselyyn vastannutta järjestöä lukuun ottamatta muutos on myönteinen, eli vapaaehtoistoiminnan voimavarat ovat jollakin tavalla kohentumassa. Järjestöissä ollaan lisäämässä esimerkiksi vapaaehtoisten koulutusta, tukea sekä vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota, suunnittelua ja kehittämistä.

”Lisäämme mm. koulutusta.”

”Vahvistetaan entisestään tukea.”

”Uusi vapaaehtois-/vertaistoiminnan kehittämishanke [...]”

”Projektirahoitus koordinaattorille.”

”Laajennamme vapaaehtoistoimintaa vertaistuesta muuhun toimintaan. Kehittämishojoelma on hyvin resursoitu. Olemme palkanneet yhden projekti-koordinaattorin tätä tehtävää varten.”

”Suurempi budjetti, enemmän työntekijäresursseja koordinoimassa vapaaehtoistyötä.”

”Liittoon palkataan työntekijä suunnittelemaan ja kehittämään vapaaehtoistoimintaa.”

”Olemme muuttamassa toimenkuvia, vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen lisää resursseja.”

”Haetaan uusia vapaaehtoisia verkossa tapahtuvaan toimintaan.”

”Uusia paikkakuntia tulossa mukaan.”

Vaikka edellä kuvattu vapaaehtoistoiminnan ajankohtaistilanne sekä resursien kehitys antavat varsin myönteisen kuvan, järjestöissä tunnustetaan myös haasteiden olemassaolo. Lähes kaksi kolmasosaa (61 %) vastaajista arvioi, että järjestön vapaaehtoistoimintaan liittyy jotain erityisiä haasteita.

Vapaaehtoistoiminnan haasteet koskevat usein sosiaali- ja terveysjärjestöjen erityispiirteitä: vapaaehtoiset ovat itse pitkäaikaissairaita, vammaisia, kuntoutujia, ikääntyneitä, heidän läheisiään tai muuten erityisessä ja haastavassa elämäntilanteessa olevia. Tämä voi asettaa rajoituksia voimavaroille, joita on mahdollista käyttää vapaaehtoisena toimimiseen.

”Lähes kaikki vapaaehtoiset ovat itse sairastavia ja sairauden tilanne saattaa muuttua hyvinkin nopeasti, mikä vaikeuttaa vapaaehtoisena toimimista.”

Järjestöjen vapaaehtoistoiminnan näkymät myönteisiä

Vapaaehtoisten tarve ja osaaminen kasvussa

Lisääntynyt järjestössä kahden viime vuoden aikana*

85 %

Vapaaehtois-toimijoiden tarve

70 %

Vapaaehtois-toimijoiden osaaminen

59 %

Vapaaehtois-toimijoiden koulutus ja perehdytys

58 %

Vapaaehtois-toimijoiden määrä

57 %

Vapaaehtois-toiminnan kokonaismäärä

51 %

Uusien vapaaehtoistoimijoiden rekrytointi

* prosenttia vastaajista

“Syntynyt uudenlaista vapaaehtoistoimintaa”

FACEBOOK-RYHMISSÄ ON SYNTYNYT VAPAA-MUOTOISTA VERTAIS-TOIMINTAA. KOULUTAMME NIIHIN VERKKOVERTAISIA JA YLLÄPITÄJIÄ.

58 %
järjestöistä

- Sähköisiä kanavia avun, tuen ja neuvonnan tarjoamiseen
- Mahdollisuudet osallistua nopeasti tai lyhytkestoisesti

“Vapaaehtoistoiminnan resursointi kasvussa”

Lisäyksiä vapaaehtoistoiminnan koordinointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen sekä vapaaehtoisten koulutukseen ja tukeen.

38 %
järjestöistä

SUUREMPI BUDJETTI, ENEMMÄN TYÖNTEKIJÄRESURSEJA KOORDINOIMASSA VAPAAEHTOIS-TYÖTÄ.

“Vapaaehtoistoiminnassa erityishaasteita”

IHMISET OVAT SAIRAITA EIVÄTKÄ AINA JAKSA OSALLISTUA, VAIKKA HALUAISIVAT.

61 %
järjestöistä

- Vapaaehtoisten voimavarat: ovat itse pitkäaikaissairaita, vammaisia, kuntoutujia, ikään-tyneitä tai muuten erityisessä elämäntilanteessa
- Tehtävien vaativuus tai erityisyys vaikeuttaa sopivien vapaaehtoisten löytämistä
- Vaikeus saada tarpeeksi ja riittävän sitoutuneita vapaaehtoisia

”Ihmiset ovat sairaita eivätkä aina jaksas osallistua, vaikka haluaisivatkin.”

”Osa toimijoista on itse vaikeavammaisia (epilepsia, kognitio, myös mielenterveys, taloudelliset haasteet osallistumiseen joskus esteenä).”

”Etenevästä sairaudesta johtuen sekä sairastavien kognitiivisten oireiden vuoksi vapaaehtoisemme tarvitsevat työntekijöiden tukea tehtävässään. Tästä johtuen vapaaehtoisena toimiminen on lyhytaikaista ja uusia vapaaehtoisia on koulutettava ja perehdytettävä.”

”Vapaaehtoisten korkea ikä ja väsyminen.”

Osalla järjestöistä haasteena on saada riittävästi vapaaehtoistoimijoita mukaan. Joillakin vapaaehtoistoiminnan tehtävien sisältö, vaativuus tai erityisyys vaikeuttaa sopivien vapaaehtoisten löytämistä. Myös tarpeeksi sitoutuvien vapaaehtoisten saaminen koetaan joissakin järjestöissä haastavaksi.

”Vapaaehtoisten korkea ikä ja väsyminen.”

”Vapaaehtoisten määrä yhdistyksessä on aika pieni ja yhdistyksen teemasta johtuen vapaaehtoistehtävät ovat myös vaativia.”

”Lastensuojelun konteksti ja salassapito, rikosrekisterit ym.”

”Kohderyhmän kokeman stigman vuoksi uusien ihmisten mukaan ottaminen toimintaan on aina haasteellista. Epäluulo ja paljastumisen pelko ovat suurimmat esteet.”

”Ei löydy riittävän sitoutuvia ja jaksavia vapaaehtoisia.”

”Pitkäaikaiseen toimintaan sitoutuneita vapaaehtoisia on vaikea tavoittaa.”

Yhtenä mahdollisena vapaaehtoistoiminnan haasteena voidaan pitää myös tilannetta, että järjestössä on tehtäviä, joita hoitaa sekä palkattu henkilöstö että vapaaehtoistoimijat. Runsaassa viidesosassa (22 %) kyselyyn vastanneista järjestöistä on vapaaehtoisia, jotka tekevät samoja tehtäviä kuin palkatut työntekijät.

Vastausten mukaan järjestöissä voi olla esimerkiksi ammatillisia ja vapaaehtoisia tukihenkilöitä, kriisiauttajia, suunnittelijoita, kirjapitäjiä sekä erilaisissa ohjaavissa tehtävissä toimivia. Lisäksi erilaisten tapahtumien järjestelyistä sekä keittiö-, siivous- ja kiinteistöhoitotehtävissä voi olla palkattua henkilöstöä ja vapaaehtoisia.

Silloin kun järjestössä on vapaaehtoisia, jotka tekevät samoja tehtäviä kuin palkatut työntekijät, vapaaehtoisten suhde tehtäviin ja muuhun henkilöstöön on yleensä tarkkaan määritelty. Vapaaehtoisten työtehtävät voivat olla rajatumia kuin palkatun henkilöstön. Palkattu henkilöstö myös toimii vapaaehtoisten esimiehinä, ohjaajina ja vastuuhenkilöinä tilanteissa, joissa tehtävät ovat yhteisiä.

”Vapaaehtoisilla on hyvin kapea ja tarkkaan määritelty työtehtävä. Lisäksi työn määrä on hyvin pieni.”

”Vapaaehtoiset ovat yleensä mukana tietyissä yksittäisissä tapahtumissa tai rajallisissa projekteissa, joten tätä ongelmaa ei isosti ole. Jos vapaaehtoiset ovat toimistolla, heille tarjotaan samat edut kuin palkatuillekin työntekijöille, kuten esim. mahdollisuus osallistua kaikille yhteisiin koulutuksiin ja vastaaviin.”

”Vapaaehtoiset toimivat työntekijöiden ohjauksessa [...] ja työntekijät ovat käytettävissä ongelmatilanteissa.”

”Palkatut työntekijät toimivat vapaaehtoisten esimiehinä ja johtavat heidän työtään.”

”Vapaaehtoiset toimivat 1) yksin (tai pareina), jolloin työntekijä back up:ina, 2) työntekijän parina, jolloin vastuu on työntekijällä.”

3.5 Palvelutuotanto

SOSTEn järjestöjen tuottamia sosiaali- ja terveystalv palveluja käsittelevän selvityksen mukaan vuonna 2017 Suomessa oli yhteensä 1 029 sosiaali- ja terveystalv palveluja tuottavaa järjestöä (Puhakka ym. 2018). Sosiaalipalveluja tuottavia järjestöjä oli yhteensä 860 ja niillä 1646 toimintayksikköä. Terveystalv palveluja tuottavia järjestöjä oli yhteensä 204 ja niillä 363 toimintayksikköä. Sosiaalipalveluissa järjestöt tuottavat määrällisesti eniten päivätoimintaa ja asumispalveluja. Terveystalv palveluissa järjestöt tuottavat määrällisesti eniten sairaanhoitajan, terveydenhoitajan ja/ tai kätälön palveluja, fysioterapeuttista ja terapeuttista toimintaa, muuta terveydenhuollon toimintaa, avohoidon lääkäripalveluja ja laboratoriotoimintaa.

Palveluntuotannon muutokset

Järjestöiltä tiedusteltiin niissä vuosina 2016–17 tapahtuneista ja vuodelle 2018 suunnitelluista palveluntuotannon muutoksista. Kysymyksiin vastasi 55 palveluja tuottavan järjestön johtajaa.

16 prosenttia (9 järjestöä) kyselyyn vastanneista palveluja tuottavista järjestöistä on käynnistänyt uuden palvelun ja 13 prosenttia (7 järjestöä) suunnittelee käynnistävänsä sellaista. Uusia jo käynnistettyjä tai parhaillaan

suunnitteilla olevia palveluita ovat mm. erilaiset asumis- ja kuntoutuspalvelut sekä palveluohjaus. Uusia palveluja käynnistäneiden järjestöjen suhteellinen osuus on sama kuin vuonna 2016, mutta käynnistämistä suunnittelevia on nyt kahdeksan prosenttiyksikköä enemmän (Järjestöbarometri 2016).

Jonkin palvelumuodoistaan on lopettanut 21 prosenttia (11 järjestöä) vastaajista. Esimerkkejä järjestöjen lopettamista palveluista ovat asumis-, kuntoutus- ja sijaishuoltopalvelut. Palveluitaan lopettaneiden järjestöjen suhteellinen osuus on nyt 12 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016).

Palvelutoimintaansa on yhtiöittänyt vuosina 2016–2017 viisi kyselyyn vastannutta järjestöä ja lisäksi sitä on suunnittelemassa yksi järjestö. Järjestöt ovat yhtiöittäneet esimerkiksi kuntoutus-, terapia-, koulutus- ja ravintolapalveluja.

Noin joka kuudes (16 %) kyselyyn vastannut palveluja tuottava järjestö eli yhteensä seitsemän järjestöä arvioi jonkin tarjoamansa palvelumuodon olevan erityisen suurissa vaikeuksissa vuonna 2018. Osuus on samaa luokkaa kuin vuonna 2016, mutta pienempi kuin vuonna 2014, jolloin vaikeuksia ennakoiti 31 prosenttia järjestöistä (Järjestöbarometrit 2014 ja 2016). Nyt erityisiä vaikeuksia järjestöissä arvioidaan olevan esimerkiksi kuntoutuspalveluissa ja maahanmuuttajapalveluissa.

Palvelutoiminnan vaikeuksia koskien järjestöiltä tiedusteltiin vielä, onko niillä toimintayksikköjä, joita ollaan supistamassa, lakkauttamassa tai hakemassa konkurssiin vuoden 2018 aikana taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Toimintayksikköjä on supistamassa kaksi prosenttia (yksi järjestö) palveluja tuottavista järjestöistä. Lisäksi neljä prosenttia (kaksi järjestöä) suunnittelee supistuksia. Toimintayksiköidensä supistuksia toteuttaa ja suunnittelee nyt

noin puolet vähemmän kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016).

Yksikään järjestö ei ole lakkauttamassa toimintayksikköjään vuoden 2018 aikana, mutta neljä prosenttia (kaksi järjestöä) kertoo olevansa suunnittelemassa mahdollista lakkauttamista. Yhdessäkään kyselyyn vastanneessa järjestössä toimintayksikköjä ei olla myöskään hakemassa konkurssiin vuonna 2018. Tilanne on lakkauttamisten ja konkurssien suhteen melko tarkalleen sama kuin vuonna 2016 (Järjestöbarometri 2016).

Järjestöjen sähköiset palvelut

Järjestöiltä kysyttiin, mitä verkon kautta tarjottavia sähköisiä palveluita niillä on tällä hetkellä käytössään. Yleisin palvelumuoto on verkkovälitteinen henkilökohtainen neuvonta tai tuki, jota tarjoaa kolme neljästä (75 %) järjestöstä (kuvio 22). Lähes kolme neljästä järjestöstä (73 %) tarjoaa asiakkailleen ja lähes kaksi kolmesta (63 %) asiantuntijoille aineistopankkeja, eli esimerkiksi mediapankkeja, tietoiskuja ja kirjallisuutta sähköisinä. Valtaosa (61 %) järjestöistä tarjoaa sähköisiä vertaistukiryhmiä eli esimerkiksi chat- tai keskustelupalstamuotoista vertaistoimintaa.

Runsa kolmasosa (35 %) järjestöistä tarjoaa sähköisiä oma-apuohjelmia, esimerkiksi verkkotestejä ja -oppaita. Yli neljäsosa järjestöistä (28 %) tarjoaa asiantuntijoille ja lähes yhtä suuri osa (27 %) asiakkailleen webinaareja, eli verkkoseminaareja. Myös mobiilisovelluksia on tarjolla yli neljäsosalla (28 %) järjestöistä ja lisäksi joka viides (21 %) on suunnittelemassa sellaisen tarjoamista. Järjestöjen sähköisistä palveluista harvinaisimpia ovat etävastaanotot (9 % järjestöistä) ja verkkosivujen audioversiot (6 % järjestöistä).

Järjestöiltä kysyttiin, miten tärkeitä eri tekijät ovat niiden sähköisten pal-

velujen ylläpitämisen kannalta. Olenaisimpana pidetään sitä, että sähköiset palvelut ovat käytettävissä paikasta riippumatta, sillä sen arvioi vähintään melko tärkeäksi yhdeksän kymmenestä (91 %) vastaajasta (kuvio 23). Kysyntä on palvelujen kannalta keskeinen asia ja sen merkitystä pitää melko tärkeänä tai erittäin tärkeänä lähes yhdeksän kymmenestä (87 %) järjestöstä. Uusien kohderyhmien tavoittamisen arvioi vähintään melko tärkeäksi kolme neljästä (76 %) ja palvelun saatavuuden heti lähes kolme neljästä (73 %) järjestöstä. Yli puolet (59 %) pitää palvelun anonyymia käyttömahdollisuutta ja puolet (50 %) ympärivuorokautista saatavuutta melko tärkeänä tai erittäin tärkeänä.

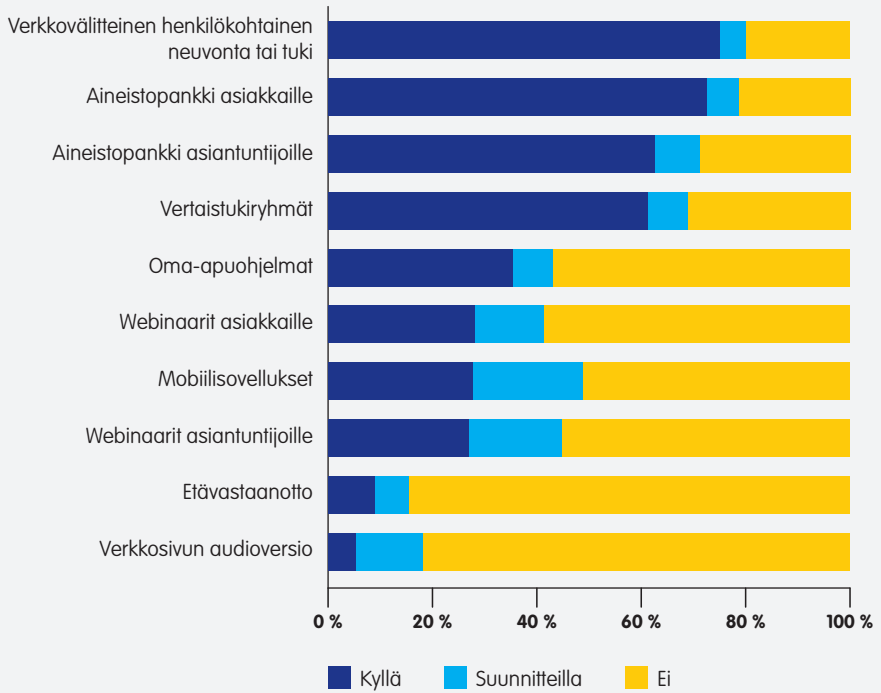
Vastaajia pyydettiin arvioimaan, mitkä ovat olleet sähköisten palvelujen tuottamisen suurimmat hyödyt järjestölle ja sen palvelujen käyttäjille. Järjestön kannalta keskeisiä hyötyjä ovat palvelujen saavutettavuus ja esteettömyys. Palvelut tavoittavat niitä käyttävät asiakkaat ja uudetkin kohderyhmät entistä paremmin. Myös sähköisten palvelujen kustannustehokkuus on yksi keskeinen hyöty järjestöjen näkökulmasta.

”Esteettömyys ja kaikinpuolinen saavutettavuus, edullisuus.”

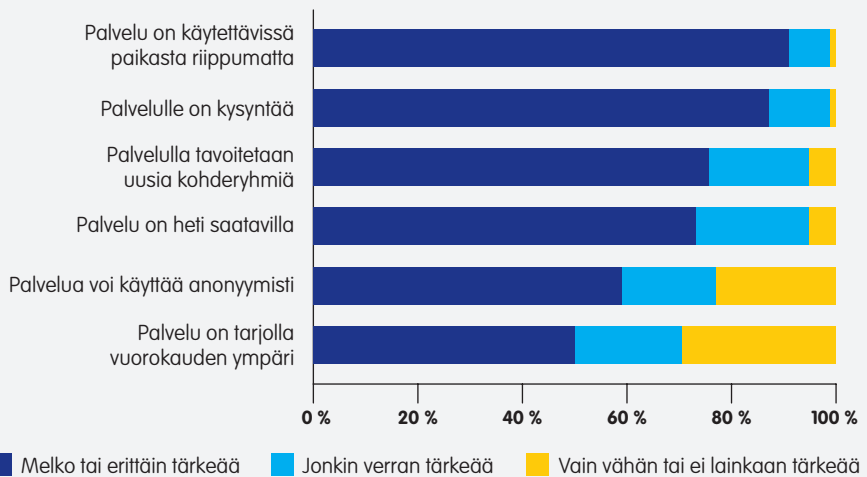
”Oman toiminnan tehokkuuden lisääntyminen. Suuri tavoitettavuus. Viestinnän säästöt.”

”Mahdollisuus vahvistaa tarkoituksen mukaista toimintaa lisäämällä saatavuutta alueilla, joilla ei tällä hetkellä voida järjestää fyysiseen kohtaamiseen liittyvää tukea.”

”Sähköisten palveluiden avulla tavoitetaan entistä paremmin kohderyhmää ja pystytään usein vastaamaan suht pienilläkin kustannuksilla kentältä nousseisiin uusiin palvelutarpeisiin.”

KUVIO 22. Valtakunnallisten järjestöjen tarjoamia sähköisiä palveluja.

KUVIO 23. Valtakunnallisten järjestöjen arviot eri tekijöiden merkityksestä sähköisten palveluiden ylläpitämiselle.

Tarvitsemme
keinoja ratkoa talous-
ja velkaongelmia
ajoissa.

Sähköiset palvelut ovat olennaisia velkaantuneiden auttamisessa

MAKSUHÄIRIÖITÄ on jo yli 376 000 ihmisellä ja moninkertainen määrä on riskissä joutua ongelmiin.

Arasta asiasta ei haluta puhua. Netin laajenevat pikaluottomarkkinat tarjoavat ”helppoja ja nopeita ratkaisuja”. Velkakierteessä ja taloudellisesti haavoittuvassa tilanteessa olevia ihmisiä auttavan Takuusäätiön on toimittava netissä valtavasti markkinointiin pannotavien lainantarjoajien joukossa.

Säätiöön otetaan yhteyttä vasta syvällä velkakierteessä. Sähköisillä palveluilla tavoittamme apua tarvitsevat jo aiemmin. Ne voivat myös ehkäistä velkaantumista esimerkiksi talouteen vaikuttavissa elämänmuutoksissa, vaikkapa kun ihminen jää eläkkeelle.

Taloudenhallinnan palvelu penno.fi:llä voi seurata tulojaan ja kulutustaan. Chat-neuvontaan ottavat yhteyttä ihmiset, jotka eivät olisi uskaltaneet soittamaan. Sosiaalista pienlainaa voi hakea sähköisesti. Kehitämme oman palvelumuotoilijamme kanssa myös uusia sähköisiä itseapuvälineitä, jotka auttavat ottamaan talousasiat haltuun.

Aiomme hyödyntää myös tekoälyä, koska emme pysty vain henkilöstöllä vastaamaan kaikkien kysyntään. Kun sähköinen palvelu on hyvin suunniteltu

ja asiakaslähtöisesti tehty, sillä voidaan tavoittaa isoja joukkoja ilman lisähenkilöstöä.

Velkaongelmaan ei ole yhtä syytä eikä se rajaudu vain joillekin ryhmille – siksi sitä on vaikea ratkaista. Säätiön tyypillinen asiakas on työikäinen yksinasuva nainen, joka on velkakierteessä. Maksuhäiriömerkintöjä on enemmän miehillä. Asiakkaina on yhä enemmän 1990-luvulla syntyneitä, joista monien vanhemmillakin on velkaongelmia. Eläkeläiset ovat kasvava ryhmä, samoin lastensa auttamisen takia velkaantuneet ikäihmiset.

Säätiöllä on 25 työntekijää ja talous- ja velkaneuvoja on kunnissa, ensi vuoden alusta valtiolla. Neuvonnan kysynnässä ja tarjonnassa on suuri epäsuhta. Lisäksi puuttuu keinoja ratkoa ongelmia ajoissa. Velkajärjestely on raskas menettely ja sen saa vain harvoin.

Ongelmiin tarvitaan myös rakenteellisia ratkaisuja. Kyse ei ole vain yksilön taloudenhallinnan ja osaamisen puutteista. Taustalla on muun muassa pätkä- ja silpputöiden sekä epäsäännöllisten tulojen yleistyminen.

MINNA MARKKANEN
kehittämispäällikkö
Takuusäätiö
takuusaatio.fi

< ”Eriarvoisuus näkyy luottomarkkinoilla: Haavoittuvimmassa asemassa olevat joutuvat ottamaan kallista lainaa elinkustannuksiin. Pikaluottomarkkinat paikkaavat vähimmäis- ja perusturvan pienuutta. Jos on pankki-, pari- ja työsuhde kunnossa, lainaa saa pankista, jopa lähes nollakorolla”, Minna Markkanen sanoo

Sähköisten palveluiden avulla mahdollistetaan kaikkien osallistuminen asuinpaikasta tai sairauden vaiheesta riippumatta.

”Enemmän volyyymiä. Mahdollistaa paljon laajemman toiminnan ja tavoitettavuuden.”

”Järjestön piiriin kuulumattomat ihmiset kuulevat järjestöstämme. Kuva järjestöstämme muotoutuu vähän nykyikäisemmäksi. Keskustelua seuraamalla saa tietoa kohderyhmämme ajattelusta ja tarpeista, esim. vinkkejä siihen, mistä kohderyhmämme kaipaa tietoa.”

”Saamme vaikuttamisviestimme ja aineistomme leviämään erittäin laajasti. Olemme pystyneet tavoittamaan kohderyhmiä, joiden tavoittaminen on muuten hyvinkin vaikeaa. Olemme vahvistaneet asemaamme edelleen sekä median että muiden toimijoiden suuntaan alan keskeisenä asiantuntijana.”

Palvelujen käyttäjien kannalta suurimpina hyötyinä järjestöt pitävät palvelujen joustavuutta, saavutettavuutta, esteettömyyttä sekä niiden käytön matalaa kynnystä ja anonymiteettia.

”Joustava käyttö ajankohdasta ja paikasta riippumatta. Saavutettavuus. Matala kynnyys.”

”Tiedon saatavuus palvelun käyttäjien valitsemaa kanavaa pitkin ja heidän toivomanaan ajankohtana. Vertais-tuen mahdollisuuksien lisääntyminen.”

”Sähköisten palveluiden avulla mahdollistetaan kaikkien osallistuminen asuinpaikasta tai sairauden vaiheesta riippumatta. Mahdollistaa tuen saamisen mm. pitkien sairaalajaksojen aikana.”

”Palveluja on voitu laajentaa väestöryhmittäin ja teemoittain ja onnistuttu tavoittamaan uusia ryhmiä. Seuranta-tietojen mukaan ollut myös auttavaa ja hyödyllistä käyttäjille.”

”Mahdollistaa anonymiteetin tehokkaasti. Alueellisesti tasa-arvoisia.”

”Tiedon saatavuus. Asioiden vireille saattaminen oman aikataulun mukaan esim. sähköpostilla. Kohderyhmän erityisvaikeudet (esim. puhevamma, liikuntavamma) ei ole esteenä palvelun pariin tulemiselle.”

”Liiton tuottamat aineistot ja materiaalit ovat helposti saatavilla, esim. suuri osa oppaista ja esitteistä on ladattavissa omalle koneelle. [...]”

”Palvelujen saavutettavuus ja esteettömyys.”

Järjestöiltä tiedusteltiin myös, mitkä ovat olleet sähköisten palvelujen suurimmat haasteet tai esteet järjestön ja sen palvelujen käyttäjien kannalta. Järjestöjen kannalta haasteena pidetään laadukkaiden palvelujen toteuttamisen vaatimia resursseja: alkukehittäminen sekä palvelujen ja niihin tarvittavien laitteiden ja järjestelmien ylläpito ja päivittäminen vaativat runsaasti voimavaroja. Lisäksi yhdeksi haasteeksi arvioidaan järjestöjen sähköisten palvelujen osaamisen vajeet. Ongelmana voi olla myös järjestön asiakaskunnan pirstaloituminen sähköisten palvelujen käyttäjiin ja niihin, jotka eivät halua tai osaa hyödyntää niitä. Uudet sähköiset palvelut muokkaavat ihmisten käsityksiä palvelun nopeasta saatavilla olevuu-

desta, johon vastaamiseen järjestöissä ei aina ole välttämättä resursseja.

”Laadukkaasti toteutetut sähköiset palvelut maksavat ja niitä on kehitettävä jatkuvasti - teknologia ja myös esim. käytettävyyteen liittyvät odotukset kehittyvät jatkuvasti, joten toteutukset vanhenevat nopeasti. Verkko mahdollistaa palvelut eri kielillä, mutta kielisyys edellyttää omat resurssinsa.”

”Resurssien puute niiden kehittämisessä. Hyvä palvelun kehittäminen vie aikaa, eikä järjestöllä ei juuri irrottaa henkilöstöä niiden suunnitteluun ja tekemiseen.”

”Järjestelmien tekninen ylläpito ja välineiden uudistaminen tarpeen mukaan; resurssit sähköisten palvelujen ’toimitustyöhön’, päivitykseen ja markkinointiin.”

”Pirstaloi. Etenkin meidän jäsenyhdistyksissä käy porukkaa, joilla ei ole edes pankkitunnuksia. Eivät käy verkkopalveluissa, eivätkä osaa/halua niitä käyttää. Tietysti vastapainona on paljon ihmisiä, jotka käyttävät verkkopalveluja.”

”Vastaaminen ja selvittelytyö vie joskus aikaa, ja kysyjät saattavat odottaa vastausta heti. Monimutkaiset asiat eivät selviä välttämättä vain sähköisesti keskustellen vaan vaatii soittoa / tapaamistakin joskus.”

”Sähköisten palvelujärjestelmien (lähinnä teknisen puolen) osaamisen vajeet sekä resurssit. Digipalveluiden käytön pelätään tuovat lisätyötä, rahoitusta näiden kehittämiselle ei myöskään ole.”

”Toimintaympäristön muutos: asiakkaat odottavat palveluja 24/7, mutta nykyisten resurssien puitteissa pyyn-

töihin vastaaminen etsii vielä muotoaan. Myös mahdolliset kriisit sijoituvat useimmiten muuhun kuin perinteiseen työaikaan.”

Palvelujen käyttäjien kannalta järjestöjen sähköisten palvelujen haasteena pidetään digiosaamisen puutteita: monilta ihmisiltä puuttuu edelleen osaamista ja uskallusta käyttää digitaalisia laitteita ja palveluita. Erityisryhmillä on omia esteitä digitaitojen oppimiselle ja käyttöönnotolle. Esimerkiksi taloudelliset syyt voivat vaikeuttaa tarvittavien laitteiden ja yhteyksien hankkimista. Järjestöissä tunnistetaan myös se, että joissakin tilanteissa ja osalle ihmisistä sähköinen palvelu ei korvaa kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista ja avunsaantia.

”Digiosaaminen, laitteet ja yhteydet, uskallus.”

”Osalla korkea kynnys riittävien tietojen ja taitojen omaksumiseen, jotta voisi käyttää monipuolisesti sähköisiä palveluja. Arkuus ottaa yhteyttä ja pyytää apua.”

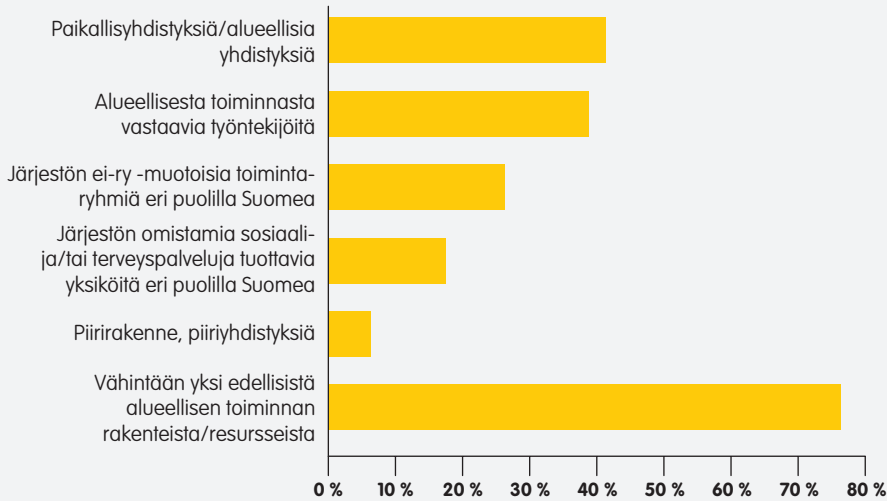
”Ikäihmisten ja joidenkin muiden erityisryhmien hankaluudet oppia uusia digitaitoja.”

”Se että porukka ei käytä niitä. 20 % suomalaisista on vaikeuksia ymmärtää luettua.”

”Heikko taloudellinen tilanne ja siitä aiheutuvat vaikeudet (nettiliittymän puute, laitteet, yms.).”

”Pinnallista, voi kuitenkin jäädä yksin asioitten kanssa, Toisten tapaaminen on kuitenkin arvokkaampaa.”

”Sähköinen palvelu ei korvaa ihmisten kohtaamisia ja vertaistukea kasvokkain.”

KUVIO 24. Valtakunnallisten järjestöjen alueellisen toiminnan rakenteet/resurssit.

Yli puolet (59 %) järjestöistä arvioi, että niissä tunnetaan melko hyvin tai erittäin hyvin sähköisiin palveluihin liittyvä lainsäädäntö ja suositukset. Tätä huolimatta lähes kolme neljäsosaa vastaajista (72 %) pitää tarpeellisena saada järjestössään koulutusta sote-palvelujen digitalisaatioon liittyvistä kysymyksistä. Niitä ovat esimerkiksi tekniset välineisiin ja alustoihin liittyvät seikat, lainsäädäntö, tietosuoja sekä pääsy kuntien, maakuntien ja valtakunnan verkkoihin.

”Tietoa eri sovelluksista, niiden vahvuuksista ja heikkouksista yms.”

”Täydennyskoulutusta tekniikoiden kehityksessä.”

”Yleiskoulutus välineiden kehittämisen mahdollisuuksista.”

”Tietosuoja-asiat.”

”Sähköisiin palveluihin liittyvä lainsäädäntö ja suositukset.”

”Kuinka järjestöt voivat tarjota palvelujaan tai tiedottaa maakuntien/valtakunnallisesti sote-digipalveluissa?”

”Miten kuntien verkon kanssa voi toimia yhteistyössä eri puolilla Suomea.”

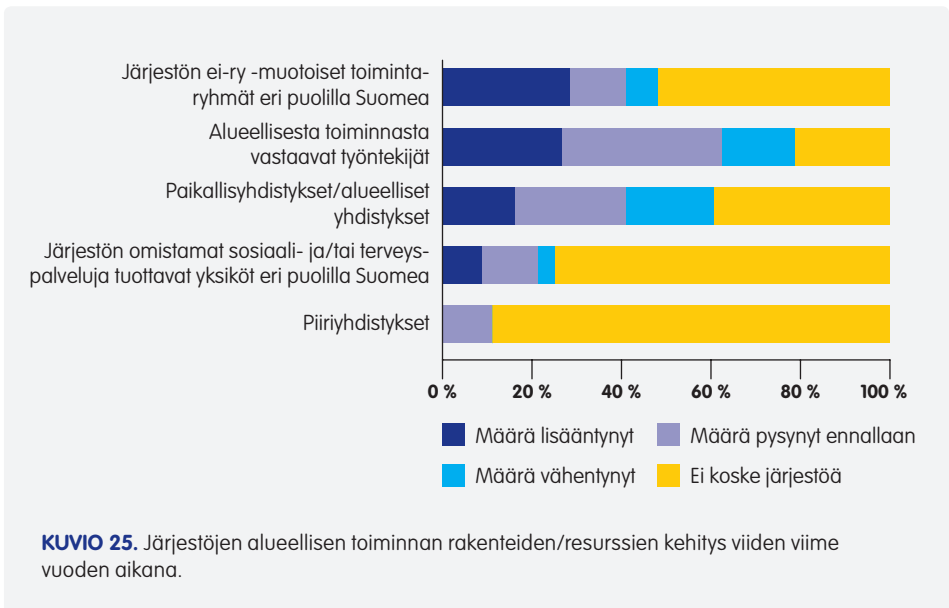
3.6 Järjestöjen alueelliset rakenteet ja resurssit

Tässä luvussa tarkastellaan valtakunnallisten järjestöjen alueellista toimintaa tarkoituksena lähinnä selvittää sen viimeaikaista kehitystä ja erityisesti siihen suunniteltuja tai jo toteutettuja muutoksia, joilla pyritään vastaamaan tulevaan sote- ja maakuntauudistukseen. Kyselyllä kerätyn tiedon perusteella ei voida tehdä kattavaa yleiskuvaa järjestöjen alueellisesta toiminnasta eikä sen volyymeista, mutta muun tarkastelun taustoitukseksi seuraavassa kuvataan myös kyselyyn vastanneiden järjestöjen alueellisen toiminnan rakenteiden ja voimavarojen nykyistä tilannetta.

TAULUKKO 47.

Valtakunnallisten järjestöjen alueellisen toiminnan rakenteiden/resurssien lukumääriä.

	Kyselyyn vastanneissa järjestöissä yhteensä	Yhdessä järjestössä keskimäärin (mediaani)	Järjestöjä n
Paikallisyhdistyksiä/alueellisia yhdistyksiä	3 203	30	33
Järjestön ei-ry -muotoisia toimintaryhmiä eri puolilla Suomea	1 153	20	21
Alueellisesta toiminnasta vastaavia työntekijöitä	265	4	31
Järjestön omistamia sosiaali- ja/tai terveystalvueluja tuottavia yksiköitä eri puolilla Suomea	73	2	13
Piiriyhdistyksiä	39	9	5

Nykytilanne

Kolmella neljästä (76 %) kyselyyn vastanneesta järjestöstä on alueellista toimintaa jossain kysytyistä muodoista (kuvio 24). Paikallisyhdistyksiä tai alueellisia yhdistyksiä on 41 prosentilla ja alueellisesta toiminnasta vastaavia

työntekijöitä 39 prosentilla järjestöistä. Muita kuin ry-muotoisia toimintaryhmiä on noin joka neljännellä (26 %) ja sosiaali- tai terveystalvueluja tuottavia yksiköitä eri puolilla maata 18 prosentilla järjestöistä. Piiriraken-

ne ja piiriyhdistyksiä on vain kuudella prosentilla kyselyyn vastanneista järjestöistä.

Kyselyyn vastanneilla järjestöillä on yhteensä 3 203 paikallisyhdistystä ja yhdellä järjestöllä niitä on keskimäärin 30 (taulukko 47). Muita kuin ry-muotoisia toimintaryhmiä on yhteensä 1 153 ja yhdellä järjestöllä keskimäärin 20 eri puolella maata toimivaa ryhmää. Alueellisesta toiminnasta vastaavia työntekijöitä on kyselyn järjestöissä 265 ja yhdessä järjestössä heitä työskentelee keskimäärin neljä. Sosiaali- ja terveystalvueluja tuottavien yksiköiden kokonaismäärä on 73 ja niitä on yhdellä palveluntuottajajärjestöllä keskimäärin kaksi. Niillä kyselyyn vastanneilla järjestöillä, joilla on piirirakenne, on yhteensä 39 piiriyhdistystä ja yhdessä järjestössä niitä on keskimäärin yhdeksän.

Rakenteiden ja resurssien viime vuosien kehitys

Järjestöiltä tiedusteltiin, miten niiden alueellisen toiminnan rakenteet ja resurssit ovat kehittyneet viiden viime vuoden aikana. Yleiskuva on varsin myönteinen, sillä kysytyt seikat ovat järjestöjen enemmistöllä pysyneet vähintään ennallaan. Yleisimmin, runsaassa neljäsosassa (29 %) järjestöistä, ovat lisääntyneet alueilla olevat muut kuin ry-muotoiset toimintaryhmät (kuvio 25). Lähes yhtä yleistä on ollut aluetyöntekijöiden määrän kasvu, sillä yli neljäsosaan (27 %) kyselyyn vastanneista järjestöistä heitä on saatu lisää viiden viime vuoden kuluessa.

Paikallisyhdistysten määrä on hieinan yleisemmin vähentynyt (20 %) kuin kasvanut (16 %) järjestöissä. Sosiaali- ja terveystalvueluja tuottavien yksiköiden määrä on lisääntynyt lähes joka kymmenennellä (9 %) järjestöllä. Piiriyhdistysten lukumäärä on pysynyt kyselyyn vastanneissa järjestöissä

muuttumattomana viiden viime vuoden aikana.

Sote- ja maakuntauudistukseen vastaaminen

Järjestöiltä kysyttiin, ovatko ne suunnittelemassa tai jo toteuttaneet alueellista toimintaansa koskevia muutoksia vastatakseen tulevaan sote- ja maakuntauudistukseen. Runsas neljäsosa (29 %) järjestöistä on suunnittelemassa muutoksia ja alle kymmenesosa (9 %) toteuttanut niitä (taulukko 48). Muutossuunnitelmat ovat keskimääräistä yleisempiä vammaisjärjestöissä (36 %) ja vanhusjärjestöissä (33 %) ja taloudelltaan suurimmissa järjestöissä (41 %). Muutoksia on ehditty jo toteuttaa eri toimialoilla lähinnä vain yksittäisissä järjestöissä.

Osalla järjestöistä aluetoimintaa koskevien muutosten suunnitelmat ovat vasta varsin tunnustelevia. Joillakin järjestöillä on jo konkreettisempia suunnitelmia ja yleisimmin ne tähtäävät nykyistä vahvempaan läsnäoloon ja toimintaan maakunnissa.

”Kartoitamme proaktiivisesti maaperää, mihin dimensioon kuulumme jatkossa toimintapaikkakunnillamme.”

”Pohdinnassa miten pystymme toimimaan uudessa toimintaympäristössä: Osallistumme valmisteluihin resurssiemme mukaan. Haluamme olla tuomassa kohderyhmämme asioita näkyväksi kentälle myös jatkossa.”

”Vahvempi läsnäolo entistä useammilla alueilla.”

”Lisäämällä toimintaa maakunnissa.”

”Avataan uusi toimipiste yhdellä alueella ja käynnistetään toimintaa kahdella uudella alueella.”

TAULUKKO 48.

Järjestöjen alueellisen toiminnan suunnitellut ja toteutetut muutokset sote- ja maakuntaudistukseen vastaamiseksi.

Toimiala	Suunnittelemassa muutoksia	Toteuttanut muutoksia	n
	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	30	10	40
Lastensuojelujärjestöt	29	-	7
Vanhusjärjestöt	33	17	6
Vammaisjärjestöt	36	9	11
Nuorisokasvatusjärjestöt	-	33	3
Lomajärjestöt	20	-	5
Päihdejärjestöt	25	-	8
Kaikki järjestöt	29	9	80

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 500 000 euroa	20	-	20
500 000–2 miljoonaa	29	14	28
Yli 2 miljoonaa euroa	41	11	27

”Yhteyksien luominen joihinkin maakuntiin sekä hanketyön että yritysmuotoisten palvelujen alueella.”

”Olemme keskittämässä paikallistointiamme maakuntiin ja luopumassa paikallisyhdistyksistä.”

Jo toteutuneita toimenpiteitä, joilla järjestöt pyrkivät vastaamaan sote- ja maakuntaudistukseen, ovat yhdistyskentän vahvistaminen ja tiivistäminen, aluetoiminnan henkilöstön lisääminen tai jo palkatun henkilöstön työn painotusten muutokset sekä yhteistyön lisääminen alueilla toimivien tahojen kesken. Palveluntuottajajärjestöillä uusille maantieteellisille alueille siirtyminen on esimerkki jo toteutetuista muutoksista.

”Vahvistamme kuntakohtaisia yhdistyksiä ja perustamme uusia. Meidän toimintasektorimme toimii jatkossakin kunnissa.”

”Rahavälitteisessä palvelutoiminnassa alueelle meneminen, yhdistysraken-teen tiivistäminen.”

”Verkostotapaamisia saman maakunnan alueella olevien jäsenyhdistysten kanssa.”

”Keskusjärjestön rahoituksella on palkattu työntekijöitä kolmelle alueelle. Tehty yhteistyötä muiden kansanterveysjärjestöjen kanssa alueilla tapahtuvan yhteistyön organisoimiseksi.”

”Muutetaan palkatun henkilöstön työn painotuksia.”

3.7 Yhteistyö järjestöjen, oppilaitosten ja yritysten kanssa

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyötä eri tahojen ja erityisesti kuntien kanssa on tarkasteltu aiemmissa Jär-

JÄRJESTÖT TEKEVÄT SÄÄNNÖLLISESTI YHTEISTYÖTÄ

98 %

muiden valtakunnallisten
järjestöjen kanssa

- 93 % sote-alan järjestöjen
- 54 % muiden alojen järjestöjen

80 %

oppilaitosten kanssa

46 %

yriytysten kanssa

jestöbarometreissa (Järjestöbarometrit 2008 ja 2012). Nyt vastaajilta kerättiin tarkempaa tietoa niiden yhteistyöstä muiden valtakunnallisten järjestöjen, oppilaitosten ja yritysten kanssa.

Yhteistyö järjestöjen kanssa

Lähes kaikki (98 %) valtakunnalliset sosiaali- ja terveysjärjestöt tekevät säännöllistä yhteistyötä muiden valtakunnallisten järjestöjen kanssa. Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kanssa säännöllistä yhteistyötä on 93 prosentilla ja muiden alojen järjestöjen kanssa 54 prosentilla kyselyyn vastanneista järjestöistä.

Suurella osalla järjestöistä yhteistyö konkretisoituu erilaisissa oman alan yhteistyörakenteissa ja -verkostoissa toimimisen kautta. Sellaisia ovat esimerkiksi vastaajien mainitsemat Vammaisfoorumi, Mielenterveyspooli, Monimuotoiset perheet -verkosto, Potilas- ja kansanterveysjärjestöjen verkosto (POTKA), Päihdetoimijoiden valtakunnallinen yhteistyöverkosto (PÄIVYT), Tarttumattomat sairaudet -verkosto, ikääntyneiden asioita ajava

(VAHVA) sekä Väli työmarkkinatoimijoiden yhteistyöryhmä.

Lähes kaikilla järjestöillä on myös muita kahden tai useamman välisiä yhteistyösuhteita erityisesti ”lähijärjestöihin” eli esimerkiksi muihin lastensuojelu-, potilas- vanhus-, vammais- tai mielenterveys- ja päihdejärjestöihin. Osa järjestöistä tekee sote-sektorin sisällä toimialarajat ylittävää järjestöyhteistyötä ja monilla on yhteistyökumppaneita myös muilta järjestösektoreilta. Niistä esimerkkejä ovat ammatilliset järjestöt, ihmisoikeusjärjestöt, kuluttajajärjestöt, liikuntajärjestöt, monikulttuurijärjestöt, naisjärjestöt, nuorisojärjestöt, opetus- ja kasvatustieteiden järjestöt, opiskelijajärjestöt sekä ympäristöjärjestöt.

Järjestöyhteistyön sisällöt liittyvät useimmiten toiminnan ydinalueisiin eli vaikuttamiseen, edunvalvontaan sekä asiantuntijuuden jakamiseen. Osalla järjestöistä on yhteisiä hankkeita, koulutuksia, tilaisuuksia ja viestintää muiden järjestöjen kanssa. Joillakin yhteistyö koskee palvelujen tuottamista ja palveluneuvontaa.

”Lukuisten järjestöjen kanssa erilaisissa verkostoissa ja kahden välisesti. Olemme mukana järjestöjen luottamushalpinnoissa, meillä on yhteisiä hankkeita ja yhteistä vaikuttamistyötä.”

”Yhteistyö on mm. tilaisuuksien ja tapahtumien järjestämistä, yhteistä kampanjointia ja vaikuttamista, asiantuntijuuden vaihtoa jne. Yksittäisesti myös yhteisiä asiakascaseja.”

”Yhteisiä hankkeita, asiantuntijaosamisen vaihtoa, vaikuttamista ja edunvalvontaa.”

”[...] asiakasohjausta, ammatillista konsultaatiota, viestintää, koulutuksia/kursseja/tapahtumia, yhteishankkeita ja ohjausryhmyöskentelyä.”

” [...] kokemustoimijakoulutuksia ja jatkokoulutuksia, viestinnällistä yhteistyötä, muuta koulutuksellista yhteistyötä.”

” [...] yhteisiä tilaisuuksia (koulutusten järjestäminen ja asiantuntijayhteistyö), asiantuntijalausunnat, hanke-suunnittelu ja hanketoiminta”

” [...] yhteinen sosiaali- ja palveluneuvonta, yhteisiä avosopeutumisvalmennuskursseja ja hankeyhteistyötä [...]”

Yhteistyö oppilaitosten kanssa

Myös järjestöjen oppilaitosyhteistyö varsin yleistä, sillä neljä viidestä (80 %) järjestöstä ilmoittaa tekevän säännöllistä yhteistyötä yhden tai useamman oppilaitoksen kanssa. Yleisimmin vastaajat mainitsevat yhteistyötahoksi ammattikorkeakoulut ja muut ammattioppilaitokset, mutta suurella osalla järjestöistä on yhteistyötä myös yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa ja joillakin myös peruskoulujen kanssa.

Järjestöt tekevät oppilaitosten kanssa yleisimmin harjoittelija-, luento- ja opinnäyteyhteistyötä. Joillakin järjestöillä on koulutuksen suunnittelua ja oppimateriaaleja koskevaa yhteistyötä ja osalla hankkeiden ja tilaisuuksien toteuttamiseen liittyvää yhteistyötä. Osa järjestöistä hyödyntää oppilaitoksia vapaaehtoistoimijoiden rekrytoinnissa.

”Meillä on yhteisiä hankkeita, otamme harjoittelijoita ja meillä on myös vapaaehtoistoimintaan liittyvää yhteistyötä.”

” [...] hoitajakoulutuksen suunnittelu [...] ja lisäksi oppimateriaaliyhteistyön kautta peruskouluyhteistyö.”

”Harjoittelijoita sekä lopputöitä korkeakouluista. Asiantuntijamme käyvät

myös paljon luennoimassa AMK:ssa. Terveystiedon edistämistä peruskouluissa [...]”

”Ammattiopistojen kanssa työllisyyspoliittista yhteistyötä eli tutkintoon tähtääviä koulutuksia pitkään työttömänä olleille.”

”Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia opinnäydetöiden tekemiseen, työharjoitteluun ja toimintaryhmien vetämiseen. Osallistumme oppilaitosten järjestöpäiville ja käymme pyydettyssä pitämässä esittelytunteja yhdistyksen toiminnasta.”

”Ammatilliset erityisoppilaitokset: hankeyhteistyö, tilaisuuksien suunnittelu ja järjestäminen.”

”Teemme yhteistyötä korkeakoulujen kanssa (todella monen) ja osin myös toisen asteen oppilaitosten. Hankeyhteistyötä, asiantuntijayhteistyötä, koulutusyhteistyötä, sparrausta, viestintäyhteistyötä, tapahtumien järjestämisyhteistyötä.”

”Oppilaitoksia hyödynnetään vapaaehtoisten rekrytoinnissa. Mahdollistetaan opiskelijoille mm. tapahtumien järjestäminen, jotka liittyvät heidän opintoihinsa.”

Yhteistyö yritysten kanssa

Lähes puolella (46 %) valtakunnallisista järjestöistä on säännöllistä yhteistyötä yritysten kanssa. Niihin sisältyvät lääkeyritysten kanssa yhteistyötä tekevät järjestöt, joita on noin viidesosa (19 %) vastaajista. Lääkkeiden lisäksi järjestöjen yhteistyöyritykset tuottavat esimerkiksi terveys-, teknologia-, laki-, liikunta-, mainos-, majoitus-, rakennus-, ravitsemus-, pankki- ja vakuutuspalveluja sekä hoitotarvikkeita ja apuvälineitä.

Yritysten kanssa tehtävän yhteistyön sisältöjä ovat muun muassa koulutuk-

set, tiedonvälitys, hankkeet ja muu kehittämistyö, tapahtumat, julkaisut, kampanjat ja tutkimukset. Joillain järjestöillä on yrityksiä kannatusjäseninä. Osa järjestöistä saa yrityksiltä myös rahallisia tukia, jotka voivat olla joko tiettyyn toimintaan kohdennettuja varoja tai kohdentamattomia lahjoituksia. Yritykset voivat myös tarjota järjestöille ja niiden jäsenille erilaisia jäsenetuja.

”Meillä on pro bono-yhteistyötä mm. laki- ja mainostoimiston kanssa, toteutamme maksullista koulutusta yrityksissä ja kehittämme koulutuskonaisuuksia yritysten rahoituksella, saamme yrityksiltä johonkin tiettyyn toimintaan kohdennettuja tai kohdentamattomia lahjoituksia.”

”Hoitotarvikeyritysten kanssa. Tiedon välittäminen hoitotarvikkeista tilaisuuksissamme ja lehtemme kautta. [...]”

”Yhteisiä TYHY-palveluja mm. yritysjohtajille sekä uusien tuotteiden ja apuvälineiden kehittämisyyhteistyö. [...]”

”Erityisesti teknologia-alan yritysten kanssa käyttäjälähtöisten ratkaisujen kehittäminen. [...]”

”Lääkeyritysten kanssa mm. yhteisiä tapahtumia, tietopäiviä, eri ryhmien tapaamisia, kyselyjä. Julkaisuyhteistyötä ja uusien toimintojen kehittämistä [...]”

”Luentotilaisuuksia, näkyvyyskampanjoita, videoita, appseja, muuta tiedotusmateriaalia, kyselytutkimuksia, hoitohenkilökunnalle suunnattuja koulutustilaisuuksia. Jotkut yritysyyhteistyökumppanit tarjoavat meille jäsenetuja. Useat yritykset ovat meidän kannatusjäseniä ja ostavat ilmoitustilaa jäsenlehdessä.”

”Suomen Lääketeollisuus ry:n jäsenyritykset: yhteisiä projekteja, joita eri lääketieteellisyhteistyökumppanit rahoittavat.”

”[...] Hanke, jolla pyritään edistämään lääketieteellistä, hoitoon liittyvää tutkimustoimintaa Suomessa.”

Alle puolella (42 %) kyselyyn vastanneista järjestöistä on niiden yritysyyhteistyötä koskevia eettisiä ohjeistuksia. Kuitenkin kahdella kolmesta (67 %) tällä hetkellä säännöllistä yritysyyhteistyötä tekevästä järjestöstä on sitä koskevat eettiset ohjeet.

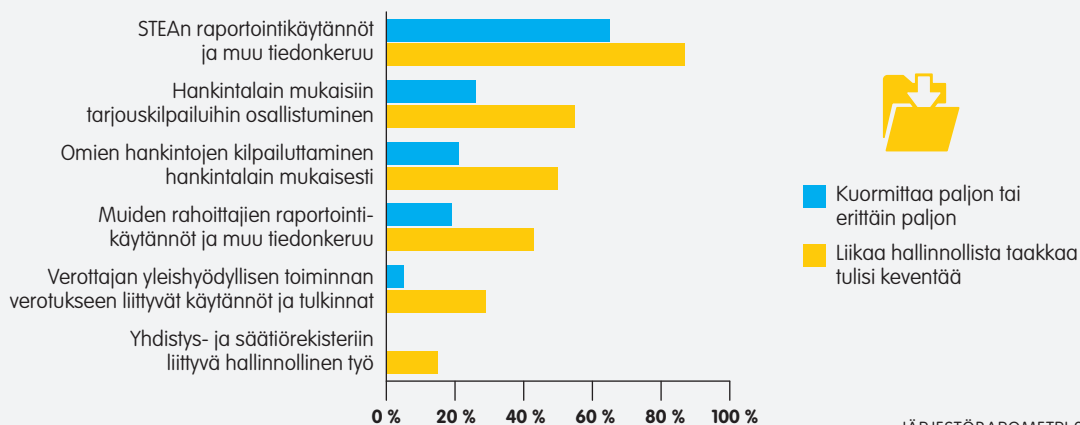
Eettisissä ohjeissa järjestöt painottavat yhteistyön sopivuutta omille arvoilleen ja yleisille eettisille periaatteilleen. Tällä perusteella voidaan rajata tiettyjä yrityksiä pois yhteistyökumppaneista. Joillakin järjestöillä on erityisiä kriteerejä lääkeyritysten kanssa tehtävälle yhteistyölle: sitä ei voi olla vain yhden yrityksen kanssa, vaan vähintään kolmen ja taloudellista tukea toimintaan ei oteta niiltä vastaan. Yhteistyössä noudatetaan myös Lääketeollisuus ry:n eettisiä ohjeita (Lääketeollisuus 2016).

”Liiton arvot, riippumattomuus, vastuullisuus, avoimuus sekä lääkelaki ja Lääketeollisuuden eettiset ohjeet. [...]”

”Emme tee yhteistyötä tupakka- emmekä alkoholiteollisuuden tai niiden kanssa läheisessä yhteistyössä olevien tahojen (esim. viestintä- ja mainostointit) kanssa. Emme tee yhteistyötä yhden yksittäisen lääkeyrityksen kanssa, yhtiöitä pitää olla vähintään kolme ja yhteistyössä säilytämme riippumattomuutemme. Emme ota lääkeyrityksiltä omaan toimintaamme taloudellista tukea vastaan. Yritysten tulee toimia eettisesti ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. [...]”

”Yritysyyhteistyö ei saa olla ristiriidassa liiton arvojen kanssa. Liiton

Hallinnollinen taakka kuormittaa ja vie voimia toiminnalta

JÄRJESTÖBAROMETRI 2018

tulee kaikissa tilanteissa säilyttää itsemääräämisoikeutensa ja riippumattomuutensa oman toimintansa ja yhteistyön toteuttamisen osalta. Järjestömme toimii puolueettomasti ja tasapuolisesti eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Sponsoroinnilla ja yhteistyösopimuksilla on liiton toimintojen rahoituksessa täydentävä rooli. Liittomme ydintoiminnot eivät saa joutua riippuvaiseksi millään tavalla em. rahoituksista. Sponsorointi- ja kumppanuussopimuksissa ei tehdä sellaisia sitoumuksia, joita ei voisi julkistaa. Toiminnassa noudatetaan Lääketeollisuus ry:n eettisiä ohjeita.”

3.8 Järjestöjen hallinnollisen työn kuormittavuus

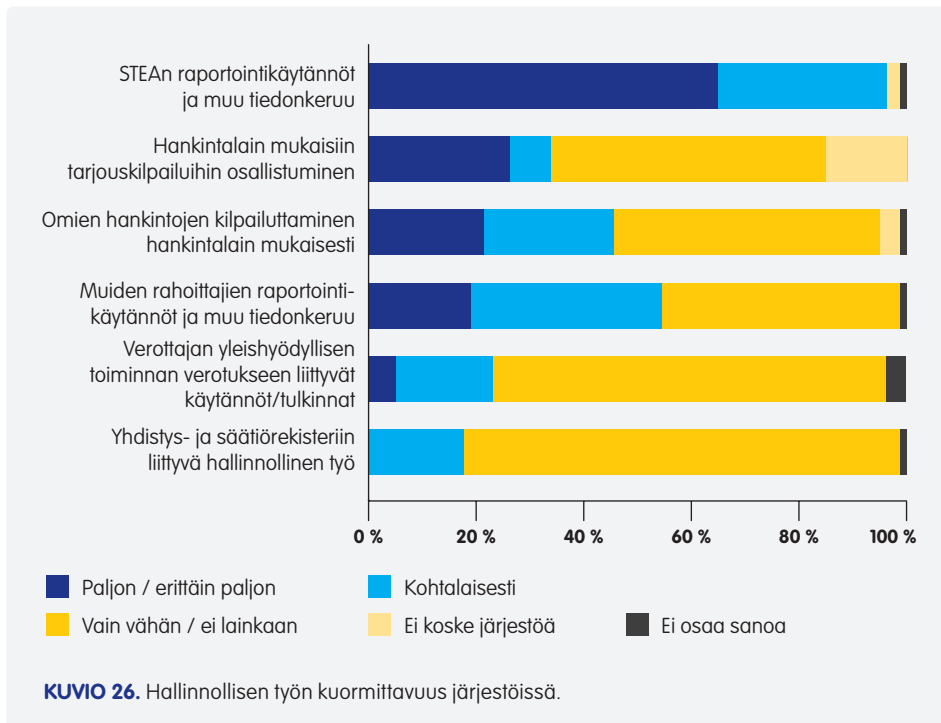
Arviot hallinnolliset työn kuormittavuudesta

Valtakunnallisilta järjestöiltä tiedusteltiin joidenkin niiden toimintaan liittyvien hallinnollisten tehtävien kuormittavuutta. Vastaajien arvioitavana oli, missä määrin STEAn ja muiden rahoit-

tajien raportointikäytännöt ja muu tiedonkeruu, hankintalain mukaisiin tarjouskilpailuihin osallistuminen, omien hankintojen kilpailuttaminen hankintalain mukaisesti, verottajan yleishyödyllisen toiminnan verotukseen liittyvät käytännöt ja tulkinnat sekä yhdistys- ja säätiörekisteriin liittyvä hallinnollinen työ kuormittavat järjestön ja sen jäsenyhdistysten toimintaa.

Yleisimmin (65 prosenttia vastaajista) paljon tai erittäin paljon kuormittavaksi arvioidaan STEAn raportointikäytäntöihin ja muuhun tiedonkeruuseen liittyvä hallinnollinen työ (kuvio 26). Järjestöjen mukaan esimerkiksi STEAn lomakkeiden ja arviointien yksityiskohtaisuus ja raskaus lisäävät niiden hallinnollista työtä. Tietoa kerätään osin asioista, joista sitä on vaikeaa koota ja osoittaa – esimerkiksi järjestöjen toiminnan vaikutuksista pitkällä aikavälillä. Myös raportointikäytäntöjen ja niitä koskevien ohjeistusten muutokset aiheuttavat lisätyötä. Työ on pois järjestöjen perustoiminnasta, mikä aiheuttaa ongelmia etenkin pienissä järjestöissä.

”Arviointiprosessit ja -lomakkeet ovat liian raskaita ja vaativat paljon työtä.”

Käytännössä koko ajan on menossa joku hakuvalmistelu tai raportointi, joka vie aikaa kohderyhmän palvelusta.

”Pienessä organisaatiossa toiminnanjohtaja tekee laajasti kaikkea STEA-byrokratiaa. Jos sitä tehdään, ei tehdä juuri muuta. STEA-byrokratia rasittaa erittäin paljon ja vaikeuttaa ja tekee ajoittain mahdolltomaksi varsinaisen toiminnan”.

”Lähinnä se näkyy työajassa, kun tekijöitä on vähän ja ohjeet muuttuvat ja vaaditaan enemmän/eri tavoin kuin tähän asti on tehty ja esimerkiksi tie-

toja, joita ei koskaan ole osattu kerätä, niin työtunteja tulee lisää.”

”Jatkuvasti muuttuvat raportointikäytännöt ja ohjeistukset kuormittavat, ohjeistuksia täytyy jatkuvasti lukea, että ei toimisi väärin.”

”Hakemukset / vuosiselvityslomakeet on tehty isommille järjestöille, eivätkä mahdollista järjestöjen yhdenvertaista kohtelua.”

”Vuosittain tehtävät TVS-raportoinnit (ja erityisesti niihin liittyvät omat kyselyt useille eri tahoille ryhmille ja vastaaminen yhteistyötahojen vastaaviin kyselyihin!), avustusten selvitysraportit, vuosittaiset hakemusvalmistelut eri aikoina (keväisin uusien hankkeiden kehittäminen ja mahdolliset lisähaut, normaalit haut syksyllä). Käytännössä koko ajan on menossa joku hakuvalmistelu tai raportointi, joka vie aikaa kohderyhmän palvelusta.”

”On hyvä, että tietoa pitää kerätä ja raportoida, mutta STEA vaatii myös sellaista tietoa pitkäaikaisista vaikutuksista, jota ei voida järkevällä tavalla ja luotettavasti kerätä. Oleellisen tiedon kerääminen ja raportointi ei ole raskasta, mutta on raskasta pyrkiä saamaan sellaista näennäistietoa, jota ei käytännössä kuitenkaan pystytä uskottavasti keräämään.”

Hankintalain mukaisiin tarjouskilpailuihin osallistuminen kuormittaa paljon tai erittäin paljon noin joka neljättä (26 %) järjestöä. Kilpailutuksiin osallistuminen vaatii järjestöiltä paljon aikaa ja usein myös ulkopuolisten asiantuntijapalvelujen ostamista. Omien hankintojen kilpailutuksen arvioi paljon tai erittäin paljon kuormittavaksi noin joka viides (21 %) järjestö. Hankintalain soveltaminen koetaan vaativana, eikä siihen ole aina tarvittavaa osaamista järjestön sisällä. Myös STEAn roolissa järjestön omien hankintojen kilpailuttamisen kannalta tunnistetaan ongelmia.

”Perehtyminen kilpailutukseen vie todella paljon aikaa, vuosittaiset prosessit ja tarjousdokumenttien valmistelut vaatii useita henkilöitä.”

”Vie aikaa ja rahaa, koska joudumme ostamaan kilpailutuksen asiantuntijapalveluita.”

”Hankintalain soveltaminen vaatii paljon valmistelua ja huolellisuutta. Osaamista ei ole aina omassa organisaatiossa riittävästi.”

” [...] Ongelmana on STEAn rooli - usein hankinnoista valitetaan kiusantekomielessä, jos ei itse olla pärjätty - STEAn ei pitäisi rohkaista valittamaan kohtelemalla valituksen kohteeksi joutuneita kylmästi, vaan tukea tekemään tarkoituksenmukaisia hankintoja.

Pelkän hinnan kilpailuttaminen olisi turvallista, mutta mahdotonta, mikäli toiminta halutaan pitää tuottavana.”

”STEAn vaatimus useampien tarjousten pyytäminen suhteellisen pienissäkin hankinnoissa. Halvin ei välttämättä ole ko. järjestölle sopivin ratkaisu.”

Muiden rahoittajien kuin STEAn raportointikäytäntöihin ja muuhun tiedonkeruuseen liittyvä hallinnollinen työ koetaan paljon tai erittäin paljon kuormittavana alle viidesosassa (19 %) järjestöjä. Useat rahoituskanavat ja niiden vaihtelevat aikataulut ja käytännöt lisäävät kuormitusta. Erityisesti kansainväliset rahoitukset teettävät joillekin järjestöille runsaasti hallinnollista työtä.

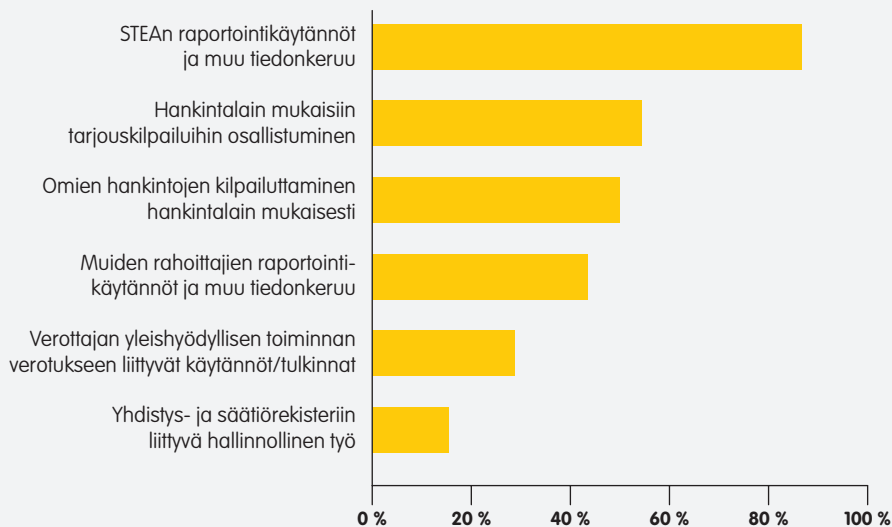
”Muiden rahoittajien raportointikäytännöt ovat olennaisesti kevyempiä kuin STEAn mutta käytäntöjen ja aikataulujen erilaisuus lisää hallinnollista taakkaa järjestössä, joka saa rahoitusta useammasta lähteestä.”

”Erityisesti kansainvälisten rahoituslähteiden talouspuolen raportointi vaatii paljon hallinnollista työtä.”

”Euroopan komission ja ESR:n rahoitukset ovat erittäin kuormittavia.”

Verottajan yleishyödyllisen toiminnan verotusta koskevia käytäntöjä ja tulkin-toja pitää työläänä vain viisi prosenttia järjestöistä. Jotkin järjestöt arvioivat verottajan linjausten olevan epäselviä, tulkinnanvaraisia, arvaamattomia tai eri järjestöjä eri tavoin kohtelevia. Joissakin järjestöissä haasteena ovat erityisesti vapaaehtoisten palkitsemiskäytännöt.

”Kuormitus tulee lähinnä siitä, kun nämä ovat niin tulkinnanvaraisia ja epäselviä. Tietoa joutuu etsimään ja ihmettelemään - siihen menee aikaa.”

KUVIO 27. Järjestöjen arviot hallinnollisen työn kevennystarpeista.

Vapaaehtoisten palkitsemiskäytännöt – pienestäkin palkkiosta tulee pidättää ennakonpidätys ja jos vapaaehtoinen on työtön, tulee hoitaa byrokratia myös KELA ja TE-toimiston suuntaan.

”Linjaukset ovat arvaamattomia, uusia linjauksia joutuu koettelemaan hallinto-oikeudessa, kirjallista neuvontaa ei saa vaan kaikesta pitää pyytää maksullinen ennakkopäätös jonka pohjalta hallinnollinen prosessi käynnistyy. Eri järjestöjen kohtelu samoissa asioissa erittäin epäjohdonmukaista ja keskenään ristiriitaista.”

”Vapaaehtoisten palkitsemiskäytännöt – pienestäkin palkkiosta tulee pidättää ennakonpidätys ja jos vapaaehtoinen on työtön, tulee hoitaa byrokratia myös KELA ja TE-toimiston suuntaan.”

Yhdistys- ja säätiölain soveltamiseen liittyvää hallinnollisen työn taakkaan suhtaudutaan järjestöissä myönteisimmin: yksikään vastaajista ei arvioi sen kuormittavan järjestöä kuin korkeintaan kohtalaisesti.

”Vain henkilömuutosten yhteydessä. Todella vähäistä kuormittavuutta, etenkin nykyisin, kun sähköinen asiointi on mahdollista.”

Hallinnollisen työn keventämistarpeet

Järjestöiltä tiedusteltiin, tulisiko niiden mielestä edellä mainittuihin hallinnollisiin tehtäviin liittyvää kuormitusta keventää. STEAn raportointikäytäntöjen ja muun tiedonkeruun

keventämistä pitää tarpeellisena lähes yhdeksän kymmenestä (87 %) kyselyyn vastanneesta järjestöstä (kuvio 27). Hankintalain mukaisiin tarjouskilpailuihin osallistumisen vaatimaa byrokratiaa haluaisi keventää runsas puolet (55 %), omien hankintojen hankintalain mukaisen kilpailuttamisen puolet (50 %) ja muiden rahoittajien kuin STEAn raportointikäytäntöjen ja muun tiedonkeruun alle puolet (43 %) järjestöistä.

Vaikka verottajan yleishyödyllisen toiminnan verotuksen käytännöt ja tulkinnat sekä yhdistys- ja säätiörekisteriin liittyvä hallinnollinen työ arvioitiin muita vähemmän järjestöjä kuormittavaksi, niidenkin suhteen toivottiin jonkin verran keventämistä. Runsa neljäsosa (29 %) vastaajista toivoisi verottajan yleishyödyllisen toiminnan verotuksen käytäntöihin ja tulkintoihin ja 15 prosenttia yhdistys- ja säätiörekisteriin liittyvän hallinnolliseen työhön keventämistä.

Keinoiksi STEAn raportointikäytäntöjen ja muun tiedonkeruun keventämiseen järjestöt esittävät esimerkiksi sen yksinkertaistamista, joustavuutta ja ennakoitavuutta sekä vuoropuhelun lisäämistä STEAn kanssa näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

”Seurantatietojen määrän vähentäminen ja yksinkertaistaminen. Pitäisi uudelleen harkita, mikä on avustuksensaajan toiminnan kannalta olennaista.”

”Raportoinnin merkitys ja tärkeys on selvä, sitä tarvitaan. Mutta jotenkin lomakkeissa pitäisi olla toiminnan mukaista joustavuutta. Monin eri tavoin toteutettava toiminta ei vaan asetu yhden kaavan mukaan ajateltuihin lomakkeisiin.”

”Monipuolistaa arviointi- ja raportointikäytäntöjä siten, että eri kokoisille ja

Yksinkertaisemmat ja selkeämmät ohjeet, yksinkertaisempi raportointimalli, paremmat ja tasa-laatusemmat neuvonta- ja tukipalvelut.

eri luonteisille järjestöille olisi omat lomakkeensa, arviointitiedon keruuseen pitää saada ennakoitavuutta esim. ei jälkikäteen pidä ilmoittaa, että tvs-tiedot kerätään myös edelliseltä vuodelta eli kahdelta vuodelta ja se edellinen vuosi on jo mennyt [...].

”Ainakin nyt voisi pyrkiä pitämään kiinni esitetyistä lomakkeista. Näiden muuttuminen melko säännöllisesti on melko turhaa raportoijan näkökulmasta. TVS-raportoinnissa isompi väli esim. 3 vuotta.”

”Lomakkeet ovat aivan liian pitkät, hakulomakkeissa kysytään samoja asioita moneen kertaan. TVS-raportointia on kevennettävä, aivan liian laaja ettei kysytään kaikilta tahoilta jokainen asia. Lisäksi kyselyiden valmistelut ja yhteenvedot vievät liikaa työaika. Voisiko olla STEA lyhyt (max. 5 kysymystä) vakiokysely, jonka järjestöt lähettävät valitsemalleen taholle, esim. jonain kertana vapaaehtoisille, toisella kerralla työntekijöille jne. Vuosiraportointilomakkeet tulisi erittäin lyhyitä ja suhteellisen pysyviä, että joka vuosi ei tarvitse rakentaa uutta raportointipohjaa. Entä voisiko olla niin, että hakemuksen yhteydessä tehtäisiin ed. kauden toimintaraportti jolloin STEA saisi kätevästi kerralla yhden järjestön yhden avustuksen tiedot?”

”Kaiken toiminnan jatkuvasta raportoinnista tulisi painopistettä siirtää järjestön kompetenssin arviointiin sekä säännöllisen epäsäännöllisesti toistuviin tarkastuskäynteihin ja pistokokeisiin. Jos järjestö on juuri tarkastettu kokonaan, eikä väärinkäytöksiä tms. ole havaittu, on resurssien hukkaa teettää samasta toiminnasta yksityiskohtaisia TVS-selvityksiä.”

”Neuvottelut STEAlaisten kanssa nykyisestä tilanteesta ja tarpeista siten että huomioidaan eri kokoiset ja eri tilanteissa olevat järjestöt.”

”Yksinkertaisemmat ja selkeämmät ohjeet, yksinkertaisempi raportointimalli, paremmat ja tasalaatuisemmat neuvonta- ja tukipalvelut.”

Hankintalain mukaisiin tarjouskilpailuihin osallistumisen vaatimaa hallinnollista työtä haluttaisiin keventää esimerkiksi tarpeetonta kilpailuttamista välttämällä ja pidemmällä hankintakausilla.

”Käyttää enemmän neuvottelunettelyä ja innovatiivisia hankintoja, kuntien pitäisi tunnistaa paremmin ne alueet, joissa kilpailutusta ei tarvita.”

”Pidempiä hankintakausia, hankintaosaamisen merkittävä lisääminen.”

Omien hankintojen kilpailuttamisen hallinnollista kuormaa vastaajat keventäisivät esimerkiksi korkeampia kynnysarvoja noudattamalla. STEAn tulkintoihin hankintalain soveltamisesta toivottaisiin muutoksia.

”Hankintarajojen järkevöittäminen.”

”Noudatetaan kansallisia kynnysarvoja, STEAn tulkinta tiukempi, lisäksi neljän vuoden sääntö.”

”STEAlle ei pitäisi olla muita ehtoja kuin, että hankintalakia noudatetaan.”

”Että STEA noudattaa hankintalakia vain hankintalain ylittävissä kustannuksissa.”

”Avustuksen saajan ja Stean välistä suhdetta koskien kilpailutusta pitää selvittää. Apua ja neuvoja kilpailutuksiin ei tule, mutta kun kilpailutus on tehty, alkaa tulla viestiä, miten se olisi heidän mielestään kannattanut tehdä.”

Muiden rahoittajien kuin STEAn raportointikäytäntöjen ja muun tiedonkeruun kuormittavuutta järjestöt keventäisivät yhdenmukaistamalla rahoittajien raportointikäytäntöjä, hyödyntämällä niissä verkkopalveluja ja välttämällä niiden liian pikkutarkkaa raportointivaadetta. Erityisesti EU-rahoitusten vaatimaa raportointia haluttaisiin keventää nykyisestä.

”Raportointikäytäntöjen keventäminen yhdenmukaistamalla niitä.”

”Raportointi verkkopalveluun, jossa seuranta mahdollista.”

”OKM:n raportointikäytäntö (excel) on hankala ja aikaa vievä. Osa tiedosta selviäisi suoraan tilinpäätöksestä. Tekstiosat eivät ole kovin eksakteja, niiden vertailtavuus voi olla epätarkkaa.”

”EU voisi myös laskeutua arkeen ja ymmärtää, että valvontavastuu toteutuu ilman liiallisen pikkutarkkaa ohjeistusta. Lisäksi joissakin rahoituslähteissä ohjeistukset ovat muuttuneet kesken rahoituskauden.”

”ESR - voi jumalauta. Kaikista asioista vaaditaan erilliset kirjaukset, varmistukseen varmistuksen varmistelut. Käsipelillä kirjoitetaan pääkirja auki laskupvm. (milloin tuli ja milloin meni) tarkkuudella. Järjetöntä ihmisten ajatuskapasiteetin haaskausta. Flat rate, oma vastuu - näitä pohditaan, milloin

menee yli milloin ali ja kuka loppujen lopuksi maksaa viulut.”

Verottajan yleishyödyllisen toiminnan verotuksen käytäntöihin ja tulkintoihin liittyvää hallinnollista työtä haluttaisiin keventää muuttamalla verotettavan tulon alarajoja sekä pienten kulukorvausten verotusta. Lisäksi vapaaehtoisten palkitsemisen rajoituksia haluttaisiin vähentää.

”Yleishyödyllisen toimijan alviton toiminta voisi olla 100 000 euroon asti.”

”Verotettavan ja verottoman tulon rajaa korotettaisiin vaikka 20 000 euroon.”

”Pienet kulukorvaukset verottomiksi (alle 200 eur).”

”Kansalaisyhteiskunnan/vapaaehtois-toiminnan elinvoimaisuus tulisi nostaa sillä tavoin keskeiseksi arvoksi päätöksenteossa, että erilaisissa linjauksissa liittyen esimerkiksi talkoo-/vapaaehtoistoiminnan korvauksiin linjaukset tehtäisiin kansalaisyhteiskunnan toimijoiden hyväksi silloin kun tämä suinkin on mahdollista. Keskustelut siitä, kuinka hienoa saa talkooväelle tarjottu ilmainen keitto olla, ovat irvokkaita.”

”Vapaaehtoisten palkitsemiseen vähemmän rajoituksia.”

”Selkeämmät pelisäännöt, jotta tulkintaan ei menisi niin kauan aikaa,

**Keskustelut siitä,
kuinka hienoa saa
talkooväelle tarjottu
ilmainen keitto olla,
ovat irvokkaita.**

sääntöjen järjeistäminen käytännön tilanteet huomioon ottaen”

Yhdistys- ja säätiörekisteriin liittyvää hallinnollista työtä vastaajat keventäisivät esimerkiksi lisäämällä ja yksinkertaistamalla sähköisen asioinnin mahdollisuuksia sekä keventämällä pienten järjestöjen rekisterikäytäntöjä. Käytännön esimerkki joustavuuden lisäämisestä on myös yhdistyksen osoitteenmuutoksen rekisteriin tekemisen mahdollistaminen muillekin nimenkirjoittajille kuin puheenjohtajille.

”Sähköisen asioinnin yleistyminen.”

”Verkkoasiointi yksinkertaisemmaksi.”

”Pienille järjestöille kevyet käytännöt.”

”Ainakin yhdistyksen osoitteen muutoksen pitäisi voida tehdä nimenkirjoitusoikeudellinen henkilö, ei vain pj. Ja onhan ne jotkut lomakkeet aika vaikeaselkoisia...”

4

Järjestöt ja sote-uudistus

4 Järjestöt ja sote-uudistus

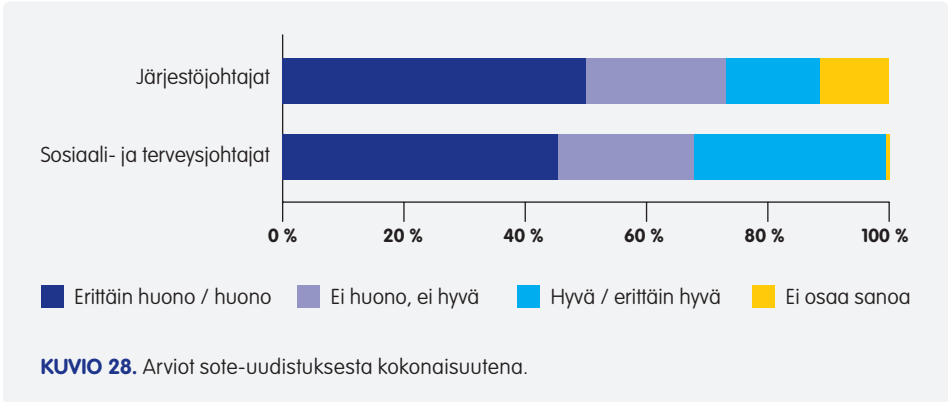
Puolet valtakunnallisista sosiaali- ja terveysjärjestöistä pitää sote-kokonaisuutta huonona. Esimerkiksi valinnanvapauden ennakoidaan heikentävän vähäosaisten palveluja. Nyt järjestöjen yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä toimii usein hyvin. Sote-uudistuksen nähdään kuitenkin haastavan hyte-toimintaa monin tavoin. Harva paikallisyhdistys kokee soten vaikuttavan toimintaansa uudistuksen tässä vaiheessa.

TÄSSÄ LUVUSSA tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajien ja paikallisyhdistysten näkemyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksesta sekä maakuntaudistuksesta (myöh. sote-uudistus). Tuloksia peilataan Sosiaalibarometri-tutkimuksessa (2018) kerättyihin Manner-Suomen kuntien ja alueiden sosiaali- ja terveysjohtajien arvioihin mahdollisuuksien mukaan. Molemmat kyselyt toteutettiin alkuvuodesta 2018.

Luvun aluksi tarkastellaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen yleisarvioita sote-uudistuksesta. Lisäksi tarkastellaan järjestöjen näkemyksiä sote-uudistuksen valmistelussa mukanaolosta ja sote-uudistuksen vaikutuksista järjestöjen toi-

mina-avustuksiin. Seuraavaksi käsitellään paikallisyhdistysten näkemyksiä sote-uudistuksesta ja sote-uudistuksen vaikutuksesta toimintaansa. Kolmas teema keskittyy vastaajien arvioihin valinnanvapauden lisäämisestä ja siihen, miten järjestöt katsovat sen vaikuttavan omaan toimintaansa ja järjestöjen edustamien ihmisryhmien asemaan.

Luvun loppuun tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen, paikallisyhdistysten ja sosiaali- ja terveysjohtajien arvioita sote-uudistuksen vaikutuksesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (hyte). Lisäksi käsitellään hyte-yhteistyön nykytilaa sote-järjestöjen, paikallisyhdistysten ja kuntien näkökulmista.

4.1 Järjestöjen arvioita sote-uudistuksesta

Arviot uudistuksesta kokonaisuutena

Puolet valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajista arvioi sote-uudistuksen kokonaisuuden huonoksi (kuvio 28). Neutraalin (ei huono/ei hyvä) vaihtoehdon valitsi 23 prosenttia järjestöjohtajista. Hyväksi sote-kokonaisuuden arvioi joka kuudes (15 %) järjestöjohtaja. 12 prosenttia järjestöjohtajista ei osannut vastata kysymykseen. Järjestöjohtajiin verrattuna lähes vastaava osa (45 %) sosiaali- ja terveysjohtajista pitää uudistusta jossain määrin huonona, ja 32 prosenttia hyvänä. Prosentti sosiaali- ja terveysjohtajista ei osannut sanoa arviota sote-kokonaisuudesta.

Taulukossa 49 tarkastellaan järjestöjohtajien sote-arvioita valittujen taustamuuttujien eli toimialan ja talousarvion loppusumman mukaan. Tarkastelun perusteella näyttää siltä, että kansanterveysjärjestöt (53 %), nuorisokasvatusjärjestöt (67 %) ja lomajärjestöt (80 %) pitävät sote-kokonaisuutta huonona keskimääräistä useammin. Toisaalta esimerkiksi lastensuojelujärjestöt (29 %) ja vammaisjärjestöt (27 %) pitävät uudistusta hyvänä muita useammin. Taloudeltaan keskikokoiset, talousarvion loppusumma 500 000 – 2 000 000

euroa, järjestöt (22 %) pitivät muita useammin sote-uudistusta hyvänä, ja pienemmät (alle 500 000 e) huonona.

Arviot sote-uudistuksen ratkaisuista

Kuviossa 29 tarkastellaan vastaajien arvioita sote-uudistuksen ratkaisuista. Järjestöjohtajista (53 %) ja sosiaali- ja terveysjohtajista (64 %) valtaosa pitää asiakassetelin käytön laajentamista perustason terveydenhuollossa hyvänä ratkaisuna. Huonona sitä pitää 26 prosenttia järjestöjohtajista ja hyvänä 17 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista.

Joka toinen (51 %) järjestöjohtaja katsoo, että palvelutuotannon monipuolistaminen ja asiakkaiden valinnanvapauden lisääminen perustasolla ovat hyviä sote-uudistuksen ratkaisuja. 14–15 prosenttia järjestöjohtajista ja sosiaali- ja terveysjohtajista pitää palvelutuotannon monipuolistamista huonona. Joka neljäs (27 %) järjestöjohtajista pitää valinnanvapauden lisäämistä perustasolla huonona ratkaisuna.

Järjestöjohtajista 48 prosenttia pitää palvelujen järjestämistä vastuun siirtämistä maakunnille hyvänä ja 29 prosenttia huonona ratkaisuna. 13 prosenttia järjestöjohtajista ei osannut sanoa vastausta tähän kysymykseen. Kaksi kolmesta (64 %) sosiaali- ja terveysjohtajista pitää

TAULUKKO 49.

Järjestöjohtajien arvio sote-uudistuksesta.

Toimiala	Erittäin huono/huono	Ei huono ei hyvä	Hyvä/erittäin hyvä	Ei osaa sanoa	n
	%	%	%	%	
Kansanterveysjärjestöt	53	25	13	11	38
Lastensuojelujärjestöt	43	14	29	14	7
Vanhusjärjestöt	17	33	17	33	6
Lomajärjestöt	80	20	-	-	5
Nuorisokasvatusjärjestöt	67	33	-	-	3
Vammaisjärjestöt	45	18	27	-	11
Päihdejärjestöt	50	25	13	13	8
Kaikki järjestöt	50	23	15	9	78

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 500 000 euroa	60	15	15	10	20
500 000 – 2 miljoonaa	37	30	22	11	27
Yli 2 miljoonaa euroa	54	23	12	12	26

45 %

järjestöjohtajista:
henkilökohtaisen budjetin
käyttöönotto on hyvä
sote-ratkaisu

palvelujen järjestämismenon siirtämistä maakunnille hyväksi.

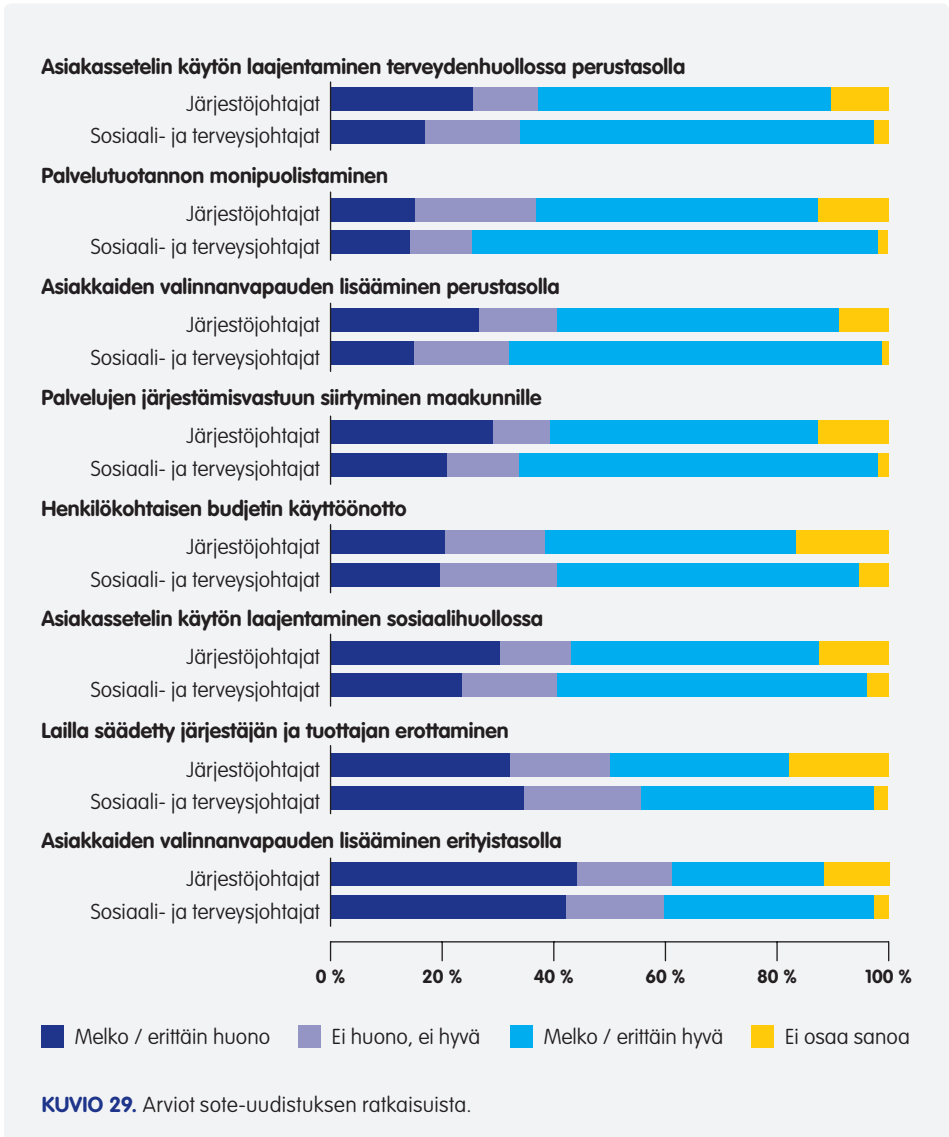
Henkilökohtaisen budjetin käyttöönottoa pitää hyvänä sote-uudistuksen ratkaisuna 45 prosenttia valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajista. 20–21 prosenttia järjestöjohtajista ja sosiaali- ja terveysjohtajista

katsoo, että henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto on huono ratkaisu.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan sote-uudistuksen ratkaisua, jonka mukaan asiakassetelin käyttöä laajennetaan sosiaalihuollossa. 44 prosenttia järjestöjohtajista ja 56 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista piti tätä hyvänä. Toisaalta 30 prosenttia järjestöjohtajista ja 24 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista katsoo, että tämä on huono sote-uudistuksen ratkaisu.

Järjestöjohtajista kolmannes (32 %) pitää lailla säädettyä järjestäjän ja tuottajan erottamista hyvänä ja yhtä moni huonona ratkaisuna. 18 prosenttia järjestöjohtajista ei osannut sanoa arviota tässä asiassa. 42 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista pitää sitä hyvänä ratkaisuna.

Monet (42–44 %) järjestöjohtajista ja sosiaali- ja terveysjohtajista katsovat,

että valinnanvapauden lisääminen erityistasolla terveydenhuollossa on huono sote-uudistuksen ratkaisu. 27–38 prosenttia vastaajista pitää tätä hyvänä ratkaisuna.

Sote-uudistuksen mahdollisuudet ja uhat

Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajilta kysyttiin avokysymyksellä, mitä uhkia he näkevät sote-uudis-

tuksessa järjestönsä ja sen edustamien ihmisryhmien kannalta. Yleisin vastaus liittyy sote-uudistuksen tavoitteiden toteutumiseen. Usein vastaajat nostavat uhkaksi sen, että sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatio ei toteutuisi. Järjestöjohtajat suhtautuvat epäillen myös muiden sote-uudistuksen tavoitteiden toteutumiseen, joita ovat esimerkiksi onnistuminen kustannusten nousun hillinnässä, lähipalvelujen turvaamisessa ja eriarvoisuuden vähentämisessä. Näin

Onko sote-keskuksissa
ylipäätään riittävästi
ammattitaitoa kohdata
varsinkin kaikkein
haastavimpia asiakkaita?

Järjestöjohtajat kuvaavat sote-uudistuksen tavoitteiden toteutumista:

”Sote-uudistuksella piti vähentää Suomen järkyttävän suurien terveyserojen. Nyt ollaan tekemässä päin vastoin ja heikentämässä entisestään heikoimmissa asemassa olevien palveluita. Sote-uudistus tulee lisäksi niin kalliiksi, että se väistämättä johtaa palveluiden lisäleikkauksiin tulevaisuudessa.”

”Kukaan ei ole vielä onnistunut selittämään, miten voi olla kannattavaa syyttää verorahoja voittoja tekeväälle yhtiölle.”

Toinen merkittävä teema liittyy huoleen järjestöjen edustamien ihmisten palveluista sote-uudistuksen jälkeen. Vastajien mukaan sote-uudistus uhkaa lisätä eriarvoisuutta etäännyttämällä heikompiosaisia heidän tarvitsemistaan palveluista. Useat vastaajat viittaavat sote-uudistuksen valmisteluun, joka on edennyt terveydenhuollon ehdoilla sosiaalipalveluiden jäädessä sivurooliin. Tämä näkyy muun muassa siinä, etteivät useat vastaajat usko tulevien sote-keskusten kykenevän palvelemaan kaikkein haastavimmassa tilanteessa olevia asiakkaita nykyisellä tasolla. Näin järjestöjohtajat kuvaavat sote-uudistuksen uhkia edustamiensa ihmisryhmien kannalta.

”Soten vaikutukset päihdepalveluihin ja päihdetyöhön ovat vasta arvattavissa. Näyttää siltä, että päihdeongelmai-

set eivät ole ainakaan sote-uudistuksen voittajia.”

”Uudistus on painottunut selvästi terveydenhuoltoon sosiaalipuolen jäädessä sivuun. Vaarana on, että sosiaalihuollon kehittäminen pysähtyy/taantuu eikä sen toteuttamiseen varata riittävästi rahoitusta. Suurena vaarana on, että vähävaraisten ja moniongelmaisten elämä vaikeutuu entisestään.”

”Onko sote-keskuksissa ylipäätään riittävästi ammattitaitoa kohdata varsinkin kaikkein haastavimpia asiakkaita?”

Kolmas järjestöjohtajien vastauksista selkeästi erottuva teema on epävarmuus paikallisten jäsenyhteisöjen toiminnan jatkuvuudesta sote-uudistuksessa. Tämä teema nivoutuu usein hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) muuttuviin rakenteisiin, kun vastuu sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä siirretään maakuntiin. Riskinä nähdään, että hyte-toiminta erkaantuu sosiaali- ja terveyspalveluista, mikä vaikuttaa negatiivisesti sote-järjestöjen toimintaan ja resursseihin. Näin muutama järjestöjohtaja kuvaa uhkia.

”Jäsenyhteisöjen toimintamahdollisuudet sote- ja hyte-palveluntuottajana vaarantuvat. Kunnan ja maakunnan välinen työnjako epäselvää.”

”Jäsenjärjestömme elinmahdollisuudet kunnissa heikkenevät (tilat, rahoitus yms.).”

”Mistä tulevaisuudessa rahoitus kana-voituu jäsenyhdistyksille?”

Uhkien lisäksi järjestöjohtajilta tiedusteltiin avokysymyksellä⁴ sote-uudistuk-

⁴ Mitä mahdollisuuksia näette sote-uudistuksessa järjestönne ja sen edustamien ihmisryhmien kannalta? Vastauksia 59 kappaletta.

Sote huolettaa järjestöissä ja kunnissa

Mukana hyviä ratkaisuja, kokonaisuus huono

Sote-kokonaisuus on huono

50 %
Sosiaali- ja
terveysjärjestöt

45 %
Sote-johtajat

“Valinnanvapaudesta
voivat hyötyä hyvätuloiset
ja palveluita vertailemaan
kykenevät, joita
järjestömme asiakaskunta
ei pääosin ole.”

JÄRJESTÖJOHTAJA

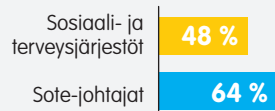
Henkilökohtainen budjetti hyvä ratkaisu

Asiakaseteli sosiaalipalveluissa hyvä ratkaisu

Järjestämisvastuun siirtyminen maakunnille hyvä ratkaisu

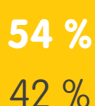
Valinnanvapauden vaikutukset epäilyttävät

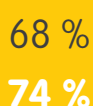
Heikempi-
osaisten palvelut
heikentyvät

Terveiserot
**eivät
kavennu**

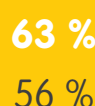
Palvelujärjestelmä
ei selkeydy
asiakkaalle

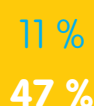
Kustannusten
hallinta
vaikeutuu

Alueellinen
yhdenvertaisuus
heikkenee

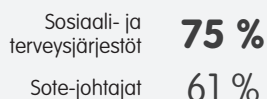
Järjestöjen
asema
paranee

Sote-uudistus uhkaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä

Sote-uudistus
vähentää
hyte-
resursseja

Hyte
erkaantuu
sote-palveluista

Kunta ja maakunta
eivät sovi
hyte-
käytännöistä

Hyte-toiminta
vaarantuu koordi-
naattorin puuttuessa
kunnasta

Järjestöjen
rooli **vahvistuu**
hyte-
toiminnassa

sen mahdollisuuksista. Usean järjestöjohtajan mukaan sote-uudistus voi onnistua tavoitteissaan, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen integraation syventämisessä. Tieto- ja osaamispohjan yhtenäistyminen ja sen kautta mahdollistuva tiedolla johtaminen koetaan myös uudistuksen mahdollisuudeksi. Tähän liittyen osa vastaajista arvioi, että valtakunnallisten sote-järjestöjen ääni voi kuulua paremmin tulevissa maakunnissa. Osa järjestöjohtajista katsoo, että järjestön tarjoamat palvelut voivat tulla aiempaa saavutettavimmiksi, jos sote-uudistus toteutuu. Hyvin usein vastauksissa korostetaan palveluohjauksen ja asiakassuunnitelmien merkitystä kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kannalta.

”Hyvin toteutettuna maakuntavetoisen palvelujärjestelmä voisi mahdollistaa esim. laadukkaiden integroitujen päihde- ja mielenterveyspalveluiden kokonaisuudet.”

”Tietouden lisääntyminen päätöksenteossa, kun tulevaisuudessa 20 maakuntayksikköä eikä yli 300 kuntaa, joihin vaikutamme.”

”Järjestöjen toimintaa mahdollisuus integroida nykyistä paremmin osaksi asiakkaan palveluketjua.”

”Hyvällä palveluohjauksella joissakin palveluissa kynnyks saattaa madaltua ja palvelutarjonta lisääntyä.”

”Valinnanvapaus, jos se tulee hyvin käytettäväksi (vaatii palveluohjaajia). Erityisesti paljon palveluja tarvitseville tulee laatia asiakassuunnitelma.”

Sote-uudistuksen vaikutukset palveluntuottajien asemaan

Kuviossa 30 tarkastellaan vastaajien arvioita sote-uudistuksen vaikutuk-

62 %

palveluntuottajajärjestöjen asema heikkenee

sesta eri palveluntuottajien asemaan. Lähes jokainen (97 %) järjestöjohtaja ja sosiaali- ja terveysjohtaja ennakoii, että sote-uudistus tulee parantamaan suurten yritysten asemaa. Pysyy ennallaan ja ei osaa sanoa -vaihtoehdon valitsi 1–3 prosenttia vastaajista. Suurten yritysten aseman heikentymistä ei ennakoinut yksikään vastaaja.

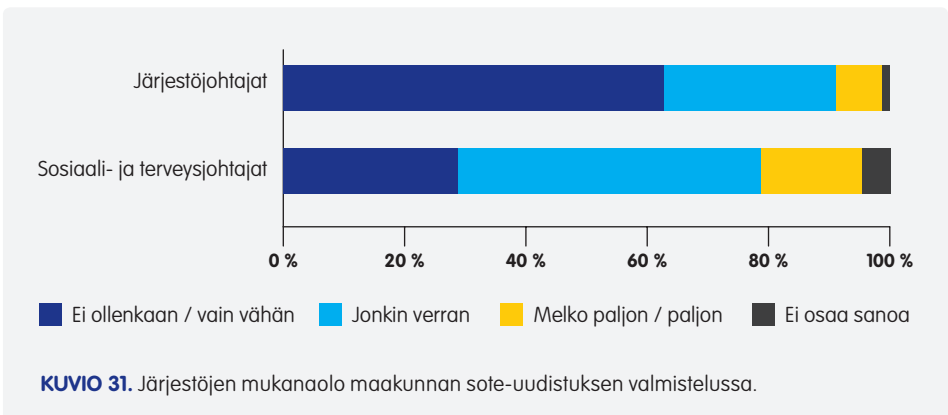
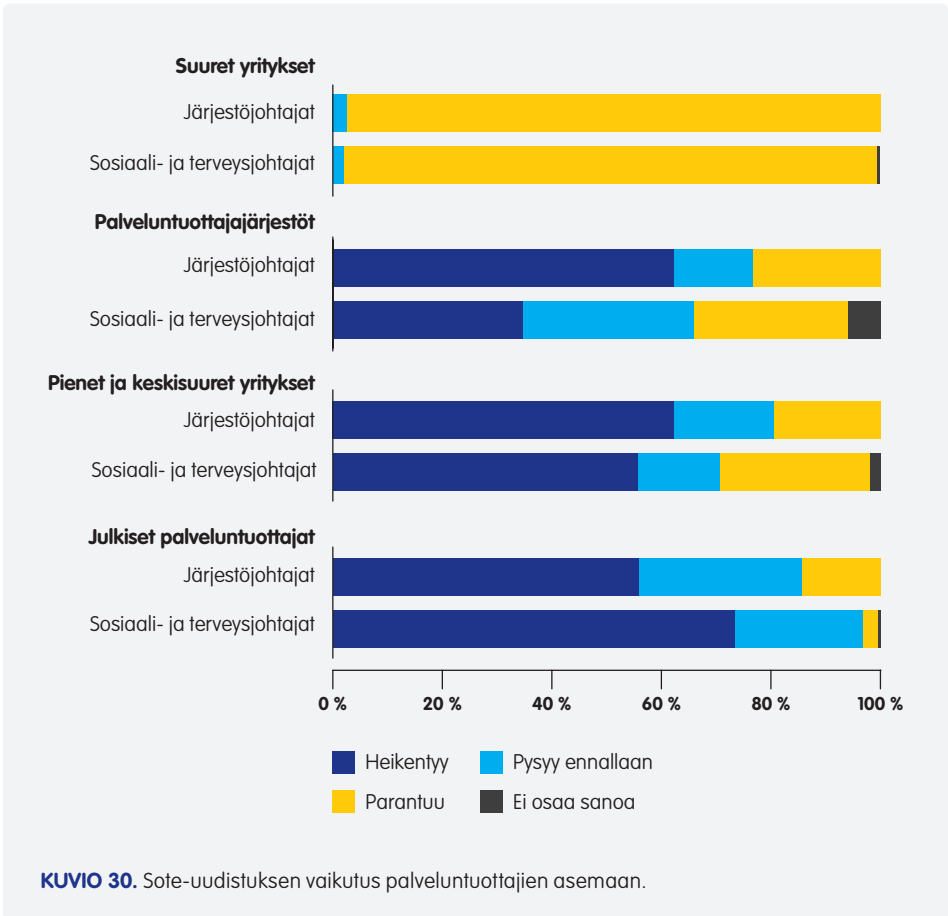
Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajista kaksi kolmesta (62 %) arvioi, että palveluntuottajajärjestöjen asema heikkenee sote-uudistuksessa. Ero sosiaali- ja terveysjohtajiin on huomattava, sillä heistä vain 35 prosenttia on tätä mieltä. Järjestöjohtajista 23 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 28 prosenttia katsoo, että palveluntuottajajärjestöjen asema paranee.

Yli puolet järjestöjohtajista (62 %) ja sosiaali- ja terveysjohtajista (56 %) katsoo, että sote-uudistus heikentää pienten ja keskisuurten yritysten asemaa palveluntuottajina. 28 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista ja 20 prosenttia järjestöjohtajista arvioi pk-yritysten aseman parantuvan.

Yli puolet (56 %) järjestöjohtajista ja kolme neljästä (73 %) sosiaali- ja terveysjohtajista arvioi sote-uudistuksen heikentävän julkisten palveluntuottajien asemaa. Ennallaan sen uskoo pysyvän 30 prosenttia järjestöjohtajista ja 23 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista.

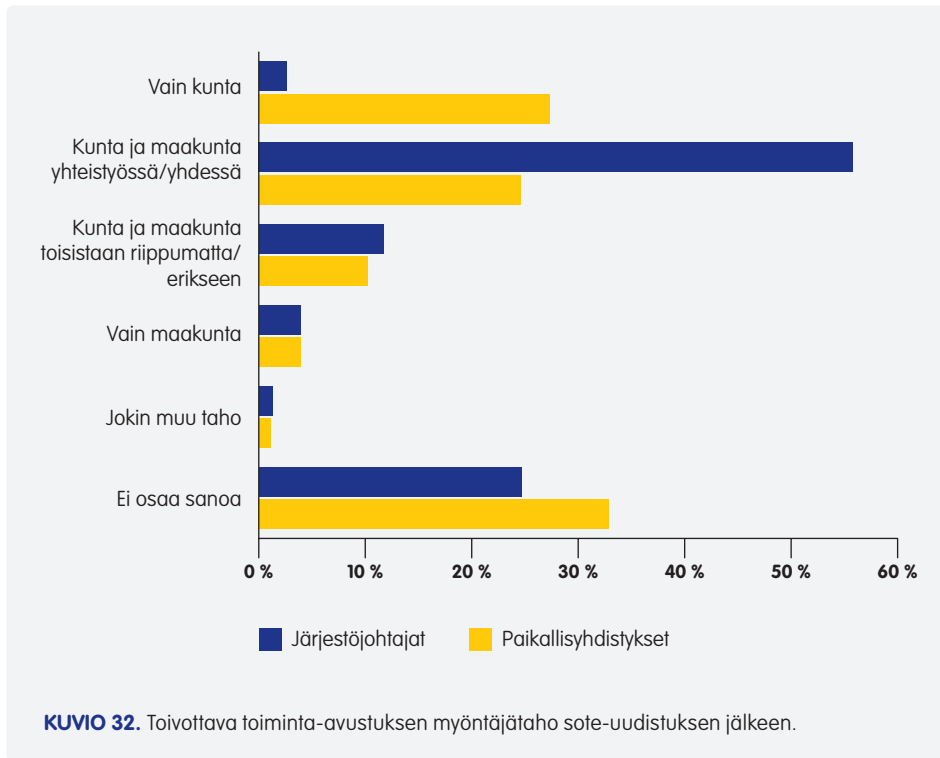
Järjestöjen mukanaolo sote- ja maakuntauudistuksen valmistelussa

Kuviossa 31 tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen

johtajien ja sosiaali- ja terveysjohtajien arvioita järjestöjen mukanaolosta oman maakunnan sote-uudistuksen valmistelussa. Kaksi kolmesta (63 %) järjestöjohtajasta arvioi, että järjestöt ovat vain vä-

hän tai ei ollenkaan mukana maakunnan sote-uudistuksen valmistelussa. Vastava luku sosiaali- ja terveysjohtajilla on 29 prosenttia. Järjestöjohtajista 28 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 50

prosenttia arvioi, että järjestöt ovat jonkin verran mukana valmistelussa. 8 prosenttia järjestöjohtajista ja 17 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista katsoo, että järjestöt ovat melko paljon tai paljon mukana oman maakunnan sote-uudistuksen valmistelussa.

Järjestöjen toiminta-avustukset uudistuksen jälkeen

Kuviossa 32 tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja paikallisyhdistysten arvioita siitä, minkä tahon he toivoisivat vastaavan järjestöjen toiminta-avustuksista sote-uudistuksen jälkeen. Järjestöjohtajista 3 prosenttia ja paikallisyhdistyksistä 25 prosenttia toivoo, että järjestöjen toiminta-avustuksista vastaisi uudistuksen jälkeen vain kunta.

Järjestöjohtajista 56 prosenttia ja paikallisyhdistyksistä 25 prosenttia toivoo, että kunta ja maakunta vas-

taavat toiminta-avustusten myöntämisestä yhteistyössä. Noin joka kymmenes molemmista vastaajaryhmistä (10–12 %) toivoo, että toiminta-avustuksista vastaisivat kunta ja maakunta erikseen.

Vain maakunta -vaihtoehdon osalta vastaava luku on 4 prosenttia molemmissa vastaajaryhmissä. Kolmasosa (33 %) paikallisyhdistyksistä ja neljäsosa (25 %) järjestöjohtajista ei osannut sanoa vastausta kysymykseen. Jokin muu taho -vastauksen valitsi yksi prosentti molemmista vastaajaryhmistä.

Asiaa kysyttiin myös sosiaali- ja terveysjohtajilta (liite 23). Heistä 21 prosenttia katsoo, että toiminta-avustuksista vastaa sote-uudistuksen jälkeen vain kunta, ja 13 prosenttia että vain maakunta. 22 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista ennakoii, että järjestöjen toiminta-avustuksista vastaavat kunta ja maakunta toisistaan riippumatta/erikseen. Hieman suurempi osa (28%)

odottaa, että asia hoidetaan kunnan ja maakunnan yhteistyönä.

Liitteessä 24 tarkastellaan paikallisyhdistysten kantaa asiaan (toive toiminta-avustuksista vastaavasta tahosta sote-uudistuksen jälkeen) taustamuuttujittain. Kunta ja maakunta yhteistyössä/yhdessä -vaihtoehdon valitsi 30 prosenttia niistä paikallisyhdistyksistä, joilla on palkattua henkilöstöä. Pelkin vapaaehtoisvoimin toimivissa paikallisyhdistyksillä vastaava luku oli 23 prosenttia.

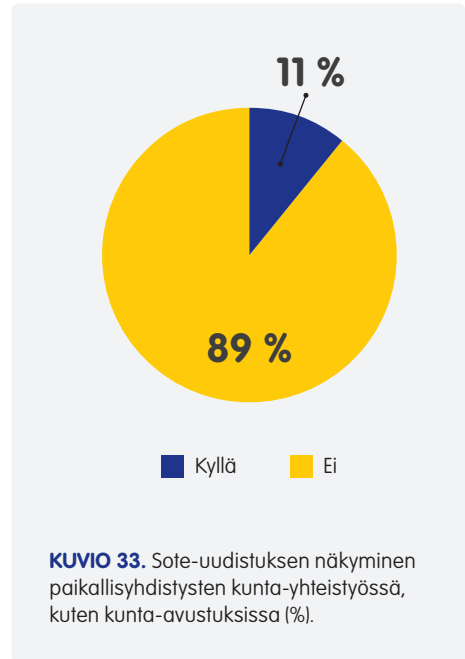
Myös talousarvion loppusumman ja henkilöjäsenmäärän perusteella näyttää siltä, että toiminnan laajuus lisää suhteessa niiden vastaajien osuutta, jotka toivoisivat paikallisyhdistysten toiminta-avustuksista vastattavan kunnan ja maakunnan yhteistyössä. Näin toivoo 20 prosenttia henkilöjäsenmäärältään alle 100 henkilön paikallisyhdistyksistä, kun yli 200 jäsenen yhdistyksillä vastaava luku on 29 prosenttia (liite 24). Lisäksi lastensuojeluyhdistykset (37 %) toivovat keskimääräistä useammin, että järjestöjen toiminta-avustuksista vastaisi sote-uudistuksen jälkeen vain kunta.

4.2 Paikallisyhdistysten näkemyksiä sote-uudistuksesta

Nykyvaikutukset kunta-avustuksiin ja kuntayhteistyöhön

Paikallisyhdistyksiä pyydettiin arvioimaan, onko tuleva sote- ja maakuntauudistus alkanut jo näkyä jotenkin yhdistyksen kunta-avustuksissa tai muussa kunnan kanssa tehtävässä yhteistyössä. Paikallisyhdistyksistä 11 prosenttia kertoi uudistuksen näkyvän jo kuntayhteistyössä, ja 89 prosenttia ei ollut havainnut muutoksia yhteistyössä.

Niiden paikallisyhdistysten, joiden mukaan sote-uudistus vaikuttaa toi-

mintaan, vastausteemat teemat liittyivät usein sote-uudistuksen valmistelussa mukana olemiseen (esim. työryhmätyö), uudistuksen seuraamiseen (seminaarit yms.) ja siitä tiedottamiseen jäsenistölle. Näin paikallisyhdistykset kuvaavat sote-uudistuksen vaikutusta toimintaansa:

”Huomioimme sote-uudistuksen: Tilaisuuksissamme kerrotaan asioista.”

”Meillä on edustaja [valtionhallinnon työryhmässä x], jossa yhteistyö on soten myötä lisääntynyt.”

”Piiritoimisto on alkanut neuvoa uudistuksessa -> palaverit!”

”Meitä on kutsuttu keskusteluun kaupungintalolle.”

Vastauksista nousee myös sote-uudistuksen vaikutus paikallisyhdistysten ja kuntien välisiin ostopalveluihin ja kunta-avustuksiin. Paikallisyhdistyksen

kannalta tämä vaikutus on valtaosassa tapauksissa negatiivinen. Kunta-avustusten osalta vastaajat kertovat, että sote-uudistukseen valmistautuminen olisi vähentänyt paikallisyhdistyksen saamaa tukea, tai hankaloittanut niihin liittyvää byrokratiaa.

”Järjestö-avustus kriteerit tiukentuneet.”

”Sote lopetti tilojen vuokranmaksun, joka ennen kuului kaupungille.”

”Lievästi, - epäselvää miten avustusten kanssa toimitaan.”

Lisäksi osa paikallisyhdistyksistä katsoo, että kunta olisi vähentänyt ostopalveluitaan uudistukseen valmistautuessaan. Näin paikallisyhdistykset kuvaavat sote-uudistuksen tuomia haasteita:

”Ostopalvelusopimukset kuntien kanssa irtisanottiin.”

”Kaupungilla ”jarrut päällä” ostopalveluissa, vellova tilanne.”

Arviot tulevista vaikutuksista

Paikallisyhdistyksiltä tiedusteltiin arvioita sote-uudistuksen vaikutuksesta toimintaansa (kuvio 34). Huomionarvoista on, että huomattava osa (26–52 %) ei osannut arvioida asiaa. Vastaajista 31 prosenttia katsoo, ettei uudistus vaikuta yhdistyksen näkemysten ja asiantuntemuksen huomioonottamiseen kunnan hyvinvointia ja terveyttä edistävässä toiminnassa. 15 prosenttia ennakoii, että uudistus vaikuttaa tähän asiaan heikentävästi.

Vastaajista 24 prosenttia katsoo, että yhdistysten asema kunnan hyvinvointia ja terveyttä edistävässä toiminnassa paranee. 36 prosenttia arvioi, ettei sote-uudistuksella ole asiaan vaikutusta. Paikallisyhdistyksistä 12 prosenttia

11 %

sote-uudistus
näkyvä toiminnassa
jo nyt.

katsoo, että sote heikentää yhdistysten asemaa kunnan hyvinvointia ja terveyttä edistävässä toiminnassa.

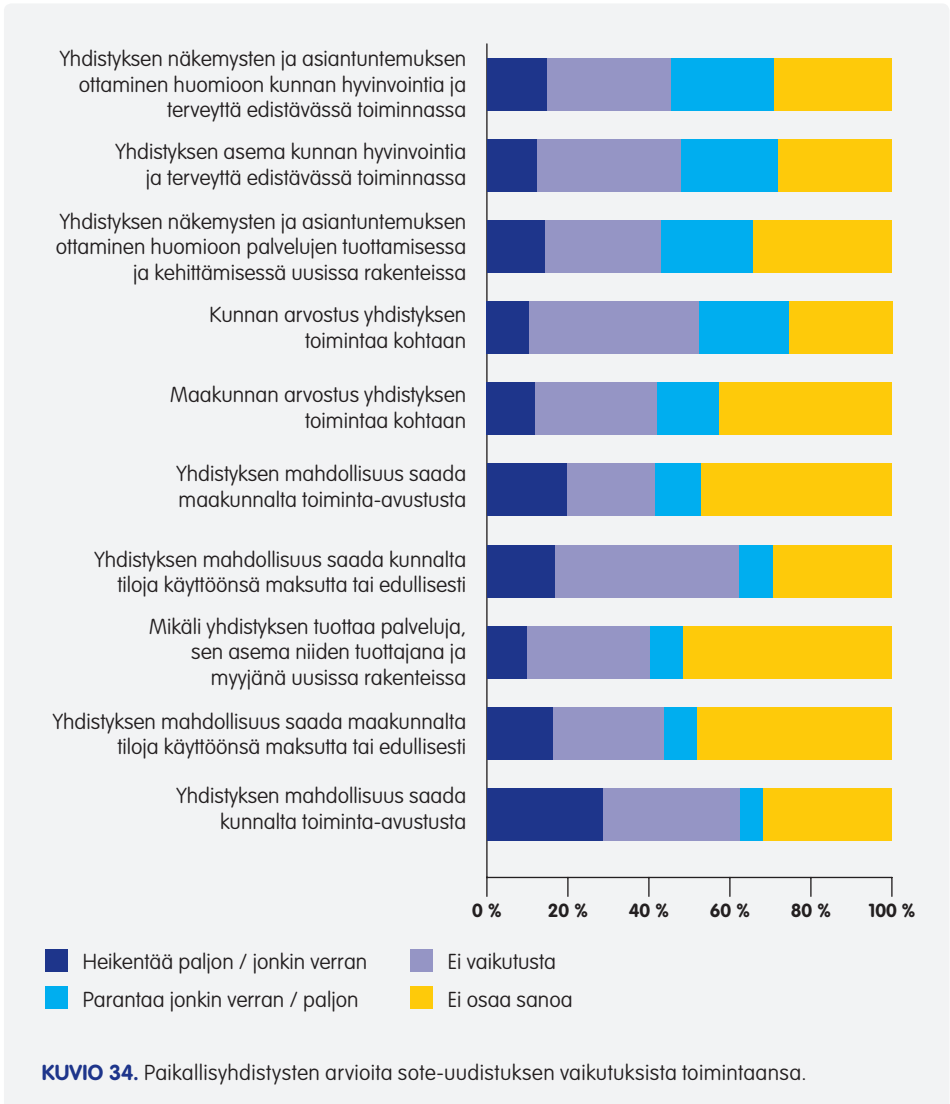
Paikallisyhdistyksistä 42 prosenttia ei usko, että sote-uudistuksella on vaikutusta kunnan arvostukseen yhdistystoimintaa kohtaan. 22 prosenttia arvioi, että sote-uudistus lisää yhdistystoiminnan arvostusta. Joka kymmenes (10 %) ennakoii, että arvostus heikkenee sote-uudistuksen takia.

Paikallisyhdistysvastaajista 43 prosenttia ei osannut sanoa, miten sote-uudistus vaikuttaa maakunnan arvostukseen yhdistysten toimintaa kohtaan. Joka kolmas (30 %) arvioi maakunnan arvostuksen pysyvän ennallaan ja 15 prosenttia uskoo sen paranevan.

Lähes puolet (47 %) paikallisyhdistyksistä ei osannut sanoa, vaikuttaako sote-uudistus yhdistyksen mahdollisuuden saada maakunnalta toiminta-avustusta. Joka viides (20–21 %) arvioi sen vaikuttavan asiaan heikentävästi tai että sillä ei olisi asiaan vaikutusta.

Lähes puolet (46 %) paikallisyhdistyksistä on sitä mieltä, ettei sote-uudistus vaikuta yhdistyksen mahdollisuuden saada kunnalta tiloja käyttöönsä maksutta tai edullisesti. 29 prosenttia ei osannut antaa vastausta tähän kysymykseen. Joka kuudes (16 %) paikallisyhdistys arvioi, että sote-uudistus heikentää yhdistysten mahdollisuutta saada kunnalta tiloja käyttöönsä edullisesti tai maksutta.

Useampi kuin joka toinen (52 %) paikallisyhdistys ei osannut sanoa, vaikuttaako sote-uudistus palveluja tuottavien

yhdistysten asemaan palvelujen tuottajana ja myyjänä uusissa rakenteissa. Lähes joka kolmas (31 %) vastaaja arvioi, ettei uudistus vaikuta asiaan.

Paikallisyhdistyksistä 48 prosenttia ei osannut sanoa, vaikuttaako sote-uudistus yhdistyksen mahdollisuuteen saada maakunnalta tiloja käyttöönsä maksutta tai edullisesti. 27 prosenttia arvioi, ettei sote-uudistuksella ole vaikutusta asiaan. 8 prosenttia ennakoivat, että uudistus parantaa asiaa, ja 16 prosenttia ennakoivat soten heikentävän asiaa.

Joka kolmas (32 %) paikallisyhdistys ei osannut sanoa, vaikuttaako sote-uudistus yhdistyksen mahdollisuuteen saada kunnalta toiminta-avustusta. Lähes vastaava osuus (34 %) vastaajista ei usko, että uudistuksella on asiaan vaikutusta. 29 prosenttia katsoo, että se heikentää yhdistyksen mahdollisuutta saada kunnalta toiminta-avustusta. Vain kuusi prosenttia uskoo, että yhdistyksen mahdollisuudet saada avustusta kunnalta parantuvat sote-uudistuksessa.

Palvelujen yhdenvertainen saatavuus valtakunnallisesti**Sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatio****Sosiaalipalvelujen saatavuus****Sosiaalipalvelujen laatu****Terveyspalvelujen laatu****Terveyspalvelujen saatavuus****Peruspalvelujen vahvistuminen suhteessa erityistason palveluihin terveydenhuollossa**

0 % 20 % 40 % 60 % 80 % 100 %

■ Heikentää paljon / jonkin verran ■ Ei heikennä eikä paranna
 ■ Parantaa jonkin verran / paljon ■ Ei osaa sanoa

KUVIO 35. Arvioita valinnanvapauden lisäämisen vaikutuksista.

4.3 Valinnanvapauden lisääminen

Valinnanvapaus ja sote-palvelut

Kuviossa 35 tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajien ja sosiaali- ja terveysjohtajien arvioita valinnanvapauden lisäämisen vaikutuksista. Valtaosa (55 %) järjestöjohtajista arvioi, että valinnanvapaus heikentää palvelujen yhdenvertaista

saatavuutta valtakunnallisesti. Heistä 16 prosenttia ennakoii tilanteen parantumista. Vastaavat luvut sosiaali- ja terveysjohtajilla ovat 49 prosenttia ja 29 prosenttia.

Järjestöjohtajista 43 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 46 prosenttia arvioi, että valinnanvapaus heikentää sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatiota. 20 prosenttia järjestöjohtajista ja 31 prosenttia sosiaali- ja

terveysjohtajista katsoo, että sote-integraatio paranee valinnanvapauden kasvaessa.

Kaksi viidestä (40 %) järjestöjohtajasta ennakoii, että valinnanvapaus heikentää sosiaalipalvelujen saatavuutta, ja 16 prosenttia arvioi tilanteen parantuvan. Vastaavat luvut sosiaali- ja terveysjohtajilla ovat 26 prosenttia ja 40 prosenttia. Vastaajista 27–30 prosenttia valitsi neutraalin ei heikennä eikä paranna -vaihtoehdon.

39 prosenttia järjestöjohtajista katsoo, että valinnanvapaus heikentää sosiaalipalvelujen laatua, ja 20 prosenttia arvioi laadun parantuvan. Vastaavat luvut sosiaali- ja terveysjohtajilla ovat 24 prosenttia ja 33 prosenttia. Järjestöjohtajista 23 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 38 prosenttia valitsi ei heikennä eikä paranna -vaihtoehdon.

Joka kolmas (32 %) järjestöjohtaja ennakoii valinnanvapauden parantavan tai heikentävän terveyspalvelujen laatua. Järjestöjohtajien ei osaa sanoa -osuus on tässä kysymyksessä 13 prosenttia. Valtaosa (53 %) sosiaali- ja terveysjohtajista uskoo valinnanvapauden parantavan terveyspalvelujen laatua.

Joka neljäs (26 %) järjestöjohtaja ennakoii valinnanvapauden heikentävän terveyspalvelujen saatavuutta. Järjestöjohtajien ei osaa sanoa -osuus on tässä kysymyksessä 14 prosenttia. Kaksi kolmesta (66 %) sosiaali- ja terveysjohtajista arvioi valinnanvapauden parantavan terveyspalvelujen saatavuutta.

Järjestöjohtajista 26 prosenttia valitsi ei heikennä eikä paranna- tai ei osaa sanoa -vaihtoehdon, kun vastaajilta pyydettiin arviota valinnan vapauden lisäämisen vaikutuksesta peruspalvelujen vahvistumiseen suhteessa erityistason palveluihin terveydenhuollossa. Kolmannes (32 %) järjestöjohtajista arvioi valinnanvapauden parantavan peruspalveluita suhteessa erityistason

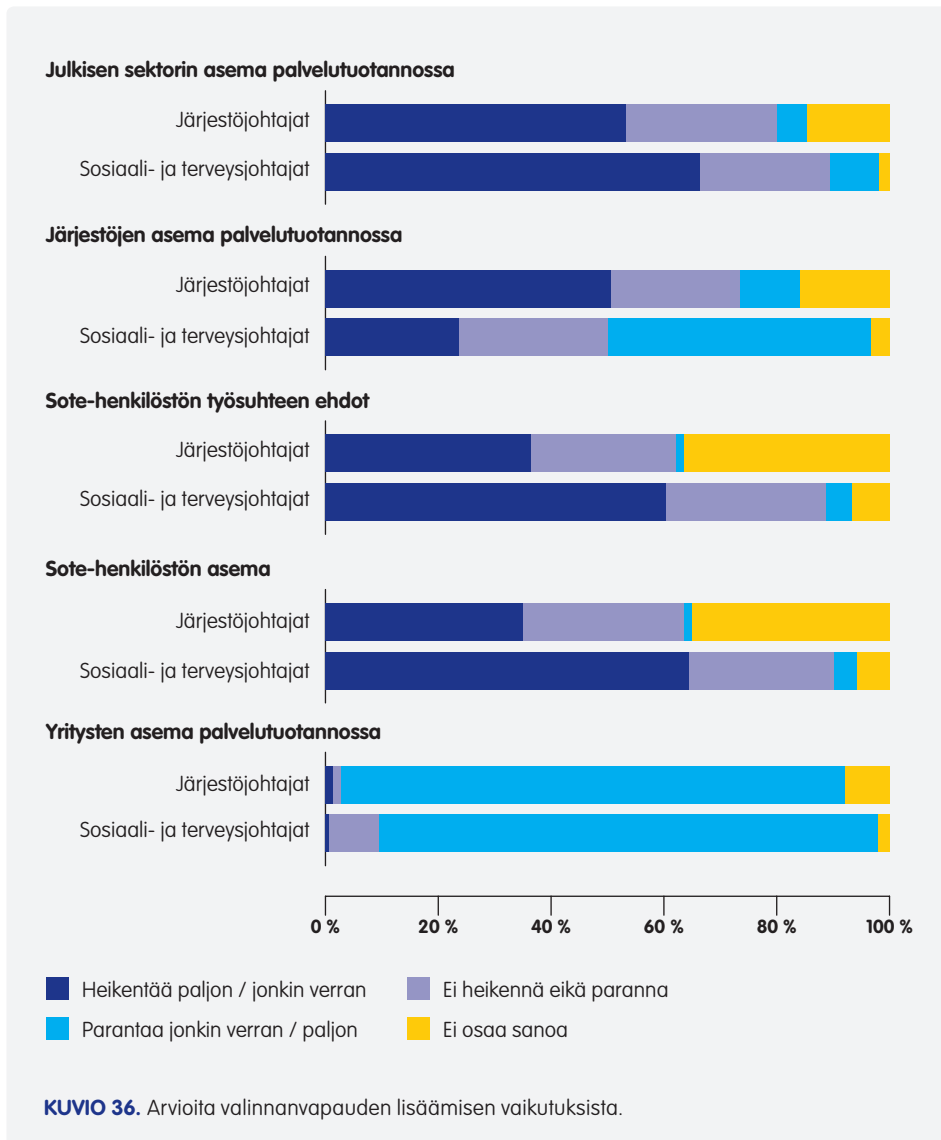
palveluihin terveydenhuollossa. Samaa mieltä on 44 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista.

Valinnanvapauden vaikutus henkilöstöön ja palveluntuottajiin

Kuviossa 36 tarkastellaan vastaajien arvioita valinnanvapauden lisäämisen vaikutuksista palveluntarjoajien asemaan ja sote-henkilöstön työsuhteisiin. Valtaosa järjestöjohtajista ja sosiaali- ja terveysjohtajista ennakoii, että valinnanvapauden lisääminen heikentää julkisen sektorin asemaa palveluntuotannossa. Päinvastaiseen kehitykseen uskoo 5–9 prosenttia vastaajista.

Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja sosiaali- ja terveysjohtajien näkemykset eroavat, kun tulee kysymys valinnanvapauden vaikutuksesta järjestöihin. Valtaosa (51 %) järjestöjohtajista uskoo, että valinnanvapaus heikentää järjestöjen asemaa palveluntuotannossa. Samaa mieltä on joka viides (24 %) sosiaali- ja terveysjohtaja. Toisaalta vain 11 prosenttia järjestöjohtajista uskoo valinnanvapauden parantavan järjestöjen tilannetta. Vastaava luku sosiaali- ja terveysjohtajilla on 47 prosenttia. Ei heikennä eikä paranna -vastauksen valitsi 23–26 prosenttia molemmista vastaajaryhmistä.

Useampi kuin joka kolmas (35–36 %) järjestöjohtaja ei osannut sanoa, kuinka valinnanvapauden lisääminen vaikuttaa sote-henkilöstön työsuhteen ehtoihin tai asemaan. 35–36 prosenttia heistä arvioi, että henkilöstön asema heikkenee. Toisaalta yli 60 prosenttia (60–65 %) sosiaali- ja terveysjohtajista arvioi henkilöstön aseman tai työsuhteen heikkenevän, jos valinnanvapautta lisätään. Neutraalin ei heikennä eikä paranna -vaihtoehdon valitsi 25–29 prosenttia molemmista vastaajaryhmistä näissä kysymyksissä.

Molemmissa vastaajaryhmissä selkeä enemmistö (88–89 %) on sitä mieltä, että valinnanvapaus parantaa yritysten asemaa palvelutuotannossa. Prosentti valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajista ja sosiaali- ja terveysjohtajista arvioi yritysten aseman heikkenevän. Kahdeksan prosenttia järjestöjohtajista ja kaksi prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista ei osannut sanoa arviotaan tässä asiassa.

Valinnanvapauden vaikutus asiakkaisiin

Kuviossa 37 tarkastellaan vastaajien arvioita valinnanvapauden lisäämisen vaikutuksista. Järjestöjohtajien ja sosiaali- ja terveysjohtajien selkeä enemmistö (68–74 %) arvioi, että valinnanvapauden lisääminen heikentää palvelujärjestelmän selkeyttä asiakkaan kannalta. Järjestöjohtajien ei osaa sanoa -vastausten osuus on 17 prosenttia

tässä kysymyksessä. Lähes joka kymmenes (9%) järjestöjohtaja katsoo, että valinnanvapaus selkeyttää palvelujärjestelmää.

Vastaajaryhmien valtaosan (59–67 %) mukaan valinnanvapauden lisääminen heikentää kustannusten hallintaa. 8 prosenttia järjestöjohtajista ja 13 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista katsoo valinnanvapauden lisäämisen johtavan parannuksiin asiassa. Tässä kysymyksessä neutraalin ei heikennä eikä paranna -vaihtoehdon valitsi 9 prosenttia järjestöjohtajista ja 22 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista.

Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja sosiaali- ja terveysjohtajien näkemykset ovat samansuuntaisia, kun kysytään valinnanvapauden vaikutuksesta alueelliseen yhdenvertaisuuteen. Valtaosa (63 %) järjestöjohtajista uskoo, että valinnanvapaus heikentää alueellista yhdenvertaisuutta. Samaa mieltä on useampi kuin joka toinen (56 %) sosiaali- ja terveysjohtaja. Toisaalta vain 16 prosenttia järjestöjohtajista uskoo valinnanvapauden parantavan alueellista yhdenvertaisuutta. Vastaava luku sosiaali- ja terveysjohtajilla on 25 prosenttia. Ei heikennä eikä paranna -vastauksen valitsi 7 prosenttia järjestöjohtajista ja 18 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista.

Järjestöjohtajista 59 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 50 prosenttia arvioi, että valinnanvapaus heikentää heikoimmassa asemassa olevien palveluun pääsyä. 4 prosenttia järjestöjohtajista ja 13 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista katsoo, että heikoimmassa asemassa olevien palveluun pääsy paranee, jos valinnanvapautta lisätään.

Järjestöjohtajien enemmistön (54 %) mukaan valinnanvapaus heikentää hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamista, ja 7 prosenttia arvioi tilanteen parantuvan. Vastaavat luvut sosiaali- ja terveysjohtajilla ovat 42 prosenttia ja 15 prosenttia. Järjestöjohtajista 17 pro-

59 %

heikompiosaiten palveluun-
pääsy heikkenee

senttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 39 prosenttia valitsi neutraalin ei heikennä eikä paranna -vaihtoehdon. Joka viides (22 %) järjestöjohtaja ei osannut vastata tähän kysymykseen.

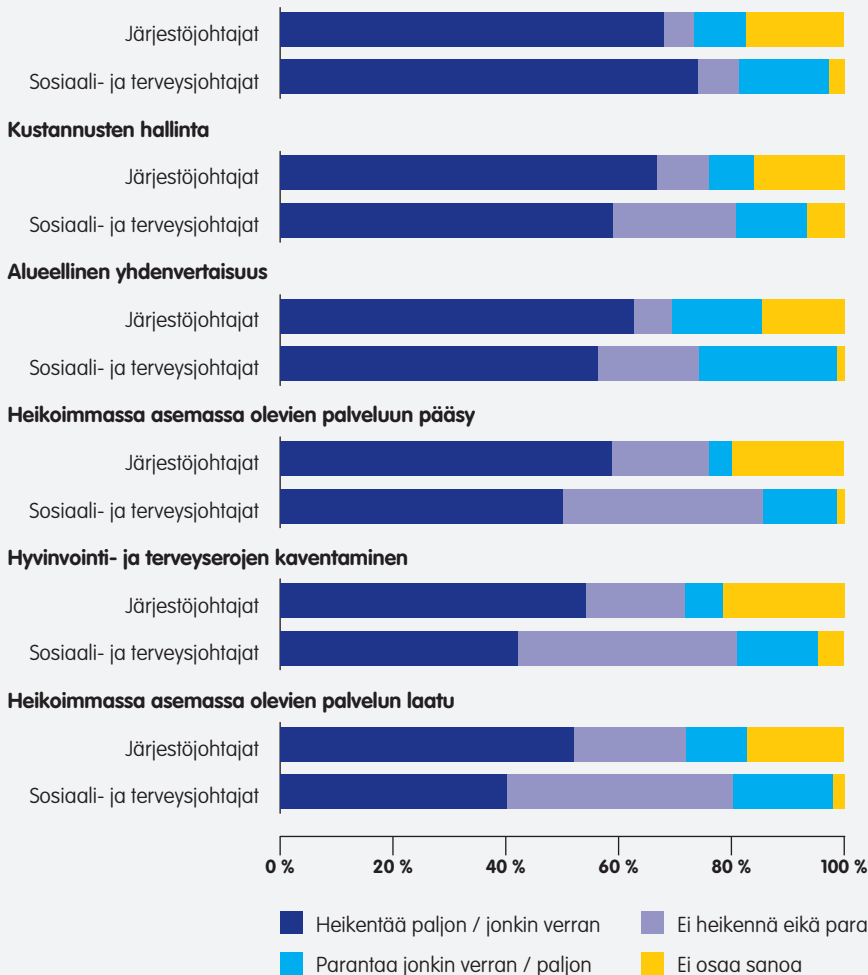
11 prosenttia järjestöjohtajista ja 18 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista on sitä mieltä, että valinnanvapauden lisääminen parantaa heikoimmassa asemassa olevien palvelunlaatua. Selkeästi suurempi osuus (40–52 %) molemmista vastaajaryhmistä arvioi heikoimmassa asemassa olevien palvelun laadun heikentyvän. Tässä kysymyksessä ei heikennä eikä paranna -vastauksen valitsi joka viides (20 %) järjestöjohtaja ja kaksi viidestä (40 %) sosiaali- ja terveysjohtajasta.

Valinnanvapauden uhat ja mahdollisuudet

Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajilta tiedusteltiin avokysymyksellä⁵ valinnanvapauden lisäämisen uhkista sote-järjestöjen näkökulmasta. Järjestöjen edustamien ihmisten näkökulmasta uhkaksi vastaajat kokivat valinnanvapauden käyttämiseen liittyvät mahdolliset haasteet. Tällä vastaajat tarkoittavat, etteivät järjestön edustamat ihmiset välttämättä kykene vertaamaan ja valitsemaan palveluntarjoajaa. Useat vastaajat ennakoivat, ettei heikompiosaiten palveluille synny kilpailua, jolloin valinnanvapauden

⁵ Kysymys: Mitä uhkia näette asiakkaiden valinnanvapauden lisäämisessä järjestönne ja sen edustamien ihmisten kannalta? Vastauksia: 55 kappaletta

Palvelujärjestelmän selkeys asiakkaan kannalta

KUVIO 37. Arvioita valinnanvapauden lisäämisen vaikutuksista.

toteutuminen käytännössä on rajoittunutta tai sitä ei ole. Vastausten mukaan aitoa kilpailua tuskin syntyy syrjäseuduille. Monet järjestöjohtajat arvioivat, että valinnanvapaus voi aiheuttaa asiakkaille epäselvyyksiä ja mutkistaa entisestään sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää. Myös valinnanvapauden toteuttamisen aikataulua pidetään epärealistisena. Seuraavaksi on esitetty poimintoja järjestöjohtajien avovastauksista tähän kysymykseen.

”Vapaus valita saattaa hankaloittaa osan ihmisistä palvelujen piiriin hakeutumista; päättäminen (teenkö nyt varmasti viisaasti) on monille hankalaa ja heille helpompaa on se, että päätöksen tekee joku toinen. Oikea-aikainen hakeutuminen saattaa joillain siis venyä.”

”Sote-palvelujen uudelleen järjestämisen aiheuttaa tietämättömyyttä väestön parissa pitkän aikaa.”

Sote-palvelujen uudelleen järjestäminen aiheuttaa tietämättömyyttä väestön parissa pitkän aikaa?

”Palveluntarjoajien tieto-taito kohderyhmästä ei ole paras mahdollinen, jolloin palvelujen laatu ei välttämättä vastaa tarpeita.”

”Siirtymäajan lyhyys voi johtaa ainakin hetkellisiin ongelmiin, koska [ryhmällä x] on informaatiota todella vähän saatavilla.”

”Valinnanvapaus ei tule toteutumaan heikoimmassa asemassa olevien kohdalla (lastensuojelu, päihde- ja mielen-terveyspalvelut). Uhkana on myös se, että valinnanvapaus joidenkin kohdalla tapahtuu jonkun muun valitsemana tai vaikka voisi itse valita, vaihtoehdot ovat minimaaliset.”

”Valinnanvapaudesta voi hyötyä hyvätuloiset ja palveluita vertailemaan kykenevät, joita järjestöemme asiakas-kunta ei pääosin ole.”

Järjestöjohtajilta pyydettiin avokysymyksellä⁶ myös arvioita valinnanvapauden lisäämisen mahdollisuuksista. Uhkien kääntöpuolella valinnanvapauden nähtiin tuovan mahdollisuuksia maksukykyisille ja vertailuun kykeneville ihmisille. Erityisesti terveyspalvelujen laadun ja saatavuuden uskottiin parantuvan kasvukeskuksissa. Osa vastaajista ennakoivat, että henkilökohtainen budjetti voi parantaa palveluntuottajajärjestö-

jen asemaa. Tässä yhteydessä korostuu luottamus siihen, että oman jäsenkentan tarpeiden tuntemus on eduksi, jos järjestöt kilpailisivat markkinoilla vielä nykyistä enemmän. Osa vastaajista kokee, että asiakkaat oppivat valitsemaan, kun sen aika tulee. Asiakkaan näkökulmasta valinnanvapauden ja henkilökohtaisen budjetin uskotaan myös parantavan hoidon tarjontaa kasvukeskuksissa. Konkreettisten näkemysten lisäksi vastaajat eivät usein osanneet sanoa, mitä mahdollisuuksia valinnanvapauden lisääminen toisi mukanaan.

”Ne asiakkaat jotka ovat kiinnostuneita omasta terveydestään todennäköisesti ottavat asioista selvää ja varmistavat matalan kynnyksen suoritteet (verikokeet tms.)”

”Oman kohderyhmäni kannalta valinnanvapaus on kaksiteräinen miekka: niillä joilla on kapasiteettia valita, hyötyvät. Ne, joilla valinnan kapasiteetti puuttuu, häviävät.”

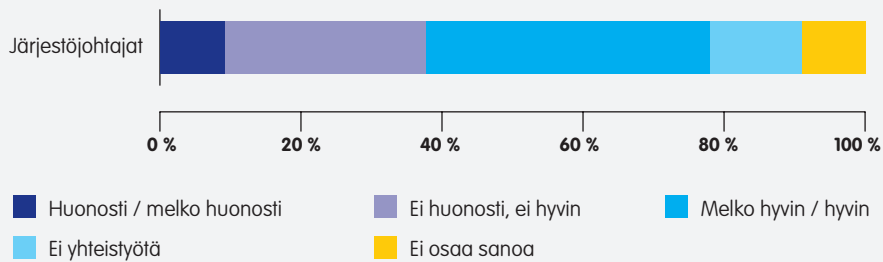
”Järjestöillä on mahdollisuus oman kohderyhmänsä tuntemuksen kautta tarjota kohderyhmän tarpeisiin osavia palveluja.”

”Asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti voi lisätä valinnanvapautta paljon palveluja tarvitsevien keskuudessa, jotka tulevat olemaan pääasiasa maakunnan liikelaitoksen asiakkaita/potilaita”

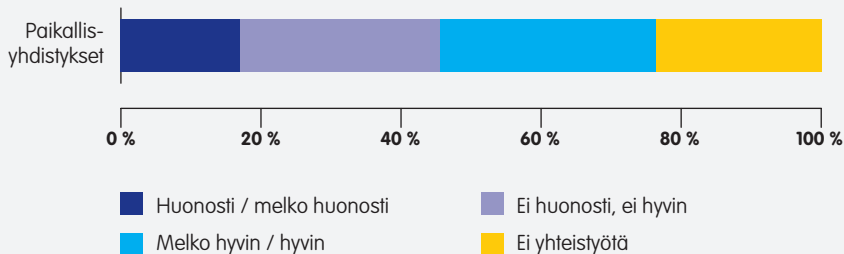
”Jos maakunnat ja niiden liikelaitokset saadaan toiminaan hyvin, päihde- ja mielenterveysasiakkaiden palvelujen saatavuus ja laatu voivat kehittyä hyvään suuntaan.”

”En osaa sanoa. Palveluja ei juuri nyt-kään ole tai ne ovat heikentyneet, joten en näe miten valinnanvapaus lisääisi mitään.”

⁶ Kysymys: Mitä mahdollisuuksia näette asiakkaiden valinnanvapauden lisäämisessä järjestönne ja sen edustamien ihmisryhmien kannalta? Vastauksia 45 kappaletta.

KUVIO 38. Valtakunnallisten järjestöjen yhteistyön sujuminen hyte-toiminnassa kuntien kanssa.

KUVIO 39. Paikallisyhdistysten yhteistyön sujuminen hyte-toiminnassa kuntien kanssa.

4.4 Uudistus hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta

Järjestöjen hyte-yhteistyö kuntien kanssa

Valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen johtajilta pyydettiin arvioita järjestön hyte-yhteistyön sujumisesta kuntien kanssa (kuviot 38). Kaksi viidestä (40 %) järjestöjohtajasta arvioi yhteistyön sujuvan hyvin ja 9 prosenttia arvioi yhteistyön sujuvan huonosti. Järjestöjohtajista 29 arvioi yhteistyön sujuvan neutraalisti (ei huonosti, ei hyvin). 13 prosenttia ilmoitti, ettei järjestöllä ole hyte-yhteistyötä kunnan kanssa.

Myös kuntien ja alueiden sosiaali- ja terveysjohtajilta kysyttiin järjestöjen

kanssa tehtävän yhteistyön sujumisesta (liite 25). Kolme neljästä (72 %) sosiaali- ja terveysjohtajasta pitää järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä hyvänä, ja 11 prosenttia huonona. Yksikään sosiaali- ja terveysjohtaja ei ilmoittanut, että yhteistyötä sote-järjestöjen kanssa ei olisi.

Kuviossa 39 tarkastellaan paikallisyhdistysten arvioita hyte-yhteistyön sujumisesta kuntien kanssa. Lähes joka kolmas (29–31 %) paikallisyhdistyksistä arvioi, että yhteistyö kuntien kanssa toimii hyvin tai neutraalisti (ei huonosti, ei hyvin -vaihtoehto). Joka neljännellä (24 %) paikallisyhdistyksellä ei ollut yhteistyötä kunnan kanssa. 17 prosenttia paikallisyhdistyksistä kuvaa yhteistyön sujuvan huonosti.

Liitteessä 26 tarkastellaan paikallisyhdistysten kantaa asiaan (hyte-yhte-

teistyö kuntien kanssa) taustamuuttujittain. Hyvästä yhteistyöstä raportoi 46 prosenttia niistä paikallisyhdistyksistä, joilla oli palkattua henkilökuntaa vuoden alussa. Vastaava luku muilla paikallisyhdistyksillä oli 27 prosenttia. Myös talousarvion loppusumman ja henkilöjäsenmäärän perusteella näyttää siltä, että toiminnan laajuus lisää suhteessa niiden vastaajien osuutta, jotka arvioivat kuntayhteistyön hyväksi. Näin katsoo 22 prosenttia henkilöjäsenmäärältään alle 100 henkilön paikallisyhdistyksistä, kun yli 200 henkilöjäsenen yhdistyksillä vastaava luku on 39 prosenttia. Yli 100 000 euron talousarvion yhdistyksillä kuntayhteistyöhön tyytyväisten osuus on 52 prosenttia, kun alle 2000 euron talousarvion yhdistyksillä vastaava luku on 17 prosenttia.

Sote-uudistuksen vaikutukset hyte-toimintaan

Kuviossa 40 tarkastellaan valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja sosiaali- ja terveysjohtajien arvioita sote-uudistuksen vaikutuksesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (hyte).

Enemmistö (61–78 %) molemmista vastaajaryhmistä pitää todennäköisenä, että hyte-toiminta vaarantuu resurssien vähentymisen vuoksi tai siksi, että hyte-käytännöistä ei ole sovittu kunnan ja maakunnan välillä. Kolmannes (33 %) sosiaali- ja terveysjohtajista pitää epätodennäköisenä hyte-toiminnan vaarantumista resurssien vähentymisen vuoksi. Vastaajista 13–19 prosenttia pitää epätodennäköisenä sitä, että kunnan ja maakunnan puutteellinen hyte-käytännöistä sopiminen vaarantaisi hyte-toiminnan.

Valtaosa (70 %) järjestöjohtajista pitää todennäköisenä, että hyte erkaantuu sote-palveluista nykyiseen verrattuna sote-uudistuksessa. Epätodennäköisenä tätä pitää 12 prosenttia järjestöjohtajista. Vastaavat luvut sosiaali- ja

terveysjohtajilla ovat 79 prosenttia ja 19 prosenttia.

69 prosenttia järjestöjohtajista katsoo, että hyte-toiminta vaarantuu, jos kunnasta puuttuu hyte-koordinaattori tai vastaava hyte-toiminnasta vastaava henkilö. Noin joka kuudes (14 %) järjestöjohtaja pitää tätä epätodennäköisenä. Sosiaali- ja terveysjohtajista 89 prosenttia pitää asiaa todennäköisenä, ja 10 prosenttia epätodennäköisenä.

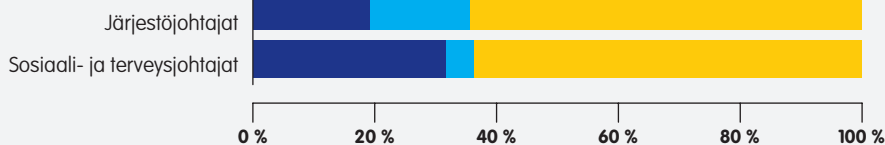
Suurin osa järjestöjohtajista (67 %) ja sosiaali- ja terveysjohtajista (64 %) pitää todennäköisenä, että hyte jää hoitamatta kunnissa taloudellisten kannusteiden puuttumisen vuoksi. Sosiaali- ja terveysjohtajista 32 prosenttia ja järjestöjohtajista 19 prosenttia pitää tätä asiaa epätodennäköisenä.

Kaksi kolmesta (64 %) vastaajasta arvioi todennäköiseksi hyte toiminnan vaarantumisen kuntien ja maakuntien puutteellisen yhteistyön takia. Joka viides (19 %) järjestöjohtaja ja joka kolmas (32 %) sosiaali- ja terveysjohtaja ei usko, että hyte-toiminta vaarantuu kunta-maakuntayhteistyön puutteiden vuoksi.

Valtaosa (52–53 %) molemmista vastaajaryhmistä pitää todennäköisenä, että hyte-toiminta jää hoitamatta kunnissa poliittisten kannusteiden puuttumisen vuoksi (kuvio 41). Kaksi viidestä (40 %) sosiaali- ja terveysjohtajasta sekä yksi viidestä (21 %) järjestöjohtajasta pitää tätä epätodennäköisenä.

Arviot järjestöjen asemasta hyte-toiminnassa eroavat järjestöjen ja sosiaali- ja terveysjohtajien välillä. 46 prosenttia järjestöjohtajista ja 67 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista katsoo, että sote-uudistus vahvistaa järjestöjen hyte-roolia kunnissa. Tätä epätodennäköisenä pitävien järjestöjohtajien osuus on 37 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajien vastaava osuus on 26 prosenttia.

Järjestöjohtajista 44 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 43 pro-

Hyte-toiminta vaarantuu kunnissa resurssien vähentymisen vuoksi**Hyte-toiminta vaarantuu, koska hyte-käytännöistä ei ole sovittu kunnan ja maakunnan välillä****Hyte erkaantuu sosiaali- ja terveyspalveluista nykyiseen verrattuna****Hyte-toiminta vaarantuu, jos kunnasta puuttuu hyvinvointikoordinaattori tms****Hyte-toiminta jää hoitamatta kunnissa taloudellisten kannusteiden puuttumisen vuoksi****Hyte-toiminta vaarantuu kuntien ja maakuntien puutteellisen yhteistyön vuoksi**

■ Erittäin / melko epätodennäköistä ■ Ei osaa sanoa ■ Erittäin / melko todennäköistä

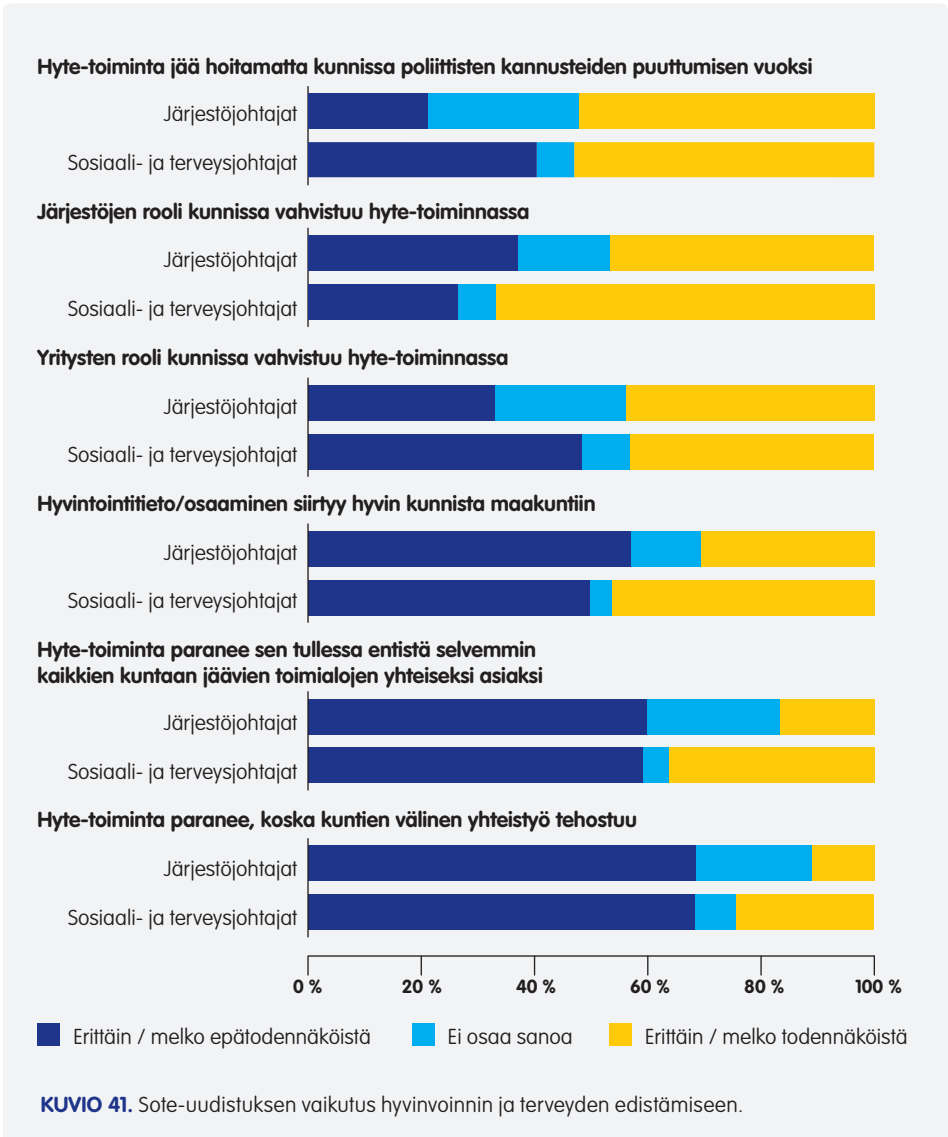
KUVIO 40. Sote-uudistuksen vaikutus hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

70 %

hyte erkaantuu
sote-palveluista

senttia pitää todennäköisenä, että sote-uudistus vahvistaa yritysten roolia hyte-toiminnassa. Asiaa epätodennäköisenä pitävien järjestöjohtajien osuus on 33 prosenttia ja sosiaali- ja terveystoimintajohtajien osuus on 48 prosenttia. Joka neljäs (23 %) järjestöjohtaja ei osannut sanoa kantaansa asiassa.

Suurin osa järjestöjohtajista (57 %) ja puolet sosiaali- ja terveystoimintajohtajista (50 %) katsoo, että on epäilee hyvinvointitiedon/osaamisen siirtyvän hyvin

kunnista maakuntiin sote-uudistuksessa. Järjestöjohtajista 30 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 46 prosenttia pitää tätä todennäköisenä.

Kolme viidestä (59–60 %) vastaajasta pitää epätodennäköisenä, että hyte-toiminta paranee sen tullessa entistä selvemmin kaikkien kuntaan jäävien toimialojen yhteiseksi asiaksi sote-uudistuksessa. Todennäköisenä tätä pitää 17 prosenttia järjestöjohtajista ja 36 prosenttia sosiaali- ja terveysjohtajista.

Selkeä enemmistö (68–69 %) molemmista vastaajaryhmistä katsoo, että hyte-toiminnan paraneminen kuntien välisen yhteistyön tehostuessa on epätodennäköistä. Järjestöjohtajista 11 prosenttia ja sosiaali- ja terveysjohtajista 25 prosenttia pitää asiaa todennäköisenä. Joka viides (21 %) järjestöjohtaja ei osannut vastata kysymykseen.

Pike

5

Sosiaali- ja
terveysyhdistysten
toiminnan
päättyminen

5 Sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan päätyminen

Monet eri syyt vaikuttavat yhdistysten purkautumiseen, mutta ihmisten resurssien väheneminen ja loppuminen ovat niistä yleisimpiä. Purkautuminen lopettaa yhdistyksen mutta ei läheskään aina sen toimintaa: runsaalla kolmasosalla purkautuneista yhdistyksistä toiminta jatkuu jossakin muodossa.

SOSIAALI- JA terveysjärjestöjen (sote-järjestöjen) perustamisen taustalla on yleensä joku havaittu yhteiskunnallinen tarve, tehtävä tai missio, jonka takia ihmiset alkavat toimia yhdessä. Usein tarpeet ovat liittyneet esimerkiksi erilaisten sairauksien, vammojen tai terveydenhuollon ongelmien ratkaisemiseen, lasten, perheiden tai vanhusten kysymyksiin tai terveiden elämäntapojen edistämiseen. Toimivia sote-järjestöjä on tätä nykyä noin 10 000, kun huomioidaan keskusjärjestöt, niiden jäsenyhdistykset sekä keskusjärjestöihin kuulumattomat yhdistykset (Järjestöbarometri 2016).

Osa järjestösektorin toimintaa on järjestöjen syntyminen ja purkautumisen dynamiikka. Yhdistyskenttää tutkimalla voidaan esimerkiksi havaita, millaiset yhteiskunnalliset vaatimukset tai uudistusliikkeet ovat nousussa ja millaiset puolestaan hiipumassa (Siisiäinen 1990). Sosiaali- ja terveysalan

yhdistyksiä on syntynyt 2000-luvulla vilkkaasti, eikä alan yhdistystoiminta ainakaan rekisteröintilukujen perusteella ole hiipumassa. Samalla osassa yhdistyksistä toiminta lakkaa: osa yhdistyksiä hiipuu ei-aktiiviseksi ja osa oma-aloitteisesti purkaa yhdistysmuotoisen toimintansa. (Peltosalmi 2015.) Kun tarkastellaan Patentti- ja rekisterihallituksen vuonna 2017 ei-aktiivisina lakkauttamia yhdistyksiä, ei sosiaali- ja terveysyhdistysten keskuudessa ole havaittavissa selviä merkkejä laajemmasta kollektiivisen toiminnan hiipumisesta. Ainoa esimerkki hiipumassa olevasta yhteiskunnallisesta liikkeestä sote-järjestöjen keskuudessa ovat raittiusyhdistykset, joiden suhteellinen osuus lakkautetuissa yhdistyksissä on varsin korkea (taulukko 50).

Toisaalta vuosittain useiden kymmenien yksittäisten sote-yhdistysten toiminta lakkaa (Peltosalmi 2015). Organisaatiotason tarkasteluissa or-

ganisaation toiminnan loppuminen on yleensä tulkittu sen toiminnan epäonnistumisena. Tällöin on useimmiten kuitenkin tarkasteltu yritysmuotoista toimintaa. Yritystoiminnan keskeinen periaate on ”jatkuvuuden periaate” (going concern), jonka perusajatus on, että yrityksen odotetaan jatkavan voiton tavoitteluun tähtäävää toimintaansa toistaiseksi. Yhdistystoiminnan luonne kuitenkin eroaa keskeisiltä osiltaan yritystoiminnasta. Yhdistystoiminnan taustalla on yleensä jäsenistön sitoutuminen yhdistyksen keskeiseen yleishyödylliseen ”toiminnan tarkoitukseen” tai ”missioon”, jolloin toiminnan loppuminen voi johtua paitsi toiminnan epäonnistumisesta myös sen onnistumisesta: yhdistys voi saavuttaa keskeiset tavoitteensa, jolloin lopettamispäätöksen taustalla on pikemminkin organisaation toiminnan menestys kuin sen epäonnistuminen.

Organisaatioiden syntymistä ja kuolemaa on kirjallisuudessa lähestytty kolmesta keskeisestä näkökulmasta: organisaatioekologian, resurssi riippuvuuden ja uusinstitutionalismi näkökulmista (ks. Helming, Ingerfurth & Pinz 2014). Organisaatioekologinen näkökulma tarkastelee organisaatioiden kuolemaa niiden demografisten ominaisuuksien ja toimintaympäristön suhteen. Tällöin kiinnostuksen kohteena on esimerkiksi organisaation ikä, koko ja sille tarjolla oleva sopiva toiminta-alue (niche) sekä muut toiminta-alueella toimivat organisaatiot, jotka kaikki vaikuttavat organisaation kykyyn jatkaa toimintaansa. Organisaatioekologisesta näkökulmasta uudet ja pienet organisaatiot ovat muita haavoittuvampia, sillä niiden on usein vakiintuneita organisaatiota vaikeampaa legitimoida toimintaansa ja sen myötä hankkia resursseja. Myös samalla toiminta-alueella toimivien muiden organisaatioiden määrä vaikuttaa selviytymiseen. Kokonaan uudella toiminta-alueella ope-

Yhdistys voi saavuttaa keskeiset tavoitteensa, jolloin lopettamispäätöksen taustalla on pikemminkin organisaation toiminnan menestys kuin sen epäonnistuminen?

roivan uuden organisaation voi olla hankala saavuttaa uskottavuutta ja sen myötä kykyä hankkia resursseja. Toisaalta mitä enemmän muita vastaavia organisaatioita toiminta-alueella on, sitä enemmän näiden välillä on kilpailua resursseista, mikä voi puolestaan heikentää organisaatioiden elinkelpoisuutta. (Hannan & Freeman 1993.)

Yhdistystoiminnan kannalta organisaatioekologinen näkökulma merkitsee sitä, että uusien, pienten yhdistysten ja uudenlaista toimintaa harjoittavien yhdistysten toiminta voi olla muita haavoittuvampaa; niiden on esimerkiksi usein vaikeampaa hankkia resursseja. Yhdistysten tapauksessa resursseina toimivat esimerkiksi aktiiviset jäsenet, vapaaehtoistyöntekijät, tukijat ja rahoituslähteet. Sama koskee yhdistyksiä, joiden toiminta-alueella on runsaasti kilpailua jäsenistä ja resursseista. (Helming ym., 2014, 1516.) Toisaalta organisaatioekologian näkökulmasta myös yhdistyksen toimintaympäristö voi muuttua siten, että toiminnan taustalla oleva tarkoitus lakkaa olemasta. Tästä ovat hyvä esimerkki sotaveteraani- ja sotainvalidiyhdistykset, joita on purkautunut viime vuosina runsaasti, kun niiden jäsenistö on luonnollisen poismenon myötä merkittävästi vähentynyt. Samoin vähenevän väestön alueilla yhdistystoiminnan potentiaalinen osallistujajoukko voi harventua siten,

1425

toimimatonta
sote-yhdistystä
lakkautettiin

että toiminnan ylläpitäminen käy vaikeammaksi.

Viime vuosina on puhuttu myös järjestötoimintaan kohdistuvasta institutionaalisesta muutoksesta. On esimerkiksi tuotu esiin, että kansalaisten pitkäjänteinen osallistuminen yhdistystoimintaan on muuttunut lyhytjänteisemmäksi ja projektiluonteisemmaksi (esim. Siisiäinen & Kankainen 2009). Toisaalta yhteiskunnallisista muutoksista esimerkiksi kuntaliitokset ovat vaikuttaneet yhdistysten toimintaympäristöön. Lisäksi hyvinvointijärjestelmässä tapahtuvat muutokset – ajankohtaisena esimerkkinä suunnitteilla oleva sote- ja maakuntauudistus – vaikuttavat myös sote-järjestöjen toimintaan. Näiden ohella myös muutokset järjestöjen avustuspolitiikassa ja -järjestelmässä vaikuttavat oleellisesti yhdistysten toimintaan. Resurssiriippuvuusteoria korostaakin toimintaympäristön ohella sitä, miten organisaatioiden toiminnan jatkuvuus riippuu niiden aktiivisesta kyvystä sopeutua toimintaympäristön muutoksiin: hankkia resursseja ja löytää uusia toimintamuotoja entisten hiipuessa (Pfeffer & Salanic 1978; Drees & Heugens 2013).

Esimerkiksi yhdistysten purkauksen taustalla ei useinkaan ole pelkästään organisaatiosta riippumaton toimintaympäristön muutos, vaan jatkuvuuteen vaikuttaa myös yhdistyksen oma toiminta, joka vaikuttaa organisaatioiden kykyyn hankkia resursseja ja sopeutua institutionaalisiiin muutoksiin.

Esimerkiksi sosiaali- ja terveysyhdistysten toimintakykyyn vaikuttavat kansalaisosallistumisen ja yhteiskuntapolitiikan muutokset. Yhdistykset voivat reagoida toimintaympäristön muutoksiin esimerkiksi käyttämällä palkattua henkilökuntaa toiminnan organisointiin ja kansalaistoiminnan aktivointiin. Yhdistykset voivat myös mukauttaa toimintaansa etsimällä uudenlaisia yhteistyömuotoja, yhdistämällä toimintaansa tai jatkamalla toimintaansa ei-rekisteröidyssä muodossa. Yksi vaihtoehto on toiminnan lopettaminen kokonaan.

Tässä luvussa tarkastellaan sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan päätymistä, siihen johtavia syitä sekä sitä, mitä yhdistyksen purkamisesta seuraa yhdistyksen taustalla olevalle kollektiiviselle toiminnalle. Vuosina 2010–2017 yhdistysrekisteristä on poistunut yhdistyksiä kahdella eri tavalla: patentti- ja rekisterihallituksen lakkautamana ja yhdistysten omatoimisen yhdistyksen purkamisen kautta. Näistä ensimmäinen viittaa siihen, että toiminta on ajansaotossa hiipunut, mutta yhdistys ei ole itse purkanut toimintaansa. Ei-aktiivisten yhdistysten poistamisen perusteena on ollut se, ettei yhdistys ole tehnyt ilmoituksia yhdistysrekisteriin vuoden 1995 jälkeen eikä muutenkaan ole syytä olettaa yhdistyksen toiminnan jatkuvan. Tällaisia yhdistyksiä poistettiin patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) toimesta yhdistysrekisteristä vuonna 2017 yhteensä 34 770 kappaletta. (PRH 2017.) Näistä sosiaali- ja terveysalan yhdistyksiä oli lakkautettujen yhdistysten nimitietoihin perustuvan luokittelun mukaan 1425 kappaletta eli 4 %.

Omalla ilmoituksellaan toimintansa purki vuosien 2010 ja 2017 välillä 714 sosiaali- ja terveysalan yhdistystä. Näistä 151 oli sotiin liittyviä yhdistyksiä, joiden toimintaa on vähitellen purettu, kun niiden perustamisen taustalla oleviin sotiin kytkeytyvät ikäluokat ovat jatkuvasti pienentyneet. Muita sosiaali-

TAULUKKO 50.

Rekisterissä olevat ja sieltä poistuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset.

Toimiala	Rekisterissä olevat*	Vuosina 2010–2017 purkautuneet	Vuonna 2017 rekisteristä poistetut eli ns. lakkautetut
	%	%	%
Kansanterveysyhdistykset	30	29	15
Lastensuojeluyhdistykset	12	15	15
Vanhusyhdistykset	36	30	29
Vammaisyhdistykset	17	19	6
Nuorisokasvatusyhdistykset	0	2	4
Lomayhdistykset	0	1	4
Päihdeyhdistykset	5	5	27
Yhteensä	100	100	100
n	8500	714	1425

*Valtakunnallisten järjestöjen paikalliset jäsenyhdistykset vuonna 2010.

li- ja terveystalouden yhdistyksiä purkautui kyseisellä ajanjaksolla 563 kappaletta. Näille tehtiin yhdistyksen purkamislomakkeen yhteystietojen perusteella joko puhelin- tai sähköpostikysely yhdistyksen toiminnan taustoista ja purkautumiseen johtaneista syistä.

Jatkossa toimintansa itse purkaneista yhdistyksistä käytetään nimitystä ”purkautuneet” ja PRH:n rekisteristä poistamista termiä ”lakkautetut”. Purkautuneita ja lakkautettuja kutsumme jatkossa rekisteristä poistuneiksi. Tämän luvun aluksi tarkastellaan rekisteristä poistuneiden yhdistysten toimialatietoja, sijaintimaakuntia ja perustamisajankohtaa. Tämän jälkeen vertaillaan purkautuneita yhdistyksiä toimintaansa edelleen jatkaviin yhdistyksiin. Seuraavaksi tarkastellaan sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan purkautumiseen johtaneita syitä ja purkautumisen jälkeistä toimintaa. Luvun lopussa on tuloksia yhteen vetävä pohdintaosuus.

5.1 Vuosina 2010–2017 rekisteristä poistuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset

Rekisteristä poistuneet toimialoittain

Kun verrataan (taulukko 50) valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen rekisterissä vuonna 2010 olleiden paikallisyhdistysten toimialajakaumaa vuosina 2010–2017 purkautuneiden ja lakkautettujen sote-yhdistysten toimialajakaumaan, havaitaan, että toimintansa oma-aloitteisesti purkaneiden jakauma vastaa kohtuullisen hyvin rekisteröityjen paikallisyhdistysten jakaumaa. Sen sijaan lakkautettujen yhdistysten joukosta erottuvat erityisesti päihdeyhdistykset, joita on rekisterissä olevista vain joka kahdeskymmenes (5 %), mutta lakkautetuista yli neljännes (27 %). Toisaalta vammaisyhdistyksiä on passiivisina lakkautetuista vain

TAULUKKO 51.

Lakkautetut ja purkautuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset toimialoittain.

Toimiala/toimialan alaluokka	Vuonna 2017 lakkautetut yhdistykset		Vuosina 2010–2017 purkautuneet yhdistykset	
	n	%	n	%
Vanhusyhdistykset	411	29	213	30
Vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	53	4	58	8
Eläkeläisyshdistykset	179	13	73	10
Sotaveteraaniyhdistykset ja muut viime sotiin liittyvät yhdistykset	179	13	82	6
Päihdeyhdistykset	388	27	37	5
Kansanterveysyhdistykset	209	15	205	29
Yleis- ja monialayhdistykset	21	1	9	1
Potilasyhdistykset	40	3	81	11
Kuntoutus- ja hoitopalveluyhdistykset	32	2	7	0
Mielenterveysyhdistykset	12	0	22	3
Työttömien yhdistykset	22	2	36	5
Muut terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät yhdistykset	82	6	50	7
Lastensuojeluyhdistykset	215	15	104	15
Lastensuojeluyhdistykset	57	4	15	2
Sijaishuoltoyhdistykset	33	2	14	2
Ensi- ja turvakotiyhdistykset	1	0	-	-
Lasten ja nuorten kurssi- ja leiritointayhdistykset	1	0	2	0
Muut lastensuojeluyhdistykset	123	9	73	10
Vammaisyhdistykset	90	6	135	19
Sotainvalidiyhdistykset	10	0	69	10
Invalidiyhdistykset	25	2	34	5
Aistivammayhdistykset	25	2	10	1
Kehitysvammayhdistykset	19	1	20	3
Muut vammaisyhdistykset	11	0	2	0
Nuorisokasvatusyhdistykset	58	4	14	2
Lomayhdistykset	54	4	6	1
Yhtensä	1425	100	714	100

6 %, kun niitä on rekisterissä olevista lähes viidennes.

Sama ilmiö havaitaan myös tarkemmassa rekisteristä poistuneiden toimialatarkastelussa (taulukko 51). Sekä lakkautettujen että purkautuneiden yhdistysten suurin joukko on erilaisia vanhusyhdistyksiä, joita sote-yhdistysten kentässä on myös määrällisesti kaikkein eniten. Suurin osa vanhusyhdistyksistä on erilaisia eläkeläisyhdistyksiä ja sotaveteraanilyhdistyksiä tai muita viime sotiin liittyviä yhdistyksiä.

Toiseksi suurimman ryhmän lakkautetuista yhdistyksistä muodostavat päihdeyhdistykset. Raittiusaatteen organisoiminen alkoi jo 1800-luvulla ja jatkui vahvana 1900-luvun alkupuolella (Sulkunen 1986). Aineistoissamme päihdeyhdistysten toiminta erottuu muista erityisesti suurena lakkautettujen yhdistysten osuutena (27 %). Tämä kuvaa sitä, että toiminta on päättynyt yhdistyksen hiljaiseloon, minkä seurauksena yhdistys on lakkautettu. Lakkautettujen yhdistysten keskuudessa päihdeyhdistykset ovat lähinnä erilaisia raittiusyhdistyksiä ja -seuroja, kun taas toimintansa itse purkaneiden keskuudessa niihin sisältyy myös muita päihdeyhdistyksiä, kuten A-kiltoja ja päiheteettömään elämään kannustavia yhdistyksiä kuten Huumenuorten tuki tai Päiheteettömät Päivät ry. Lakkautettujen ja itse toimintansa purkaneiden päihdeyhdistysten muutos kuvastaa laajemmin yhdistystoiminnan muutosta. Vuosisadan alussa voimakkaana käynnistynyt raittiusaatteen joukko-organisoituminen on ajan saatossa hiipunut, ja nyt lakkautettujen raittiusyhdistysten joukossa onkin runsaasti erilaisia paikallisyhdistyksiä. Raittiusliikkeen aktiivisena aikana lähes jokaisessa kunnassa oli oma raittiusyhdistyksensä, ja useimmiten eri kylillä vielä omansa. Sivukylien tyhjenyttyä monet noista yhdistyksistä ovat hiljalleen lakanneet toimimasta.

Lakkautettujen yhdistysten kolman-

neksi suurin ryhmä koostuu erilaisista kansanterveysyhdistyksistä (15 %) ja lastensuojeluyhdistyksistä (15 %). Kansanterveysyhdistykseen sisältyy hyvin monenlaisia toimijoita, esimerkiksi potilas-, mielenterveys-, hoito- ja kuntoutuspalveluyhdistyksiä sekä muita terveyden ja hyvinvoinnin ja mm. työllisyyden edistämiseen liittyviä yhdistyksiä. Lastensuojeluyhdistykseen puolestaan sisältyy muun muassa päiväkotien vanhempainyhdistyksiä, yksinhuoltajien yhdistyksiä, sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja Pelastakaa Lapset ry:n paikallisyhdistyksiä.

Myös purkautuneiden yhdistysten aineistossa lastensuojeluyhdistysten osuus on sama kuin lakkautettujen joukossa (15 %). Sen sijaan kansanterveysyhdistyksiä on purkautuneissa lähes kaksi kertaa enemmän (29 %). Kuten lakkautettujen yhdistysten joukossa, näihin sisältyy erityyppisiä potilasyhdistyksiä (esim. reuma- ja sydänyhdistykset) ja työttömien yhdistyksiä.

Loput lakkautetuista yhdistyksistä ovat erilaisia vammaisyhdistyksiä (6 %), nuorisokasvatussyhdistyksiä (4 %) ja lomayhdistyksiä (4 %). Lakkautetuissa yhdistyksissä vammaisyhdistysten osuus on suhteellisen matala, kun taas itse toimintansa purkaneiden keskuudessa se on noin kolme kertaa suurempi (19 %). Tähän ryhmään sisältyy muun muassa erilaisia sotainvalidiyhdistyksiä, invalidiyhdistyksiä, aistivammayhdistyksiä ja kehitysvammayhdistyksiä, joista suurimpana alaryhmänä ovat erilaiset sotainvalidiyhdistykset. Sen sijaan nuorisokasvatussyhdistyksiä ja lomayhdistyksiä on itse toimintansa purkaneiden keskuudessa hieman vähemmän kuin lakkautettujen joukossa. Nuorisokasvatussyhdistykseen kuuluu esimerkiksi erilaisia työpaja-, saapastointi- ja nuorisokahvilayhdistyksiä. Viimeinen ryhmistä eli lomayhdistykset sen sijaan sisältää muun muassa tiettyjen ryhmien kuten ammattikuntien (maaloustyön-

TAULUKKO 52.

Lakkautetut ja purkautuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset maakunnittain.

Maakunta	Kaikki rekisterissä olevat yhdistykset ¹		Vuonna 2017 lakkautetut sote-yhdistykset		Vuosina 2010–2017 purkautuneet sote-yhdistykset	
	n	%	n	%	n	%
Uusimaa	29 529	28	331	23	164	23
Pirkanmaa	8 667	8	112	8	55	8
Varsinais-Suomi	8 569	8	121	9	33	5
Pohjois-Pohjanmaa	6 696	6	105	7	50	7
Keski-Suomi	5 266	5	95	7	47	7
Pohjois-Savo	4 866	5	102	7	50	7
Lappi	4 706	5	63	4	33	5
Satakunta	4 425	4	59	4	21	3
Etelä-Pohjanmaa	3 892	4	47	3	39	6
Pohjanmaa	3 810	4	48	3	18	3
Pohjois-Karjala	3 684	4	64	5	42	6
Etelä-Savo	3 655	4	58	4	31	4
Kymenlaakso	3 454	3	59	4	27	4
Kanta-Häme	3 199	3	39	3	21	3
Päijät-Häme	3 070	3	33	2	19	3
Etelä-Karjala	2 485	2	31	2	24	3
Kainuu	2 104	2	29	2	20	3
Keski-Pohjanmaa	1 456	1	24	2	18	3
Ahvenanmaa	678	1	5	0	2	0
Yhteensä	10 4211	100	1425	100	714	100

tekijöiden, myyjien, rautatieläisten) tai alueiden (esim. kaupunkien ja maakuntien) lomayhdistyksiä.

Rekisteristä poistuneet maakunnittain

Taulukossa 52 lakkautettuja ja purkautuneita sote-yhdistyksiä on tarkasteltu maakunnittain suhteuttamalla näiden määrät kaikkiin maakunnassa rekiste-

röityihin yhdistyksiin⁷. Näin voidaan tarkastella, onko esimerkiksi väestötappiomaakunnissa sote-yhdistysten toiminta lakannut suhteellisesti muita enemmän. Taulukosta havaitaan, että rekisteristä poistetut ja itse toimintansa

⁷ Suhteutus on tehty yhdistysrekisterin mukaan vertaamalla lakkautettujen ja purkautuneiden yhdistysten lukumäärää kaikkiin yhdistysrekisteriin aikavälillä 1.1.1920–31.12.2017 rekisteröityihin yhdistyksiin.

TAULUKKO 53.

Lakkautetut ja purkautuneet sosiaali- ja terveysyhdistykset rekisteröintivuosisikymmenen mukaan.

Rekisteröinti- vuosisikymmen	Vuonna 2017 lakkautetut yhdistykset		Vuosina 2010–2017 purkautuneet yhdistykset	
	n	%	n	%
1920–1929	15	1	6	1
1930–1939	3	0	1	0
1940–1949	69	5	57	8
1950–1959	178	12	13	2
1960–1969	269	19	37	5
1970–1979	374	26	81	11
1980–1989	334	23	130	18
1990–1999	183	13	171	24
2000–2009*	-	-	139	20
2010–2017	-	-	79	11
Yhteensä	1425	100	714	100

* Lakkautetut yhdistykset oli rekisteröity vuonna 1995 tai sitä aiemmin.

purkaneet yhdistykset jakautuvat varsin tasaisesti maakunnittain sen mukaan kuinka paljon maakunnissa on yhdistyksiä kaiken kaikkiaan. Toisin sanoen poistetuista ja purkautuneista eivät ole keskittyneet millekään tietylle maantieteelliselle alueelle. Lukumäärällisesti eniten lakkautettuja ja purkautuneita yhdistyksiä on ollut Uudellamaalla, jonne on myös rekisteröity eniten yhdistyksiä (Yhdistysrekisteri 2018).

Suhteutettuna alueella toimivien yhdistysten lukumäärään, Uudellamaalla on lakkautettu ja purkautunut jonkin verran vähemmän yhdistyksiä kuin muualla. Sen sijaan muissa maakunnissa lakkautettujen ja purkautuneiden osuudet vastaavat likimain alueelle rekisteröityjen yhdistysten osuutta.

Rekisteristä poistuneiden perustamisajankohta

Varhaisimmat lakkautetuista ja toimintansa itse purkaneista yhdistyksistä on

perustettu vuonna 1920 (taulukko 53). Nuorimmat lakkautetuista yhdistyksistä on perustettu vuonna 1995⁸. Keskimäärin yhdistys on ennättänyt olla 44 vuotta rekisterissä ennen kuin se on poistettu. Noin neljännes (26 %) yhdistyksistä on perustettu 1970-luvulla, kun taas runsas kolmannes on perustettu joko ennen 1970-lukua (37 %) tai sen jälkeen (34 %).

Lakkautettuja yhdistyksiä on perustettu eniten 1970- ja 1980-luvuilla (49 %), kun taas itse toimintansa purkaneet painottuvat 1990- ja 2000-luvuille (44 %). Viimeisimmät itse toimintansa purkaneista yhdistyksistä on perustettu 2010-luvulla, joten purkautuneissa on mukana varsin nuoriakin yhdistyksiä. Joukossa on itse asiassa muutamia yhdistyksiä, jotka on pu-

⁸ Tämä johtuu siitä, että vuonna 2017 yhdistysrekisteristä poistettiin yhdistykset, joiden viimeksi tekemästä ilmoituksesta oli vuonna 2016 kulunut yli kaksikymmentä vuotta (ks. PRH kuulutukset 2016).

rettu vain muutamia kuukausia niiden perustamisen jälkeen. Koska purkautuneiden aineistossa on mukana myös viime vuosina perustettuja yhdistyksiä, vaikuttaa niiden keskimääräinen elinikä lyhyemmältä kuin lakkautettujen yhdistysten keskuudessa. Itse toimintansa purkaneiden keskimääräinen elinikä on ollut 26 vuotta, kun lakkautetuilla se on ollut 44 vuotta. Kun kuitenkin huomioidaan, että lakkautetut yhdistykset eivät ole yhdistysrekisterin näkökulmasta antaneet minkäänlaista elonmerkkiä toiminnastaan viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana, tarkoittaa se käytännössä sitä, että niiden aktiivinen elinikä on ollut hyvin todennäköisesti enintään 24 vuotta. Siten lakkautettujen yhdistysten elinikä on ollut keskimäärin lyhyempi kuin itse toimintansa purkaneiden.

Purkautuneiden ja jatkavien yhdistysten vertailu

Edellä esitelty tarkastelu pohjautuu lakkautettujen ja itse toimintansa purkaneiden yhdistysten yhdistysrekisteristä saatavilla olevaan aineistoon. Sen lisäksi vuosien 2010 ja 2017 välisenä aikana purkautuneille yhdistyksille suunnattiin kysely, jossa purkautumiseen johtaneita syitä selvitettiin tarkemmin. Osaa purkautuneille suunnatuista kysymyksistä voidaan verrata Järjestöbarometrin vuoden 2018 kyselyaineistosta saataviin toimivien yhdistysten vastaaviin tietoihin. Tällä perusteella voidaan vertailla, mitkä tekijät erottavat toimivia ja purkautuneita sote-yhdistyksiä.

Sekä purkautuneista että jatkavista yhdistyksistä on saatavilla tieto niiden toimialasta, toimintakunnan tyypistä, eliniästä, onko yhdistyksissä ollut palkattua henkilökuntaa sekä siitä, kuinka yhdistyksen jäsenmäärä, toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrä, vapaaehtoisten määrä, toiminnan kysyntä ja

tulot olivat kehittyneet kahden viimeisen toimintavuoden aikana.

Edellä kuvattuja muuttujia käytettiin tarkasteltaessa sitä, mitkä näistä tekijöistä selittävät sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminnan jatkumista tai purkautumista (ks. logistinen regressioanalyysi liitteessä 27). Analyysin perusteella toimiala, kuntatyyppi, yhdistyksen elinikä, palkatun henkilöstön käyttö ja tietyt toiminnassa tapahtuneet muutokset ovat keskeisimpiä tekijöitä toiminnan jatkumisen kannalta.

Toimialoittaisessa tarkastelussa muita toimialoja verrattiin analyysissä kansanterveysyhdistyksiin⁹. Analyysin mukaan lastensuojeluyhdistysten purkautumisen todennäköisyys on yhdistyksistä suurin, kun taas vanhusyhdistysten purkautumisriski on toimialoista pienin. Päähde- ja vammaisyhdistykset eivät sen sijaan eronneet tilastollisesti merkittävästi kansanterveysyhdistyksistä purkautumisriskin suhteen. Analyysin mukaan purkautumisen todennäköisyyttä lisää toimiminen kaupungin läheisessä maaseutukunnassa verrattuna tilanteeseen, jossa yhdistys toimii laajemmalla, useita erityyppisiä alueita käsittävällä alueella. Sen sijaan muu maaseutu tai kaupunkialueet eivät erota tilastollisesti merkittävästi laajemmilla alueilla toimivista yhdistyksistä.

Palkattu henkilöstö yhdistyksissä puolestaan lisää purkautumisen mahdollisuutta. Yhdistykset, joissa on palkattua henkilöstöä, voivat olla pelkin vapaaehtoisvoimin toimivia yhdistyksiä aktiivisempia purkamaan toimintansa, mikäli toiminnan kysyntä loppuu tai sen rahoittamiseksi ei ole enää tuloja. Palkkatyötä toiminnassaan käyttävät yhdistykset ovat riippuvaisempia yhdistyksen saamista tuloista, eivätkä ne siten voi jäädä odottamaan

⁹ Regressioanalyysissä selittävien luokitteluasteikkoisten muuttujien tarkastelu tapahtuu asettamalla muuttujan yksi luokka referenssiksi, johon muita luokkia verrataan.

kovin pitkäksi aikaa yhdistyksen talouden paranemista vaan yhdistystoiminta joudutaan lopettamaan. Sen sijaan vapaaehtoisten organisoimat yhdistykset voivat jäädä viettämään hiljaiseloa, vaikka yhdistyksen resurssit heikkenivät.

Palkkatyöntekijöiden käyttöä voimakkaammin toiminnan purkautumista ja jatkumista ennakoivat kuitenkin yhdistyksen elinikä. Aivan kuten organisaatioekologiset teoriat olettavat, nuoremmilla yhdistyksillä toiminnan purkautumisen todennäköisyys on suurempi kuin vanhemmilla. Uusilla yhdistyksillä toiminnan tarpeen osoittaminen ja resurssien hankkiminen voi olla ongelmallista, mikä voi selittää korkeampaa purkautumisriskiä toiminnan alkutaipaleella.

Yhdistystoiminnassa tapahtuneista muutoksista toiminnan purkautumista ennakoivat parhaiten tuloissa tapahtuneet muutokset ja toiminnan kiinnostavuus, eli onko toiminnalle kysyntää ja kykeneekö yhdistys houkuttelemaan aktiivisia osallistujia. Sen sijaan toiminnan jatkamista ei ennakoanut jäsen- tai vapaaehtoisten määrässä tapahtuneet muutokset. Tämä viittaa siihen, etteivät passiiviset jäsenyydet ole yhtä keskeisiä toiminnan jatkumisen näkökulmasta kuin tulovirtojen ehtyminen tai toiminnan kysyntä.

5.2 Yhdistysten purkautumiseen vaikuttaneet syyt

Eri tekijöiden vaikutus purkautumiseen

Edellä mainitut muutokset ovat osin itsestäänselvyksiä. Toiminnan kysynnän ja tulojen pienentyessä yhdistyksen toimintaedellytykset heikkenävät, minkä vuoksi kyseiset tekijät ovat yh-

teydessä purkautumiseen. Tämä pätee luonnollisesti etenkin niihin yhdistyksiin, joilla on toiminnassaan palkattua henkilökuntaa ja jotka siten ovat muita riippuvaisempia toiminnan kysynnästä ja rahallisista resursseista. Purkautumissyöt eivät kuitenkaan pelkisty edellä esiteltyihin käytössä olleisiin varsin suppeisiin toimintaa luonnehtiviin tekijöihin, joiden kautta jatkavia ja purkautuneita yhdistyksiä oli mahdollista vertailla.

Kun tarkastellaan purkautumisen syitä yksityiskohtaisemmin, havaitaan että niissä korostuvat eniten erilaiset osallistujiin, jäseniin ja hallinnolliseen taakkaan liittyvät tekijät (kuvio 50). Puolet yhdistyksistä ilmoittaa, että purkautumiseen vaikutti paljon tai erittäin paljon toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrän väheneminen (49 %) tai luottamushenkilöiden saamisen vaikeutuminen (47 %). Lisäksi runsas kolmannes vastaajista kokee, että purkautumiseen vaikutti paljon tai erittäin paljon keskeisen luottamushenkilön/ yhdistysaktiivin vetäytyminen toiminnasta (40 %) tai vapaaehtoisten määrän väheneminen (36 %).

Osallistumisen ongelmiin liittyvät tekijät tulivat selkeästi esiin myös kyselyn avovastauksissa, joissa vastaajaa pyydettiin kuvaamaan kaikkein keskeisin syy yhdistyksen purkautumiseen. Taulukossa 54 on avovastukset luokiteltu aineistolähtöisesti siten, että yksi vastaus on voinut sijoittua useampaan purkautumissyitä kuvaavaan luokkaan. Avovastauksista käykin ilmi, että usein erilaiset syyt kietoutuivat toisiinsa. Selvästi useimmin mainittu keskeisin tekijä purkautumisen taustalla on aktiivisten toimijoiden väheneminen ja vapaaehtoisresurssien puute. Yli puolessa avovastauksissa tämä tuotiin esiin keskeisenä purkautumisen syynä. Tyyppillisesti toimijoiden vähenemisen esiin tuovat vastaajat kuvaavat avovastauksissaan, että vastuu yhdistystoiminnan

Yhdistysmuoto oli raskas: toiminnan pysty toteuttamaan toimikuntana paljon pienemmällä byrokratialla.

pyörittämisestä alkoi kasaantua muutamien aktiivien hartioille, mikä tuotti heille väsymistä ja turhautumista. Tämä johti päätökseen purkaa yhdistyksen toiminta.

”Toimihenkilöiden saamisen vaikeus. Sama henkilö oli ollut jo pitkään pj, eikä kukaan muu halunnut ottaa sitä vastuuta.”

”Aktiivijäseniä ja luottamushenkilöitä oli hankala saada. Pienellä porukalla toimintaa ei pystytty ylläpitämään. Samaan aikaan tuli myös kuntaliitos ja todettiin, että yhden kunnan alueella riittää yksi yhdistys.”

”Ei saatu toimihenkilöitä hallitukseen.”

”Liian vähäinen aktiivisten osallistujien määrä, tuen puute, voimavarojen loppuminen, taakan kasautuminen vain muutamille henkilöille. Oli pakko lopettaa, koska oma henkilökohtainen elämä alkoi kärsiä yhdistyksen velvoitteiden vuoksi.”

”Väsyminen. Liian vähän yhdistysaktiiveja mukana toiminnassa.”

”Olisi ollut puheenjohtajan, sihteerin ja kassanhoitajan vaihdos edessä, mutta kukaan ei lähtenyt näitä vetämään. Siihen toiminta sitten loppui.”

Erilaisia purkautumisen taustalla olevia syitä kysyttäessä kolmannes (32 %) vastaajista raportoiti, että hallinnollinen taakka vaikutti päätökseen paljon tai erittäin paljon. Keskeisimpänä purkautumisen syynä tämä kuitenkin esiintyy avovastauksissa varsin harvoin. Avovastauksista voidaan kuitenkin havaita, että toiminnan hiipuessa yhdistysmuotoisuuteen liittyvä hallinto ja yhdistysaktiivien vetäytyminen muodostavat yhdessä ongelman.

”Yhdistys oli aika pieni ja toiminta on pari tapahtumaa vuodessa ja pankki-tapahtumiakin oli vain muutama kymmenen vuodessa. Haluttiin toimia lain mukaan ja tultiin siihen tulokseen, että yhdistystä ei jatketa, koska hallinnollista työtä on suhteettoman paljon toimintaan verrattuna.”

”Haluttiin toimia lain mukaan ja tultiin siihen tulokseen, että yhdistystä ei jatketa, koska hallinnollista työtä on suhteettoman paljon toimintaan verrattuna.”

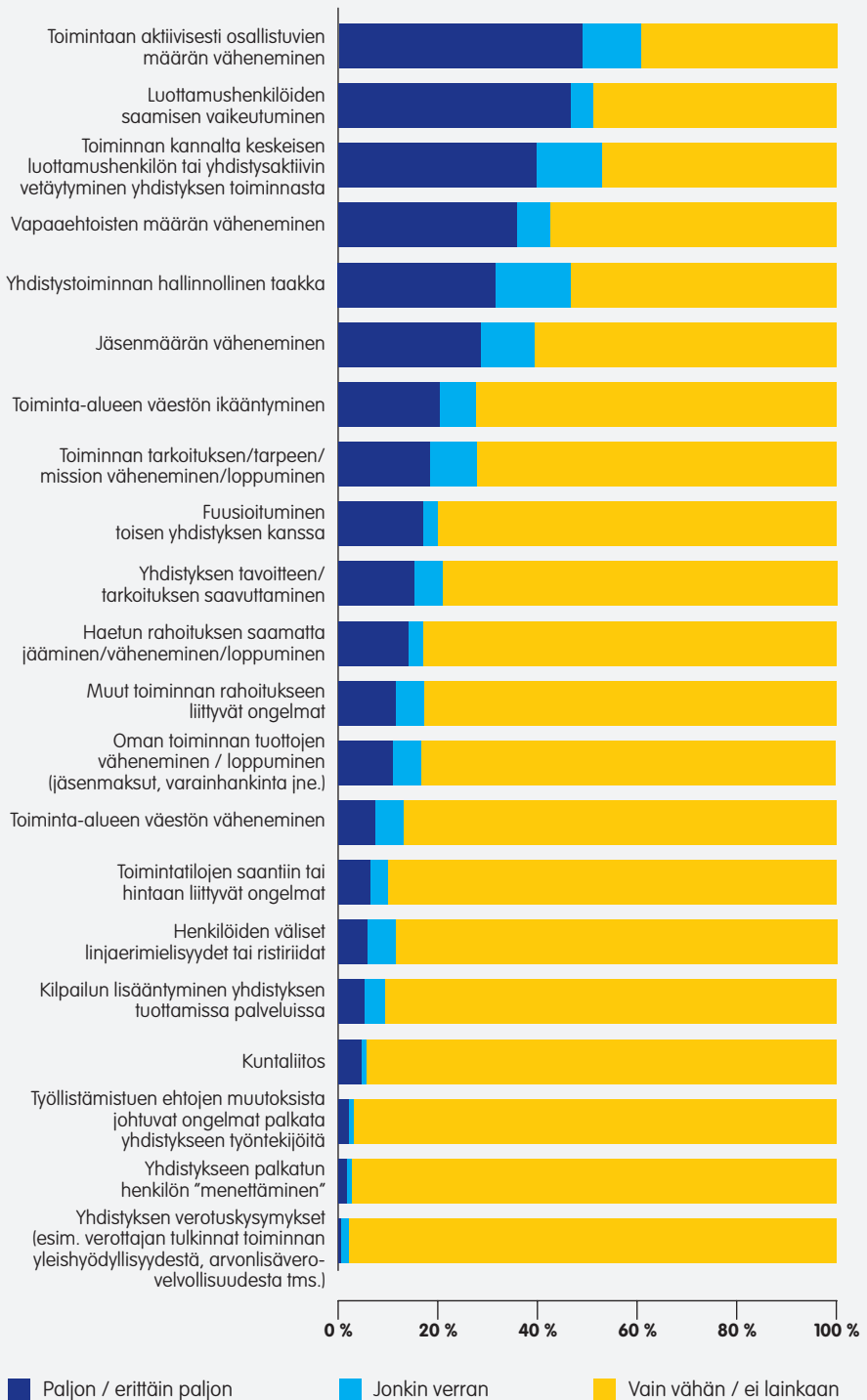
”Pieni yhdistys, hallinnollinen taakka oli liian suuri.”

”Hallinnollisten asioiden hoitaminen koettiin välillä aika vaikeaksi, toimihenkilöiden kierrätys eri tehtävissä oli haastavaa.”

”Yhdistysmuoto oli raskas: toiminnan pystyy toteuttamaan toimikuntana paljon pienemmällä byrokratialla.”

Kuudenneksi yleisimpänä purkautumiseen vaikuttaneena syynä on jäsenmäärän väheneminen. Sen kokee vaikuttaneen purkautumis päätökseen paljon tai erittäin paljon vajaa kolmannes (29 %) vastaajista.

Noin viidesosa vastaajista ilmoittaa, että toiminnan purkamiseen vaikutti paljon tai erittäin paljon toimin-

KUVIO 50. Yhdistysten purkautumiseen vaikuttaneet tekijät.

Saatiin leveämmät
hartiat yhdistymällä,
kun rahoitus
oli tiukkaa kuitenkin.

ta-alueen väestön ikääntyminen (20 %). Ikääntyminen tuli esiin keskeisenä syynä joka kuudennessa avovastauksessa. Usein tämä oli usein yhteydessä myös yhdistysaktiivien vetäytymiseen, kuten seuraavista avovastauksista voidaan havaita:

”Hallintohenkilöiden (hallituksen luottamustehtävissä olevat) saatavuuden vaikeus. Vähitellen tapahtuva näivetyminen jäsenten ikääntymisen myötä.”

”Ikääntymisen myötä väki väheni eikä kukaan paljon jaksanut mitään.”

”Osallistujien (hallitus ja jäsenet) ikääntyminen ja väsyminen. Jo yksi flunssa-aika teki hallituksen toimintakyvyttömäksi. Usia jäseniä hallitukseen ei saatu.”

”Ikäännyttiin kaikki, yritettiin kyllä löytää nuorempia jatkaman toimintaa, mutta kukaan ei lähtenyt mukaan. Palkatonta työtä hän se on ja ilmaista autolla ajelua.”

”Pitkät välimatkat tekivät toiminnan hankalaksi. Jäsenet vanhenivat eivätkä enää jaksaneet osallistua tapahtumiin.”

Lähes viidennes vastaajista mainitsi purkautumiseen paljon tai erittäin paljon vaikuttaneina tekijöinä tavoitteen vähenemisen tai loppumisen (18 %), ja noin kuudennes tavoitteen saavuttamisen (15 %).

”Tuen tarve, mitä varten yhdistys perustettiin, on muuttunut radikaalisti sähköisten kanavien eduksi. Fyysiselle tapaamiselle ei koeta enää juurikaan tarvetta.”

”Tarve väheni (kehitysvammaisia syntyi koko ajan vähemmän), jäsenmäärä pieneni, vaikeus saada hallintoon uusia ihmisiä mukaan.”

”Yhdistys omisti seuratalon, jonka vuokratulot riittivät talon ylläpitoon. Raittiusaatteeseen liittyvää toimintaa ei ollut enää vuosiin.”

”Elämäntilanteet muutuivat, lapset kasvoivat eikä yhdistystoiminnalle ollut enää tarvetta.”

Fuusioituminen toisen yhdistyksen kanssa tuli samoin esille noin joka kuudennessa vastauksessa (17 %). Tässä taustalla oli usein toiminnan keskittäminen yhteen alueellisesti laajemmalla alueella toimivaan yhdistykseen, jolla voitiin löytää vastauksia myös osallistumisen ongelmiin ja toiminnan näkyvyyteen ja vaikuttavuuteen, kuten seuraavissa avovastauksissa tulee esille:

”Aktiivitoimijoiden luopuminen yhdistystoiminnasta. Muutaman kymmenen kilometrin päässä [maakuntakeskuksen] yhdistys oli voimissaan ja tuntui yksinkertaisemmalta fuusioitua siihen kuin rimpuilla vähillä resursseilla.”

”Todettiin, että on järkevää, että [kaupungin] alueella toimii vain yksi yhdistys. Jäsenet siirtyivät [kyseisen liiton maakuntakeskuksen] paikallisyhdistyksen jäseniksi.”

”Saatiin leveämmät hartiat yhdistymällä, kun rahoitus oli tiukkaa kuitenkin. Järvisuomen piiri, johon kuuluu nykyisin Keski-Suomi, Pohjois-Savo, Etelä-Savo ja Pohjois-Karjala, pystyy

toimimaan paremmin kuin aikaisempi pienempi alue.”

”Fuusioituminen toisen yhdistyksen kanssa. Kaksi paikallis- pientä yhdistystä yhdistettiin.”

”Fuusioituminen kahden yhdistyksen välillä, samat henkilöt toimivat kahdessa eri yhdistyksessä millä samantyyppiset tarkoitukset. Suomi–Venäjä yhdistyksellä enemmän painoarvoa Venäjällä.”

Vastaavasti noin kymmenesosa yhdistyksistä korostaa, että toiminnan purkamiseen vaikutti paljon tai erittäin paljon taloudelliset tekijät, kuten haetun rahoituksen saamatta jääminen tai väheneminen (14 %), muut toiminnan rahoitukseen liittyvät ongelmat (11 %), oman toiminnan tuottojen väheneminen tai loppuminen (11 %).

”Ei saatu rahoitusta. Toiminta pyöri täysin kaupungin ja RAY:n rahoituksen turvin.”

”Kyllä suurin syy oli rahoituksen vähentyminen. Jäätiin isompien jalkoihin avustuksissa ja osa tukijajäsenistä, jotka olivat yrityksiä, jopa kaatui, niin ei lähetty väkisin vääntämään jatkoa.”

”Projektiluonteinen toiminta, rahoitus väheni koko ajan ja päättyi kokonaan.”

”Haettiin rahoitusta toiminnalle useasta eri säätiöstä ja RAY:ltä myös eikä saatu sitä.”

”Jouduttiin oikeuteen, jossa saatiin tuomio työntekijän irtisanomisen takia. Tässä vaiheessa yhdistyksen olisi pitänyt maksaa sovittelurahaa, johon ei ollut rahoitusta ja päädyttiin konkurssihakemukseen.”

”Hävitty kilpailutus.”

Kyllä suurin syy oli rahoituksen vähentyminen. Jäätiin isompien jalkoihin avustuksissa.

Taloudellisten tekijöiden ulkopuolella vajaa kymmenesosa yhdistyksistä ilmoittaa lisäksi, että purkautumiseen vaikutti paljon tai erittäin paljon toiminta-alueen väestön väheneminen (7 %). Tämä ei kuitenkaan tullut juurikaan esiin avovastauksissa, joissa kysyttiin purkautumisen keskeisintä syytä.

Pienellä osalla (6 %) purkautumisen taustalla oli myös tai henkilöiden välisiä linjaerimielisyyksiä tai ristiriitoja, kuten seuraavista avovastauksista käy ilmi:

”Yhden perustajajäsenen sairastuminen ja loppujen henkilösuhteet. Motivaatio meni, kun näki että kaikki oli menossa ihan pieleen. Yhdistys ei ehtinyt toimia ollenkaan.”

”Linjaerimielisyydet ja luottamushenkilöiden puute.”

”Liian pienet resurssit toiminnan vaativuuteen nähden, mikä aiheutti linjauserimielisyyksiä. Voimat eivät riittäneet hoitamaan näillä resursseilla näin vaativaa toimintaa. Tämä näkyi toiminnassa enemmän kuin olisi pitänyt.”

Myös toimintatilojen saantiin tai hintaan liittyvät ongelmat (6 %) tulivat esiin joissain tapauksissa, kuten seuraavissa avovastauksissa tuodaan esiin:

TAULUKKO 54.

Toiminnan purkautumiseen vaikuttaneet keskeisimmät tekijät avovastausten perusteella.

	% vastaajista	Mainintojen lukumäärä
Toimijoiden väheneminen	51	100
Toiminnan siirtyminen toiselle taholle	18	36
Toimijoiden ikääntyminen	17	33
Tehtävän täyttyminen tai toiminnan kysynnän väheneminen	16	32
Rahoitusongelmat	15	30
Kuntaliitos	5	3
Keskeisen yhteistyökumppanin menettäminen	4	8
Yhdistyshallinnon raskaus	4	7
Tilaongelmat	4	7
Henkilöiden väliset linjaerimielisyydet	2	4

Toimitilojen menettäminen, kunta ei enää jatkanut yhteistyötä.

”Toimitilojen menetys. Ei ollut muita tarkoitukseen sopivia tiloja.”

”Toimitilojen menettäminen, kunta ei enää jatkanut yhteistyötä.”

”Tilan puute ja aktiivisten ihmisten saamisen vaikeus. Ei ollut mitään mahdollisuuksia jatkaa.”

Näiden ohella noin joka kahdeskymmenes vastaajista toi esiin, että toiminnan purkamiseen olisi vaikuttanut paljon tai erittäin paljon kuntaliitos (5 %), joka vaikutti siihen, että toimintaa yhdistettiin uuden kunnan tasolla toimivaksi.

”Kuntaliitos oli tärkein syy. Saatiin ohjeet, että toiminta on helpompaa, jos yhdistys on yhteneväinen kunnan kanssa.”

”Kuntaliitos vaikutti niin, että alueella oli useita saman toimialan yhdistyksiä ja päädyttiin siihen, että yksi yhdistys riittää. Kolme pienempää yhdistystä liittyi alueen isoimpaan yhdistykseen. Tämän lisäksi oma toiminta ei enää vastannut uuden tilanteen haasteita.”

Joka kahdeskymmenes (5 %) näki myös kilpailun lisääntymisen yhdistyksen tuottamissa palveluissa vaikuttaneen paljon toiminnan purkamiseen:

”Varmaakin juuri se, että aktiiviset ihmiset ja yhdistyksen alkuperäinen ajatus ei enää kohdannut ihmisiä omien elämäntilanteiden muuttuttua. Samalla MLL toiminta nousi ja alkoi olla samantyyppistä toimintaa muuten saatavilla.”

”Vapaaehtoisten toimijoiden määrä väheni. Muutkin tahot alkoivat tarjo-

ta iltapäiväkerhopalveluja. Yhdistys oli tehtävänsä täyttänyt.”

Muita esiin tuotuja syitä olivat palkatun henkilön ”menettäminen” (2 %), työllistämistuen ehtojen muutoksista johtuvat ongelmat palkata työntekijöitä (2 %) tai yhdistyksen verotuskysymykset, kuten verottajan tulkinnat toiminnan yleishyödyllisyydestä tai arvonlisävelvollisuudesta (1 %). Nämä eivät tulleet kuitenkaan yhdessäkään avovastauksessa esille keskeisimpänä purkautumisen syynä.

Osallistumisen problematiikka

Kuten edellä havaittiin, toiminnan purkautumiseen johtaneista syistä korostuvat kaikkein voimakkaimmin erilaiset osallistujiin liittyvät tekijät. Näihin kuuluvat toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrän väheneminen, luottamus-henkilöiden saamisen vaikeutuminen, luottamus- ja yhdistysaktiivien vetäytyminen toiminnasta, vapaaehtoisten ja jäsenmäärän väheneminen.

Jotta kyettäisiin ymmärtämään, millä tavalla osallistujien väheneminen laajasti koskettaa, ja millä tavalla laajempiin ilmiöihin se liittyy, muodostettiin osallistumista kuvaavista kysymyksistä summamuuttuja¹⁰. Summamuuttuja kuvaa sitä, kuinka laajasti ja syvästi osallistujien väheneminen yhdistystä koskettaa.

Kun tarkastellaan osallistumisen ongelmia suhteessa yhdistyksen taustamuuttujiin (sijaintimaakuntaan, toiminta-alueen laajuuteen, toimialaan, yhdistyksen jäsenyyteen piiri- tai keskusjärjestössä, henkilöjäsenten lukumäärään, palkkatyöntekijöiden käyttöön ja elinikään), havaitaan että osallistujien väheneminen koskettaa tasapuolisesti kaikkia maakuntia. Sijaintipaikalla on kuitenkin merkitystä siinä mielessä,

että ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla osallistujiin liittyvät ongelmat korostuvat voimakkaammin kuin kaupungeissa, niiden läheisellä maaseudulla tai laajemmilla toiminta-alueilla. Tämä viittaa siihen, että yhdistysaktiivisuus- ja osallistuminen ovat maakuntien sisällä jossain määrin keskittymässä alueellisiin keskuksiin. Lisäksi osallistujiin liittyvät ongelmat korostuvat muita voimakkaammin vammais- ja vanhusyhdistyksissä.

Toimijoiden ikääntyminen tuli esiin myös kyselyn avovastauksissa: noin joka kuudes avovastaus liitti purkautumisen keskeisiin syihin toimijoiden ikääntymisen, joka oli hyvin usein yhteydessä aktiivisten toimijoiden ja muun osallistumisen vähenemiseen. Kun toimintaa vetäneet yhdistysaktiivit ikääntyvät ja vetäytyvät toiminnasta, on tilalle ollut hankalaa löytää uusia toimihenkilöitä.

”Hallintoon ei väkeä löytynyt. Ikääntyivät, tärkeitä vetäjä puuttui ja väsyi.”

”Ihmiset eivät enää jaksaneet osallistua toimintaan. Jäsenistö ikääntyi.”

”Toimijoiden voimavarat ehtyivät, ihmiset ikääntyivät eivätkä enää jaksaneet.”

”Jäsenet vanhenivat ja toiminta näivettyi vuodelta. Lopulta vain johtokunnan jäsenet osallistuivat, eikä edes jokaiseen sääntömääräiseen kokoukseen saatu riittävää osallistujamäärää. Toiminnalle ei enää ollut tarvetta.”

Osallistujien vähenemiseen liittyvät ongelmat purkautumispäätöksen taustalla korostuvat myös niissä yhdistyksissä, jotka ovat jäsenenä piiri- tai keskusjärjestöissä. Sama koskee henkilöjäsenmäärältään suuria yhdistyksiä. Toisaalta taas yhdistyksissä, joissa oli palkattua henkilökuntaa, osallistujiin liittyvät ongelmat korostuivat

¹⁰ Cronbachin alpha=0,85

TAULUKKO 55.

Yhdistysten purkautumisen jälkeinen toiminta.

	Yhdistykset	
	n	%
Toiminta päättyi kokonaan	122	64
Toiminta yhdistyi toisen yhdistyksen toimintaan	44	23
Toiminta jatkuu toimintaryhmänä tai kerhona (ei ry-muotoisena)	24	13
Toiminta jatkuu yritysmuotoisena	2	1
Yhteensä	192	100

purkamispäätöksessä muita vähemmän. Sen sijaan yhdistyksen eliniällä ei ollut vaikutusta siihen, kuinka voimakkaasti osallistujien väheneminen korostui purkautumispäätöksen taustalla. Osallistujien vähenemistä voivat selittää myös muut purkautumiseen vaikuttaneet tekijät. Analyysien (liite 28) perusteella osallistujiin liittyvinä tekijöinä korostuu erityisesti yhdistystoiminnan hallinnollinen taakka sekä alueen väestörakenteessa tapahtuneet muutokset (summamuuttuja, joka mittaa vastaajan arviota alueen väestön ikääntymisestä ja vähenemisestä¹¹), sekä summamuuttuja, joka mittaa toiminnan tavoitteeseen liittyviä tekijöitä¹² (yhdistys on saavuttanut tavoitteensa tai toiminnan tarve on vähentynyt).

Purkautumisen jälkeinen toiminta

Toiminnan purkamisen päättää yksittäisen yhdistyksen rekisteröidyn ”elämän”. Aina rekisteröidyn yhdistyksen purkamisen ei kuitenkaan tarkoita sitä,

että myös toiminta päättyy kokonaan (taulukko 55). Purkautuneille yhdistyksille suunnatun kyselyn perusteella vajaassa kahdessa kolmasosassa (64 %) purkautumistapauksissa toiminta päättyi kokonaan. Runsaassa kolmasosassa (36 %) tapauksista toiminta kuitenkin jatkuu jossain muodossa. Noin neljäsosa (23 %) purkautuneista yhdistyksistä jatkaa toimintaansa yhdistettynä jonkin toisen rekisteröidyn yhdistyksen toimintaan. Lisäksi noin joka kahdeksas (13 %) purkautuneista jatkaa toimintaansa ei-rekisteröidyssä muodossa toimintaryhmänä tai kerhona. Lisäksi noin prosentti purkautuneista yhdistyksistä jatkoi toimintaansa yritysmuotoisena toimintana.

Tarkastellut yhdistysten purkautumiseen johtaneet syyt ovat hyvin samankaltaisia riippumatta siitä, jatkuuko yhdistyksen toiminta jossain toisessa muodossa vai ei¹³. Nämä purkautumisen taustalla olevat tekijät on esitetty edellä kuviossa 50.

Purkautumisen syistä rahoitukseen liittyvät ongelmat, yhdistystoimintaan liittyvä hallinnollinen taakka ja kuntaliitokset kuitenkin erottelevat vastaajien suhteen, jatkuuko toiminta jossain muodossa vai ei (taulukko 56). Tulosten perusteella yhdistykset, jotka korostavat paljon tai erittäin paljon ”muuta toiminnan rahoitukseen liittyviä ongelmia” purkautumisensa taustalla ovat muita todennäköisemmin lopettaneet toimintansa kokonaan. Sen sijaan ”yhdistystoiminnan hallinnollinen taakka” ennakoii parhaiten sitä, että yhdistys luopuu toiminnastaan rekisteröitynä yhdistyksenä, mutta jatkaa edelleen toimintaryhmänä tai kerhona. Vastaavasti kuntaliitokset selittävät parhaiten yhdistystoiminnan jatkamista yhdessä jonkin toisen yhdistyksen kanssa.

¹¹ Cronbachin alpha=0,66

¹² Cronbachin alpha=0,74

¹³ Tarkastelun ulkopuolelle jätettiin yritysmuotoisena toimintaansa jatkavat, koska niitä oli aineistossa ainoastaan kaksi kappaletta.

TAULUKKO 56.

Toiminnan jatkuminen ja purkautumiseen johtaneet syyt.

Purkautumiseen vaikuttanut syy		Jatkuuko toiminta purkautumisen jälkeen		
		Toiminta päättyi (n=120)	Toiminta jatkuu ei-ry-muotoisena toimintaryhmänä tai kerhona (n=24)	Toiminta jatkuu yhdistyneenä toisen yhdistyksen toimintana (n=44)
		%	%	%
Muut toiminnan rahoitukseen liittyvät ongelmat	Ei lainkaan/vain vähän	78	88	96
	Jonkin verran	6	8	5
	Paljon/erittäin paljon	17	4	0
	Yhteensä	100	100	100
Yhdistys-toiminnan hallinnollinen taakka	Ei lainkaan/vain vähän	58	21	57
	Jonkin verran	18	17	9
	Paljon/erittäin paljon	24	63	34
	Yhteensä	100	100	100
Kuntaliitos	Ei lainkaan/vain vähän	97	100	84
	Jonkin verran	1	0	0
	Paljon/erittäin paljon	3	0	14
	Yhteensä	100	100	100

Pohdinta

Järjestökenttään syntyy jatkuvasti uusia ja samalla sieltä kuolee vanhoja yhdistyksiä (katso luku 2.6). Sosiaali- ja terveysyhdistysten kentän elinvoimaa ja uusiutumiskykyä kuvaa hyvin se, että esimerkiksi vuosina 2010–2017 rekisteröitiin noin 1450 uutta yhdistystä, mikä vastaa vuonna 2017 Patentti- ja rekisterihallituksen yli kaksikymmentä vuotta hiljaiseloa viettäneinä lakkauttamien yhdistysten määrää.

Sosiaali- ja terveysyhdistysten viime vuosikymmenen syntymiä ja kuolemia tarkastellessa voidaan havaita joitakin laajempia yhdistyskenttään liittyviä kehityssuuntia. Kasvava osa viime vuosina perustetuista yhdistyksistä on muita kuin ”perinteisiä” potilas-, lastensuojelu-, vanhus-, vammais- ja päihdeyhdistyksiä. Näiden uudentyyppisten sosiaali- ja terveysyhdistysten toiminta-ajatus suuntautuu yleisluonteisesti

monenlaisiin sosiaalisiin ongelmiin, ja ne nimeävät toimintansa kohdejoukoksi useita erilaisia ihmisryhmiä tai jopa kaikki toiminta-alueensa apua tarvitsevat ihmiset. Niille on samalla tyypillistä se, että ne eivät useinkaan kuulu mihinkään valtakunnalliseen järjestöön. Toinen, edelliselle vastakkainen tendenssi, on yhdistysten perustaminen yhä pienempien ja tarkemmin kohdennettujen potilas-, vamma-, diagnoosi- tai ikäryhmien erityistarpeiden huomioimiseen. Kehitys kertoo siitä, että entistä rajatumppia ihmisryhmiä kokoavien toimijoiden merkitys tiedonvälittäjinä, edunvalvojina sekä vertaisuutta ja kokemusasiantuntuutta välittävinä verkostoina koetaan tärkeäksi. Kolmas tendenssi on uusien yhdistysten perustaminen yhdistämään voimia ja rakentamaan yhteistyötä. Toimintaympäristön muutoksiin ja vaatimuksiin vastatakseen järjestöt ovat päätyneet kokoamaan voimiaan ja rakentamaan erilaisia yhteistyöyhteisliittymiä tai fuusioita. Tavoitteena on ollut mm. vaikuttavampien organisaatioiden aikaansaaminen sekä talouden ja toiminnan synergiahyötyjen saavuttaminen. (Peltosalmi 2015.)

Tässä luvussa on tarkasteltu purkautuneita ja lakkautettuja yhdistyksiä. Niissä voidaan havaita varsin selvästi kaksi kentältä poistuvaa toimijoiden joukkoa. Toinen on viime sotiin liittyvät yhdistykset, joiden toiminnan kannalta keskeiset ihmisryhmät eli sotainvalidit ja -veteraanit ovat ikäluokkien pienenemisen myötä jatkuvasti vähentyneet, minkä myötä yhdistysten toiminta-ajatus alkuperäisessä tarkoituksessaan on vähitellen tullut tiensä päähän. Toisen suuren poistujien joukon muodostavat raittiusyhdistykset ja -seurat, joiden osuus erityisesti vuonna 2017 ei-aktiivisina lakkautetuista yhdistyksistä on huomattava. Tämä kertoo raittiusliikkeen massiivisen joukko-organisoinnin purkautumisesta. Kaiken kaikkiaan aineistojen

perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että sosiaali- ja terveysyhdistysten yhdistystoiminnan loppumisessa ei ole kyse mistään laajasta yhteiskunnallisiin tai sosiaalisiin liikkeisiin liittyvää hiipumisesta.

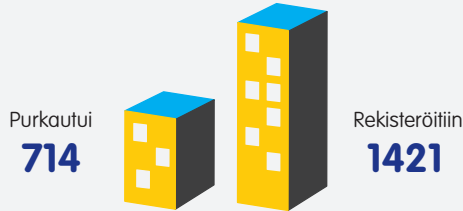
Samalla aineistosta havaitaan, etteivät lakkautetut ja purkautuneet yhdistykset ole keskittyneet millekään tietylle maantieteelliselle alueelle tai joihinkin muuttotappiomaakuntiin, vaan ne jakautuvat suhteellisen tasaisesti maakunnittaisen yhdistystiheyden mukaisesti. Uusimaa tosin erottuu muusta maasta siinä mielessä, että siellä yhdistystoiminnan loppuminen on jossain määrin muuta maata harvinaisempaa.

Organisaatioekologian näkökulmasta toimialoittain tarkasteltuna lastensuojeluyhdistysten ”purkautumisriski” on muita suurempi. Myös yhdistyksen nuori ikä ennakoii toiminnan purkautumista, mikä kuvaa sitä, että uusien yhdistysten on vakiintuneita toimijoita vaikeampaa löytää paikkansa yhdistyskentässä. Lisäksi toiminnan kysynnän väheneminen, minkä voi ajatella kuvaavan yhdistyksen elinkaaren hiipumista, ennakoii yhdistyksen purkautumista.

Resurssiriippuvuusteorian näkökulmasta yhdistysten oma toiminta resurssien hankkimisessa ja toiminnan uudistumisessa on keskeinen toiminnan elinvoimaan vaikuttava tekijä. Resurssiin liittyviä jatkavia ja purkautuneita erottavia tekijöitä ovat yhdistyksen kyky pitää huolta tulokehityksestään ja kyky houkuttaa toimintaan mukaan uusia yhdistysaktiiveja. Nämä tekijät olivat purkautuneita ja jatkavia yhdistyksiä vertailtaessa purkautuneilla kehittyneet toimintaansa jatkavia heikommin. Myös palkkatyöntekijöiden käyttö oli yhteydessä purkautumiseen siten, että yhdistyksissä, joissa oli palkattua henkilöstöä, purkautuminen oli muita todennäköisempää.

Järjestökenttä elää: Yhdistyksiä puretaan ja rekisteröidään

Vuosina 2010-2017

sosiaali- ja terveysyhdistystä

Miksi yhdistykset purkautuvat?

Paljon tai erittäin paljon vaikuttaneet syyt

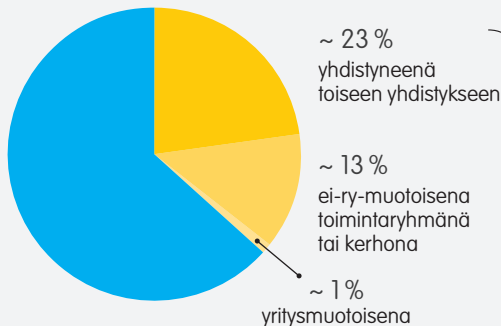

“AKTIIVIJÄSENIÄ JA LUOTTAMUSHENKILÖITÄ OLI HANKALA SAADA.”

“PIENI YHDISTYS, HALLINNOLLINEN TAAKKA OLI LIIAN SUURI.”

Purkautuminen lopettaa yhdistyksen, mutta ei läheskään aina sen toimintaa

64 %
toiminta lakannut kokonaan

36 %
jatkuu jossakin muodossa

“SAATIIN LEVEÄMMÄT HARTIAT YHDISTYMÄLLÄ, KUN RAHOITUS OLI TIUKKAA.”

Kun toimintansa purkaneiden yhdistysten edustajilta tiedusteltiin syitä yhdistystoiminnan loppumiseen, selvästi yleisimpiä syitä olivat yhdistysaktiivien väheneminen tai vetäytyminen toiminnasta. Tätä kuvattiin erityisesti toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrän vähenemisenä ja luottamushenkilöiden saamisen vaikeutumisena. Samat asiat tulivat esille myös avovastauksissa, joissa vastajaa pyydettiin kertomaan purkautumiseen kaikkein keskeisimmin vaikuttanut syy. Osallistujien väheneminen koskettaa aineiston mukaan tasapuolisesti kaikkia maakuntia. Sijaintipaikalla on kuitenkin osallistumisen kannalta merkitystä siinä mielessä, että ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla osallistujiin liittyvät ongelmat korostuvat voimakkaammin kuin muualla. Yhdistysten toimialoista sama koskee vanhus- ja vammaisyhdistyksiä, joissa osallistumisen ongelmia koetaan muita yhdistyksiä useammin. Ikääntyvien yhdistysaktiivien väsyminen tuli selvästi esiin kyselyn avovastauksissa.

Aiemmin havaittiin, että palkkatyöntekijöiden mukana olo yhdistyksen toiminnassa on yhteydessä purkautumisen todennäköisyyteen. Palkkatyön toinen puoli on kuitenkin se, että ne purkautuneet yhdistykset, joissa oli ollut palkkatyöntekijöitä, eivät kokeneet toimintaan aktiivisesti osallistuneiden määrän vähenemistä yhtä suurena ongelmana kuin muut. Tämä viittaa siihen, että palkkatyöntekijöiden käyttö toimii jossain määrin vastauksena yhdistysaktiivien kuormittumiseen ja vetäytymiseen. Samalla palkkatyön käyttö edellyttää kuitenkin toiminnan rahoituksen jatkuvuutta. Mikäli yhdistyksen rahoitus ajautuu taloudellisiin ongelmiin, palkkatyötä toiminnassaan käyttäneet yhdistykset näyttävät muita herkemmin purkavan toimintansa.

Maa- ja seutukuntien tasolla yhdistystoimintaa on entistä enemmän koottu alue- ja maakuntakeskusten

yhdistyksiin. Yksi selitys yhdistysten fuusioitumisille ovat kuntaliitokset, joiden seurauksena toimintaa on keskitetty uuden laajemman kunnan tasolle. Samaan ilmiöön viittaa se, että purkautuminen koskettaa muita useammin valtakunnallisten ja piirijärjestöjen jäsenyhdistyksiä, joiden on ollut helppoa löytää yhdistymiskumppani oman keskusjärjestön sisäryhdistyksestä. Toiminnan keskittämisen negatiivinen seuraus voi olla, että yhdistyksen ruohonjuuritason toiminta hiipuu keskusten reuna-alueilla. Toisaalta yksi keskeinen aineistojen perusteella tehtävä havainto on kuitenkin se, että yhdistystoiminnan muodollinen päättyminen ei läheskään aina merkitse toiminnan loppumista. Lähes neljännes purkautuneista yhdistyksistä jatkaa toimintaansa jonkin toisen yhdistyksen osana. Toiminnan keskittäminen voimavarojen kokoamisena voikin toimia vastauksena resurssien pienenemiseen ja yhdistysaktiivien vähenemiseen. Samalla toiminnan keskittämisellä on joissain tapauksissa pyritty myös laajempaan näkyvyyteen ja suurempaan yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Näin ollen yhdistystoiminnan fuusioita ei kannata nähdä yksinomaan osallistumista rapauttavana ongelmana, vaan myös vastauksena muuttuvan ympäristön ongelmiin, kuten resursiriippuvuusteoria esittää. Sama pätee jossain määrin myös toimintaansa rekisteröitymättöminä jatkaviin yhdistyksiin, joita purkautuneista on noin joka kahdeksas. Nämä kokevat muita useammin, että yhdistystoimintaan liittyvä hallinnollinen taakka on turhan suuri, mikä johtaa rekisteröinnin purkamiseen, mutta toiminnan ei-ry-muotoiseen jatkamiseen. Tämä voi olla täysin mielekäs tapa jatkaa toimintaa tapauksissa, joissa toiminnan sisällön, vastuukysymysten tai taloudellisen volyymin kannalta rekisteröity muoto ei ole tarpeen.

Johtopäätökset ja suositukset

1 Autonominen järjestötoiminta tuottaa eniten tuloksia

NOIN 10 000 sosiaali- ja terveysyhdistystä kaikkialla Suomessa kokoaa haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä mukaan monipuoliseen toimintaan. Muun muassa vertais- ja ystävöityminen, neuvonta sekä liikunta edistävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä.

Yhdistykset toimivat keskimäärin 6 100 euron vuosibudjetilla, neljä viidestä pelkin vapaaehtoisvoimin. Osallistujaa kohden kulut ovat 37 euroa vuodessa, kolme euroa kuukaudessa. Toiminta on laajasti avointa kaikille kiinnostuneille ja apua tarvitseville, ei vain jäsenille.

Kyselyyn vastanneiden yhdistysten harrastus- ja virkistystoimintaan osallistui vuoden aikana noin 275 000 henkilöä ja 121 000 sai yhdistyksistä koulutusta ja neuvontaa. Muuta apua ja tukea, kuten vertaistoimintaa, yhdistykset tarjosivat 141 000 osallistujalle. Näin ollen kaikkien noin 10 000 soite-yhdistyksen toiminta tavoittaa moninkertaisen määrän ihmisiä.

Kunnissa tunnustetaan järjestöjen asiantuntemus: joka kuudes yhdistys on saanut kahden viime vuoden aikana kunnilta toiveita järjestää asukkaille erilaista toimintaa vastikkeellisesti tai ilman. Kolme neljästä yhdistyksestä on vastannut toiveisiin.

Noin joka neljäs valtakunnallinen sosiaali- ja terveysjärjestö pitää autonomiaansa riittämättömänä. Etenkin rahoittajan linjaukset, vaatimukset ja liian yksityiskohtainen ohjaus ovat esteenä autonomian toteutumiselle. Tilanne on heikentynyt: kaksi vuotta sitten 80 prosenttia ja nyt 58 prosenttia järjestöistä arvioi autonomiansa riittäväksi.

Järjestöt ovat apua ja tukea tarvitsevien ja tarjoavien ihmisten itse perustamia. Niiden toiminta perustuu pitkälti vapaaehtoisuuteen, joten sitä ei voi tilata tai määrätä. On tärkeää turvata järjestöjen toimintaedellytykset ja oikeus käyttää toiminta-avustuksia omaan asiantuntemukseensa pohjautuen.

SOSTE suosittelee: Suomeen valmistellaan eri hallinnonaloja ohjaava kansalaisjärjestöstrategia, joka turvaa järjestöjen autonomian ja vahvistaa kansalaistoiminnan toimintaedellytyksiä.

VUONNA 2007 tehtiin valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä. Yli vuosikymmenen jälkeen se on syytä päivittää. Myös eri ministeriöiden järjestöstrategiat tarvitsevat päivitystä.

Kansalaisjärjestöstrategia auttaa säilyttämään kirkkaana julkisen vastuun ja kansalaisyhteiskunnan roolin. Strategia tiivistäisi järjestötoiminnan muista yhteiskunnan sektoreista erottuvan luonteen: järjestöjen toimintalogiikka on toinen kuin yritysten tai viranomaisen. Järjestöt eivät ole julkisen sektorin jatke, jota voidaan vastikkeetta tai avustuksiakaan vastaan määrätä tekemään jotain, mitä joku muu haluaa. Strategia,

johon eri hallinnonalat ovat sitoutuneet, estää sen, ettei autonomista kansalaisyhteiskunnan toimintaa uhrata esimerkiksi liioitellun tiukasti tulkitun kilpailuneutraaliteetin vuoksi: järjestöjen vertaisryhmät, ystävätoiminta tai muu vapaaehtoistoiminta eivät kilpaile alan yritysten kanssa.

Päivitetyllä eri hallinnonaloja ohjauksella periaatepäätöksellä – kansalaisjärjestöstrategialla – puretaan kansalaistoimintaa häiritsevää hallintokuormaa ja kevennetään lupakäytäntöjä. Vastaisuudessa arvioidaan jo lakien valmistelussa, miten esitys vaikuttaa järjestöjen autonomiaan ja hallinnolliseen taakkaan.

2 Hallinnollinen taakka kuormittaa järjestöjä

VALTAKUNNALLISET JÄRJESTÖT arvioivat yleisimmin, 65 prosenttia vastaajista, kuormittavaksi hallinnollisen työn, jota vaaditaan niiden keskeisen rahoittajan, STEAn, raportointiin ja tiedonkeruuseen. Sen keventämistä pitää tarpeellisenä 87 prosenttia kyselyyn vastanneista järjestöistä. Esimerkiksi STEAn lomakkeiden ja arviointien yksityiskohdaisuus ja raskaus lisäävät hallinnollista työtä. Tietoa edellytetään osin asioista, joista sitä on vaikeaa koota, esimerkiksi järjestöjen toiminnan vaikutuksista pitkällä aikavälillä. Lisätyötä aiheuttavat myös raportointikäytäntöjen ja niitä koskevien ohjeistusten muutokset.

Hankintalain mukaisiin palveluiden tuottamista koskeviin tarjouskilpailuihin osallistuminen kuormittaa tuntuvasti noin joka neljättä järjestöä. Omien hankintojen kilpailutus kuormittaa runsaasti noin joka viidettä järjestöä. Hankintalain soveltaminen koetaan

vaativana, eikä siihen ole aina tarvittavaa osaamista.

Muiden rahoittajien kuin STEAn raportointikäytäntöihin ja muuhun tiedonkeruuseen liittyvän hallinnollisen työn kokee erityisen kuormittavana vajaa viidesosa järjestöistä. Verottajan yleishyödyllisen toiminnan verotusta koskevia käytäntöjä ja tulkintoja pitää työläänä vain viisi prosenttia järjestöistä. Yhdistys- ja säätiölain soveltamisesta seuraava hallinto kuormittaa järjestöjen arvion mukaan korkeintaan kohtalaisesti.

Hallinnollinen taakka aiheuttaa yhdistysten purkautumisia: vuosina 2010–2017 purkautuneista sosiaali- ja terveysyhdistyksistä noin joka kolmas ilmoitti sen vaikuttaneen selvästi purkautumispäätökseen. Raskas hallinto vaikeuttaa luottamushenkilöiden löytämistä ja ilman heitä yhdistys ei toimi.

SOSTE suosittelee: Toteutetaan viipymättä uusi, järjestöjen autonomian takaava ja hallintotaakkaa keventävä avustusjärjestelmä.

UUTEEN AVUSTUSJÄRJESTELMÄÄN on sitouduttu jo vuonna 2015, mutta asia ei ole edennyt. Järjestöt toimivat epävarmuudessa, mikä vie voimavaroja niiden varsinaiselta työltä. Tarvitaan uusi avustusjärjestelmä, jossa liian yksityiskohtainen toiminnan ohjaus ei loukkaa järjestöjen itsemääräämisoikeutta ja asiantuntijuutta niiden ydinosaamisalueella. Rahoituksen liioiteltu normittaminen johtaa tehottomampaan ja vähemmän tuloksekkaaseen loppu-

tulokseen kuin se, että järjestöissä voidaan käyttää omaa harkintaa.

Avustusjärjestelmien tulee olla periaatteiltaan yhteneväiset eri alojen järjestöille. Huolehditaan myös siitä, etteivät viranomaiset sovelta kansallista lainsäädäntöä tiukempia tulkintoja järjestöihin, esimerkiksi hankintalain soveltamisessa. Viranomaisyhteydenpidon helpottamiseksi selkiytetään kielenkäyttöä ja tehdään yksinkertaisempia lomakkeita.

3 Sote- ja maakunta-uudistuksen seuraukset huolestuttavat järjestöjä

SUURIN OSA järjestöjohtajista pitää todennäköisenä, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, hyte, jää kunnissa hoitamatta taloudellisten kannusteiden puuttumisen vuoksi. Kaksi kolmesta arvioi, että se vaarantuu kuntien ja maakuntien puutteellisen yhteistyön takia. Yli puolet järjestöjohtajista ei usko hyvinvointitiedon ja -osaamisen siirtyvän kitkatta kunnista maakuntiin. Enemmistö sote-järjestöistä ja sote-johtajista pitää todennäköisenä, että hyte erkaantuu sote-palveluista nykyiseen verrattuna sote-uudistuksessa.

Vastaajien mukaan hyteä uhkaavat myös vähenevät resurssit ja se, että hyte-käytännöistä ei ole sovittu kunnan ja maakunnan välillä. Hyte vaarantuu, jos kunnasta puuttuu hyte-koordinaattori tai muu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaava henkilö. Kaksi kolmesta järjestöjohtajasta arvioi, että järjestöt ovat vain vähän tai eivät lainkaan mukana maakunnan sote-uudistuksen valmistelussa.

Paikallisyhdistyksistä 29 prosenttia ennakoii kunnan toiminta-avustusten saannin heikentyvän ja vain 6 prosenttia parantuvan sote-uudistuksen myötä. Yhdistyksistä neljännes toivoo, että kunta ja maakunta myöntävät vastaisuudessa yhdessä järjestöjen toiminta-avustukset. Hieman useampi, 27 prosenttia, kannattaa vain kuntaa avustusten käsittelijänä.

Järjestöjen johdosta 56 prosentille toivotuin toiminta-avustusten myöntäjä sote-uudistuksen jälkeen on kunta ja maakunta yhdessä. Heistä vain kolme prosenttia pitää hyvänä, että kunta yksin myöntäisi toiminta-avustuksia.

Usko toiminta-avustusten parantamiseen on paikallisyhdistyksissä heikkoa: 11 prosenttia arvioi sote-uudistuksen lisäävän maakunnalta saatavaa toiminta-avustusta ja 6 prosenttia kunnan toiminta-avustusta. Melko suuri osa vastaajista ei osaa arvioida asiaa.

SOSTE suosittlee: Valmistellaan malli maakuntien, kuntien ja järjestöjen yhteistyöhön.

KUNTIEN, MAAKUNTIEN ja järjestöjen yhteistyölle luodaan konkreettinen malli hyödyntäen selvityshenkilö Tuija Braxin raporttia. Näin selkiytetään järjestöjen, maakunnan ja kunnan välistä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen turvaamiseksi. Maakuntiin ja kuntiin tarvitaan vastuuhenkilöt järjestötyön ja hyte-toiminnan edistämiseen.

Varmistetaan, että järjestöt saavat avustuksia ja edullisia kokoontumistiloja käyttöönsä myös sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen. Nämä ovat järjestötoiminnan perusedellytyksiä, joiden tulee olla saatavilla hallintouudistuksista riippumatta. Avustuksia voivat vastaisuudessa jakaa niin kunnat kuin maakunnatkin. Toimitilakysymykset ratkotaan luontevimmin mahdollisimman lähellä järjestöjä.

Järjestöjen vapaaehtoistoiminta, ammatillinen työ ja palvelut tavoittavat tukea tarvitsevia ihmisiä monin eri toimintamuodoin. Tästä toiminnasta ei ole käytettävissä kattavaa maakunnallista tietoa, eivätkä virkamiehet ja päättäjät tunnista kaikilta osin järjestöjen toimintaa alueellaan. Tietoon pohjautuva johtaminen on maakunnissa vajavaista ilman ymmärrystä järjestöjen tarjoamasta tuesta ja palveluista. Maakuntiin tulee luoda yhdenmukainen tapa kerätä alueen järjestöjä koskevaa tietoa.

Järjestöjen kautta välittyy tietoa alueen asukkaiden hyvinvoinnista päätöksentekijöiden käyttöön. Maakuntien hyvinvointikertomuksia on päivitettävä aktiivisesti tämän tiedon pohjalta.

4 Järjestöt ovat tärkeitä heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäjiä

JÄRJESTÖT OVAT perinteisesti työllistäneet vaikeasti työllistyviä ja osatyökykyisiä ihmisiä. Ne tarjoavat mahdollisuuden ottaa ensimmäinen askel kohti työelämää. Lähes kaksi kolmesta valtakunnallisesta sosiaali- ja terveystyöjärjestöstä on tarjonnut työllistymismahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville ihmisille kahden viime vuoden aikana. Työkokeilua on käyttänyt 40 prosenttia järjestöistä. Yli kolmasosa on työllistänyt palkkatuella ja joka kuudes tavallisiin työsuhteisiin. Kuntouttavaa työtoimintaa ja oppisopimuksia on tarjonnut lähes kymmenesosa järjestöistä.

Yli puolet henkilöstöä palkanneista paikallisyhdistyksistä on tarjonnut kahden viime vuoden aikana työllistymismahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville. Yli kolmannes yhdistyksistä on työllistänyt palkkatuella, vajaa kolmannes työkokeiluihin ja joka

neljäs kuntouttavaan työtoimintaan. Oppisopimuksia on tarjonnut runsas kymmenesosa ja tavallisia työsuhteita vajaa kymmenesosa kaikista henkilöstöä palkanneista yhdistyksistä.

Palkkatuella työllistäminen on vähentynyt: vuonna 2014 lähes toisella henkilöstöä palkanneella yhdistyksellä oli työllistämistuin työllistettyjä, nyt vain noin joka kolmannella.

Suurimmiksi työllistämisen esteiksi tunnistetaan palkkatuen ongelmat: tuen vähentyminen, viivästyminen ja sen saantia koskevien säädösten muutokset.

Vastaajien näkemysten perusteella sekä työllistymismahdollisuuksia haavevat ihmiset että järjestöt itse voisivat havaita paremmin, että järjestöissä on paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseksi.

SOSTE suosittelee: Vahvistetaan ja hyödynnetään järjestöjen mahdollisuuksia työllistää ihmisiä, etenkin heikossa työmarkkina-asemassa olevia.

NOSTETAAN PALKKATUKIMÄÄRÄRAHAT riittävälle tasolle. Palkkatukea on syytä suunnata nykyistä enemmän osatyökykyisille ja heikossa työmarkkina-asemassa oleville työttömille. Järjestöjen työllistämiseen tarkoitettua palkkatuesta poistetaan katto työllistettyjen määrälle. Seurataan palkkatukimäärärahojen kohdentumista ja vaikuttavuutta arviointien ja tutkimusten avulla.

Järjestöjen mahdollisuuksia tukea työllisyyttä parannetaan palkkatuen lisäksi myös muissa työllistämistoimissa, kuten työharjoittelussa ja -kokeilussa sekä oppisopimuskoulutuksessa.

Yritysten ja yhteisöjen yhteiskunnallista vastuuta lisätään huomioimalla osatyökykyisten ja heikossa työmark-

kina-asemassa olevien työllistäminen nykyistä vahvemmin julkisissa hankinnoissa. Välytömarkkinatoimijoiden mahdollisuutta toimia työllistäjinä ja työllisyyspalveluiden tuottajina vahvistetaan.

Järjestöt, säätiöt ja työpajat ovat vuosien ajan kehittäneet toimintamalleja ja tukimuotoja, joiden avulla vaikeasti työllistyvien tilannetta on kohennettu. Koulutukseen ja työhön panostamalla vastataan suoraan työelämän vaatimuksiin, mikä parantaa pitkäjänteisesti työllisyyttä. Työttömille tarjottua tukea ja palvelua kehitetään niin, että ne huomioivat työttömien yksilölliset tarpeet ja yksilöllisen palvelupolun.

5 Vapaaehtoistoiminta voi hyvin – ei nujerreta sitä byrokratialla

JÄRJESTÖT OVAT merkittävä vapaaehtoistoiminnan arena ja toimintamahdollisuuksien tarjoaja. Koko sote-järjestökentän vapaaehtoisten määrä on noin puoli miljoonaa. Valtakunnallisten järjestöjen vapaaehtoistoiminnan tilanne on myönteinen. Valtaosalla vapaaehtoistoiminta on lisääntynyt ja sen edellytykset parantuneet tai pysyneet ennallaan kahtena viime vuonna.

Valtaosassa järjestöistä on syntynyt uutta vapaaehtoistoimintaa, esimerkiksi sähköisiä tapoja tarjota apua, tukea ja neuvontaa. Usein toimintaan voi osallistua myös nopeasti ja lyhyen aikaa.

Lähes kaksi kolmasosaa järjestöistä kuvaa erityisiä haasteita vapaaehtoistoiminnassaan. Vapaaehtoiset ovat itse pitkäaikaissairaita, vammaisia, kuntoutujia, ikääntyneitä, heidän läheisiään tai muuten erityisessä ja haastavassa elämäntilanteessa olevia. Se rajoittaa vapaaehtoistoimintaan käytettäviä voimavaroja.

Osalla järjestöistä haasteena on saada riittävästi vapaaehtoisia mukaan. Joillain tehtävien sisältö, vaativuus tai erityisyys, vaikeuttaa sopivien vapaaehtoisten löytämistä. Myös riittävän sitoutuvien vapaaehtoisten saaminen koetaan osassa järjestöjä haastavaksi.

Huoli vapaaehtoisista on konkreettisin useimmiten pelkin vapaaehtoisvoimin toimivissa paikallisyhdistyksissä: vapaaehtoisten määrä huolettaa lähes puolta ja luottamushenkilöiden saanti yli puolta yhdistyksistä.

Inhimilliset resurssit ovat yhdistysten toiminnan jatkuvuudelle keskeisiä. Tästä kertoo se, että 49 prosenttia vuonna 2010–2017 purkautuneista yhdistyksistä ilmoittaa purkautumiseen vaikuttaneen ratkaisevasti toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrän väheneminen, 47 prosenttia luottamushenkilöiden saamisen vaikeutuminen ja 40 prosenttia vapaaehtoisten määrän väheneminen.

SOSTE suosittlee: Turvataan kaikin tavoin järjestöjen elinvoimaisen vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytykset.

JÄRJESTÖJEN VEROKOHTELUN kokonaisuus tulee selvittää ja selkiyttää yhdessä järjestöedustajien ja viranomaisten kesken. Vapaaehtoistyötä ei saa vaarantaa verottajan käytännöillä. Esimerkiksi talkoissa tarjottavasta ruoasta tai muusta pienimuotoisesta palkitsemisesta ei pidä pelätä joutuvansa maksamaan veroa. Myös vapaaehtoistoimijalle maksettavan matkakorvauksen verovapausrajaa tulee nostaa nykyisestä.

Näillä ratkaisuilla ei menetetä mittavia verotuottoja, mutta niillä vältetään suurempi yhteiskunnalle koituva uhka, talkootyön hiipuminen. Vapaaehtoisia on voitava palkita jotenkin, jotta heitä saadaan ja myös pidetään mukana

toiminnassa. Tämänäyttöinen palkitseminen on ominaista nimenomaan järjestöille ja niiden organisoimalle yleishyödylliselle toiminnalle, ei voittoa tavoitteleville yrityksille.

Vapaaehtoistoimijat ovat suomalaisen järjestökentän keskeinen voimavara. Järjestöjen vapaaehtoistoimintaan – sen kehittämiseen, koordinointiin, koulutukseen ja tukeen – on varattava riittävät avustusresurssit, joilla turvataan järjestöjen ja niiden vapaaehtoisten toimintaedellytykset. Tämä on tärkeää huomioida niin valtionavustuksissa kuin kuntien ja/tai maakuntien toiminta-avustuksissa.

1 Autonom organisationsverksamhet ger bästa resultat

OMKRING 10 000 social- och hälsovårdsorganisationer runtom i Finland för samman sårbara människor och erbjuder dem mångsidig verksamhet. Bland annat kamrat- och vänverksamhet, rådgivning och motion är aktiviteter som främjar människornas välfärd och hälsa.

Föreningarnas genomsnittliga årsbudget är 6 100 euro, och fyra av fem driver verksamheten enbart med frivillig arbetskraft. Utgifterna per deltagare är 37 euro per år, tre euro i månaden. Verksamheten är öppen för alla intresserade och hjälpbehövande, inte enbart medlemmarna.

I hobby- och rekreationsverksamheten inom de föreningar som besvarade enkäten deltog under året cirka 275 000 personer, och cirka 121 000 personer fick utbildning och rådgivning av organisationerna. Andra former av hjälp och stöd, t.ex. kamratverksamhet, erbjuder föreningarna åt 141 000 deltagare. Således når alla 10 000 föreningars verksamhet mångdubbelt fler människor.

I kommunerna är man väl medveten om den expertis organisationerna kan

tillhandahålla: under de två senaste åren har var sjätte förening mottagit förfrågningar från kommunerna om möjligheterna att ordna olika former av verksamhet, antingen mot ersättning eller gratis. Tre av fyra föreningar svarade jakande.

Omkring var fjärde nationella social- och hälsovårdsorganisation anser sig ha otillräcklig autonomi. I synnerhet finansiärernas riktlinjer, krav och alltför detaljerade styrning är faktorer som begränsar autonomi. På den punkten har situationen blivit sämre: för två år sedan ansåg 80 procent av organisationerna att deras autonomi var tillräcklig, mot endast 58 procent idag.

Organisationerna är grundade av personer som själva antingen behöver eller kan erbjuda stöd och hjälp. Verksamheten bedrivs i stor utsträckning på frivillig basis och kan därför inte beställas eller bestämmas utifrån. Det är därför viktigt att trygga organisationernas verksamhetsförutsättningar och deras rätt att använda verksamhetsbidrag utifrån sin egen sakkunskap.

SOSTE rekommenderar: En särskild strategi för medborgarorganisationer utarbetas. Strategin styr olika förvaltningsmyndigheters arbete samtidigt som den tryggar organisationernas autonomi och stärker förutsättningarna för samhällsaktivitet.

ÅR 2007 UTFÄRDADE statsrådet ett principbeslut om främjande av medborgarorganisationernas verksamhetsförutsättningar. Ett drygt decennium senare är det dags att uppdatera beslutet. Också de olika ministeriernas organisationsstrategier är i behov av en uppdatering.

En medborgarorganisationsstrategi skulle förtydliga å ena sidan det allmännas ansvar, å andra sidan medborgarsamhällets roll. Strategin skulle klargöra organisationsverksamhetens särdrag i jämförelse med andra samhällssektorer: organisationerna har en annan verksamhetslogik än både företag och myndigheter. Organisationerna är inte en förlängning av den offentliga sektorn som utan ersättning eller ekonomiska bidrag kan förpliktas att göra någonting enligt någon annans önskan. En sådan strategi, som därtill

alla förvaltningsgrenar förbinder sig att följa, skulle garantera att de autonoma frivilligorganisationernas verksamhet inte offras till exempel på grund av en för snävt tolkad konkurrensneutralitet: organisationernas kamratgrupper, vänverksamhet eller annan frivillig verksamhet konkurrerar inte med företag inom samma sektor.

Genom ett uppdaterat principbeslut som berör alla förvaltningsområden – en strategi för medborgarorganisationsverksamheten – kunde sådan tung byråkrati som försvårar organisationernas verksamhet avvecklas och tillståndspraxis luckras upp. I framtiden skulle man då redan i samband med lagberedningen bedöma hur en föreslagen lag påverkar organisationernas autonomi och administrativa börda.

2 Det administrativa försvårar organisationernas arbete

EN MAJORITET, 65 procent, av riksorganisationerna beskriver det administrativa arbete som krävs för rapporteringen och informationsinsamlingen till deras centrala finansiär STEA som en börda. Av de organisationer som besvarade enkäten ansåg 87 procent att denna börda bör göras lättare. Exempelvis STEAs blanketter och de detaljerade och tungrodda utvärderingarna ökar det administrativa arbetet. Organisationerna förutsätts ge information om sådant som det är svårt att samla uppgifter om, såsom verksamhetens effekter på lång sikt. Också ändringarna i rapporteringspraxis och de förändrade anvisningarna om dem orsakar extra arbete.

Deltagande i anbudstävlingar om serviceproduktion enligt upphandlingslagen är en tung börda för omkring var fjärde organisation, konkurrensut-sättning av egna upphandlingar för omkring var femte. Tillämpningen av upphandlingslagen upplevs som krävande,

och organisationerna har inte alltid den kompetens som behövs.

Administrativt arbete i samband med rapportering och annan informationsinsamling till andra finansiärer än STEA upplevs som en särskilt tung börda av en knapp femtedel av organisationerna. Skattemyndigheternas praxis och tolkningar gällande beskattning av allmännyttig verksamhet ser däremot endast fem procent av organisationerna som besvärlig. Också den administrativa börda som förenings- och stiftelselagen orsakar är enligt organisationerna på sin höjd måttlig.

Den administrativa bördan leder till att föreningar upplöses: av de social- och hälsovårdsorganisationer som upplöstes 2010–2017 meddelade ungefär var tredje att den administrativa bördan klart hade påverkat upplösningsbeslutet. Tung byråkrati gör det svårare att hitta förtroendevalda, och utan dem fungerar en förening inte.

SOSTE rekommenderar: Skapa utan dröjsmål ett nytt bidragssystem som garanterar organisationernas autonomi och lättar på deras administrativa börda.

REDAN 2015 BESLÖTS att ett nytt system ska skapas, men ärendet har inte gått framåt. Organisationerna arbetar på osäkra premisser, vilket stjälar resurser från deras egentliga verksamhet. Nu behövs ett nytt bidragssystem där onödigt detaljerad styrning inte kränker organisationernas autonomi och expertis inom deras eget kärnkompetensområde. Överdriven normering av finansieringen resulterar i ineffektiva och mindre framgångsrik verksamhet jämfört med ett system där orga-

nisationerna tillåts använda sitt eget omdöme.

Bidragssystemets principer bör vara lika för organisationer inom olika sektorer. Dessutom bör man se till att myndigheterna inte tillämpar tolkningar som är strängare än den nationella lagstiftningen på organisationerna, exempelvis i tillämpningen av upphandlingslagen. För att underlätta kontakterna till myndigheterna bör språket förtydligas och blanketterna göras enklare.

3 Vård- och landskapsreformens konsekvenser oroar organisationerna

STÖRSTA DELEN av organisationernas ledare håller för sannolikt att främjandet av välfärd och hälsa i kommunerna kommer att försummas eftersom det inte finns några ekonomiska incitament för verksamheten. Två av tre bedömer att verksamheten äventyras på grund av bristfälligt samarbete mellan kommunerna och landskapen. Över hälften av organisationsledarna tror inte att kunskapen och kompetensen inom välfärd friktionsfritt kan överföras från kommunerna till landskapen. En majoritet av både organisationerna och social- och hälsovårdsdirektörerna tror att hälso- och välfärdsarbetet kommer att fjärras från vårdtjänsterna i och med vårdreformen.

Enligt svarsgivarna hotas välfärds- och hälsofrämjandet också av krympande resurser och av att någon praxis för verksamheten inte har avtalats mellan kommunerna och landskapen. Välfärds- och hälsoarbetet hotas om kommunen inte har en särskild koordinator eller annan ansvarsperson för arbetet. Två av tre organisationsledare bedömer att organisationerna endast obetydligt

eller inte alls deltar i beredningen av vårdreformen i landskapen.

Av lokalföreningarna förutspår 29 procent att det blir svårare att få verksamhetsbidrag från kommunen. Bara sex procent tror på en förbättring på den punkten i och med vårdreformen. Var fjärde förening hoppas att kommunen och landskapet i framtiden tillsammans beviljar organisationernas verksamhetsbidrag. Något fler, 27 procent, anser att endast kommunen ska behandla bidragsfrågorna.

Av organisationernas ledning anser 56 procent att den bästa lösningen är att kommunen och landskapet tillsammans beviljar verksamhetsbidrag. Endast tre procent av dem vill se att bidragen beviljas endast av kommunen.

Tron på att verksamhetsbidragen blir bättre är klen i lokalföreningarna: endast 11 procent bedömer att vårdreformen höjer verksamhetsbidraget från landskapet, och bara 6 procent tror på en liknande utveckling för kommunens verksamhetsbidrag. En relativt stor andel av svarsgivarna kan inte bedöma frågan.

SOSTE rekommenderar: En ny modell utarbetas för samarbetet mellan landskapen, kommunerna och organisationerna.

FÖR SAMARBETET mellan kommuner, landskap och organisationer skapas en konkret modell med utgångspunkt i utredningsperson Tuija Brax rapport. På så vis förtydligas samarbetet mellan organisationer, landskap och kommun så att välfärds- och hälsofrämjandet kan tryggas. I landskapen och kommunerna behövs ansvarspersoner för främjande av både organisationsverksamheten och välfärds- och hälsofrämjandet.

Organisationerna garanteras bidrag och förmånliga samlingslokaler också efter vård- och landskapsreformen. Bidrag och lokaler är fundamentala förutsättningar för organisationsarbete, och de bör vara tillgängliga oavsett förvaltningsreformer. Bidrag kan i framtiden ges av såväl kommuner som landskap. Lokalfrågorna avgörs naturligast så nära organisationerna som möjligt.

Organisationernas frivilligarbete, professionella arbete och tjänster når genom varierande verksamhetsformer människor i behov av stöd. Om denna verksamhet saknas täckande information på landskapsnivå, och tjänstemännen och beslutsfattarna har inte alltid en klar uppfattning om organisationernas verksamhet inom sitt respektive område. Faktabaserat ledarskap i landskapen blir lidande om man inte har kunskap om det stöd och de tjänster som organisationerna tillhandahåller. I landskapen bör därför en enhetlig praxis skapas för insamling av information om de organisationer som är verksamma i området.

Via organisationerna förmedlas nyttig information till beslutsfattarna om invånarnas välfärd. Landskapens välfärdsberättelser bör uppdateras aktivt på basis av denna information.

4 Organisationerna är en viktig sysselsättare av personer i utsatt läge på arbetsmarknaden

ORGANISATIONERNA har traditionellt sysselsatt partiellt arbetsföra människor som har svårt att få jobb. Därmed har dessa människor fått en möjlighet att ta ett första steg mot arbetslivet. Nästan två tredjedelar av de nationella social- och hälsovårdsorganisationerna har under de två senaste åren erbjudit sysselsättningsmöjligheter åt personer i utsatt läge på arbetsmarknaden. Cirka 40 procent av organisationerna har erbjudit arbetsprövning, mer än en tredjedel har erbjudit sysselsättning med lönesubvention och var sjätte har erbjudit sysselsättning i normala anställningar. Inom tio procent av organisationerna har erbjudit arbetsverksamhet i rehabiliterande syfte samt läroavtal.

Över hälften av de lokalföreningar som anställt personal under de två senaste åren har anställt personer i utsatt läge på arbetsmarknaden. Över en tredjedel av föreningarna har gjort det med lönesubvention, en knapp tredje-

del har erbjudit arbetsprövning och en fjärdedel har erbjudit arbetsverksamhet i rehabiliterande syfte. Läroavtal har erbjudits av drygt en tiondedel och normala anställningar av en knapp tiondedel av alla föreningar som anställt personal.

Sysselsättning med lönesubvention har minskat: år 2014 hade nästan varannan förening med anställd personal sådana anställda mot bara var tredje idag.

Problemen med lönesubventioneringen ses som de största hindren för sysselsättning: stödet har minskat, det har fördröjts och regelverket för dess beviljande har ändrats.

Enligt svarsgivningens bedömning kunde både de människor som söker sysselsättningsmöjligheter och organisationerna själva vara bättre på att se alla de outnyttjade möjligheter som organisationerna har att sysselsätta personer i utsatt läge på arbetsmarknaden.

SOSTE rekommenderar: Organisationernas möjligheter att sysselsätta stärks och utnyttjas, särskilt vad gäller människor i utsatt läge på arbetsmarknaden.

ANSLAGEN FÖR lönesubventionering höjs till en tillräcklig nivå. Lönesubventioneringen bör mer än idag riktas till partiellt arbetsföra och till arbetslösa i utsatt läge på arbetsmarknaden. Övre gränsen för hur många personer organisationerna får anställa med lönesubventionering slopas. Lönesubventioneringsmedlens allokering och effekter följs genom utvärderingar och undersökningar.

Organisationernas möjligheter att stödja sysselsättningen förbättras förutom med lönesubventionering också genom andra sysselsättningsåtgärder, såsom arbetspraktik, arbetsprövning och läroavtalsutbildning.

Företagens och organisationernas samhällsansvar ökas genom att man

inom offentliga upphandlingar mer än idag beaktar sysselsättning av partiellt arbetsföra personer och personer i utsatt läge på arbetsmarknaden. Aktörerna på övergångsarbetsmarknaden ges bättre möjligheter att sysselsätta människor och producera sysselsättningstjänster.

Organisationer, stiftelser och workshoppar har under många års tid utvecklat arbetsmodeller och stödformer med vilkas hjälp man förbättrat situationen för svårt sysselsatta personer. Genom satsningar på utbildning och arbete är det möjligt att direkt svara mot arbetslivets krav, vilket på lång sikt förbättrar sysselsättningen. Stödet och tjänsterna till arbetslösa utvecklas så att individuella behov och servicekedjor beaktas.

5 Frivilligarbetet mår bra – byråkratin får inte kväsa det

ORGANISATIONERNA är en betydande arena för frivilligarbete och erbjuder olika verksamhetsmöjligheter. Omkring en halv miljon frivilliga medverkar i organisationerna på social- och hälsovårdsfältet. Situationen inom riksorganisationernas frivilligarbete är god. Hos merparten har det frivilliga arbetet ökat samtidigt som dess premisser har förbättrats eller förblivit oförändrat under de två senaste åren.

I merparten av organisationerna har nya slag av frivilligarbete vuxit fram, såsom digitala metoder för hjälp, stöd och rådgivning. Ofta är det också möjligt att snabbt komma med i verksamheten för en kort tid.

Nästan två tredjedelar av organisationerna beskriver olika specifika utmaningar i sitt frivilligarbete: de frivilliga är själva långtidssjuka, handikappade, rehabiliterade, äldre och närmaste anhöriga till äldre eller människor som på något annat sätt är i en speciell och krävande livssituation. Det begränsar möjligheterna att delta i frivilligarbete.

En del av organisationerna får jobba hårt för att engagera tillräckligt många frivilliga. I vissa fall kan arbetets innehåll, kravnivå eller särart göra det svårare att hitta lämpliga frivilliga. Likaså har en del av organisationerna svårt att hitta tillräckligt engagerade frivilligbetare.

Oftast är oron för frivilligarbetet mest konkret i lokalföreningar som fungerar enbart på frivillig basis: antalet frivilliga oroar nästan hälften och möjligheterna att hitta förtroendevalda över hälften av organisationerna.

De mänskliga resurserna är en av de mest centrala frågorna för föreningarnas fortsatta verksamhet. Ett tecken på det är att 49 procent av de föreningar som upplöstes 2010–2017 uppgav att det sjunkande antalet aktiva deltagare i verksamheten var en bidragande orsak till upplösningsbeslutet, medan 47 procent uppgav svårigheterna att hitta förtroendevalda och 40 procent det sjunkande antalet frivilliga.

SOSTE rekommenderar: Förutsättningarna för organisationernas livskraftiga frivilligarbete tryggas med alla medel.

BESKATTNINGEN av organisationerna bör utredas ur ett helhetsperspektiv och förtydligas i samarbete mellan myndigheter och företrädare för organisationerna. Frivilligarbetet får inte riskeras av beskattningspraxis. Exempelvis föreningar som bjuder mat eller annan småskalig belöning för talkoarbete ska inte behöva frukta att beskattas för det. Också gränsen för skattefri reseersättning åt frivilligarbetare bör höjas.

Sådana åtgärder orsakar ingen nämnvärd minskning av skatteintäkterna, men de kan hindra att talkoarbetet tynar bort, något som vore ett större hot mot samhället. Frivilliga måste kunna

belönas på något sätt så att de fås med och hålls med i verksamheten. Den här sortens belöning är typisk uttryckligen för icke-vinstdrivande organisationer och deras allmännyttiga verksamhet.

Frivilligarbetarna är en central resurs på organisationsfältet. Därför bör tillräckliga resurser reserveras för organisationernas frivilligarbete – dess utveckling, samordning, utbildning och stöd – så att organisationerna och deras frivilligarbetare ges möjligheter att arbeta. Detta är viktigt att beakta såväl i statsbidragen som i kommunernas och/eller landskapens verksamhetsbidrag.

Lähteet & liitteet

Lähteet

D

Drees Johannes M. & Heugens Pursey P. M. A. R. (2013). Synthesizing and Extending Resource Dependence Theory. A Meta-Analysis. *Journal of Management* Vol. 39 No. 6, 1666–1698.

H

Hannan Michael T., Freeman John (1993). *Organizational Ecology*. Cambridge: Harvard University Press.

Helming Bernd, Ingerfurth Stefan & Pinz Alexander (2014). Success and Failure of Nonprofit Organizations: Theoretical Foundations, Empirical Evidence, and Future Research. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. Volume 25, 6, 1509–1538.

J

Järjestöbarometri 2006 (2006). Vuorinen Marja, Särkelä Riitta, Peltosalmi Juha. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Järjestöbarometri 2007 (2007). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Järjestöbarometri 2008 (2008). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Järjestöbarometri 2009 (2009). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Järjestöbarometri 2010 (2010). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Järjestöbarometri 2011 (2011). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Järjestöbarometri 2012 (2012). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

Järjestöbarometri 2013 (2013). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Helsinki.

- Järjestöbarometri 2014 (2014). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Peltosalmi Juha, Eronen Anne, Hakkarainen Tyyne, Kiukas Vertti, Londén Pia, Särkelä Riitta. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Helsinki.
- Järjestöbarometri 2016 (2016). Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Peltosalmi Juha, Eronen Anne, Litmanen Tapio, Londén Pia, Ruuskanen Petri. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Helsinki.
- L**
- Lääketeollisuus (2016). Lääketeollisuuden Eettiset ohjeet. Lääketeollisuus ry. http://www.laaketeollisuus.fi/sites/default/files/attachments/lt_eettisetohjeet_2016_net-ti_id_126558.pdf
- P**
- Patentti- ja rekisterihallitus (2016). Kuulutukset. Toimimattomia yhdistyksiä poistetaan yhdistysrekisteristä. [Luettu 25.5.2018] URL: https://www.prh.fi/fi/kuulutukset/2016/P_9237.html.
- Patentti- ja rekisterihallitus (2017). Toimimattomat yhdistykset on poistettu yhdistysrekisteristä. [Luettu 15.6.2018.] https://www.prh.fi/fi/asiakastiedotteet/2017/P_11019.html
- Patentti- ja rekisterihallituksen PURKKI-tietokanta purkautuneista yhdistyksistä. <http://yhdistysrekisteri.prh.fi:9057/haku.htx>.
- Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti. <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htx>.
- Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysrekisteri (2018). Yhdistysnetti. [Luettu 7.6.2018] URL: <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/othaku.htx?kieli=1&oskori=NEW>.
- Peltosalmi Juha (2015). Sosiaali- ja terveysyhdistysten vuosikymmen. Järjestöbarometrin erillistarkastelu vuosina 2005–2014 rekisteröidyistä ja purkautuneista sosiaali- ja terveysalan yhdistyksistä. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Saatavissa: https://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/jb_2015_erillistark_sotuyhdistysten_vuosikymmen.pdf (luettu 15.6.2018).
- Pfeffer Jeffrey, Salancik Gerald. R. (1978): The external control of organizations: A resource dependence perspective. New York, NY: Harper & Row.
- Puhakka Aatu, Peltosalmi Juha, Perälähti Anne (2018). Järjestöjen sosiaali- ja terveyspalvelut 2017. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Helsinki.

S

Siisiäinen Martti (1990). Suomalainen protesti ja yhdistykset. Jyväskylä: Tutkijaliitto.

Siisiäinen Martti (2002). Yhdistyslaitos vuosituuhannen vaihteessa. Teoksessa Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulma sosiaali- ja terveysaloille. Ruuskanen Petri (toim.) Keuruu.

Siisiäinen Martti (2005). Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kehityssuuntia Suomessa. Teoksessa Leppänen Airi (toim.). Kansalaisyhteiskunta liikkeessä yli rajojen. Tampere.

Siisiäinen Martti, Kankainen Tomi (2009). Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa. Teoksessa Tomi Kankainen, Heli Pessala, Martti Siisiäinen, Leo Stranius, Hanna Wass, Niklas Wilhelmsson.

Suomalaiset osallistujina. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja 5, 91–138.

Sosiaalibarometri 2018 (2018). Erityiskatsaus eriarvoisuudesta, toimeentulosta ja sote-uudistuksesta. Ari-Matti Näätänen, Pia Londén. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Helsinki.

Stranius Leo (2018). Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa 2018. <http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoistyön-tekeminen-Suomessa-2018-Stranius.pdf>

Sulkunen Irma (1986). Raittius kansalaisuskontona: raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

T

Tilastokeskus (2018). Tilastokeskuksen tietokantataulukko. 2018.

V

Väestömuutokset alueittain 1980-2016. [Luettu 7.6.2018] URL: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin_Passiivi/StatFin_Passiivi_vrm_muutl/statfinpas_muutl_pxt_020_201600.px/?rxid=

Vuorinen Marja, Särkelä Riitta, Perälähti Anne, Peltosalmi Juha, Londén Pia (2004). Paikkansa pitävät. Sosiaali- ja terveysjärjestöt paikallisina toimijoina. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.

Vuorinen Marja, Särkelä Riitta, Perälähti Anne, Peltosalmi Juha, Peisa Leena, Londén Pia (2005). Vertaansa vailla. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Y

Yhdistyslaki 503/1989. Annettu Helsingissä 26.5.1989. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890503>. Luettu 1.6.2018.

Liitteet

Liite 1. Paikallisyhdistysten perusjoukko ja otoksen muodostaminen.

PAIKALLISTEN sosiaali- ja terveysyhdistysten perusjoukoksi on valittu valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen jäsenyhdistykset. Rajauksen syy on tarvittavien ajantasaisten yhteystietojen saamisen ja ylläpitämisen ongelmallisuus muuten kuin valtakunnallisten järjestöjen avustuksella. Perusjoukko on muodostettu vuodenvaihteessa 2005–2006 SOSTEn perustajajärjestöjen eli Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY:n, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton ja Terveiden edistämisen keskuksen jäsenenä olleiden valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen jäsenyhdistyksistä.

Perusjoukon ja otoksen kokoamista varten järjestöiltä pyydettiin listat niiden jäsenyhdistyksistä yhteystietoineen. Vuonna 2006 mukana oli kaikkiaan 61 järjestöä, joilla oli paikallisia jäsenyhdistyksiä. Saadut jäsenlistat tarkistettiin poistamalla niistä valtakunnalliset toimijat ja piiriyhdistykset sekä eri listojen väliset päällekkäisyydet. Listojen osoitetietojen puutteita täydennettiin internetistä tehdyillä hauilla. Paikallisyhdistysten perusjoukon kooksi vuoden 2006 Järjestöbarometriin tuli 4 584 yhdistystä.

Sopivasta otoskoosta päätettäessä haluttiin varmistaa tilastollista käsitteelyä varten riittävän suuren ja edustavan aineiston saanti. Tarvittava otoskoko katsottiin saatavan perusjoukosta poimimalla tasavälisellä otannalla järjestöjen listoilta joka toinen yhdistys mukaan otokseen. Otoksen keruu toteutettiin käytännössä niin, että jokaisen järjestön jäsenlistan kohdalla arvottiin aluksi se, aloitetaanko poiminta ensimmäisestä vai toisesta listalla olevasta yhdistyksestä. Siitä lähtien mukaan poimittiin listalta järjestyksessä joka toinen yhdistys ja sama toistettiin kaikkien järjestöjen jäsenyhdistyslistoille. Näin toimien ensimmäisen Järjestöbarometrin eli Järjestöbarometri 2006:n paikallisyhdistyskyselyn otoksen kooksi tuli 2 285 yhdistystä.

Perusjoukkoa ja otosta päivitetään vuosittain poistamalla niistä purkautuneiksi tai toimimattomiksi tiedettyjä yhdistyksiä sekä lisäämällä tarvittaessa uusia yhdistyksiä. Vuosina 2006–2010 Järjestöbarometrin perusjoukkoon oli valittuna eläkeläisjärjestöistä vain yhden, jäsenmäärältään suurimman, eläkeläisjärjestön paikallisyhdistykset. Vuodesta 2011 alkaen eläkeläisyhdistysten edustavuutta parannettiin ottamalla

perusjoukkoon ja otokseen mukaan lisäksi kolmen seuraavaksi suurimman eläkeläisjärjestön paikallisyhdistykset. Samalla perusjoukosta ja otoksesta poistettiin Sotainvalidien Veljesliiton paikallisyhdistykset perusteena niiden jäsenistön ikääntyminen ja väheneminen sekä vastaajilta saatu palaute kyse-

lyyn vastaamisen vaikeudesta toiminnan vähittäisen hiipumisen vuoksi.

Vuosina 2007–2018 tehtyjen päivitysten jälkeen vuoden 2018 kyselyn perusjoukkona oli 61 valtakunnallisen järjestön noin 4 500 paikallisyhdistystä, joista poimitun otoksen muodosti 2 211 yhdistystä.

LIITE 2.

Järjestöbarometri 2018 -kyselyyn vastanneet paikallisyhdistykset.

Toimiala/toimialan alaluokka	Lähetetyt		Vastanneet		Vastaus-%
	n	%	n	%	%
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	238	11	91	9	38
potilasyhdistykset	361	16	165	17	46
mielenterveysyhdistykset	117	5	46	5	39
työttömien yhdistykset	51	2	15	2	29
muut sosiaali- ja terveysyhdistykset	7	0	3	0	43
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuojelun yleisyhdistykset	243	11	75	8	31
sijaishuoltoyhdistykset	48	2	11	1	23
ensi- ja turvakotiyhdistykset	13	1	4	0	31
muut lastensuojeluyhdistykset	20	1	4	0	20
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	174	8	77	8	44
eläkeläisyhdistykset	537	24	311	32	58
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	132	6	64	7	48
aistivammayhdistykset	79	4	39	4	49
kehitysvammayhdistykset	79	4	23	2	29
Päihdeyhdistykset					
	112	5	42	4	38
Yhteensä	2 211	100	970	100	44

LIITE 3.

Purkautuneiden yhdistysten kyselyn perusjoukko ja kyselyyn vastanneet yhdistykset rekisteröintivuosikymmenittäin.

Rekisteröinti- vuosikymmen	Kaikki 2010–2017 purkautuneet sote-yhdistykset*		Kyselydatan yhdistykset	
	n	%	n	%
1920–1929	6	1	3	2
1930–1939	1	0	-	-
1940–1949	3	1	1	1
1950–1959	7	1	6	3
1960–1969	8	1	7	4
1970–1979	65	12	22	11
1980–1989	105	19	33	17
1990–1999	156	28	57	29
2000–2009	133	24	46	24
2010–2017	79	14	20	10
Yhteensä	563	100	195	100

* Pois lukien veteraaniyhdistykset, sotainvalidiyhdistykset ja muut sotiin liittyvät yhdistykset, jotka jätettiin kyselyn perusjoukon ulkopuolelle.

LIITE 4.

Purkautuneiden yhdistysten kyselyn perusjoukko ja kyselyyn vastanneet yhdistykset maakunnittain.

Maakunta	Kaikki 2010–2017 purkautuneet soite-yhdistykset*		Kyselydatan yhdistykset	
	n	%	n	%
Uusimaa	150	27	54	28
Pirkanmaa	41	7	7	4
Pohjois-Pohjanmaa	41	7	9	5
Pohjois-Savo	36	6	13	7
Keski-Suomi	32	6	13	7
Pohjois-Karjala	31	6	14	7
Varsinais-Suomi	30	5	3	2
Etelä-Pohjanmaa	29	5	15	8
Lappi	25	4	13	7
Kymenlaakso	22	4	9	5
Etelä-Savo	21	4	7	4
Etelä-Karjala	20	4	9	5
Keski-Pohjanmaa	15	3	7	4
Kainuu	14	2	4	2
Päijät-Häme	14	2	6	3
Satakunta	14	2	4	2
Kanta-Häme	13	2	5	3
Pohjanmaa	13	2	3	2
Ahvenanmaa	2	0	-	-
Yhteensä	563	100	196	100

* Pois lukien veteraaniyhdistykset, sotainvalidiyhdistykset ja muut sotiin liittyvät yhdistykset, jotka jätettiin kyselyn perusjoukon ulkopuolelle.

LIITE 5.

Yhdistyksissä käynnissä olevan muutoksen voimakkuus.

	Yhdistykset, jotka arvioivat muutoksen olevan			n
	Melko voimakas/ voimakas	Kohtalainen	Melko vähäinen/ ei muutosta	
	%	%	%	
Onko palkattua henkilökuntaa				
Kyllä	27	32	41	195
Ei	9	19	72	725
Talousarvion menojen loppusumma v. 2018				
Alle 2 000 euroa	13	10	77	111
2 000–9 999	9	18	73	338
10 000–99 999	8	30	62	195
Vähintään 100 000 euroa	36	33	31	106

LIITE 6.

Yhdistyksissä käynnissä olevan muutoksen suunta.

	Yhdistykset, jotka arvioivat muutoksen olevan toimintojensa:			n
	Kohtalainen/ voimakas laajentaminen	Pysyminen ennallaan	Kohtalainen/ voimakas supistaminen	
	%	%	%	
Onko palkattua henkilökuntaa				
Kyllä	33	49	18	192
Ei	20	64	16	710
Talousarvion menojen loppusumma v. 2018				
Alle 2 000 euroa	8	71	21	110
2 000–9 999	19	64	17	333
10 000–99 999	32	60	9	193
Vähintään 100 000 euroa	39	43	18	105
Henkilöjäsenten määrä				
Alle 100	14	63	23	305
100–199	23	63	14	245
Vähintään 200	32	60	9	315

LIITE 7.

Jonkin toimintamuodon vuoden 2017 aikana aloittaneet
ja lopettaneet yhdistykset.

	Toimintamuodon aloittaneet	Toimintamuodon lopettaneet	n
	%	%	
Talousarvion menojen loppusumma v. 2018			
Alle 2 000 euroa	18	13	112
2 000–9 999	36	13	341
10 000–99 999	51	13	194–195
Vähintään 100 000 euroa	33	17	107
Henkilöjäsenten määrä			
Alle 100	25	13	312–314
100–199	41	17	253–255
Vähintään 200	46	14	317–318

LIITE 8.

Yhdistysten toiminnan kehitys kahden edellisvuoden aikana vuosina 2011, 2013, 2016 ja 2018.

Toiminnan kysyntä	2011	2013	2016	2018
lisääntynyt	51	47	44	39
pysynyt ennallaan	41	43	46	51
vähentynyt	8	10	10	10

Toiminnan kokonaismäärä	2011	2013	2016	2018
lisääntynyt	48	45	44	40
pysynyt ennallaan	43	45	47	49
vähentynyt	9	10	9	11

Yhteistyöverkosto	2011	2013	2016	2018
lisääntynyt	45	39	40	38
pysynyt ennallaan	48	53	53	53
vähentynyt	6	8	7	9

Jäsenmäärä	2011	2013	2016	2018
lisääntynyt	42	37	30	28
pysynyt ennallaan	32	30	32	34
vähentynyt	26	32	38	38

Toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrä	2011	2013	2016	2018
lisääntynyt	34	29	28	23
pysynyt ennallaan	50	49	49	57
vähentynyt	16	22	23	21

Vapaaehtoisten määrä	2011	2013	2016	2018
lisääntynyt	26	24	24	20
pysynyt ennallaan	58	54	53	57
vähentynyt	16	22	23	23

Tulot	2011	2013	2016	2018
lisääntynyt	25	30	23	24
pysynyt ennallaan	51	51	55	54
vähentynyt	24	19	21	22

LIITE 9.

Yhdistysten arviot tyytyväisyyden ja huolen aiheista vuosina 2016 ja 2018.

	Vuosi	Tyytyväinen	Neutraali	Huolestunut	Ei koske yhdistystä	n
		%	%	%	%	
Yhdistyksen toiminnan arvostus	2018	74	18	8	0	943
	2016	69	19	12	0	984
Yhdistyksen taloudellinen tilanne	2018	64	22	15	0	943
	2016	54	26	19	0	986
Yhteistyö toisten järjestöjen kanssa	2018	56	27	16	1	943
	2016	49	29	21	1	987
Jäsenistön / kohderyhmän hyvinvointi	2018	50	32	17	1	939
	2016	43	29	28	0	984
Yhdistyksen yhteistyö kuntien kanssa	2018	45	28	24	3	943
	2016	38	30	28	3	982
Yhdistyksen jäsenmäärä	2018	33	24	42	1	948
	2016	30	23	46	1	992
Vapaaehtois-toimijoiden määrä	2018	32	19	48	1	948
	2016	27	16	56	1	986
Jäsenistön aktiivisuus	2018	30	19	50	1	944
	2016	26	18	55	1	989
Henkilöiden saaminen yhdistyksen luottamustehtäviin	2018	28	15	57	0	947
	2016	22	17	61	1	988

LIITE 10.

Taulukko 1/4. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys henkilöiden saamiseen yhdistyksen luottamustehtäviin.

	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Toimiala*					
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	68	13	19	-	90
potilasyhdistykset	71	8	21	-	163
mielenterveysyhdistykset	48	11	41	-	44
työttömien yhdistykset	53	13	27	7	15
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuojelun yleisyhdistykset	57	15	28	-	74
sijaishuoltoyhdistykset	91	9	-	-	11
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	41	22	36	1	74
eläkeläisyhdistykset	50	17	33	-	303
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	60	18	22	-	63
aistivammayhdistykset	68	13	16	3	38
kehitysvammayhdistykset	64	9	27	-	22
Päihdeyhdistykset	51	21	28	-	39

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	47	13	39	1	196
Ei	61	15	24	0	728
Talousarvion menojen loppusumma v. 2018					
Alle 2 000 euroa	65	18	17	-	112
2 000–9 999	65	14	21	-	341
10 000–99 999	51	17	32	-	195
Vähintään 100 000 euroa	35	15	49	1	107
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	62	18	20	-	311
100–199	56	17	27	-	255
Vähintään 200	51	13	36	-	320

LIITE 10.

Taulukko 2/4. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys vapaaehtoistoimijoiden määrään.

	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Toimiala*					
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja moniala- yhdistykset	52	18	30	-	90
potilasyhdistykset	61	17	22	-	163
mielenterveys- yhdistykset	52	14	30	4	44
työttömien yhdistykset	47	13	20	20	15
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuojelun yleisyhdistykset	59	14	27	-	74
sijaishuoltoyhdistykset	64	36	-	-	11
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palvelu- yhdistykset	41	20	34	5	74
eläkeläisyshdistykset	34	21	45	0	304
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	57	18	25	-	63
aistivammayhdistykset	68	18	13	-	38
kehitysvamma- yhdistykset	59	18	18	5	22
Päihdeyhdistykset	51	15	31	3	39

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	45	18	34	3	196
Ei	50	18	31	1	729
Talousarvion menojen loppusumma v. 2018					
Alle 2 000 euroa	52	22	23	3	112
2 000–9 999	52	20	28	0	341
10 000–99 999	48	14	38	-	195
Vähintään 100 000 euroa	37	20	37	6	107
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	52	20	26	2	312
100–199	49	19	31	-	255
Vähintään 200	45	16	39	-	320

LIITE 10.

Taulukko 3/4. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenistön aktiivisuuteen.

	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Toimiala*					
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja monialayhdistykset	63	20	17	-	90
potilasyhdistykset	59	17	24	-	162
mielenterveysyhdistykset	50	16	32	2	44
työttömien yhdistykset	60	20	13	7	15
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuojelun yleisyhdistykset	64	21	15	-	73
sijaishuoltoyhdistykset	64	18	18	-	11
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	37	24	27	12	74
eläkeläisyshdistykset	31	22	46	0	303
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	68	11	21	-	62
aistivammayhdistykset	58	16	26	-	38
kehitysvammayhdistykset	73	14	14	-	22
Päihdeyhdistykset	56	18	26	-	39
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	56	18	21	5	195
Ei	49	20	31	0	726

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Talousarvion menojen loppusumma v. 2018					
Alle 2 000 euroa	60	15	25	-	112
2 000–9 999	51	20	29	-	340
10 000–99 999	43	19	38	0	194
Vähintään 100 000 euroa	48	23	22	7	107
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	57	20	23	1	310
100–199	48	22	30	-	256
Vähintään 200	44	18	38	-	318

LIITE 10.

Taulukko 4/4. Yhdistysten huolestuneisuus/tyytyväisyys jäsenmäärään.

	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Toimiala*					
Kansanterveysyhdistykset					
yleis- ja moniala- yhdistykset	56	28	17	-	90
potilasyhdistykset	47	23	31	-	163
mielenterveys- yhdistykset	41	32	27	-	44
työttömien yhdistykset	40	13	40	7	15
Lastensuojeluyhdistykset					
lastensuojelun yleisyhdistykset	50	27	23	-	74
sijaishuoltoyhdistykset	82	9	9	-	11
Vanhusyhdistykset					
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyh- distykset	24	32	30	14	74
eläkeläisyshdistykset	33	19	48	0	306
Vammaisyhdistykset					
invalidiyhdistykset	55	21	24	-	62
aistivammayhdistykset	49	13	38	-	37
kehitysvamma- yhdistykset	45	41	14	-	22
Päihdeyhdistykset	44	36	20	-	39

* Toimialoitaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

Toimiala*	Yhdistykset				n
	Huolestunut %	Neutraali %	Tyytyväinen %	Ei koske yhd. %	
Onko palkattua henkilökuntaa					
Kyllä	41	30	25	4	196
Ei	43	22	34	1	728
Talousarvion menojen loppusumma v. 2018					
Alle 2 000 euroa	61	16	23	-	112
2 000–9 999	47	24	29	0	340
10 000–99 999	28	25	46	1	195
Vähintään 100 000 euroa	35	34	25	6	107
Henkilöjäsenten määrä					
Alle 100	61	23	16	0	312
100–199	38	28	34	-	255
Vähintään 200	29	21	50	0	319

LIITE 11.**Yhdistysten toiminnalleen antamat kouluarvosanat.**

	Yhdistykset, joilla on palkattua henkilöstöä		Pelkin vapaaehtoisvoimin toimivat yhdistykset	
	Keskiarvo	n	Keskiarvo	n
Osaaminen	8,6	195	8,2	719
Johtaminen	8,3	192	7,9	711
Luottamus ja yhteistyö	8,3	192	8,2	720
Aikaansaaminen	8,2	193	7,7	720
Tekemisen ilo	8,2	193	7,9	716
Uskallus kehittää toimintaa	8,2	194	7,6	718
Ideoiden ja aloitteiden hyödyntäminen	8,0	194	7,6	719
Innostus	8,0	193	7,5	719
Yhdistyksen toiminnasta vastuuta kantavien jaksamisesta huolehtiminen	7,6	193	7,2	717
Yhteensä	8,2	195	7,8	724

LIITE 12.

Yhdistysten toiminnan erityiset uhkat tai riskit.

	Onko erityisiä uhkia tai riskejä		n
	Kyllä	Ei	
	%	%	

Onko palkattua henkilöstöä

Kyllä	70	30	196
Ei	47	53	727

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 2 000 euroa	50	50	112
2 000–9 999	49	51	340
10 000–99 999	46	54	195
Vähintään 100 000 euroa	75	25	107

LIITE 13.

Kuntien toiminta-avustusta vuonna 2017 saaneet yhdistykset.

	Sai avustusta	Haki, mutta ei saanut avustusta	Ei hakenut avustusta	n
	%	%	%	

Onko palkattua henkilöstöä

Kyllä	62	4	34	191
Ei	52	5	43	728

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 2 000 euroa	39	6	55	113
2 000–9 999	53	5	42	340
10 000–99 999	68	4	28	194
Vähintään 100 000 euroa	50	2	48	103

Henkilöjäsenten määrä

Alle 100	44	6	50	308
100–199	53	5	43	256
Vähintään 200	65	4	31	317

LIITE 14.

Yhdistysten taloudellinen tilanne alkuvuodesta 2018.

	Yhdistykset, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa olevan			n
	Hyvä	Kohtalainen	Huono	
	%	%	%	

Onko palkattua henkilöstöä

Kyllä	64	20	16	191
Ei	73	16	11	715

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 2 000 euroa	59	21	20	111
2 000–9 999	74	15	11	339
10 000–99 999	80	14	5	194
Vähintään 100 000 euroa	60	20	20	106

Henkilöjäsenten määrä

Alle 100	60	20	20	305
100–199	76	15	8	250
Vähintään 200	79	15	6	314

LIITE 15.

Yhdistysten arvio taloudellisen tilanteensa muutoksesta vuoden kuluessa.

	Yhdistykset, jotka arvioivat taloudellisen tilanteensa			n
	Paranevan	Pysyvän ennallaan	Huononevan	
	%	%	%	

Onko palkattua henkilöstöä

Kyllä	18	60	22	188
Ei	8	76	16	695

Talousarvion menojen loppusumma v. 2018

Alle 2 000 euroa	8	77	15	106
2 000–9 999	10	72	18	331
10 000–99 999	7	74	19	190
Vähintään 100 000 euroa	19	61	20	106

LIITE 16.

Jäsenmäärän vaikutus yhdistyksen tunnettuteen, vaikutusvaltaan ja -mahdollisuuksiin sekä ulkopuolisen rahoituksen saantiin toimialoittain.

Toimiala*	Pieni	Kohtalainen	Suuri	n
	%	%	%	

Jäsenmäärän merkitys yhdistyksen tunnettavuudelle

Kansanterveysyhdistykset

yleis- ja monialayhdistykset	21	29	51	87
potilasyhdistykset	12	27	61	157
mielenterveysyhdistykset	30	34	36	44
työttömien yhdistykset	27	18	55	11

Lastensuojeluyhdistykset

lastensuojelun yleisyhdistykset	26	46	28	74
sijaishuoltoyhdistykset	20	40	40	10

Vanhusyhdistykset

vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	42	20	37	59
eläkeläisyhdistykset	11	26	64	296

Vammaisyhdistykset

invalidiyhdistykset	15	29	57	62
aistivammayhdistykset	18	33	49	33
kehitysvammayhdistykset	18	50	32	22

Jäsenmäärän merkitys yhdistyksen vaikutusvaltaan ja -mahdollisuuksiin

Kansanterveysyhdistykset

yleis- ja monialayhdistykset	40	25	35	87
potilasyhdistykset	26	31	44	157
mielenterveysyhdistykset	34	34	32	44
työttömien yhdistykset	18	36	46	11

Lastensuojeluyhdistykset

lastensuojelun yleisyhdistykset	37	41	23	74
sijaishuoltoyhdistykset	10	60	30	10

Toimiala*	Pieni	Kohtalainen	Suuri	n
	%	%	%	
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	48	22	30	60
eläkeläisyhdistykset	17	35	49	296
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	19	32	49	63
aistivammayhdistykset	21	44	35	34
kehitysvammayhdistykset	23	59	18	22
Jäsenmäärän merkitys ulkopuolisen rahoituksen saamiselle yhdistyksen toimintaan				
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	58	19	23	88
potilasyhdistykset	36	28	36	157
mielenterveysyhdistykset	37	30	33	43
työttömien yhdistykset	36	36	27	11
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	37	30	33	73
sijaishuoltoyhdistykset	40	30	30	10
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	58	17	25	60
eläkeläisyhdistykset	37	26	38	295
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	39	33	38	63
aistivammayhdistykset	30	39	30	33
kehitysvammayhdistykset	50	32	18	22

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 17.

Jäsenmaksujen merkitys yhdistyksen toiminnan rahoituksen kannalta henkilöjäsenten määrän, jäsenmaksutuottojen ja talousarvion menojen loppusumman mukaan.

Jäsenmaksujen merkitys		Henkilöjäsenten määrä 1.1.2018	Talousarvion menojen loppusumma vuodelle 2018 (euroa)	Jäsenmaksutuotot/yhdistys/vuosi (euroa)
Erittäin pieni	n	135	119	114
	mediaani	80	26 000	1 040
Melko pieni	n	194	160	188
	mediaani	120	5 318	2 325
Kohtalainen	n	213	188	211
	mediaani	153	7 185	2 760
Melko suuri	n	191	156	187
	mediaani	165	4 500	3 040
Erittäin suuri	n	148	113	142
	mediaani	210	4 300	3 555

LIITE 18.

Jäsenmaksujen merkitys yhdistyksen toiminnan rahoituksen kannalta toimialoittain.

Toimiala*	Pieni	Kohtalainen	Suuri	n
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	24	32	44	88
potilasyhdistykset	11	25	64	158
mielenterveysyhdistykset	57	25	18	44
Työttömien yhdistykset	91	0	9	11
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	53	18	30	74
sijaishuoltoyhdistykset	40	30	30	10
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	62	12	27	60
eläkeläisyhdistykset	37	28	36	301
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	22	29	49	63
aistivammayhdistykset	44	24	32	34
kehitysvammayhdistykset	68	14	18	22

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 19.

Jäsenmaksujen merkitys yhdistyksen toiminnan rahoituksen kannalta.

	Onko yhdistyksellä palkattuja työntekijöitä		Yhteensä
	Ei	Kyllä	
	%	%	%
Pieni	31	63	38
Kohtalainen	26	18	24
Suuri	43	19	38
Yhteensä	100	100	100
n	716	176	892

LIITE 20.

Jäsenistön merkitys yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan resurssina.

Toimiala*	Pieni	Kohtalainen	Suuri	n
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	9	25	66	88
potilasyhdistykset	10	27	63	157
mielenterveysyhdistykset	21	21	59	44
työttömien yhdistykset	46	36	18	11
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	35	23	42	74
sijaishuoltoyhdistykset	20	0	80	10
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	52	29	55	60
eläkeläisyhdistykset	16	29	55	298
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	8	35	57	63
aistivammayhdistykset	13	44	44	32
kehitysvammayhdistykset	24	33	43	21

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen

LIITE 21.

Jäsenistön merkitys yhdistyksen toiminnan kehittäjinä.

Toimiala*	Pieni	Kohtalainen	Suuri	n
	%	%	%	
Kansanterveysyhdistykset				
yleis- ja monialayhdistykset	23	26	51	87
potilasyhdistykset	17	29	55	156
mielenterveysyhdistykset	35	21	44	43
työttömien yhdistykset	36	36	27	11
Lastensuojeluyhdistykset				
lastensuojelun yleisyhdistykset	37	32	32	73
sijaishuoltoyhdistykset	20	0	80	10
Vanhusyhdistykset				
vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	43	27	30	60
eläkeläisyhdistykset	9	32	58	298
Vammaisyhdistykset				
invalidiyhdistykset	6	38	56	63
aistivammayhdistykset	21	41	38	34
kehitysvammayhdistykset	18	46	36	22

* Toimialoittaisesta tarkastelusta on jätetty pois ne toimialat, joita edustavia yhdistyksiä on kysymykseen vastanneissa alle kymmenen.

LIITE 22.

Vapaaehtoistoiminnan kehitys järjestöissä kahden edellisvuoden kuluessa.

		Lisääntynyt	Pysynyt ennallaan	Vähentynyt	Ei osaa sanoa
Vapaaehtoistojen tarve	2018	85	14	0	1
	2014	69	23	0	8
Vapaaehtoistojen osaaminen	2018	70	23	3	3
	2014	44	42	4	10
Vapaaehtoistojen koulutus/perehdytys	2018	59	37	2	2
	2014	48	36	8	9
Vapaaehtoistojen määrä	2018	58	31	11	0
	2014	48	31	13	8
Vapaaehtoistoiminnan kokonaismäärä	2018	58	37	6	0
	2014	48	37	9	6
Rekrytointi uusien vapaaehtoistojen saamiseksi	2018	51	41	5	3
	2014	41	40	7	12
Vapaaehtoistojen muu tuki	2018	48	45	3	5
	2014	40	45	5	10
Vapaaehtoistoiminnan organisointiin käytettävissä olevat resurssit	2018	43	51	6	0
	2014	27	51	15	7
Vapaaehtoistojen sitoutuneisuus	2018	22	65	12	1
	2014	25	45	16	14

LIITE 23.

Minkä tahon sosiaali- ja terveysjohtajat arvioivat vastaavan sote-yhdistysten toiminta-avustusten myöntämisestä alueilla sote- ja maku-uudistuksen jälkeen.

Vain kunta	Vain maakunta	Kunta ja maakunta toisistaan riippumatta/erikseen	Kunta ja maakunta yhteistyössä/yhdessä	Ei mikään tahon	Ei osaa sanoa
%	%	%	%	%	%
21	13	22	28	3	13

LIITE 24.

Taulukko 1/3. Minkä tahon paikallisyhdistykset toivoisivat vastaavan sote-yhdistysten toiminta-avustusten myöntämisestä alueilla sote- ja maku-uudistuksen jälkeen.

	Vain kunta	Vain maakunta	Kunta ja maakunta toisistaan riippumatta	Kunta ja maakunta yhteistyössä/yhdessä	Jokin muu tah	Ei osaa sanoa
	%	%	%	%	%	%
Onko yhdistyksellä palkattuja työntekijöitä						
Kyllä	21	7	11	30	2	30
Ei	29	3	10	23	1	34
Talousarvion menojen loppusumma vuodelle 2018						
alle 2000 euroa	28	1	9	22	2	38
2 000–9 999 e	30	5	12	24	1	28
10 000–99 999 e	33	3	8	25	0	31
yli 100 000 e	15	7	10	33	3	32
Henkilöjäsenmäärä						
alle 100	29	4	9	20	1	36
100–199	27	4	10	24	2	34
200 tai enemmän	26	3	11	29	0	29

LIITE 24.

Taulukko 2/3. Minkä tahon paikallisyhdistykset toivoisivat vastaavan sote-yhdistysten toiminta-avustusten myöntämisestä alueilla sote- ja maku-uudistuksen jälkeen.

Toimiala	Vain kunta	Vain maakunta	Kunta ja maakunta toisistaan riippumatta	Kunta ja maakunta yhteistyössä/yhdessä	Jokin muu tahoa	Ei osaa sanoa
	%	%	%	%	%	%
Yleis- ja monialayhdistykset	26	1	11	27	1	34
Potilasyhdistykset	20	5	13	29	1	33
Mielenterveysyhdistykset	20	5	7	27	2	39
Työttömien yhdistykset	13	0	27	33	0	27
Muut terveysyhdistykset	67	0	0	33	0	0
Lastensuojeluyhdistykset	42	3	13	13	0	31
Sijaishuoltoyhdistykset	9	0	27	9	0	55
Ensi- ja turvakotiyhdistykset	0	0	0	67	0	33
Muu lastensuojeluyhdistykset	67	0	33	0	0	0
Vanhusten yleis-, asumis- ja palveluyhdistykset	16	9	12	23	4	36
Eläkeläisyhdistykset	34	2	8	24	1	31
Invalidiyhdistykset	25	7	7	20	3	39
Aistivammayhdistykset	25	6	8	31	0	31
Kehitysvammayhdistykset	14	18	14	27	0	27
Päihdeyhdistykset	39	3	3	25	0	31

LIITE 24.

Taulukko 3/3. Minkä tahon paikallisyhdistykset toivoisivat vastaavan sote-yhdistysten toiminta-avustusten myöntämisestä alueilla sote- ja maku-uudistuksen jälkeen.

Toimiala	Vain kunta	Vain maakunta	Kunta ja maakunta toisistaan riippumatta	Kunta ja maakunta yhteistyössä/yhdessä	Jokin muu taho	Ei osaa sanoa
	%	%	%	%	%	%
Kansanterveysyhdistykset	22	4	12	28	1	34
Lastensuojeluyhdistykset	37	2	15	14	0	33
Vanhusyhdistykset	30	3	9	24	1	32
Vammaisyhdistykset	23	8	8	24	2	35
Päihdeyhdistykset	39	3	3	25	0	31

LIITE 25.

Sosiaali- ja terveysjohtajien arvio hyte-yhteistyön sujumisesta sosiaali- ja terveysjärjestöjen kanssa.

Melko hyvin/ hyvin	Ei huonosti, ei hyvin	Huonosti/ melko huonosti	Ei yhteistyötä
%	%	%	%
72	17	11	0

LIITE 26.

Paikallisyhdistysten arvio hyte-yhteistyön toimimisesta tällä hetkellä kuntien kanssa.

	Huonosti/ melko huonosti	Ei huonosti, ei hyvin	Melko hyvin/ hyvin	Ei yhteis- työtä
	%	%	%	%

Onko yhdistyksellä palkattuja työntekijöitä

Ei	17	29	27	27
Kyllä	16	17	46	11

Talousarvion menojen loppusumma vuodelle 2018

alle 2 000 euroa	18	29	17	36
2 000–9 999 euroa	18	31	26	26
10 000–99 999 euroa	13	33	40	14
yli 100 000 euroa	12	29	52	7

Henkilöjäsenmäärä

alle 100	21	28	22	29
100–199	15	28	29	28
200 tai enemmän	15	31	39	16

Toimiala

Kansanterveysyhdistykset	19	29	29	23
Lastensuojeluyhdistykset	6	25	36	33
Vanhusyhdistykset	17	28	33	22
Vammaisyhdistykset	20	30	30	21
Päihdeyhdistykset	17	33	19	31

LIITE 27.

Logistinen regressiomalli purkautumista ja toiminnan jatkamista ennakoivista tekijöistä.

	Odds ratio	p-arvo
Toimiala (ref.=Kansanterveysyhdistys)		
Lastensuojeluyhdistykset	3,864	0,001
Vammaisyhdistykset	1,145	0,724
Vanhusyhdistykset	0,462	0,020
Päihdeyhdistykset	2,253	0,102
Toimintakunnan tyyppi (ref.=useita eri tyyppisiä alueita)		
Kaupunkikunta	2,038	0,153
Kaupungin läheinen maaseutukunta	3,604	0,021
Ydinmaaseutu tai harvaan asuttu maaseutu	1,653	0,368
Onko/oliko yhdistyksessä palkattua henkilöstöä (ref.=ei)		
Kyllä	2,465	0,002
Yhdistyksen elinikä	0,939	<0,001
Jäsenmäärän kehitys	0,828	0,290
Toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrän kehitys	0,635	0,036
Vapaaehtoisten määrän kehitys	0,780	0,225
Toiminnan kysynnän kehitys	0,392	<0,001
Tulojen kehitys	0,643	0,007

Cox & Snell R²=0,324; Nagelkerke R²=0,552.

LIITE 28.

Osallistumisen ongelmiin liittyvä lineaarinen regressiomalli.

	Regressiokerroin	p-arvo
Toimiala (ref.=muu)		
Vammaisyhdistykset	0,029	0,650
Kuntatyyppi (ref.=muu)		
Ydin- tai harvaan asuttu maaseutu	0,047	0,464
Jäsenenä piiri- tai valtakunnallisessa järjestössä (ref.=ei)		
On jäsen	0,195	0,003
Arvio henkilöjäsenten lukumäärästä (enimmillään)	-0,057	0,358
Onko palkattua henkilöstöä (ref.=ei)		
On/on ollut palkkatyöntekijöitä	-0,241	<0,001
Toiminnan tavoitteen saavuttaminen	0,046	0,452
Yhdistystoiminnan hallinnollinen taakka	0,396	<0,001
Väestömuutokset	0,174	0,011

F=15,983, p-arvo<0,001, R2=0,450

Järjestöbarometri 2018

SOSIAALI- JA TERVEYSYHDISTYKSIÄ on noin 10 000 ja niissä jäseniä noin 1,3 miljoonaa. Mukana toiminnassa on lisäksi suuri joukko ihmisiä, jotka eivät ole yhdistysten jäseniä.

Järjestöillä on paljon annettavaa keskeisten yhteiskunnallisten ongelmien, kuten syrjäytymisen ja vaikean työllistymisen, ratkomiseen. Niillä on palveluita käyttävien ihmisten edustajana tärkeä rooli ajankohtaisissa uudistuksissa, kuten sote- ja maakuntauudistuksessa.

Yhdettätoista kertaa tehty Järjestöbarometri kertoo, miten valtakunnallisissa sosiaali- ja terveysjärjestöissä ja paikallisyhdistyksissä pystytään tekemään arvokasta työtä ja mitä niissä ajatellaan ajankohtaisista uudistuksista.

Järjestöjen toiminta ja vapaaehtoistyö ovat kehittyneet myönteisesti, mutta niiltä vaadittava hallinnollinen työ vaikeuttaa toimintaa. Yhdistyksiä on jopa purkautunut sen vuoksi. Sote-uudistukseen järjestöissä suhtaudutaan kriittisesti.

Tulokset perustuvat lähes sadan valtakunnallisen sosiaali- ja terveysjärjestön sekä noin tuhannen paikallisyhdistyksen kyselyvastauksiin ja tilasto- ja rekisteritietoihin. Kyselyt tehtiin alkuvuonna 2018.

> WWW.JÄRJESTÖBAROMETRI.FI
#JÄRJESTÖBARO

SOSTE

Kannen kuva: **Veikko Somerpuro**

ISSN 1796-5950

ISBN 978-952-6628-30-1 (painettu)

ISBN 978-952-6628-31-8 (verkko)

9 789526 628301

Mitä ajatuksia vuoden 2018 barometri herättää?

Otamme kiitollisina vastaan kommentteja, palautetta ja ideoita!

tutkimus@soste.fi